

Peperbet

1
76

onafhankelijk politiek maandblad

PEPERBEK

9e jaargang, nummer 1
januari 1976

REDAKTIE:

Karel P. Bloema (KB)
Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nooteboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent:

E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

KOPIJ voor het februarinummer uiterlijk 23 januari bij RED-ADM.

INHOUD

H. Geelen: Meer malloten bij rechts dan bij links	2
H. Jongedijk: Over rechtse Christenen en linkse Moslims	3
K. Bloema: Het Europese politieke krachtenveld	6
J. Traag: Samenwerken en bundelen	7
OP WEG NAAR BEWONERSZELFBESTUUR, rapport van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66	middenkatern: 16 pag.
E. Nypels: Dissidente Kamerleden	9
W.S.A.N. Gorter: Democratie en andere problemen	11
E. Bruins: Onze Rode Medebroeders	13
H. Geelen: De Jungle van de Sociale Wetgeving	15
De Staart van de Muis	16
Bijdragen van Mej. I.Lotz te Rijswijk, J.F. Jansen van Tuikwerd te Delfzijl P. van der Spek te uitgeest.	

Peperbek wordt goedkoper : in navolging van de Regering heeft het Bestuur van de Stichting Peperbek besloten de

"Die Noord-Ieren moesten een voorbeeld nemen aan hun geloofsgenoten in Libanon, die broederlijk samenwerken in hun strijd tegen de Moslims."

Het CDA is zó groot dat het maar voor een deel in de regering kan.

Den Uyl: "Als ik wat beter uitgeslapen ben, hoop ik in minder woorden meer te kunnen zeggen."

Bestaat Suriname eigenlijk nog ?

Westerterp, goedgekeurd door het Simplistisch Verbond.

Het eigen programma van D'66 : Van oude mensen de dingen die voorbijgaan.

Japie : "Nu ik weet dat Prins Bernhard zich bij Lockheed heeft ingezet voor de belangen van een zijner onderdanen, begin ik beter te begrijpen waartoe dat World Wildlife Fund dient.

Lammers, hofdeurwaarder

Van Duijn : Lammers' Goedzak ?

Als er in 1976 weer een Keerpunt komt, zijn we in 1980 terug bij 1972.

Van Agt vindt abortus een vies woord, omdat hij denkt dat het Latijn voor Abort is.

Het is maar goed dat die Vaders na vier afleveringen is opgehouden met zijn dagboeknotities, want anders zouden we straks nog een jaarlijkse reünie in Wijster krijgen.

Steenkamp, wat maak je me nou ?

Antwoord : Dat måg voor mij wonderstampot heten.

Als D'66 het bestel niet meer verrot vindt is dan D'66 of het bestel veranderd ?

Als de Regering nu eens ons allemaal gijzelde, dan zouden we vast wel van de regering gaan houden.

Mevrouw Ghandi : De beste manier om verkiezingsfraude te voorkomen is geen verkiezing houden.

Weet U de overeenkomst tussen een beroepsvoetballer en een beroeps politician ?
Ze moeten allebei goed toneel kunnen spelen.

Vlieg op, ik wil van de Prins geen kwaad weten.

De beste naam voor de nieuwe Lockheed voor de luchtmacht is lokeenden.

Gaat in Uw villawijk ook al het gerucht dat de bewoners Den Uyl niet als nieuwe mede -ingezetene willen accepteren ?

Het tegengestelde van gedogen is afwenden.

Wat, is Willebrord aartsbisschop geworden ?

M E E R M A L L O T E N B I J R E C H T S D A N B I J L I N K S

door
H. Geelen.

De Nipo-opiniepeilers hebben de onbeheerste uitspraak van de PvdA top, dat een linkse dictatuur beter is dan een rechtse, kennelijk als belangrijk ervaren en gemeend te moeten peilen in hoeverre wij, het nederlandse volk, het hier mee eens zijn. Omdat U het mogelijk niet gelezen heeft zal ik U onmiddellijk de uitslag geven, U kunt waarschijnlijk van opwinding nauwelijks op Uw stoel blijven zitten :

Van de stemgerechtigde Nederlanders zou :

- 40 % liever onder een rechtse dictatuur leven, bijv. zoals in Spanje (vnl. VVD en Confessionelen)
- 25 % liever onder een linkse dictatuur leven, bijv. zoals in Oost Duitsland (vnl. PPR, PvdA en NVV leden)
- 35 % geen keuze.

Wat is nu de conclusie ? Dat de Nederlander een linkse dictatuur erger vindt dan een rechtse en dus de PvdA top ongelijk had, ha, ha, lekker puh ? Of misschien dat een rechtse dictatuur voor Nederland nog niet zo gek zou zijn ?

Volgens mij geeft het alleen maar aan dat de Nederlander op mallo-tige wijze, zonder nadenken, antwoord geeft op voorgekauwde vragen. Want de vraagstelling op zich is onbenullig, net alsof we ooit een dergelijke keuze zouden hebben. Het enige zinnige antwoord is na-tuurlijk dat we noch een rechtse, noch een linkse dictatuur willen en dat het er gelukkig ook niet naar uitziet dat we een van beide zullen krijgen zodat de vraag dus nog zinloos is ook. Daarom is mijn conclusie dat er kennelijk bij rechts meer malloten zitten dan bij links, als U dan toch een conclusie wilt. Met de Nipo vragenver-zinner als de grootmalloot.

O V E R R E C H T S E C H R I S T E N E N E N
L I N K S E M O S L I M S

Enkele verlate Kerstgedachten van Uw redakteur geestelijk leven.

(H.J.) Ook in Libanon is het weer het oude liedje. De lieden die gebonden zijn de naastenliefde en nederigheid te betrachten verdedigen de bolwerken van egoïsme en hoogmoed. Ze hadden hun zaakjes zo fijn voor elkaar - deze élite van gladde zakenvogels , christelijk en westers gesausd, our men in the middle east. Om hen heen de moslimse paupers, die niet gezien werden. Totdat ze zich lieten zien.

De "linkse Moslim" zal zich altijd vertonen, waar de protserige christen maar meent te kunnen doorgaan met de jacht op geld en macht, zonder te letten op wat een ander tekort komt. De ene keer zal het letterlijk een linkse moslim zijn, de andere keer een zuid-amerikaanse pachtboer, een zuidafrikaanse bantoe of een europese pauper, al dan niet communist. Soms, hoogst zelden zelfs, een priester die zich vergooit heeft aan de rechtelozen, of een schizofrene dominee die het niet eens is met de gevestigde orde. Het gevestigde christendom, meestal identiek aan de gevestigde orde, gooit ze allemaal op één hoop : gevaarlijke oproerkraaiers, weg ermee. Ook de priester en de dominee : de eerste kan onverhoeds een salvo schoten door z'n knoopjesjurk krijgen ,de tweede zal waar de zaken op scherp staan de martelkamer niet kunnen ontlopen.

Overal waar het christendom zich breed manifesteert, ook in poli-tiek opzicht via de zgn. christelijke partijen, is het oppassen ge-blazen. Het heidendom, in de vorm van het burgermansvet, heeft

dan zijn meest geraffineerde vermomming gekozen. Onder vroomheid en fatsoen worden gestadig aardse schatten verzameld. Fooien, soms dikke, worden afgegeven aan de instelling die deze bezigheid altijd zo voortreffelijk weet te zegenen. Fooien die zich terugbetalen langs de weg van orde en rust. Tenminste, zolang de slachtoffers van de orde onder het gehoor blijven. Maar het kan niet anders dan dat ze zich daar onderuit wurmen en gevaarlijk worden. Dan heb je er weer zoveel linkse moslims bij.

Vanzelfsprekend weten de rechtse christenen niet wat zij doen. In alle argeloosheid heeft het christelijke westen vroeger de rest van de wereld veroverd, de inboorlingen uitgemoord of als slaven aan het werk gezet. De kerk ging mee overzee en zag dat het goed was.

In een dapper volgehouden naïeveteit hebben tsaren, kerk en ander grootgrondbezit tenslotte de komst van het russische communisme weten te provoceren. Ik heb een plaat met magnifiek gezongen vespers en metten van de russische kerk, afdeling Parijs. Grand prix du disque. Hadden ze al die eeuwen maar wat minder mooi gezongen en wat meer de gerechtigheid betracht. Het communisme is het loon van de christelijke zonde. En wat er nu in de Sovjet Unie over is van de russische kerk kruipt opnieuw in het stof voor de overheid. Ditmaal niet om het geld maar om door te kunnen gaan met zingen. (Toch een verbetering).

De r.k. en lutherse kerk hebben zich toenertijd met huid en haar overgegeven aan het nazisme. Eén haartje ging niet mee: de bekende Kirche, een zeldzaam miniatuursieraad van het christelijk geloof. De weinige overlevenden, als de nu hoogbejaarde Ds. Niemöller zijn allang weer deutschfreundlich bevonden door christelijk Deutschland, politiek vertegenwoordigd door de CDU/CSU, een gevaarlijk concentraat van de traditionele duitse boosaardigheid, straks wellicht in handen van het christelijke supervarken Franz Josef Strauss. Per ongeluk raakte ik eens verzeild onder het dak van een oudere CDU-man, die op vanzelfsprekende instemming rekenend al vrij spoedig begon te kankeren op de joden. N.b. onder zijn kolossale crucifix Ik bracht maar even in dat de gekruisigde boven z'n hoofd ook een jood was en brak het onderhoud af. Geen jood heeft zich ooit veilig kunnen voelen onder het christenvolk. Afgunst, aangewakkerd door een fataal theologisch misverstand; leve de theologie.

Spanje, Portugal en Italië; het is algemeen bekend hoe de officiële kerk in die landen altijd begaan was met het lot van de minste boreder en hoe deze altijd weer in zijn lot werd teruggedrukt. Een enkele bisschop denkt er nu een beetje anders over, maar dat had hij een jaar of 20, 30 eerder moeten doen, toen het er op aan kwam. Het vaticaan waarschuwt nu zijn politieke oogappels, de Demochristiani, tegen samenwerking met de italiaanse communisten. Wat een lef, na een 30-jarige afgang van deze "KVP" langs het hellend vlak van conservatisme tot maffiamisme. Ook een voortdurend waarschuwen van die kant tegen effectieve geboortebeperking; de heidense vruchtbaarheidsriten zijn in dit christendom even levend als de mammon.

Chili dan, de rest van amerika maar daargelaten. De christen democraten jammeren nu ach en wee onder het bewind van Pinochet over het gebrek aan vrijheid. Een jaar of acht geleden durfden ze niet

eens een flinke sociale politiek te voeren en toen Allende het moest proberen (ja moest) lieten ze hem barsten. De upper ten dominees keuvelen rustig verder in hun bontmantelgemeenten, alsof er niets gebeurd is en een r.k. bisschop die het allemaal te bar werd is door Pinochet krachtig gesommeerd op te houden. Met wat ? Met gewoon christelijk te doen, zoals het gewoon hoort.

Zo is het dan met de zegetocht van het christendom over de wereld tot dusver. Je houdt het niet voor mogelijk hoe leer en daad van Christus door zijn belijders regelrecht vertaald kunnen worden - totterdaad en totterdood - in het afslachten van joden, indianen, vietnamezen en zigeuners, het uithongeren van paupers, alles onder zaligspreking van de eigen levensstijl, w.o. vooral het eigen productiesysteem. Zelfs een redelijk atheïst zal zich niet makkelijk smalend uitlaten over Christus; er valt niets te smalen. Hoe is alles dan zo averechts, vooral rechts, uitgekomen ?

Critische geesten beweren dat de christelijke leer geen angel is gebleven in het vlees van z'n aanhangers. Die aanhangers zijn de zelfverzekerde toonaangevende burgers van deze wereld geworden. Keizer Constantijn de Grote liet zich dopen en sindsdien was het bon ton christen te zijn. (Na allerlei wederwaardigheden is dat nu gelukkig niet meer zo). Het christendom verloor op slag z'n zoutende werking; het paste zich aan bij het alledaagse halen, hebben en honen, in plaats van deze trits keer op keer te hekelen . Priesters en dominees waren door de bank genomen eerst burgermanskinderen, bevoorrecht en welgedaan, voordat ze in het ambt kwamen. Ze werden zo gezaghebbende aanpassers van het goede aan het verkeerde. Nog praten ze in hun preken meestal langs Aken en Keulen heen, zo abstract mogelijk, zonder een klemmend appèl op "afstand nemen". Je mocht eens voor socialist worden versleten. Zodoende is het traditionele christendom op z'n best een tragisch misverstand en op z'n slechts een duivelse rolverwisseling. Met enkele wonderlijke figuren, die deze dans konden ontspringen; randfiguren langs de kerk, vaak eruit gepest : De vrijzinnige 18e eeuwse wegbereiders van het vrije democratische westen, boetepredikers, christensocialisten negerbevrijders, allen gewantrouwd door de "echte" christenen, zoals ook ex-president Heinemann, Helder Camara, Beyers Naudé en de top van de wereldraad van Kerken worden gewantrouwd door het christelijke klootjesvolk.

En hoe is het nu in ons lieve vaderland ? Van 't zelfde laken een pak, zij het in de milde context van onze democratie, die we zeker niet in de eerste plaats aan het notionale christendom te danken hebben. De confessionele achterbannen hunkeren alweer naar een innig politiek samenzijn met Wiegel en z'n patjepeeërs. De bekende christelijke lusten schuimen weer over de rand heen. AR, CHU en KVP zijn hierin één. De kruidenier-arts Kruisinga, christelijk historisch in de slechtste zin van het woord (zie het leitmotiv van dit verhaal) staat straks in het voorste gelid van een klef zoutloos CDA. Maar dat is er nog niet. Het gekonkel eromheen laat zien wat onze nationale christenhelden werkelijk in hun mars hebben. De een acht zichzelf uitnemender dan de ander. En Aantjes is voorlopig houder van de wisselbeker; met onnavolgbare christelijke slimheid, alleen op te brengen door een gereformeerde bonder in de Nederlands Her-

vormde Kerk van een dorp afkomstig, slaat hij z'n ARP in de verwarrende vraagtekens. Daar kàn iets goeds van komen. Volgens mij heeft Aantjes iets in de gaten.

En dan is er nog geen reden om de politiek die daaruit kan voortkomen confessioneel christelijk of evangelisch te noemen. Als je in de politiek probeert zonder fixaties als het marxisme en zonder geweld, met ijzeren geduld iedereen volwaardig deelgenoot op deze planeet te maken en je weet die planeet ook nog goed te beheren, moet je dan zeggen : Kijk christelijke politiek ? Je moet je gang maar gaan en hopen dat je zo weinig mogelijk missers maakt.

Zou ik maar niet uit die kerk stappen ? Ik doe dat maar niet. Daarbuiten is het net zo. Overigens een zeer smadelijke constatering voor die kerk. Ik ben wel van plan om wat minder centen in gebouwen, orgels en tractementen te steken en wat meer in wereld-diakonaat NOVIB, Amnesty International, e.d. Een kerk hoort per slot in de catacomben thuis, in ieder geval bij de "linkse moslims", zolang ze er nog zijn. Ze zullen er nog zeer lang zijn, denk ik; daar zorgt het christendom wel voor.

H E T E U R O P E S E P O L I T I E K E K R A C H T E N V E L D

door
K. Bloema.

Nu er kans is dat over een paar jaar verkiezingen zullen worden gehouden voor het Europese parlement en er wellicht een begin zal zijn van een Europese politieke partijvorming, is het interessant om de politieke kaart van Europa eens nader te bekijken.

De verhouding tussen de vijf belangrijkste politieke richtingen in vijftien democratische West-Europese landen (Spanje, Portugal en Griekenland zijn nog niet meegeteld) is als volgt :

- conservatieven (incl. gaullisten en chr. democraten)..... 36,9 %
- sociaal democraten 31,2 %
- liberalen 10,7 %
- communisten 10,2 %
- anderen 11,0 %

In tien van deze vijftien landen hebben de sociaal-democraten bij de laatste parlementsverkiezingen de meeste stemmen gehaald. Van de in totaal 231 ministersportefeuilles zijn er 125 in hun handen. Zij vormen thans de belangrijkste politieke stroming in Europa, waarbij kan worden opgemerkt dat de soc-democraten in de latijnse landen

vrij zwak, maar overal elders dominant zijn (behalve in Ierland en IJsland).

In het Europese parlement vormen de socialisten de grootste fractie.

Welke factoren zullen in de toekomst van belang zijn voor de verdere ontwikkelingen bij de politieke stromingen? Zonder deze factoren hier nader te bespreken kan worden gewezen op de volgende vijf invloeden, waarbij het gaat om ontwikkelingen in heel West Europa, niet alleen in Nederland:

- a. de veranderingen t.a.v. de religie als politiek uitgangspunt,
- b. de ontwikkeling in de verhouding socialisten-communisten,
- c. de economische situatie,
- d. de positie van de vakbonden,
- e. de al-dan-niet aanwezigheid van dominante politieke leiders.

S A M E N W E R K E N E N B U N D E L E N

door
J. Traag.

In mijn verhaal van november j.l. heb ik enkele opmerkingen gemaakt over de pogingen die er gedaan worden om verschillende politieke groepen en partijen te bundelen. Nu het DAC-congres en dat van D'66 voorbij zijn en ook over Resoluut wat meer bekend wordt wil ik daarop terugkomen.

Heeft het DAC een kans?

Het DAC-congres heeft bij nogal wat mensen irritatie gewekt. Bij velen is de indruk ontstaan dat de invloed van DS'70 op het DAC zeer is toegenomen. Nu ik zelf lid ben geworden van het DAC-bestuur kan ik die indruk alleen maar bevestigen. De maar liefst acht DS'70-ers in het DAC-bestuur treden heel duidelijk als een blok op en ik vrees dat zij trachten om DS'70 tot kern te maken van een middenpartij. Dat is een onaanvaardbare politiek, in strijd met de intenties van het DAC, kortom een verwerpelijke zaak die dient te worden bestreden. Overigens, het zal een hele toer worden om mensen van de diverse partijen met elkaar te verzoenen. Immers, DS'70 is een restauratieve partij; D'66 daarentegen een hervormingspartij.

Op grond van dit alles raak ik er steeds meer van overtuigd, dat het DAC niet moet streven naar een nieuwe partij, het zou immers

niet veel meer zijn dan een optelsom van partijtjes. Neen, het DAC moet blijven wat het tot nu toe vooral was : een platform voor gesprekken van mensen van verschillende politieke pluimage. Het kan als zodanig nog best een rol van betekenis spelen.

Het D'66-congres.

Het meest opvallende van dit congres was niet alleen, dat je veel vrienden kon ontmoeten, maar ook dat de sfeer eensgezind en vrede-lievend was. Misschien kwam het omdat alleen de meest doorgewinterde D'66-ers zijn overgebleven als lid en er dus geen tegenstellingen meer zijn. Van de zeer goede rede van Jan Terlouw is me vooral bijgebleven, de uiterst zelfbewuste toon en het realisme dat er uit sprak. Zijn analyse van de politieke situatie en de voorwaarden die hij stelde hebben mijn instemming.

Zo mogelijk nog prettiger is het feit, dat zówat alle prominenten Terlouw's gedachten onderschrijven. Ook Hans van Mierlo hoort daartoe en niemand kan daarover gelukkiger zijn dan ondergetekende; nu Anneke Goudsmit nog en de grote eenheid is er weer. Zeer verheugd ben ik ook over de onafhankelijke opstelling, die Terlouw koos tegenover VVD en PVDA. Dat is nog nooit sinds 1971 zo duidelijk naar voren gekomen. Men kan konstateren, dat de lijn van november 1973 konsekwent is doorgezet en het zure commentaar van o.a. Vrij Nederland is een bewijs temeer hoe juist dat is geweest. Of D'66 nu alleen of met anderen aan de verkiezingen zal meedoen, een ding is heel duidelijk; de tijden van het "krankzinnig avontuur" zijn definitief voorbij.

De positie van de beweging Resoluut.

Sinds enige tijd werk ik mee in een regionale werkgroep van Resoluut en het is bijzonder prettig te ervaren, dat de mentaliteit van Resoluut en D'66 zo verwant zijn. Ik heb begrepen, dat er nogal wat ex- of nog-D'66-ers met de Zeeuw en de zijnen sympatiseren en dat is verheugend, want verdeeldheid tussen gelijkgezinden is niet alleen onnodig maar ook erg onduidelijk t.o.v. de veelgeplaagde kiezer. Ondertussen heeft Resoluut een visie op het sociaal-economische vlak op tafel gelegd, dat thans in discussie is. Er komen nog een aantal stukken over diverse actuele en fundamentele punten en ik zou willen dat zoveel mogelijk D'66-ers deelnemen aan de discussies die volgen gaan. Zo groeien er politieke en persoonlijke contacten, die in de toekomst kunnen leiden tot een samengaan (op welke manier dan ook) van gelijk gerichte mensen.

Konklusies.

- a) DAC moet geen partij worden ! Wel moet er een serieus gesprek komen tussen het DAC en D'66.
- b) Er moeten zoveel mogelijk persoonlijke contacten komen tussen Resoluut en D'66.
- c) Samenwerking met de partij DS'70; dat nooit ! Met individuele personen graag !

Op weg naar bewonerszelfbestuur

Inbreng van E. Nypels bij het debat in de Tweede Kamer in februari 1975 over de wijziging van de wettelijke regeling van de positie van de woningbouwcorporaties in de Woningwet, samengesteld na overleg met de Werkgroep Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66.

... ter rechterzijde werd voor deze moties echter geen steun gevonden, zodat ze beide van de regeringstafel naar de regeringsprullemand verdwenen ...)¹

¹ overgenomen uit Volkshuisvesting, 4/75, tijdschrift van het Nederlands Christelijk Instituut voor Volkshuisvesting, N.C.I.V.

tweede kamer over democratisering corporaties

jos van dieten

De democratisering van de woningcorporaties is een van de hoofdmoten geweest van het kamerdebat, gewijd aan de wetswijziging die wij kortheids-halve met het nummer 11092 zullen aanduiden

Het waren de heren Kombrink en Nypels die daarop het diepste zijn ingegaan en die in verband met deze materie allebei ook een motie op de regeringstafel hebben gelegd.

Ter rechterzijde werd voor deze moties echter geen steun gevonden in de Kamer zodat ze beide van de regeringstafel naar de regeringsprullemand verdwenen.

Het is met name de heer Nypels van D'66 geweest die, geheel in de stijl van zijn partij, een toekomstvisie op de gedemocratiseerde corporaties heeft ontvouwd. Dat anderen deze toekomstvisie meer als een luchtkasteel zien ligt wel voor de hand. „Op weg naar bewoners-zelfbestuur” was het motto dat Nypels zelf aan zijn bijdrage aan de discussie meegaf.

Paragraaf 1 Toekomstperspectief.

Het gaat bij dit wetsontwerp om het beheer van woningen door woningbouwcorporaties in het algemeen en de democratisering van het woningbeheer in het bijzonder. Het is daarbij opvallend dat hierover tot nu toe zo weinig wettelijk is geregeld. Weinig althans in vergelijking met de wettelijke regelingen voor democratisering van de bestuursvormen bijvoorbeeld voor bedrijven en universiteiten. En toch gaat het bij de woning en het wonen om dingen die de dagelijkse gang van zaken in alle gezinnen en de ontplooiingsmogelijkheden van alle gezinsleden in sterke mate beïnvloeden. Woning en wonen kunnen leiden tot een dagelijkse ergernis of een dagelijks plezier. Het is dan ook juist dat de regering tracht door middel van dit wetsontwerp de wettelijke basis voor het beheer van de woning in de sector waarin de overheid zelf grote invloed heeft te versterken. De beheerstructuren van andere huurwoningen zullen zich daarbij dan later in de praktijk gaan aanpassen.

Alvorens in te gaan op het wetsontwerp is het nuttig globaal aan te geven in welke richting mijns inziens het woningbeheer in ons land zich zou dienen te ontwikkelen. Pas in dat perspectief kunnen we het wetsontwerp beoordelen.

Naar mijn opvatting behoren er op den duur, afgezien van een beperkt aantal woningen in gemeente-eigendom, slechts twee soorten woningen over te blijven : enerzijds afzonderlijke woningen waarvan de bewoners persoonlijk eigenaar zijn en anderzijds groepen van woningen die door de bewoners gezamenlijk beheerd worden in zogenaamde bewonerszelfbestuur. Voordelen van persoonlijk eigenwoningbezit zijn mijns inziens ondermeer :

- De eigenaar-bewoner beslist zelf over de indeling, afwerking en aankleding van zijn woning. Hij is daarbij niet, zoals de huurder, afhankelijk van een huisbaas. De eigenaar-bewoner kan niet tegen zijn wil uit zijn huis gezet worden. Hij beslist in principe zelf over het wel of niet slopen. Dit alles geeft een sterke vrijheidsbeleving, een grotere woonvrijheid.
- Het eigenwoningbezit draagt bij aan verhoging van het woonpeil. De eigenaar-bewoner besteedt in de meeste gevallen zeer veel zorg aan zijn woning. Dat betreft zowel het verrichten van goed onderhoud als het aanbrengen van veranderingen en verbeteringen. Hij is meestal bereid in vergelijking met het inkomen hogere woonlasten te dragen dan een huurder. De eigenwoningen kunnen door de bewoners zelf beter aan de speciale gezinsbehoeften worden aangepast dan bij huurwoningen is toegestaan. Dit biedt meer mogelijkheden voor eigen creativiteit, terwijl hierdoor de woonvariatie toeneemt. Door de grotere verbondenheid van de bewoner met zijn eigenwoning ontstaat eveneens extra grote zorg voor de gemeenschappelijke voorzieningen in de buurt.

De eigenwoning vormt een belangrijke bijdrage tot de bezitsvorming en daarmee tot een betere inkomens- en vermogensspreiding.

De argeloze toehoorder zal wellicht even de indruk gekregen hebben dat ik met de behandeling van een ander onderwerp, bij voorbeeld met het bezitvormingsfonds, bezig ben. Toch is dat niet het geval. Ik zal u het verband met dit wetsontwerp uitleggen.

Ik ga ervan uit dat in de beheersvorm van woninggroepen, het bewoners-zelfbestuur, uiteindelijk zoveel mogelijk de voordelen van het persoonlijk eigenwoningbezit tot hun recht moeten kunnen komen. De vergroting van de onafhankelijkheid van de bewoners behoort daarbij het uitgangspunt te zijn. Het is daarvoor nodig in de bestuursstructuur sterker de nadruk te leggen op het gemeenschappelijk bezit van de woningen en de afhankelijkheid van de bewoners in de huurverhouding te verminderen, ja wellicht zelfs de huurverhouding formeel af te schaffen !

Misschien kan in het algemeen een beheersvorm ontstaan waarin de woningbouwcorporaties worden omgevormd in verenigingen van eigenaar-bewoners. De bewoners zijn daarbij eigenaar van hun woning. De vereniging zorgt voor de financiering en voor het gezamenlijk onderhoud. De bewoners betalen geen huur, maar een maandelijks service-vergoeding voor de kapitaalslasten en voor het gezamenlijk onderhoud. Voor de inkomstenbelasting worden de bewoners gelijkgesteld met de afzonderlijke eigenaar-bewoners, zodat zij voor dezelfde faciliteiten in aanmerking komen. Bij verhuizing is de vereniging verplicht tegen taxatiewaarde het te verlaten huis te kopen. Voor het huis waarheen verhuisd wordt, krijgt men met hypotheekgarantie van de overheid automatisch 100% financiering, waarvoor de nieuwe vereniging zorgt. Iets dergelijks wordt o.a. door Dr. E.J. Isidor en Dr. Ir. H. Priemus bepleit, zij het met verschillende uitwerking.

Paragraaf 2. Toelating van coöperatieve verenigingen.

Met dit toekomstperspectief in gedachte kom ik bij het wetsontwerp. Met de voornaamste doelstelling : het duidelijk en overzichtelijk regelen van de positie van de toegelaten instellingen en hun verhouding tot de overheid, alsmede het laten vervallen van de verplichting tot terugbetaling door de toegelaten instellingen van verkregen overheidsbijdragen, kan de fractie van D'66 zich verenigen.

In het voorlopig verslag hebben wij ons afgevraagd of het juist is de bestaande mogelijkheid van toelating als instelling geheel of mede in het belang van de volkshuisvesting werkzaam bij voorbaat uit te sluiten voor coöperatieve verenigingen en naamloze vennootschappen. Wat de naamloze vennootschappen betreft hebben wij ons laten overtuigen door de argumenten van de staatssecretaris in de Memorie van Antwoord. We kunnen ons daarom neerleggen bij het schrappen van de mogelijkheid van toelating van deze vennootschappen, mede omdat deze, zoals de staatssecretaris stelt, zonodig financiële steun kunnen verkrijgen op grond van de artikelen 64, 67 en 68 van de Woningwet.

Ten aanzien van de coöperatieve verenigingen ligt de situatie anders. Wij staan op het standpunt dat coöperatieve verenigingen en eventuele

andere verenigingsvormen in aanmerking moeten kunnen blijven komen voor dezelfde of vrijwel dezelfde financiële faciliteiten (leningen, subsidies en garanties) als de woningbouwcorporaties. Handhaving van de mogelijkheid om instellingen toe te laten als instellingen die mede in het belang van de volkshuisvesting werkzaam zijn, is daarvoor vereist.

Wij delen de voorkeur van de regering om het aantal soorten instellingen zoveel mogelijk te verminderen. Ook onze voorkeur gaat er naar uit om te volstaan met één soort toegelaten instelling die werkzaam is in het belang van volkshuisvesting en de overige organisaties of personen zo nodig te verwijzen naar financiële steun volgens de artikelen 64, 67 en 68 van de Woningwet. Maar wij vinden het in het licht van het aangegeven toekomstperspectief, wenselijk dat bepaalde ontwikkelingen in de juridische beheersvormen van woningen uitdrukkelijk open blijven zonder dat dit bij voorbaat gestraft wordt doordat toelating op dezelfde of bijna dezelfde wijze als de huidige woningcorporaties onmogelijk wordt. Het argument dat thans weinig belangstelling bestaat voor toelating als instelling werkzaam mede in het belang van de volkshuisvesting is daarom niet deugdelijk. Teneinde toekomstige juridische ontwikkelingen in de beheersvormen van woningen mogelijk te maken o.a. t.a.v. coöperatieve verenigingen, dient deze toelatingsmogelijkheid behouden te blijven. Dit vormt ook het standpunt van de Nationale Woningraad en het Nederlands Christelijk Instituut voor de Volkshuisvesting. Op grond hiervan acht ik amendering van het wetsontwerp gewenst. 1)

Aanneming van dit wetsontwerp behoort niet alleen de weg vrij te houden voor verschillende ontwikkelingen in de richting van bewonerszelfbestuur op langere termijn, het behoort ook op korte termijn een stroomversnelling in die richting tot stand te brengen.

Paragraaf 3. Woningbouwstichtingen.

Momenteel kennen we voornamelijk twee soorten woningbouwcorporaties : verenigingen en stichtingen. We moeten ons afvragen of het uit het oogpunt van democratisering van het woningbeheer aanvaardbaar is de stichtingsvorm te handhaven. In de Memorie van Antwoord wordt opgemerkt dat thans in de praktijk woningbouwverenigingen soms een zeer gebrekkige inspraak van de leden kennen, terwijl er bij woningbouwstichtingen door middel van huurdersvertegenwoordigingen zeer goede overlegstructuren kunnen voorkomen. Op grond daarvan wil de Regering de stichtingsvorm niet onmogelijk maken. Wel bestaat de bereidheid overleg van de besturen met de huurders voor te schrijven. Dit is op zichzelf verheugend, maar ons inziens niet voldoende. Het feit dat bij een stichting bepaalde vormen van overleg tussen besturen en huurders of huurdersvertegenwoordigingen vrijwillig of door acties in het leven geroepen kunnen worden is een onvoldoende garantie voor invoering van een democratische beheersvorm. Daarvoor is een verenigingsvorm bij uitstek geschikt.

1) Het mede door D'66 ingediende amendement werd door de Tweede Kamer aanvaard. Zie bijlage.

In een stelsel van bewoners-zelfbestuur oefenen de bewoners, als zij dat wensen, een beslissende invloed uit op het totale beleid van de woningcorporatie. De ledenvergadering moet daarom het hoogste orgaan zijn en het bestuur dient op democratische wijze gekozen te worden. Het bestuur en de bewonersvertegenwoordigers behoren daarbij een door de ledenvergadering gedelegeerde bevoegdheid te verkrijgen.

Voor een dergelijke structuur is de stichting volstrekt ongeschikt ! Het liefst hadden wij daarom willen voorstellen nu al de stichtingsstructuur definitief af te schaffen. Bij nader inzien laten wij een dergelijk voorstel achterwege. Er bestaan nl. een beperkt aantal gevallen waarin een stichtingsstructuur wel aanvaardbaar is, nl. bij een sterk 'vlottende' bewonersgroep, en soms in de oprichtingsfase als de bewoners nog nauwelijks bekend zijn. Daarnaast ontbreekt thans nog bij sommige bewoners de belangstelling daadwerkelijk in het beleid deel te nemen. Op die grond stellen wij dus nog niet voor de stichtingsvorm definitief af te schaffen.

Maar daarmee is voor mij de zaak niet af ! Ik vind het wenselijk als algemene gedragslijn te hanteren dat wanneer een meerderheid van de huurders zich hiervoor uitspreekt een stichting moet worden omgezet in een vereniging. Hiervoor behoort het recht te worden gegeven aan een nader vast te stellen aantal huurders van complexen van een woningstichting een huurdersstemming te houden. Is de Regering bereid in feite dit recht aan bewoners van woningstichtingen te geven en bij niet nakoming de toelating als toegelaten instelling in te trekken ?

Paragraaf 4. Woningbouwverenigingen.

Een andere zaak zit ons nog hoog : Het lidmaatschap van de woningbouwverenigingen. In de praktijk worden bewoners van complexen in beheer bij een dergelijke vereniging vaak belemmeringen in de weg gelegd om lid te worden, o.a. omdat de bewoner een bepaalde levensovertuiging mist. Wij achten dit onaanvaardbaar. Het beroep op de vrijheid om zich op het gebied van de volkshuisvesting naar levensovertuiging te organiseren, gedaan in de Memorie van Antwoord, achten we niet sterk genoeg om anderen uit te sluiten van het recht op medebeheer van de woning waarin zij wonen ! Wij vragen dan ook van de Regering waarborgen van het recht voor iedere bewoner om lid te worden van de vereniging die zijn woning verhuurt !

Naast de inspraakrechten van bewoners vragen ook de individuele rechten van de bewoners onze aandacht, met name met betrekking tot de persoonlijke levenssfeer, zoals bij voorbeeld het recht om huisdieren te houden voorzover deze geen hinder veroorzaken bij omwonenden. Dit bleek o.a. toen de kantonrechter te Gouda vorig jaar op grond van de bepalingen in een reglement ten aanzien van het houden van huisdieren, een ontzuimingsvonnis heeft gewezen. Richtlijnen voor huurcontracten om een aantal rechten in de persoonlijke levenssfeer te waarborgen en onnodige inbreuk daarop te voorkomen lijken wenselijk. Dit geldt in principe voor alle huurwoningen, maar het lijkt ons gunstig als de woningbouwcorporaties daarbij voorop gaan.

Paragraaf 5. Samenvatting.

Ter afsluiting de samenvatting van ons standpunt :

De hoofdstrekking van dit wetsontwerp aanvaarden wij. Amendering van dit wetsontwerp is evenwel gewenst om verschillende juridische ontwikkelingen op langere termijn in de richting van bewonerszelfbestuur open te houden.

Daarnaast zijn ons inziens met directe ingang nadere garanties van de regering noodzakelijk als stap in de richting van bewonerszelfbestuur om de medezeggenschapsmogelijkheden van de bewoners te versterken en de stichtingsvorm te beperken en wel door :

- het recht te geven aan huurders van woningen in beheer bij woningstichtingen door middel van een stemming invoering van een verenigingsstructuur te verkrijgen;
- het recht te geven aan alle bewoners van complexen in beheer bij woningbouwverenigingen om zonder belemmeringen lid te worden van de verenigingen.

Voorts verdient het nemen van nadere maatregelen ter bescherming tegen onnodige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer aanbeveling.

)¹

Op 5, 12 en 20 februari heeft de Tweede Kamer het wetsontwerp „Wijziging van de Woningwet en de Overgangswet ruimtelijke ordening en volkshuisvesting” (11092) behandeld.

Op laatstgenoemde dag werd het wetsontwerp zonder stemming aangenomen. De fracties van de P.S.P. en van de Boerenpartij werd aantekening verleend dat zij geacht wensten te worden tegen dit wetsontwerp te hebben gestemd.

De Boerenpartij heeft daar verder geen enkele verklaring voor gegeven. De P.S.P. had bij monde van de heer Van der Spek wel laten weten weinig positief te zijn over dit wetsontwerp. „De positie en de aarde van de woningbouwcorporaties is aan het veranderen in de richting van particuliere instellingen, naar onze mening een kwalijke ontwikkeling”, aldus de voornaamste motivering van de kant van de PSP.

Aan het eind van de debatten bleven uiteindelijk drie eerder ingediende moties overeind staan, waarover gestemd moest worden: een motie van de D'66-er Nypels over de voorkeur voor de verenigingsvorm boven de stichtingsvorm; een motie van de socialist Kombrink over het lidmaatschap van huurders van door woningbouwverenigingen beheerde woningen; een motie van de communist Van het Schip over

de rechtspositie van bestuurders van woningbouwverenigingen en -corporaties. Deze drie moties werden alle drie bij zitten en opstaan door de Kamer verworpen. De motie-Van het Schip kreeg alleen de steun van zijn eigen fractie.

Tegen de motie-Nypels stemden de confessionele partijen — ook de kleintjes — en de VVD, terwijl de motie-Kombrink bovendien nog de weerstand van DS'70 opriep. De Kamer heeft zeer lang gedebatteerd over het onderhavige wetsontwerp, wat niet in de laatste plaats was te danken — of te wijten zullen anderen zeggen — aan een bijna twee uur durende rede van Hans Krombrink die ook een behoorlijke partij meebles in de verschillende interruptie-debatten.

Intussen heeft ook de Eerste Kamer het wetsontwerp aanvaard. Zeer waar was het woord dat staatssecretaris Marcel van Dam aan het einde van zijn eerste antwoord aan de Tweede Kamer sprak: „Weliswaar spreekt het wetsontwerp vanwege de aard van de behandelde materie niet erg tot de verbeelding, maar niettemin kan aanvaarding ervan als een mijlpaal in het volkshuisvestingsbeleid worden gezien.”

J.v.D. ■

)¹ overgenomen uit Volkshuisvesting ,4/75 tijdschrift van het Nederlands Christelijk Instituut voor Volkshuisvesting, N.C.I.V.

I N T W E E D E T E R M I J N

(bij paragraaf 2)

De heer Nypels (D'66):

Allereerst wil ik nog enkele opmerkingen maken over de positie van de mede-instellingen. Het zal bekend zijn, dat het ons daarbij speciaal gaat om de positie van de coöperatieve verenigingen. Ik ben er bijzonder verheugd over, dat de Staatssecretaris bereid is, zich te conformeren aan het standpunt van de Kamer, waaruit in vrij grote mate is gebleken dat de meeste leden voorstander zijn van de handhaving van dit instituut om toekomstige ontwikkelingen open te houden.

Evenals de heer Kombrink dit heeft gedaan, wil ik de vraag stellen, wat te doen, als straks de mogelijkheid van toelating van mede-instellingen wordt gehandhaafd. Wordt dit dan een leeg artikel of gaat dit artikel enige inhoud krijgen? Nu is dat ten dele juist afhankelijk van toekomstige ontwikkelingen waarover op dit moment nog niet erg veel valt te zeggen. Dat levert een probleem op. Wij willen ontwikkelingen open houden; wij weten nog niet exact, in welke richting deze zullen gaan en aan de andere kant moeten wij voorkomen dat dit onderdeel van het artikel een lege huls zal worden. Ik verzoek de Staatssecretaris om in de komende periode in overleg te treden met betrokkenen en eventueel geïnteresseerde groeperingen, ten einde de mogelijkheid van het tot leven brengen van de in de Woningwet neergelegde mogelijkheid van de figuur van mede-instellingen nader te verkennen en de resultaten van dit overleg ter kennis van de Tweede Kamer te brengen. (Dit werd door de Staatssecretaris toegezegd).

(bij paragraaf 4)

Het tweede onderwerp betreft het recht om lid te worden van de verhuurende woningbouwvereniging. De Staatssecretaris heeft terecht opgemerkt, dat het onjuist zou zijn, te suggereren dat, wanneer men het recht zou hebben om lid te worden van de desbetreffende woningbouwvereniging, daarmee dan gegarandeerd is, dat een behoorlijke democratische besluitvormingsprocedure zou ontstaan. Dat is zo; daarvoor is veel meer nodig. Door dit lidmaatschap zal niet automatisch een democratische besluitvorming bij dit beheer van woningen ontstaan. Het is ook waar, dat men oog moet hebben voor de verschillende niveaus van besluitvorming. Het voorbeeld dat de Staatssecretaris met name

over aangelegenheden in een bepaalde wijk, in een bepaald complex ten aanzien van bij voorbeeld verbeteringen noemde (ik zou hieraan de sloopproblemen kunnen toevoegen), heeft mij sterk aangesproken. Waar het mij - en vele anderen blijkbaar in de Kamer - om gaat, is dat wij de zaak moeten omdraaien. Het lidmaatschap betekent niet automatisch een goed functioneren van de vereniging. Om echter goed te kunnen functioneren op een democratische wijze, is het lidmaatschap beslist noodzakelijk !

Wij vinden het onjuist en ongewenst, dat sommige huurders van woningen van woningbouwverenigingen minder zeggenschap kunnen verkrijgen in het beheer van hun woningen, doordat zij verhinderd worden, lid te worden van de desbetreffende woningbouwvereniging. Ik ben het met de heer Van het Schip eens, die sprak over een zekere vorm van discriminatie. Ik heb de indruk dat in vele gevallen bewoners van woningen, die beheerd worden door woningbouwverenigingen het niet lid mogen worden als een vorm van discriminatie beschouwen. Dat vind ik een zeer ernstige zaak. Omdat dit zo belangrijk is, moet ik onderstrepen dat - hierop is reeds gewezen - er verschillende vormen van hindernissen zijn om lid te worden. Ik noem het feit dat men een bepaalde levensovertuiging of politieke overtuiging mist, het feit dat men niet lid is van een in de statuten voorgeschreven vakvereniging, het feit dat in bepaalde gevallen ballotage plaatsvindt of dat men alleen lid kan worden als men wordt voorgedragen door een bepaald aantal leden. Dit is in onze ogen onaanvaardbaar!

Nu is een argument naar voren gebracht dat het geven van het recht om lid te worden een aantasting zou inhouden van het recht zich te organiseren op confessionele grondslag. Ik moet zeggen dat dit een zwaar argument is dat ik niet zomaar ter zijde wil leggen. Als dat inderdaad feitelijk een aantasting van dat recht zou betekenen is dat iets waar wij uitdrukkelijk bij stil moeten staan. Ik stel allereerst voorop dat het uiteraard niet de bedoeling is en niet de opzet om dit recht te ondergraven. Bovendien, ook op dit punt kan ik mij aansluiten bij hetgeen de heren Kombrink en Van het Schip naar voren hebben gebracht, deel ik de vrees ook niet dat dit recht in de praktijk op deze wijze zal worden uitgehold. Wanneer wij echter een beslissing gaan nemen over de vraag of wij het recht op lidmaatschap in het algemeen zonder uitzondering behoren te geven, moeten wij ons afvragen welk recht het zwaarste weegt. Enerzijds moeten wij bekijken of werkelijk het recht om zich op confessionele grondslag bij de volkshuisvesting te organiseren wordt aangetast, hetgeen wij moeten afwegen tegen een ander recht dat in onze ogen wezenlijk is, namelijk het recht om te participeren in het woningbeheer van de woning waarin men woont, het recht om deel te nemen aan het beheer van de woning waarin men woont. Dit laatste vinden wij moet zwaarder tellen omdat het doel van een woningbouwcorporatie nu eenmaal is om woningen te bouwen om op deze wijze voor een aantal mensen bij te dragen in de oplossing van hun huisvestingsmoeilijkheden. Het doel is dus het beheren van woningen.

De heer Van Rossum (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Hiermede wordt toch het recht van vereniging en vergadering - één van de grondrechten in onze samenleving - enigszins aangetast ?

De heer Nypels (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij voorstellen dat er in de praktijk bepaalde belemmeringen kunnen optreden. Ik herhaal echter dat ik ervan uitga dat dit wel zal meevallen. De vrees dat hier een werkelijke aantasting zal plaatsvinden is naar mijn mening ongegrond, hetgeen ook wel in de praktijk zal blijken. Mochten er bepaalde beperkingen uit voortkomen, dan moeten die worden afgewogen tegen een ander recht - hetwelk ik eveneens zeer wezenlijk vind - namelijk het recht om deel te nemen aan het beheer van de eigen woning, de woning waarin men woont. Daarbij gaat het - ook de heer Kombrink heeft hierop gewezen - om het feit dat men volwaardig moet kunnen deelnemen aan de besluitvorming ten aanzien van die woning en de directe woonomgeving, die er in de praktijk mee verbonden is. Ik aarzel wel, over hetgeen ook terecht door de Staatssecretaris is geconstateerd naar aanleiding van het interruptiedebatje dat ik in eerste termijn met hem heb gehad. Ook bij nadere overweging, ik heb daarvoor echt de tijd genomen, ben ik van mening dat het recht om te kunnen deelnemen aan het beheer van de woning waarin men woont zwaarder moet wegen dan een eventueel nadeel ten aanzien van een zekere mate van beperking van het andere recht, namelijk het recht om zich op confessionele grondslag te organiseren.

De heer Kombrink heeft er overigens terecht op gewezen dat het hier niet uitsluitend om confessionele belemmeringen gaat. Ik heb zojuist ook met opzet de andere belemmeringen genoemd.

Dit alles bij elkaar nemend, vind ik het essentieel dat door de Regering maatregelen worden genomen om dit recht af te dwingen. Iedere Nederlander zal geniegd zijn te zeggen: wij hopen dat er verschillende corporaties dit recht uit zichzelf zullen geven. Dat is het wenselijkste. De vraag is door de Staatssecretaris gesteld of wij het moeten afdwingen of niet, als de corporaties het niet uit zichzelf doen. Ik ben van mening dat het dan hoort te worden afgedwongen, mede omdat het hier gaat om corporaties die in stand worden gehouden - voor een belangrijk deel - met financiële steun van de overheid. In dat geval vind ik dat de overheid de voorwaarde kan stellen dat degenen die in woningen wonen, die op deze wijze tot stand zijn gekomen, volwaardig moeten kunnen deelnemen.

De heer De Beer (V.V.D.): Zowel in de argumentatie van de heer Kombrink als in die van de heer Nypels heb ik niet duidelijk gehoord wat men nu eigenlijk verwacht dat het praktisch resultaat zal zijn van het verplicht stellen. Wat verandert er concreet ten goede voor de huurders, wat niet op een andere wijze kan worden bereikt, als de motie van de heren Nypels en Kombrink zal worden uitgevoerd? Ik heb het gevoel dat er een soort diepere ondergrond in zit die alsmaar niet naar boven komt. Wil men streven naar een vorm van huurders-eigenaren?

De heer Nypels (D'66): Dat hoeft u niet te vragen, want dat heb ik in eerste termijn al gezegd. Dat is op dit moment niet aan de orde.

De heer De Beer (V.V.D.): Wat wilt u nu met deze motie bereiken? Nogmaals ik heb het gevoel dat er een argument is dat alsmaar niet boven water komt.

De heer Nypels (D'66): De strekking is beperkt. In de motie gaat het om de situatie op dit moment. Daarbij is het onze zorg dat er levende echte verenigingen tot stand komen, waarin de leden van die vereniging, gezamenlijk met allen met precies dezelfde rechten een beleid kunnen opbouwen en besluiten kunnen nemen, zij het dat die besluitvorming op verschillende niveaus kan plaatsvinden. De essentie is echter dat een ledenvergadering het hoogste gezag in de vereniging zal worden en dat alle andere bevoegdheden, zowel van bestuurders als vertegenwoordigers, zijn afgeleid van de bevoegdheden die in feite de ledenvergadering zal krijgen. Het stimuleren van het ontstaan van echte levende verenigingen is het doel. Ik neem aan dat dit bij de verschillende andere ondertekenaars precies zo is.

De heer De Beer (V.V.D.): Dat bereikt u niet alleen door alle huurders er lid van te maken.

De heer Nypels (D'66): Je bereikt het zeker niet door ze uit te sluiten van het lidmaatschap.

(bij paragraaf 3)

Ik wil overgaan tot de wenselijkheid om de stichtingsvorm bij de woningcorporaties om te zetten in de verenigingsvorm. Het doet mij veel genoegen dat de Staatssecretaris heeft onderstreept dat ook zijn voorkeur uitgaat naar de verenigingsvorm. Hij heeft dit niet alleen met woorden onderstreept, maar ook door de indiening van een nota van wijziging, waardoor het mogelijk zal zijn - zeker ook bij de toelating van nieuwe corporaties - de stichtingsvorm tot het uiterste te beperken. Ik juich dat toe en automatisch geef ik daarmee aan dat ik uiteraard het amendement van de heren De Beer en Van Rossum, die de nota van wijziging weer ongedaan willen maken, volstrekt van de hand wijs. Ik kom nu echter tot het vervolg hierop. De nota van wijziging is in mijn ogen namelijk niet voldoende, ook al heb ik daarvoor zeker waardering. De Staatssecretaris heeft een groot aantal vragen naar voren gebracht naar aanleiding van mijn voorstel om in het bijzonder de stichtingsvorm af te schaffen, wanneer een meerderheid van huurders hierom vraagt. Hij heeft gevraagd hoe dit mogelijk is aangezien hij daarvoor niet de vereiste bevoegdheden heeft. Hij heeft ook gezegd dat hij verschillende juridische problemen ziet, met name ten aanzien van de beschikkingsmacht over het vermogen en de vraag wat er met de schulden gedaan moet worden als er sprake is van omzetting in de richting van een vereniging. Ik heb de indruk dat hier verschillende zaken door elkaar worden gehaald. Ik wil de huurders niet het recht geven om door middel van een stemming de stichtingsvorm te laten beëindigen. De Staatssecretaris heeft er terecht op gewezen dat dat niet kan, want de huurders hebben in de bepalingen van een stichting daartoe gewoon geen bevoegdheid.

Ik heb dan ook een ander voorstel gedaan, namelijk om, afhankelijk van een stemming, door huurders te houden, door de overheid een activiteit te laten ontplooiën, namelijk een verzoek op tafel te leggen bij

de desbetreffende woningbouwcorporatie om de stichtingsvorm te verlaten en de verenigingsvorm in te voeren en dan eventueel in noodgevallen, als er geen gehoor aan wordt gegeven, te besluiten de toelating van de instelling in te trekken. In dit geheel blijven dus de beslissingsbevoegdheden van het stichtingsbestuur onverlet, namelijk om te beschikken over het vermogen en om te besluiten de zaak om te zetten in een vereniging. Wanneer een dergelijke omzetting plaatsvindt, zal het verenigingsbestuur uiteraard moeten bepalen wat er gebeurt met het vermogen. Ik neem echter aan dat het stichtingsbestuur dan bereid is dit vermogen over te dragen aan de nieuw te vormen vereniging.

Ook is gevraagd, hoe de organisatie zou moeten plaatsvinden en wie de stemmingen zou dienen te controleren. Mijn antwoord is als volgt. Ik ga ervan uit, dat de stemmingen plaats dienen te vinden onder toezicht van de Provinciale Directie voor de Volkshuisvesting, de instantie van de rijksoverheid die toch al toezicht houdt op de woningbouwcorporaties. Men zou daarbij de mogelijkheid kunnen openen een bepaald aantal huurders, bij voorbeeld 25 of meer, het recht te geven een huurdersstemming te vragen. Wanneer een meerderheid van huurders zich uitspreekt vóór de omzetting van de stichting in een vereniging, dan zou deze omzetting ook vereist zijn. De overheid zou dit kunnen verzoeken aan de stichting en bij niet-nakoming van deze omzetting binnen een bepaalde periode als sanctie de toelating als toegelaten instelling kunnen intrekken.

Maar in dit geheel ga ik ervan uit, dat de overheid op deze wijze op twee manieren sterk actief zal moeten handelen in de richting van omzetting van stichtingen in verenigingen, niet uitsluitend bij nieuwe aanvragen voor toelating als toegelaten instelling, maar ook bij reeds bestaande woningbouwstichtingen. De overheid zou op twee manieren moeten werken, enerzijds door een actief beleid te voeren, bij voorbeeld door op korte termijn aan alle stichtingsbesturen te verzoeken ernstig te overwegen de stichtingsvorm te verlaten en over te gaan tot de vorming van een woningbouwvereniging. Dit betekent dat daartoe een initiatief wordt genomen van boven af, door de overheid zelf. Aan de andere kant lijkt het mij gewenst dat initiatieven van onderaf, van de basis, uit de kring van de huurders, door de overheid sterk wordt gesteund, met name door toepassing van het systeem zoals ik zojuist heb aangegeven, dus door in te grijpen, althans ernstig te verzoeken om over te gaan tot een omvorming in de richting van een vereniging, wanneer een meerderheid van de huurders zich daarvoor uitspreekt.

Om het laatste verzoek kracht bij te zetten wil ik bij u de volgende motie indienen.

Motie van het lid Nypels c.s.
Voorgesteld 12 februari 1975

De Kamer,

gehoord de discussie over de wettelijke regeling van de positie van de woningbouwcorporaties;

van oordeel, dat voor de structuur van de woningbouwcorporaties uit democratische overwegingen de verenigingsvorm de voorkeur verdient boven de stichtingsvorm;

evenwel van oordeel, dat een stichtingsvorm aanvaardbaar kan zijn in bijzondere gevallen;

nodigt de Regering uit:

- a. een actief beleid te voeren, gericht op de omzetting van woningbouwstichtingen in woningbouwverenigingen, en
- b. het beleid er tevens op te richten dat woningbouwstichtingen worden omgezet in woningbouwverenigingen wanneer een meerderheid van de huurders zich hiervoor uitspreekt in een daartoe gehouden stemming,

en gaat over tot de orde van de dag.

Nypels
Kombrink
Nooteboom
Rienks

Gewijzigd amendement van het lid Kombrink c.s. ter vervanging van dat, gedrukt onder nr. 12
Ingezonden 12 februari 1975

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

In **artikel 1**, onderdeel A, wordt in artikel 59, zesde lid, het gestelde onder h vervangen door:

- h. overleg met en verplichtingen ten opzichte van huurders.

Toelichting

De door de Regering in te stellen werkgroep zal blijkens aan de Kamer gedane mededelingen een ruime taakomschrijving krijgen en niet alleen bezien welke overlegstructuren tussen huurders en verhuurders zouden dienen te worden ontwikkeld, maar ook welke rechten en welke mate van zeggenschap aan huurders zouden kunnen worden toegekend.

Dit amendement beoogt alleen in die zin op de resultaten van het door deze werkgroep uit te brengen advies en de naar aanleiding daarvan te nemen beslissingen vooruit te lopen, dat de mogelijkheid wordt geschapen op grond van een niet te beperkt geformuleerde wetstekst eventuele voorstellen ten uitvoer brengen. Dit laat onverlet de mogelijke conclusie te zijner tijd dat te geven voorschriften beter elders in de wetgeving een plaats kunnen krijgen.

Kombrink
Nypels
Van der Heem-Wagemakers
Rienks

Verworpen met de stemmen van de fracties van de V.V.D., A.R.P., C.H.U., K.V.P., S.G.P. en G.P.V. tegen.

Overgenomen door de Regering.

Amendement van het lid J. N. Scholten c.s.
Ingezonden 5 februari 1975

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

In **artikel I**, onderdeel A, wordt in artikel 59 een nieuw lid 9 toegevoegd, luidende:

9. verenigingen die mede in het belang van de volkshuisvesting werkzaam zijn kunnen door Ons als zodanig worden toegelaten. Wij geven bij algemene maatregel van bestuur nadere voorschriften betreffende de toelating, alsmede omtrent weigering en intrekking van de toelating. Wij geven bij algemene maatregel van bestuur eveneens nadere voorschriften omtrent de werkzaamheid van en het toezicht op deze instellingen. Het tweede, derde, vierde en achtste lid zijn voor zover mogelijk van overeenkomstige toepassing.

Toelichting

Dit amendement beoogt de mogelijkheid die thans in lid 2 van artikel 59 is neergelegd tot de toelating van zogenaamde mede-instellingen te behouden. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de volkshuisvesting zijn denkbaar, waarbij het in dit amendement bepaalde een nuttige functie zou kunnen vervullen. Verenigingen omvatten hier ook de coöperatieve verenigingen.

J. N. Scholten
Nypels
Kombrink
Van der Heem-Wagemakers

Aangenomen met de stemmen van de fracties van S.G.P., G.P.V. en B.P. tegen.

Motie van het lid Kombrink c.s.
Voorgesteld 12 februari 1975

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over het wetsontwerp Wijziging van de Woningwet en de Overgangswet ruimtelijke ordening en volkshuisvesting;

overwegende, dat in woningbouwverenigingen, waarvan de statuten bepalen dat niet iedere huurder van woningen die bij deze verenigingen in beheer zijn daarvan lid kan worden, de leden beslissingen kunnen nemen die ook voor de huurders niet-leden van groot belang zijn;

van oordeel, dat deze situatie in strijd is met een behoorlijke democratische besluitvorming;

verzoekt de Regering in het nieuwe toelatingsbesluit voor toegelaten instellingen de verplichting op te nemen dat in de statuten van verenigingen bepaald wordt dat iedere huurder van woningen die door een dergelijke vereniging worden beheerd, daarvan lid moet kunnen worden.

en gaat over tot de orde van de dag.

Kombrink
Nypels
Rienks

Verworpen met de stemmen van de fracties van V.V.D., A.R.P., C.H.U., K.V.P., S.G.P., G.P.V. en DS'70 tegen.

oftewel : D'66 en het DAC; hoe nu verder ?

door
E. Nypels.

In enkele periodieken worden Nooteboom en ik wel aangeduid met "dissidenten" en "weglopers" van D'66. Ook de heer Egter van Wissekerke suggereert dit in zijn artikel: "Zo beklimt een rat een zinkend schip" in de vorige Peperbek.

Wat zijn echter de feiten :

Op het ledencongres van D'66 in september 1974 stemde de meerderheid (maar niet de statutair vereiste meerderheid) van de leden op grond van het wegvagen van D'66 bij de kamer- en Statenverkiezingen voor een of andere vorm van opheffing, nadat het Hoofdbestuur van D'66 en 7 van de 9 Eerste en Tweede Kamerleden voorstellen in die richting hadden ingediend en/of verdedigd! Van Mierlo en ik waren de enige twee Kamerleden die ons toen sterk tegen alle vormen van opheffing verzetten (Nooteboom was op dat moment geen fractielid). Persoonlijk had ik sterk de indruk dat op dat moment de meerderheid van de top en de leden de club D'66 en mij als fractielid in de steek lieten.

Omdat het wegvallen van D'66 zonder dat er een politieke groepering was, die de funktie van deze partij geheel of grotendeels zou overnemen, voor mij onverteerbaar was heb ik samen met een groep D'66-ers en niet D'66-ers (ongeorganiseerden, personen afkomstig uit de LDP, P.v.d.A., DS '70 en P.P.R.) het Democratisch Actie Centrum opgericht (DAC). Dit geschiedde dus omdat alle officiële kanalen binnen D'66 voor het politiek verder werken waren verstopt en wij de consequentie trokken uit het meerderheidsoordeel van het D'66-ledencongres (men kan een partij niet of moeilijk in stand houden tegen de wil van de meerderheid in). De oprichters van het DAC behoorden voor zover het D'66-ers waren tot de standvastige, harde kern van deze partij. Zij hadden het geloof in de noodzaak van een zelfstandige democratische partij ondanks de desastreuze Kamer- en Statenverkiezingen niet verloren, zij hielden de landelijke werkgroepen in het kader van de Wetenschappelijke Stichting tot het laatste moment toe draaiende. Als men van dissidenten, weglopers en wankelmoedigen wil spreken - wij doen dat niet omdat we best kunnen voorstellen dat in 1974 tijdens het dieptepunt van D'66 velen het noodzakelijke politieke zelfvertrouwen verloren - dan geldt dat voor degenen, die wilden berusten in het verdwijnen van een politieke groepering à la D'66, die de activiteiten en het lidmaatschap beëindigden en die soms een goed heenkomen zochten door lid te worden van andere partijen, met name van de P.v.d.A. De groep D'66-ers die bij de oprichting van het DAC betrokken was

deed dat om een politieke groepering van de grond te brengen, die de functie van het wegvallende D'66 geheel of grotendeels kon overnemen. Daarbij werd overwogen, dat D'66 zou verdwijnen omdat er fouten gemaakt waren, maar niet wegens overbodigheid. Gestreefd werd daarom : naar een groepering die niet dezelfde fouten maakt die de oorzaak van de neergang van D'66 waren, naar een betere ideologische fundering, naar een verbreding van de basis/aanhang/groepen waarop de politieke groepering steunt.

Nu uit het Leidse congres blijkt, dat ook binnen D'66 weer een meerderheid wil werken aan de opbouw daarvan, ook al werden daarbij nog veel te veel slagen om de arm gehouden door pas eind 1976 over de toekomst van de partij te beslissen - hetgeen nog steeds op gebrek aan politiek zelfvertrouwen wijst - nu een meerderheid binnen D'66 tenminste weer iets wil gaan doen, is dat toe te juichen. Het is thans echter gewenst snel naar een integratie van (de restanten van) D'66 en het DAC te streven. Het naast elkaar tot (nieuwe) ontwikkeling brengen van D'66 en DAC is absurd. Het verminderd de kansen van beide meer dan evenredig !

Overleg tussen de besturen van D'66 en DAC is dan ook urgent. Gezien de toezeggingen van voorzitter Ten Brink en vice-voorzitter Glastra van Loon van D'66 op het Leidse congres - waarvoor zelfs de desbetreffende resolutie werd ingetrokken - valt te verwachten dat het Hoofdbestuur van D'66 de uitnodiging voor een gesprek met het DAC-bestuur binnenkort zal aannemen of bij het verschijnen van dit artikel heeft aangenomen.

Voor de goede orde wijs ik er op, dat het DAC (nog) geen partij is. Het Democratisch Aktie Centrum is een werkgroep met thans ± 250 deelnemers welke in maart 1975 werd opgericht met het doel te komen tot een levenskrachtige vrijzinnig democratische groepering, die kan deelnemen aan de volgende Tweede Kamerverkiezingen, hetzij door oprichting van een nieuwe partij, hetzij door deel te nemen in een bestaande partij. Volgens een uitspraak van de deelnemers-vergadering in oktober 1975 te Rotterdam (dus nog vòòr het D'66-congres te Leiden) zal er naar worden gestreefd in de eerste helft van 1976 te beslissen over de eventuele oprichting van een partij.

Snelle integratie van D'66 en DAC moet mogelijk zijn en is dus gewenst. Uit de opgestelde DAC-beginselverklaring en de voorlopige programmatische punten van het DAC blijkt een sterke verwantschap met het politieke D'66 denken. In het overleg hoeven deze dus geen grote knelpunten op te leveren ; in tegendeel met name de DAC-beginselverklaring zou een belangrijke discussiebijdrage voor D'66 kunnen zijn ten behoeve van het programmatische werk, dat D'66 weer gaat beginnen te verrichten. Wel zal een diepgaand gesprek nodig zijn over de positiebepaling t.a.v. de P.v.d.A., V.V.D. en confessionele partijen, met name om de garantie te krijgen, dat bij de kiezers nimmer (meer) het beeld van bijwagen van de P.v.d.A. zal ontstaan; anders zal alle energie opnieuw verspild zijn. Hierover bestaan binnen D'66 en binnen het DAC (bestuur) verschillende nuanceringen in standpunten. Deze zullen echter nood-

gedwongen uitgepraat en overwonnen moeten worden, want zoals gezegd : twee vrijwel gelijke politieke strominkjes naast elkaar reduceren elkaars kansen tot nul !
(En dan praat ik nog niet eens over de mogelijkheid, dat de groep Resoluut-De Zeeuw zelfstandig aan verkiezingen zal deelnemen).

D E M O C R A T I E E N A N D E R E P R O B L E M E N

door
W.S.A.N. Gorter.

Het is mij niet ontgaan dat E. Bruins in nr. 7/8 van augustus 1975 blz. 22, van Peperbek verklaart dat hij zich goed kan vinden in het denkbeeld voor een nieuwe partij zoals door mij uiteengezet in nr. 4 van april 1975, behoudens het bezwaar dat hij terecht maakt tegen de naam "Middenpartij". Bij nader inzien lijkt het mij dat het ogenblik van naamgeving nog niet is aangebroken en dat we eerst duidelijke beginselen moeten hebben, waarbij ik helaas moet opmerken dat de op het congres te Rotterdam op 25 oktober j.l. door het Democratisch Aktie Centrum vastgestelde beginselverklaring voor mij te weinig nieuwe (ideologische) aspecten biedt.

Bruins kan instemmen met het begrip "synthese" zoals dat door mij een bepaalde gestalte was gegeven. In zijn artikel in nr. 11 van november 1975, dat ik met bewondering, grote instemming, en mij verkneukelend las om de lichtvoetige stijl, neemt B. het "droevige geschrift" van de industriebond N.V.V., getiteld "Fijn is anders", op de korrel. Vervolgens laat hij "met veel tumult, de socialisten het toneel opdraven: zij zullen de produktie die als gevolg van de kennis en het inzicht van anderen tot stand is gekomen verdelen en dat doen ze inderdaad goed, maar is het wel zo'n verdienste gespecialiseerd te zijn in het derderangs probleem ?"..... Zelden las ik een vernietigender oordeel. De V.V.D. wordt geen nadere bespreking waardig gekeurd. En dan rekent B. nog even met bepaalde consequenties van de formele democratie af : Waarom mag de één over de ander gezag uitoefenen ? Kan de helft + 1 de helft min 1 dwingen ?

Met de daarop volgende slot-alinea van Bruins kan een ieder die van "goede wil" is geredelijk instemmen. Maar ik vrees dat de inhoud van die alinea ons geen aansluiting geeft op de politieke werkelijkheid van de nationale en internationale samenleving(en). B. brengt het ideaal naar voren : "anders zijn dan een dier". Maar kan men daarmee in de politiek werken ? En kan men daarmee zelfs in het individuele leven werken : men denke aan tussen-menselijke moeilijkheden die met zware ingrepen van gewettigd geweld (sancties) of de dreiging daarmee in de ontelbare vormen van burgerlijk-, straf-, staats- en internationaal-recht moeten worden opgelost, waarbij dan meestal als oplossing

slechts een opgelegde vrede voorhanden is. Zijn wij niet dichter bij de werkelijkheid indien wij in de mens niet méér zien dan een superdier ? Dit laat zich ten minste bewijzen, het meerdere is arrogantie ? Wie dieren goed waarneemt, zal hoe langer hoe meer menselijke trekken in ze zien. De huidige mens heeft zich zowel op godsdienstig, zedelijk als intellectueel gebied tot de geweldigste prestaties verheven, maar daartegenover staat dat hij met de zelfde verworvenheden letterlijk een hel op aarde kan doen losbarsten en nimmer weet of hij dat kan voorkomen. Een overeenkomstige situatie in kleiner formaat speelt zich elke dag in miljarden gevallen af. Niemand kan te goeder trouw ontkennen dat de menselijke situatie ook een tragische situatie is. Maar juist de democratie met zijn meerpartijen-regeling stelt ons in staat een houding aan te nemen de totaliteit der maatschappij niet te (willen) overzien, en aldus een alibi te ontlenen aan haar spelregels volgens welke wij ons uitsluitend met de waarheden en belangen van onze partij bemoeien en al het andere in dat perspectief zien.

Democratie is een luxe die zich uitsluitend hoogontwikkelde en homogene volken (staten) kunnen veroorloven. Zien de verschillende bevolkingsgroepen niet duidelijk hun eigen plaats in het geheel en daarbij hun eigen verantwoordelijkheid voor dat geheel, dan wordt inderdaad de democratie een onderdrukking van grotere of kleinere minderheden-in-getal. Aldus kan een eertijds uitgebuite klasse een parasiterende klasse worden en daarmee de maatschappij op springen zetten. In geen enkele staat laat ooit de elite zich in een hoek drukken : zij kan hoogstens door een andere machtselite worden vervangen.

De stembodemocratie in lichamen als de Europese Gemeenschappen of de Verenigde Naties is een nog veel moeilijker zaak. Men moet zich van de menselijke solidariteit - anders dan in de zin van gemeenschappelijke belangenbehartiging, hetgeen dit woord in zijn rechtskundige oorsprong dan ook betekent - niet te veel voorstellen : de persoonlijke blik van de mens is beperkt en zo kan geen mens, geen volk en geen groep van volken zelfs, zich verantwoordelijk stellen voor het heil van miljarden mensen elders op de wereld die onder hun eigen leiders zich in aantal uitbreiden tot de grenzen van de mogelijkheden voor hun stoffelijk bestaan. Hetgeen niet zeggen wil dat men niet enige hulp kan bieden. Men moet dan eigenlijk wel zien dat het niet de regeringen of ministers zijn die hulp aanbieden, maar de burger die het uit zijn zak moet betalen, doch daarvoor geen enkele dank of eer oogst. En dat lijkt juist.

De uitwerking van het soort syntheses die ik zelf heb voorgesteld, zal een moeilijke zaak zijn. Hun werking zal zich niet tot een kleine groep van reeds tevoren overtuigde democratisch-vrijzinnigen moeten beperken, maar de kracht hebben polariserende partijen aan te tasten of onder hun invloed te krijgen. Wellicht kan zich voor voorbereidend werk voor het ontwerpen van zodanige syntheses een kleine groep vormen. Wie de moed heeft zich dat zelf toe te vertrouwen wordt verzocht zich met schrijver dezes in verbinding te stellen (telefoon 070 - 542185).

door
E. Bruins.

Het socialisme kan men in tweeën delen : dat aan deze en dat aan de andere kant van het ijzeren gordijn. Aan de andere kant ,geplaatst in een feodale maatschappij, heeft het zich in de eerste plaats tot taak gesteld met behulp van de staatsmacht de productie te organiseren. Het blijkt niet mee te vallen en het ideaal 'werken naar vermogen, loon naar behoefte' ligt verder weg dan ooit. Werken in staatsbedrijven blijkt niet het grote gevoel van voldoening op te leveren, dat men werkt in 'eigen' fabrieken in plaats van in die van de afgrijselijke kapitalisten. Integendeel, legio is het aantal mensen dat redeneert : 'Het komt toch allemaal op één grote hoop, als ik dus iets minder doe valt het niet op, en als ik er iets meer van afhaal dan me toekomt evenmin'. Veel dwang en politie, keiharde premie- en opjaagsystemen en een overdaad aan propaganda is nodig om de mensen aan de gang te houden. Desondanks is de verspilling enorm en blijkt de initiatiefdodende bureaucratie niet in staat te zijn de behoeften en veranderingen van de markt in een ontwikkelde samenleving zuiver weer te geven en er de productie op af te stemmen.

In het Westen werd het socialisme geplaatst tegenover het kapitalistische liberalisme en heeft het een eenzijdig sociaal karakter gekregen. Economische verantwoordelijkheid heeft het nooit hoeven te dragen en vanuit die luxe-positie kan het onbekommerd afgeven zowel op de onvrije vakbonden en de jaagsystemen in het Oosten als op de kapitalistische uitbuiters in het Westen. Doel werd de sociale verzorgingsstaat. Wel, dat doel is bereikt, en het is een groot goed. In Nederland zijn door de ingebouwde automatische stijgingen en het onderschatten van het gebruik, dat er van zou worden gemaakt, de kosten van de sociale zekerheid inmiddels de mogelijkheden om ze te betalen gaan overtreffen. Hoe langer men wijzigingen uitstelt, hoe meer de situatie onhoudbaar zal blijken. En daarmee is Leiden, i.c. het socialisme in Nederland, in last. Niet alleen omdat aanpassing van de sociale wetten gezien de traditionele economische blindheid tot ernstige spanningen zal leiden, veel ernstiger is, dat het doel, de sociale verzorgingsstaat, met het bereiken ervan verdwenen is en niet door iets anders kan worden vervangen. Het socialisme verkeert als het ware in het Schmelzerstadium van de KVP. Al enkele jaren geleden had dat tot een crisis kunnen leiden, maar door de slimheid van Den Uyl (en, vanuit mijn standpunt gezien, de domheid van van Mierlo) is die door het inzuigen van D'66-ideeën uitgesteld. De PvdA is verregeand gedemocratiseerd. De basis (dat zijn niet de arbeiders, basis is geen arbeiderswoord, maar de eenzijdig sociaal ingestelde middengroepen) heeft het voor het zeggen, en wie het beter meent te weten dan de basis wordt teruggeroepen. De eigen functie en verantwoordelijkheid

van de leiding wordt ontkend en het gehalte van die leiding is dan ook reeds aanzienlijk teruggelopen (wie wil op deze manier nog meedoen). De goede krachten die nog over zijn raken meer en meer in de knel. Gekoppeld aan de in een vorig stadium nuttige verzetstrategie heeft de democratisering geleid tot een mentaliteit van eisen, dreigen en tegen zijn, die men misschien het beste met het woord brulapisme zou kunnen aanduiden. Steeds gaat het tegen het kapitalisme, het fascistische imperialisme of (bij wijze van variatie) het imperialistische fascisme. De inhoud van het tegen-zijn wordt bepaald door de waan van de dag, los van de concrete mogelijkheden praktische politiek te bedrijven.

Een tweetal voorbeelden ter toelichting. Het rapport over de PvdA in Amsterdam toont aan, hoever het socialisme in de hoofdstad al verrot is. (Moedig de poging van het partijbestuur door publicatie van het rapport frisse lucht toe te laten om het rottingsproces zo nog te keren). Men vereet en verbijt elkaar. In het rapport staat alleen aangegeven, hoe men weer met elkaar aan de praat moet komen, maar een aanwijzing wat er bepraat moet worden en wat men elkaar te zeggen zou hebben ontbreekt. De kritiek der partijgenoten richt zich in het bijzonder op de twee, die de stad nog bestuurbaar houden, Samkalden en Lammers. Mensen van enig formaat zijn er verder niet, alleen praatjes- en relletjesmakers zijn overvloedig beschikbaar. Griezellig, dat in de rode hoofdstad van zo weinigen zoveel afhangt.

Ook in de arbeidersvakbeweging is brulapisme troef. Ons aller vriend Arie Bombarie weet op meesterlijke wijze de onlustgevoelens van zijn leden te bespelen. Jammer dat er op die manier geen beleid ontstaat. Licht het niet op de weg van een zo groot man de raad van bestuur van Akzo en andere in moeilijkheden verkerende bedrijven de nodige adviezen te geven, zodat de verliezen ineenschrompelen en de werkgelegenheid behouden blijft? Natuurlijk is het geweldig voortdurend te schoppen tegen het CNV en de Raad MHP, die met de werkelijkheid wel rekening willen houden (daarom zijn ze zo 'rechts' en verwerpelijk), maar is een vakbeweging die het voortbestaan van gezonde bedrijven door het stellen van irreële eisen onmogelijk maakt en de eigen leden de WW inschopt het heilig ideaal? De nieuwe federatie van NVV en NKV zou een bordje op de deur kunnen spijkeren:

Fa Kok, Bombarie & Co
In ontslagen en faillissementen.

Misschien is het goed ook eens neer te schrijven, dat in de dagelijkse praktijk jalouzie en afgunst belangrijke bronnen van socialisme zijn, zoals de behoefte neer te zien op iemand die minder te besteden heeft dan jezelf een belangrijke bron van liberalisme is. Al met al: Het socialisme is in een dergelijke staat van vertrossing geraakt, dat een goed beleid niet meer mogelijk is. Wat is toch het wenkend perspectief, dat een partij te bieden heeft, waar eisen alleen aan anderen worden gesteld en bezinning op normen en geestelijke waarden overbodiggeacht wordt, en wat voor beleid is een partij van eenzijdig sociaal en consumptief ingestelde mensen in staat te voeren in een moeilijke economische situatie met de knelpunten aan de productiekant? (De eerste poging van het kabinet leiding te geven door onder het motto 'Waar niet is, verliest zelfs de Keizer zijn

recht' de prijscompensatie per 1 januari te matigen heeft inmiddels schipbreuk geleden). Ik zou het op prijs stellen, wanneer degenen, die de PvdA nog steeds als hun vaste partner beschouwen daar eens antwoord op zouden willen geven. Zie ik het verkeerd of zitten zij anno 1976 nog steeds vastgebakken aan een voorbije periode ?

DE JUNGLE VAN DE SOCIALE WETGEVING

door
H. Geelen.

Onlangs is dan eindelijk in Amsterdam iemand veroordeeld omdat hij enige tijd naast zijn werkloosheidsondersteuning als ziek gemelde werknemer van zijn bedrijfsvereniging ziektegeld ontving. Dat ging heel gemakkelijk (het ontvangen dan, niet het veroordelen) want het zijn, uiteraard zou je haast zeggen, verschillende instanties die de uitkeringen doen en je mag natuurlijk niet verwachten dat die onderling contact houden.

In het verslag van de rechtzitting ook een aantal verbaasde opmerkingen van de rechter. Er bestaat wel een controle instantie, maar die reageert alleen maar op, meestal anonieme, meldingen. Niet van harte, want óf het misbruik is vrijwel niet aan te tonen óf er volgt toch geen vervolging. Het ten onrechte ontvangen geld is op en er wordt meestal slechts een zeer soepele betalingsregeling vastgesteld.

De achtergrond hiervan is me pas later goed duidelijk geworden toen ik het volgende, nu in Den Haag spelende, geval hoorde. Iemand die ondersteund werd door de gemeentelijke sociale dienst wist een baantje bij dezelfde gemeente te bemachtigen. Dit werd keurig gemeld, maar de ondersteuning bleef gewoon doorgaan. Nu was de ondersteunde toevallig iemand die het nogal nauw nam en daarom na enige maanden op eigen initiatief na enig bellen de betrokken ambtenaar te pakken kreeg en het geval uitlegde. Weer aanvankelijk geen reactie, behalve dan natuurlijk het zenden van de toelage. Pas na een half jaar stopte de steun, met een briefje of het teveel betaalde terug gestort kon worden.

Als dit de gebruikelijke manier is, is het geen wonder dat de controlerende instanties met de handen in het haar zitten. Het zou interessant zijn om te weten wat er gedaan wordt om dit soort dubbele uitbetalingen te voorkomen. Zou ons administratie systeem niet bij machte zijn om de uitbetalingen door verschillende instanties te coördineren ? Op deze wijze wordt misbruik toch wel erg makkelijk, ja wordt welhaast op onoirbare wijze uitgelokt !

Hieronder een drietal bijdragen naar aanleiding van het DAC-Congres in oktober en het D'66-Congres in november 1975.

Het eerste van de hand van Mej. I. Lotz te Rijswijk :

"Naar aanleiding van het artikel "Een merkwaardig brokje politieke geschiedenis" van A.R. van der Burg in Peperbek van december 1975 wil ik graag het volgende opmerken.

Ik geloof dat de heer Van der Burg hier een kapitale politieke denkfout maakt. Hij ziet namelijk het DAC van 1975 als een voortzetting van het D'66 van 1966. Tenminste zo komt het bij mij over. Een groot deel van de lezers van Peperbek, die het congres van het DAC in Rotterdam (oktober 1975) wel niet zullen hebben bijgewoond, kunnen m.i. niet weten dat hij dit congres bedoelt. Voor velen zal het waarschijnlijk overkomen als een verkeerde weergave van het laatste D'66-congres in Leiden.

Zelf ben ik lid van het DAC geworden, omdat ik dacht dat het met D'66 gedaan was. Nu echter in principe besloten is dat D'66 toch door zal gaan, kies ik natuurlijk voor mijn oude liefde en ik hoop dat vele, zo niet alle DAC-ers mij hierin zullen volgen."

Mej. Lotz heeft gelijk : Van der Burg doelde in zijn stuk inderdaad op het DAC-congres.

De tweede bijdrage is van J.F. Jansen van Tuikwerd te Delfzijl, die zijn aanval op Ten Brink, ingezet op het D'66-congres nog wil voortzetten in deze kolommen :

" Reis voorzitter D'66 naar Spanje.

Zaterdag 29 november hield D'66 een Algemene Leden Vergadering. Als voorzitter werd herkozen drs. J. ten Brink, wiens Spanje-reis, klaarblijkelijk terwille van de voor een eventuele terugkeer van D'66 noodzakelijk geachte eenstemmigheid, bij de aanwezigen niet telde. Wat is het geval.

Op 16 september worden in Spanje vijf doodvonnissen geveld. Ontsteltenis alom, ook in Nederland. Heftige protesten en druk op de Spaanse regering.

Op 19 september verzenden de voorzitters van de huidige regeringspartijen een telegram naar de minister-president van Spanje waarin om een nieuw proces en om herziening van het vonnis wordt gevraagd. Op 20 september gaat de voorzitter van D'66 na een optreden "in de roeie Haan" met vakantie naar Spanje.

Ondanks de druk die door bestuursleden van D'66 op hem werd uitgeoefend om niet te gaan, hem werd zelfs een huis in Zuid-Frankrijk voor zijn vakantie aangeboden, ging de voorzitter van D'66 de Spaanse zon tegemoet.

Op 27 september worden de doodvonnissen voltrokken.

Op 12 oktober keert de heer Ten Brink naar Nederland terug.

De heer Ten Brink vindt dat zijn privé-reis niets te maken heeft met zijn politieke beoordeling noch met zijn politieke verantwoordelijkheid. De heer Ten Brink verklaart naar Spanje te zijn vertrokken omdat zijn

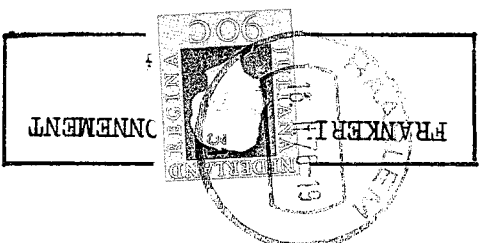
vacantie reeds lang "gepland" was, om een eigendomsoverdracht van zijn huis in Spanje te regelen en omdat hij een afspraak in Spanje had met een Egels echtpaar.

Het is verbazingwekkend dat iemand die dermate blijk geeft van politiek onfatsoen, die zo duidelijk blijk geeft zijn verantwoordelijkheid als voorzitter van een politieke partij niet te beseffen, toch als voorzitter wordt herkozen. Uitgerekend voor een partij als D'66, die als motto voert, openheid, fatsoen, eerlijkheid ook in de politiek, is deze voorzitters-verkiezing een afgang. Een dergelijke partij moge zich nog D'66 noemen, met de geest van het oorspronkelijk D'66 heeft deze partij niets meer van doen. "

Tenslotte meldt P. van der Spek te Uitgeest :

" De opgeheven Regio D'66 IJmond gaat in 1976 dan ook proberen te komen tot de oprichting van een nieuwe Regio. Hopenlijk zullen er meerdere volgen. Het is ondenkbaar dat er een volgende Tweede Kamer komt waaruit D'66 is verdwenen. Desnoods in de Oppositie, maar de stem van D'66 mag niet worden gesmoord. "

B DE BOER
KRULLELAAN 4
ZEIST
2740

Peperbet

2
76

onafhankelijk politiek maandblad

PEPERBEK

9e jaargang, nummer 2
februari 1976

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nootboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)
Ruud Löbler (RL)

Korrespondent:

E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

ƒ 20.-- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

KOPIJ voor het maartnummer uiterlijk 20 februari bij RED-ADM.

INHOUD

Deze maand kort	2
K. Bloema: Afscheid van PEPERBEK ?	4
E. Bruins: 10 jaar democratisering	5
G. Nootboom: Leugenberichten en korrekties	7
K. Bloema: Europese defensie	8
J. Terlouw: Reactie op aksie	9
J. Beekmans: De bosbouw	12
Adressen D'66	15
F. Egter van Wissekerke: Amsterdam op weg naar een regeringscommissaris ?	25
D'66 : Voorpaginanieuws	27
K.Bloema: Het rapport Tindemans	28
C. de Groot: Eén alleen is maar verdrietig	29
H. Geelen: Nogmaals het D'66 congres	31

Zouden we nu een Top Mannen Partij krijgen inplaats van de Middenstandspartij ?

Na de Uylezang wordt het wel tijd dat we Wiegel maar voortaan Vader Wiegel noemen.

Eugène Lammers : Ik ben van mening dat Van Duyn ongeschikt is, en dat moet U dan maar van mij aannemen.

Is oer-konservatief een pleonasme ?

Eugène : Te veel politieke druk achter het proces van democratisering leidt tot toestanden die niets met democratie te maken hebben.

Eugène : Ik ben een man van het midden, tussen wat ik als uitersten beschouw.

Eugène : Een goed idee, maar jammer, de economie van ons land kan het niet hebben.

Japie : Het is de vraag of dit kabinet de abortus overleeft.

Niemand heeft Gulf een pluimpje gegeven over de vergroting van de werkgelegenheid in Nederland.

Black and White is beautiful.

Hebben we nu één of zes overzeese gebiedsdelen ?

Hoe was het vroeger ook al weer, sneeuwruimende werkloze of werkloze sneeuwruimer ?

Als ik geweten had dat de kinderbijslag zou worden afgeschaft had ik wel beter uitgekeken.

De modale werkgever is een modus vivendi.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Als D'66 niet (meer) bestond, moest het worden opgericht.

(EW) Het antwoord van fractieleider Jan Terlouw)^x op de open brief van de negen topondernemers is een verheugende uitzondering op de veelal hoogst ongenuanceerde reacties, die deze brief elders - zowel in linkse als in rechtse kringen - opriep. Opvallend was daarbij hoe met name de vakbeweging zich opwond over het feit dat de ondernemers meenden met evenveel recht politiek-economische uitspraken te doen als b.v. de heren Kok en Groeneveld zelf. In zijn uitstekende toelichting voor de TV liet Terlouw er geen twijfel over bestaan dat de economische problemen versterkt worden door het polariserend optreden van de vakbeweging. Anderzijds wees hij er terecht op dat de brief van de negen een aantal zaken al te simpel ofwel al te ver doorziend voorstelde. Het is goed dat D'66 in de huidige politieke constellatie zich met name bezig houdt met economische vraagstukken, een terrein waar in het wat zonniger verleden door deze partij nogal eens met een voorzichtig boogje omheen werd gelopen. Opvallend is wel hoe weinig aandacht de media nog geven aan uitspraken uit D'66-kringen. Dat is vroeger wel eens anders geweest. Toch moet de kwaliteit van visie - nu weer gecombineerd met de duidelijke politieke wil daar ook iets mee te gaan doen - uiteindelijk voor D'66 de plaats creëren, die deze partij in de Nederlandse politiek toekomt : nuancering, relativering en grensverkenning. Deze bijdragen heeft die politiek hard nodig en ze lijken elders - bij andere partijen - nauwelijks voorhanden.

)^x zie blz 9 e.v.

Sacharow verbannen ?

(EW) Het is eigenlijk verbazend dat het nog zo lang heeft geduurd voordat de machthebbers in de Soviet-Unie hun meest spraakmakende dissident gingen aanpakken. Maar nu schijnt het er toch van te komen. Door een verbod langer dan drie dagen achtereen in Moskou te verblijven, is Sacharow een - zij het lichte vorm van - verbanning opgelegd. Het is onwaarschijnlijk dat hiermee deze onverschrokken opposant van de meest effectieve dictatuur ter wereld de mond wordt gesnoerd. Maar zijn contacten met westelijke journalisten zullen er wel door worden bemoeilijkt. Te meer is het belangrijk niet te vergeten wat hij - maar ook vele andere dissidenten - bij herhaling in vele toonaarden hebben gezegd : "De meest effectieve steun die U in het Westen aan ons kunt geven is gelegen in het blijven doorgeven van onze protesten via uw pers en andere media en in het terugkoppelen van deze geluiden naar onze overheid". Aan deze oproep dient meer waarde te worden gehecht dan aan de visie die ten onzent nogal eens in zgn. progressieve kring wordt gehoord : "Al te felle protesten hier geven de Soviet-regering alleen maar een excuus om in eigen land nog harder op te treden." Zo is München indertijd ook goedgepraat.-----

Uitbuiting

(EB) Volgens Nederlandse maatstaven is het mede de taak van de overheid economische instituten als ondernemingen in een sociaal kader te plaatsen. In de veel hardere Amerikaanse samenleving wordt dat veel minder als normaal gevoeld. De grenzen van het voor ons aanvaardbare lijken echter overschreden, wanneer Amerikaanse economische pressiegroepen samen met hun overheid, en in het bijzonder samen met het door de CIA georganiseerde bendewezen, op jacht gaan in minder ontwikkelde gebieden.

De Amerikaanse burger staat veel verder van zijn overheid af dan in Nederland. De samenleving is minder gedemocratiseerd en de grootte alleen met West-Europa in z'n geheel te vergelijken. Desondanks, met alle begrip voor de andere verhoudingen, zouden juist de vrienden van Amerika er goed aan doen hun invloed aan te wenden om aan de gezamenlijke jachtpartijen van CIA en grootbedrijven een einde te maken.

Gruyters

(KB) Gruyters blijft interessant. In Vrij Nederland (20 dec.) weer een paar opmerkelijke uitspraken : "Maar toch, dat er gezegd werd D'66 zal herleven, dat klinkt mij wat te enthousiast", en : "'t was net een leger met alleen officieren". Verder : "Er zijn nauwelijks nog socialisten, er zijn PvdA-stemmers", "Ik ben scepticus, altijd geweest. Mijn grootste huiver heb ik voor mensen die alles door de overheid geregeld willen zien". Tenslotte dit : "niet om jezelf kunnen lachen is gevaarlijk voor een politicus". En nog veel meer.

Franse telefoonmisère

(KB) Bij de typische combinatie van modern en ouderwets in Frankrijk, hoort de Franse telefoondienst tot het achtergebleven deel : van de honderd inwoners hebben er 13,2 een telefoon (in Zweden 45,08). Het duurt lang voordat iemand na aanvraag een tel-aansluiting krijgt : gemiddeld 16 maanden, maar het wachtrecord staat op 13½ jaar. Het Elysee had in de tijd van De Gaulle slechts 30 aansluitingen, op het ogenblik 40 (de Parijse IBM heeft 150 lijnen). Opbellen is trouwens moeilijk omdat men - zeker in Parijs - vaak niet "door" komt. En wie heeft als tourist niet uren op een verbinding met Holland moeten wachten ?

Franse PTT-ministers (ja, ja, een eigen minister!) verklaarden het volgende : in 1965 : "het systeem werkt goed", in 1966 : "alles zal perfect werken tussen 1970 en 1972", in 1972 : "niet vóór 1973", in 1974 : "het zal 1978 worden", in 1974 : "er is een kleine vertraging", in 1975 : "in 1982 op Europees niveau". Toch maar fijn als je als bedrijf een eigen minister hebt die alles haarfijn kan uitleggen.

Ceterum Censeo

(EW) Het januari-nummer van Peperbek biedt een aardige collage van visies op de toekomst van D'66. Allereerst natuurlijk - begrijpelijk na het congres in Leiden - de apologieën van DAC'ers Nypels en Traag. Dat de heer Nypels zich stoort aan het predicaat "wegloper" is logisch. Zijn analyse van de situatie bij D'66 na het congres in september '74, die het vormen van het PLAC/DAC min of meer uitlokte, is mij uit het hart gegrepen. Ik ben echter - en zeker nà het Leidse congres - van mening dat het DAC "seine Schuldigkeit hat getan und gehen kann". Ook als de optie op een nieuwe partij wordt losgelaten, is er voor de DAC'ers nu maar één weg : opgaan in D'66. Dat moet de enige reële uitslag zijn van een gesprek tussen D'66 en DAC.

Mej. Lotz trekt op de laatste bladzijde dan ook die juiste conclusie. Overigens ben ik het met Nypels wel eens dat nog te veel slagen om de arm zijn gehouden. Maar daar geeft de heer Van der Spek dan weer een oplossing voor : "Hopelijk slaagt de revitalisatie van de regio IJmond. En wordt dit voorbeeld elders snel gevolgd". En met een variatie op Cato zeg ik : "En voor het overige ben ik van mening dat D'66 aan de volgende verkiezingen moet deelnemen".----

XXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXX nogal XXXXXXXXXXXX lang XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXX

A F S C H E I D V A N P E P E R B E K ?

door
Karel Bloema.

In Peperbek's juninummer schreef ik het artikel "Ik ga naar de PvdA". Dit besluit was mede gebaseerd op mijn ongeloof in het ontstaan van een invloedrijke niet-confessionele partij in het midden of links van het midden : "Ik denk dat het er wel van zal komen, die nieuwe partij" schreef ik in september "Meer dan een splinterpartij zie ik er voorlopig niet in".

Na het verlaten van D'66 wilde ik ook het redacteurschap van Peperbek beëindigen, maar mijn mederedacteuren verzochten mij deze jaargang in elk geval nog te blijven, erop wijzende dat Peperbek een onafhankelijk politiek maandblad is.

Dit mag dan wel zo zijn, maar toch geloof ik dat Peperbek een blad is met een D'66-mentaliteit. Nu er in 1976 wellicht sprake zal zijn van de oprichting van een nieuwe partij vanuit het DAC, zal Peperbek waarschijnlijk van deze partij een spreekbuis worden en dan dient de redactie ook te bestaan uit mensen die daar helemaal achter

staan. De "onafhankelijkheid" van Peperbek komt dan tussen haakjes te staan, en dat zal nog wel een punt van discussie worden in de redactie.

Hoewel de nieuwe partij er nog niet is, lijkt het mij toch maar het beste om in januari uit de redactie te stappen. Dat gaat mij, na zoveel jaren een actief medewerker te zijn geweest, wel aan mijn hart. Maar misschien mag ik af en toe nog eens een artikeltje insturen, want ik draag Peperbek en de nieuwe partij een warm hart toe en hoop dat deze zó sterk mag worden dat zij - evenals eens D'66 deed - de grote PvdA zal kunnen beïnvloeden in een matigende zin.

Adieu dus, een traan om Peperbek, en een welgemeende wens dat het je goed moge gaan.

(Bedankt, Karel, met een traan in de ogen laten we je gaan. Red.)

1 0 J A A R D E M O C R A T I S E R I N G

door
E. Bruins.

Deze eerste allinea is een soort proloog. vd. Burg heeft in het decembernummer een terugblik geworpen, waarin ik een zeker heimwee naar het verleden bespeurde. Ik wilde daar mijn versie eens tegenover zetten, eens nagaan wat er misgelopen is, om daar in de toekomst misschien een beetje rekening mee te houden. vd. Burg schrijft dat 10 jaar geleden de meesten nog niet wisten, hoe het antwoord op de dringende eigentijdse problemen moest zijn. Uit het stuk blijkt niet, dat vd. Burg inmiddels met het antwoord op de hoogte is, dit vanuit mijn instelling belangrijkste punt wordt ons onthouden. Wel is duidelijk, dat een centropartij uiterst verwerpelijk is. Nu zijn voor mij 'links' de socialen ofwel de a-economische en 'rechts' de economischen ofwel de asocialen. De economie lijkt mij door de socialen thans voldoende over de kop gejaagd te zijn om er weer enige aandacht aan te schenken, het is de enige manier om het kleine beetje welvaart voor de 'gewone man' te behouden. Dat betekent dus inderdaad heel nuchter centropolitiek. Wil vd. Burg mij het verwerpelijke daarvan toch nog eens uit de doeken doen? Of is hij het zakelijk wel met mij eens, maar verkeert hij emotioneel nog in de hogere, erg plezierige sferen uit de begintijd van D'66 ?

En dan nu het eigenlijke verhaal. Na de crisijaren en de oorlogsramp is Nederland na de oorlog met schrik in de benen weer opgebouwd.

Tienduizenden zijn geëmigreerd. Vóórdat er een derde ramp kwam, wilden zij wegwezen. Die derde ramp leek te komen in de vorm van "Indië verloren, rampspoed geboren", maar het bleek uiteindelijk niet waar. Hard is er in die naoorlogse periode gewerkt, maar toen de zaak ook in de zestigerjaren goed bleef lopen, waren we er zat van. Het bestel, het kon ons wat, wij wilden vrij zijn, modern en eigentijds en we zouden zelf wel bepalen, wat goed voor ons was. Vol enthousiasme ging men aan de slag. Democratisering !

Materiëel is het ons best blijven gaan. De welvaart is blijven stijgen, Nooit sinds de Batavieren hebben we het zo goed gehad en ook in vergelijking met andere volken kunnen we ons laten zien. Wat gek, het heeft ons niet gelukkig gemaakt. De ontevredenheid lijkt wel gegroeid te zijn met het kwadraat van de welvaartsstijging. De 48-urige werkweek is vervangen door een 40-urige en er is 4 week vakantie bijgekomen. Desondanks is het ons allemaal te veel. Psycho-somatische klachten, zeggen de mensen, die het kunnen weten. Zou de oorzaak uitsluitend het gemene bestel zijn ?

'De mannen maken de wetten, de vrouwen de zeden'. Als het waar is, dan hebben de laatsten zich al vóór het jaar van de vrouw danig geveerd. Reagerend op onze vrijheidsdrang is er een bloeiende sexindustrie ontstaan, die ons op overtuigende wijze heeft duidelijk gemaakt, dat een vrouw een prachtig object is om je op te bevredigen. Maar ook de vrouw zelf heeft zich bevrijd. Zie naar de club der blijemeiden: zij zijn baas in eigen buik en wat voor mogelijkheden dat biedt, daar sla je steil van achterover. Vreemd genoeg is onlangs gebleken dat de betekenis van het huwelijk in de afgelopen periode groter is geworden. Er is kennelijk een maatschappelijke onderstroom, die eigen wegen gaat. Hetgeen ons voor de vraag stelt, of er nu met die onderstroom iets mis is, ofwel (vreselijke veronderstelling) met de officiële spraakmakende progressiviteit.

Vrijheid geldt niet alleen voor jezelf, het geldt ook voor anderen. Je moet tolerant zijn. Alles mag en het doet er allemaal niet zoveel toe. Deze uiterst liberale instelling brengt steeds meer mensen op het idee bij het streven naar meer sociale rechtvaardigheid ook de eigen positie niet te vergeten. Waarom moet een ander meer hebben dan ik, en vooral, waarom moet die ander spullen hebben, die ik zo goed gebruiken kan ? Als je het hem afpakt, dien je de sociale rechtvaardigheid. En als je kans ziet in een winkel iets te stelen, dan zit het helemaal goed, want dan strijdt je rechtstreeks tegen de kapitalisten, dus beter kan niet.

Plat materialisme, sex zonder liefde en een massale kruimel-criminaliteit, dat hebben de afgelopen 10 jaar ons per saldo opgeleverd. Om die reden, kunnen we achteraf vaststellen, moest er zo nodig gedemocratiseerd worden. Maar velen voelen zich, als je het laagje make up en stoerdoenerij er even afkrabt, katteriger en onplezieriger dan ooit. Bij dat alles één rotsvaste zekerheid : het ligt aan het bestel, aan de anderen, aan de ziekmakende kapitalistische maatschappij, maar absoluut niet aan onszelf. Bij iedere suggestie in die richting past moord en brandgeroep, en daar zijn we goed in. Om de lezer de moeite te besparen, zal ik een suggestie in die richting maar niet doen. Wilt U zelf dan Uw conclusie trekken ?

L E U G E N B E R I C H T E N e n K O R R E K T I E S

door
G. Nooteboom.

Het NRC-Handelsblad van 23 januari 1976 constateert dat Bild - van de Springerpers - de onthulling dat het geen revolutionaire terrorist, maar een 61-jarige C.D.U.-er was die een lijfwacht van Kohl op de horens heeft genomen, heeft opgenomen in een opvallend bescheiden opmaak aan het aanvankelijke leugenbericht over die messteek. Van die messteken en de aanslag op Kohl zal wel het nodige bij een groot aantal lezers van dit dagelijkse sensatievod blijven hangen, zo stelt de NRC waarschijnlijk niet ten onrecht. Want ook zelfs zonder één ongecorrigeerd gebleven leugenbericht kun je bij de bevolking een volstrekt vertekend beeld inprenten over een persoon, een partij of ook over een zakelijke kwestie.

Het was voor mij aanleiding om eens te kijken hoe dat nou in Nederland zit met het meest recente, mij bekende leugenbericht in de NRC terminologie, dus een bericht, waarvan achteraf de onjuistheid is komen vast te staan. Dat was het bericht op 30 december jl. dat twee agenten bij de centrale in Dodewaard te veel straling hadden opgelopen, dat op 13 januari een leugenbericht bleek. Ik heb niet alle kranten nagegaan en de keuze van welke niet en welke wel overgelaten aan een tweetal instanties, die volstrekt geen partijpolitieke of ideologische voorkeur hebben. De NRC zelf bracht het leugenbericht in bescheiden opmaak en de correctie dat het over een grap ging in dezelfde opmaak en ongeveer van dezelfde lengte. Wel het bericht op pagina 1 en de correctie op pagina 2.

In het Algemeen Dagblad is het leugenbericht drie keer zo groot als de correctie. Het bericht begint op pagina 1 en de correctie staat op pagina 3. Bij de Volkskrant is het eerste bericht niet zo gek veel groter dan de latere correctie, maar de dag volgend op dat eerste bericht wordt nog eens onder een grote en opvallende kop deze kwestie gebruikt voor een uitgebreid verhaal, zodat bij elkaar de hoeveelheid aandacht voor het leugenbericht zesmaal zo groot is als voor de correctie ervan. Plus, ik hoef het nauwelijks te zeggen, het bericht opvallend op pagina 1, de correctie in een hoekje op pagina 6. Het Vrije Volk van 31 december opent ermee in een grote kop op pagina 1, de correctie staat 14 dagen later in een aanmerkelijk bescheidener opmaak en van aanmerkelijk bescheidener omvang op pagina 3. En dan de Telegraaf, daar is het leugenbericht onopvallend weggestopt op pagina 7 en de correctie wordt iets opvallender en $1\frac{1}{2}$ keer zo groot gebracht op.....pagina 1.

Alles bijeen zie ik niet zo bar veel redenen om zo minachtend te doen

over het blad Bild, op grond van deze eenmalige, uiteraard kleine steekproef. En voor het geliefkoosde gezelschapsspel in sommige kringen om de Telegraaf af te schilderen als onbetrouwbaarder in zijn berichtgeving dan de rest, zie ik geen reden, in deze steekproef; integendeel.

E U R O P E S E D E F E N S I E

door
K. Bloema.

Hoe lang kan Nederland zijn dubbelzinnige buitenlandse politiek nog volhouden ? Aan de ene kant zijn wij Europeanen en voelen voor Europese samenwerking. Aan de andere kant voelen we er niets voor om de Atlantische banden te verzwakken, noch op economisch gebied, noch op het gebied van de veiligheid. Wij willen een Europese Unie maar schrikken terug als daar de conseqwentie aan vast zit van een Europese defensie.

In het Europese parlement trachtten de Nederlandse socialisten enige maanden geleden de defensie buiten de Europese samenwerking te houden, maar haalden daarbij flink bakzeil; Engelse, Duitse, Franse en Italiaanse socialisten hadden andere (meer realistische) ideeën hierover.

In december was er weer een afgang voor de Nederlanders. Ditmaal in het parlement van de West Europese Unie (WEU), waar onze socialisten probeerden om de reeds bestaande Franse en Britse kernmachten uit te sluiten bij een Europese defensie samenwerking (EDS). De WEU-assemblee sprak zich wèl uit voor een EDS die in laatste instantie de vorming van een West Europese Kernmacht niet uitsluit. De mening overheerste dat een Europese Unie zonder kernwapens een vierde- of vijfderangs mogendheid zou zijn, een Europa met lege handen dat het gevaar naar zich toe zou trekken.

Misschien zou het verstandig zijn als wij onze vredelievende bedoelingen niet zozeer zouden concentreren op het trachten uit te schakelen van wapens die niet meer zijn weg te denken, maar op het bereiken van evenwichtige internationale verhoudingen, waarin het grijpen naar de uiterste middelen (kernwapens) niet nodig zal zijn en zinloos is. In dat geval kunnen we ernaar streven de bewapening zo laag mogelijk te houden. Is dat niet zinvoller dan ons maar domweg te blijven verzetten tegen elke vorm van Europese defensie ?

Sekretariaat :
Wilsonstraat 82 , Hoofddorp
Telefoon 02503 - 3873

REAKSIE O P AKSIE

19 januari 1976

Fractie D'66
J.C. Terlouw
JT/cp

Aan de heren :
J.R.M. van den Brink
H.F. van den Hoven
G. Kraijenhoff
P. van Meeteren
H.A.C. van Riemsdijk
F.O.J. Sickinghe
A. Stikker
E. van Voelen
G.A. Wagner

Zeer geachte heren,

Uw brief, gedateerd 9 januari 1976 en mede gericht aan de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, heb ik in goede orde ontvangen. Ik stel er prijs op om er op te reageren.

In de pers heeft enige verbazing doorgeklonken over uw verklaring, omdat u deze buiten de werkgeversorganisaties om hebt geschreven. Ik deel deze verwondering niet. Initiatieven van burgers ook buiten hun organisaties om, kunnen heel nuttig werken, dat hebben de werkzaamheden van actiegroepen in het verleden voldoende bewezen. In D'66 is altijd veel aandacht besteed aan de standpunten van actiegroepen en vanzelfsprekend heeft ook uw brief onze volle belangstelling.

Uw bezorgdheid deel ik, met de analyse van de problemen ben ik het slechts gedeeltelijk eens.

Het lijkt mij vrijwel zeker dat we staan aan de vooravond van een

periode die in economisch-structureel opzicht wezenlijk verschilt van de veertig jaar die achter ons liggen. Als u schrijft dat aan de internationale recessie een eind zal komen, is dat mijns inziens dan ook alleen naar de letter juist. Inderdaad zal deze recessie wel eindigen, maar ongezegd blijft dat hij wellicht een voorbeeld, een symptoom is van diepgaande veranderingen in de wereldhandel en -bedrijvigheid. Veranderende geldstromen, vlucht van produktie naar landen met goedkope arbeid, het schaarser en dus duurder worden van grondstoffen, de ontoelaatbare milieu-aantasting door de industrie-landen, de verzadigingsverschijnselen in diezelfde landen, het zijn allemaal tekenen dat een nieuw economisch tijdperk voor de deur staat.

U zegt in Uw brief dat vernieuwing en expansie belemmerd worden. Dit zijn twee van de oude economische deugden. Het lijkt me waarschijnlijk dat vernieuwing ook in een veranderend economisch tijdperk zo'n deugd zal blijven (ik kom daar op terug). Met expansie zal dat, dunkt me, in veel mindere mate het geval zijn, in ieder geval met expansie in z'n globale, ongedifferentieerde betekenis, zoals tot nu toe meestal gebruikt als middel om de economische doelstellingen te verwezenlijken.

U waarschuwt in uw brief tegen experimenten als VAD en personeelsraden. Bent u dan niet van oordeel dat bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen, met name ontwikkelingen die de volwassenheid, de mondigheid, de zelfstandigheid van de burgers - ook van de werknemers - bevorderen, positief moeten worden gewaardeerd? Ik ben met u eens dat deze ontwikkelingen de rentabiliteit van de ondernemingen niet mogen aantsten, zeker niet in deze conjunctureel ongunstige periode, maar dat hoeft bij uitvoering van de genoemde "experimenten" ook niet het geval te zijn. Daarvoor is het van belang dat ook de werkgevers meedenken over het maatschappelijke proces dat de menselijke volwassenheid en (vol)waardigheid vergroot en tegelijkertijd de ondernemingswijze produktie op een verantwoord peil houdt. Zou democratisering van ondernemingen ook niet kunnen bijdragen tot verbetering van het ondernemingsklimaat en tot een versterking van de positie van de ondernemingen, o.a. door een verbetering van de arbeidsmotivatie?

Het leidt geen twijfel dat het niveau van de arbeidskosten in Nederland zorgwekkend hoog begint te worden. Ook de groei van de collectieve voorzieningen en van de sociale uitkeringen kan zo niet doorgaan. Het Kabinet heeft er echter blijk van gegeven dat in te zien. Bepaalde maatregelen zijn afgekondigd, andere zijn in het vooruitzicht gesteld.

U denkt aan de discussie bij de algemene en financiële beschouwingen in de Tweede Kamer in oktober jl., aan de loonmaatregel, de bezuinigingsoperatie in de departementen, aan de ontboezemingen van de Minister-President voor de VPRO-radio. Dat alles neemt niet weg dat wij uw zorg delen. Ingrepen van de soort als nodig zijn, veroorzaken gemakkelijk maatschappelijke spanningen, die de problemen groter maken. Bij een medicijn waardoor de aptiënt zieker wordt, zijn we niet gebaat. Ook in mijn partij wordt naarstig gespeurd naar oplossingen.

Van harte eens ben ik het met uw verzuchting over het bederf van het ondernemingsklimaat door de afbrekende kritiek op ondernemingen. Te veelvuldig en te gemakkelijk is in de afgelopen jaren voorbijgegaan aan de onmisbare functie van een gezond bedrijfsleven. Bij de - op zichzelf vaak gerechtvaardigde - kritiek op ongewenste bij-effecten van het productieproces is vaak vergeten dat de pen waarmee deze kritiek werd geschreven en de stencilmachine, waarmee het geschrevene werd vermenigvuldigd, van datzelfde bedrijfsleven afkomstig waren.

Zowel aan het begin als aan het einde van uw brief benadrukt u het belang van constructief overleg tussen werkgevers en werknemers en tussen deze beiden en de overheid.

Ik wil dat graag onderstrepen.

Meer nog, naar mijn gevoel, dan de bedrijven die u vertegenwoordigt, is het middelgrote en kleine bedrijf in moeilijkheden. Door de verschuivende economische patronen gaan markten verloren. Uw bedrijven zijn in staat een grondige toekomst- en marktverkenning uit te voeren, kleinere bedrijven hebben die mogelijkheid in veel mindere mate.

Ons land wordt gekenmerkt door een hoog onderwijsniveau, door een infrastructuur waar het kennis betreft, die sterk gespecialiseerd is. De lonen zijn hoog, wat op zichzelf een groot maatschappelijk goed is.

Door deze omstandigheden lijkt het Nederlandse aandeel in de wereldhandel alleen gehandhaafd te kunnen worden als de industrie een hoge vernieuwingsgraad weet te houden en/of te bereiken. Naar mijn mening is hiervoor inderdaad nodig een harmonische samenwerking tussen werknemers, werkgevers en overheid. De overheid stimuleert en steunt in deze, omdat met name de kleinere bedrijven de slag anders waarschijnlijk verliezen. Volgens mijn politieke opvatting moet de overheid grote voorzichtigheid betrachten met het verdergaan dan stimuleren en steunen, natuurlijk binnen een steeds aan te passen kader van regelen en wetten, waarin het ondernemen verantwoord kan gebeuren.

Tijdens de laatste algemene beschouwingen in de Tweede Kamer heb ik in twee instanties gepleit voor een industriebeleid in brede zin dat berust op het harmoniemodel, zoals dat bijvoorbeeld in Zweden wordt gehanteerd. Overheid, werkgevers en werknemers die zich gezamenlijk buigen over de problemen en allen verantwoordelijkheid dragen voor een bedrijfsgebeuren dat welvaart en welzijn van alle Nederlanders (en anderen) bevordert. Polarisatie van standpunten tussen werkgevers, werknemers en overheid kan de weinig rooskleurige situatie, waarvan ook ik het structurele element onderken, alleen maar verslechteren.

Met vriendelijke groet,

hoogachtend,

J.C. Terlouw

door
J. Beekmans

Ingebracht bij de behandeling van de Rijksbegroting Landbouw en Visserij voor het dienstjaar 1976.

Mijn hele betoog zal ik wijden aan de bosbouw. Mijnheer de Voorzitter, het bos heeft vele functies. Ik denk aan recreatie, het landschap, de ecologische functie. Maar de belangrijkste functie is en blijft toch de produktie, hoezeer in veel gevallen die andere functies ook op de voorgrond kunnen treden. Het is buiten kijf dat het bosareaal in de wereld terugloopt.

De Minister sprak in januari 1974 bij de behandeling van de landbouwbegroting '74 ook over het zich ontwikkelen van een wereldomvattend houttekort. In heel Europa is het gebruik groter dan de produktie, maar een zeer groot tekort vinden wij in de EEG. Het is te verwachten dat door het toenemend gebruik van hout, vooral in de vezelverwerkende industrie, een aanzienlijk houttekort zal ontstaan. Eventuele aanplant in landen van de derde wereld zal hier weinig aan kunnen veranderen. De houtproducerende landen hebben bovendien de neiging de eigen houtproduktie voor eigen industrie te reserveren.

Kortom : het zou wel eens kunnen zijn dat binnen niet al te lange tijd de Nederlandse houtverwerkende industrie niet meer aan voldoende grondstoffen zal kunnen komen.

Houtprijzen.

Als men deze dingen zegt krijgt men vaak voor de voeten geworpen dat dit nu al jaren gezegd wordt en dat de lage stabiele houtprijzen in de laatste jaren nu niet bepaald op een houttekort wijzen. Toch zijn die lage prijzen wel te verklaren, b.v. uit overkap, de invloed van de stormramp in West-Europa, het wegvallen van het mijnhout, en verder blijkt het zeer moeilijk de houtprijs te bepalen. Er bestaan zeer veel prijzen : hout op stam, aan de weg, al of niet gesorteerd, en verder kan de industrie nu veel hout, b.v. dunningshout verwerken, wat vroeger niet mogelijk was. Dergelijke goedkope houtsoorten drukken het gemiddelde. Ze maken echter de opbrengst van het totaal wel hoger, uiteraard.

Voorts zijn het kappen, het klaarmaken en het transporteren van hout in prijs gestegen. De bosbouwer moge nog weinig of niets van

die stijgende prijzen bespeuren, de houtverwerkende papierfabrieken hebben in de periode van 1970 tot 1975 te maken gekregen met sterk stijgende grondstoffenprijzen.

Uitbreiding areaal.

Volgens praktische eensluidende berekeningen van het Bosschap en van de Stichting Industrie-Hout zal tot het jaar 2000 het bosareaal met 220.000 ha. moeten worden uitgebreid, willen wij onze zelfvoorziening aan hout, op het ogenblik nog geen 10%, op hetzelfde percentage handhaven. In verband vooral met de dagrecreatie denkt het Bosschap aan een uitbreiding met 270.000 ha. Indien we dit willen verwezenlijken zou dit een uitbreiding betekenen van het bosareaal van ruim 10.000 ha. per jaar tot aan het jaar 2000.

De grond benodigd voor een dergelijke uitbreiding zal praktisch geheel landbouwgrond zijn of grond die daar potentieel geschikt voor is, zoals de zuidelijke Flevopolder en eventueel de Markerwaard.

Mijnheer de Voorzitter, op 13 november 1971 hield de Studiekring van de Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging een bijeenkomst. Men was er toen van overtuigd dat er zeer veel landbouwgrond, in het bijzonder in de parklandschappen vrij zou komen, waarvan 145.000 ha. geschikt is voor bebossen. De ontwikkeling is wel een geheel andere, en mede zolang de economische crisis duurt en schaalvergroting van de landbouw het wachtwoord blijft, zal spontaan weinig of geen landbouwgrond vrijkomen voor doeleinden als bosbouw.

In zijn antwoord naar aanleiding van door mij gestelde vragen bij de Begrotingsbehandeling 1975 deelde de Minister mee dat een kosten-baten-analyse moet worden gemaakt hoe mogelijke vormen van grondgebruik zich met elkaar verhouden. Daar de Minister zijn voornemens klaarblijkelijk nog niet heeft uitgevoerd, geef ik hier enkele globale berekeningen die in onze fractie gemaakt zijn.

Kosten-baten-analyse grondgebruik.

Het inkomen van de Nederlandse landbouwer wordt mede bepaald door nationale overheidsmaatregelen en door EEG-maatregelen. Daar de bosbouw buiten het verdrag van Rome valt is deze tak van de landbouw geheel een nationale zaak. Het is gezien de sterk wisselende wereldmarktprijzen van jaar tot jaar zeer uiteenlopend in hoeverre de EEG-boer profiteert van de marktverordeningen in de EEG-markt. Bovendien, wat zijn wereldmarktprijzen? Ook de Nieuw-Zeelandse boer en de Amerikaanse boer wordt gesteund. De bosbouw echter staat in open concurrentie met deze wereldmarkt. Het heeft dus wel zin om te onderzoeken hoeveel de landbouw en hoeveel de bosbouw van overheidsmaatregelen profiteren om een enigszins juistere vergelijking tussen deze twee bedrijfstakken mogelijk te maken.

Wanneer wij het gemiddelde nemen hoe de Nederlandse landbouw van marktmaatregelen heeft geprofiteerd over de jaren 1972, 1973 en 1974 en de directe subsidieposten die aan de boer ten goede komen van de landbouwbegroting 1976 nemen, dan komen we aan een inkomensverhoging van rond f 850,- per ha. cultuurgrond. Terwille van de tijd, mijnheer de Voorzitter, heb ik deze globale berekening in een

tabel geplaatst, die ik u, de Minister en mijn collega's gegeven heb en ik hoop dan ook dat u deze tabel in de handelingen zoudt willen doen opnemen.

Landbouwbegroting 1976

Begrotingsposten als directe steun aan de landbouw te beschouwen :

	miljoen guldens
Post 136	300
Post 131	85
Post 96	32
Brusselse marktmaatregelen restituties, interventies, gemiddelde over de jaren 1972, 1973, 1974	1280
	<hr/>
Totaal:	1697

= rond f 850,- per ha. cultuurgrond

De 1280 miljoen voor Brusselse maatregelen zijn verkregen door de werkelijke cijfers met 20% te verminderen.

Maar mijnheer de Voorzitter, ook zonder de begroting kunnen we indicaties vinden hoe groot de toeslagen per ha. zijn. De voorzitter van het Produktschap voor Zuivel, de heer Schelhaas, stelde in zijn rede op 15 oktober in de Openbare Bestuursvergadering van het Produktschap voor Zuivel dat de uitgaven ten behoeve van het EEG-landbouwbeleid neerkomen op een bedrag van f 75,- per inwoner. Houden we deze maatstaf voor Nederland aan, dan betekent dit een bedrag van ruim een miljard gulden, dat is ruim f 500,- per ha. cultuurgrond.

Op woensdag 10 december deelde de Minister van Landbouw op de Algemene Vergadering van de Groninger Maatschappij van Landbouw mee dat de belastingbetaler 12 cent toelegt op iedere kilo geproduceerde melk. We nemen aan dat dit slechts betrekking heeft op de melkaanvoer aan fabrieken, dat is rond 9,5 miljoen ton. Hier moet de belastingbetaler dan 1140 miljoen op toelleggen. Bij twee miljoen ha. cultuurgrond betekent dit f 570,- per ha.

Mijnheer de Voorzitter, als we daar tegenover stellen post 148 van de begroting dan blijkt dat aan de bosbouw een bedrag van 10,5 miljoen gulden ten goede komt. Rekenen we met 260.000 ha. opgaand bos, dan betekent dit rond f 40,- per ha. We krijgen dus een verschil ten nadele van de bosbouw van ongeveer f 800,- per ha.

Het is met zeer veel aarzeling dat ik deze cijfers genoemd heb, want de buitenstaander zou wel eens kunnen gaan zeggen: zie je wel, die boeren worden maar geholpen. Hierbij zij daarom opgemerkt dat onze zeer bij de tijd zijnde boeren gemiddeld een inkomen hebben dat lager

ADRESSEN

HOOFDBESTUUR

J. ten Brink (voorzitter)	Doorneberglaan 148	IJmuiden 02550-17146 (overdag) 02550-19100
J.F. Glastra van Loon (vice-voorzitter)	Bazarstraat 15	Den Haag 070 -463105
C. Mertens (secretaris politiek)	Torenven 10	Zuiderdorp- Amsterdam 020 -369622
H.A. Schaper (secretaris organisatie)	Rijnsburgerweg 54	Leiden 071 -151783 (overdag) 070 -465926
Ila Schoutsen (peningmeesteresse)	Zeeburgerpad t.o 46	Amsterdam 020 -949500 (overdag) 030 -318145
W. Dik (lid D.B.)	Lange Driesstraat 23	Helvoirt 04118-2282
J.W. Holtslag (lid D.B.)	Populierendreef 33	Voorburg 070 -873108
E.F. Maas (lid D.B.)	v. Heemstralaan 4	Arnhem 085 -420815
J.J. Vis (lid D.B.)	't Wit 6	Eext (Dr) 05922-672
W. Haartman (regiovertegenwoordiger Noord-Brabant)	Beatrixstraat 3	Breda 01600-31097
J.P. Hamaker (regiovertegenwoordiger Drente)	Lhee 23	Dwingeloo 05219-7229
Machteld Versnel-Schmitz (regiovertegenwoordigster Utrecht)	Parkstraat 41	Utrecht 030 -315015
<hr/>		
Lex Overdiep (Hoofdbestaursassistent)	Pr. Hendrikkade 101A	Amsterdam 020 -229250 (overdag) 020 -225292

EERSTE KAMER LEDEN

Ir. W. Draijer	Singravenlaan 13	Enschede 05420-14633
Drs. D. Eisma	Kinkelenburg 15	Apeldoorn 05760-31609
Ir.N.F.I. Schwarz (fractievoorzitter)	Schoutenstraat 9	Den Haag 070 -245189

TWEEDE KAMER LEDEN

Drs. J. Beekmans	Bergschild 31	Deventer	05700-13604
J. Imkamp	Willemstraat 55	Den Haag	070 -605560
Mr. H. van Mierlo	Herengracht 38	Amsterdam	020 -241734
Drs. G. Nooteboom	Hazelaarlaan 13	Leidschendam	070 -985344
Drs. E. Nypels	Cederlaan 11	Rijswijk	070 -905771
Dr. J. Terlouw (fractievoorzitter)	Mauritslaan 3	Amersfoort	033 -12567

MINISTER

Drs. J.P.A. Gruijters (Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) (ad interim: Verkeer (en waterstaat)	Prinsengracht 339	Amsterdam	020 -220731
---	-------------------	-----------	-------------

STAATSECRETARISSEN

Mr. L.J. Brinkhorst (buitenlandse zaken)	Wildhoeflaan 2	Den Haag	070 -232565
A. de Goede (financiën)	Brederode 28	Leiderdorp	071 -890769
Mr. H.J. Zeevalking Ev. (justitie)	Cornelislaan 28	Utrecht	030 -932567

PROVINCIALE STATENLEDEN? met eigen D'66 lijst

Noord-Holland :

Jan de Lange	Pr. Bernhardlaan 51	Diemen	020 -996334
--------------	---------------------	--------	-------------

Zuid-Holland :

Jelle Iedema (Hij gaat echter zéér binnenkort verhuizen en de Provinciale Staten (verlaten. De opvolger is nog niet bekend.)	Du Chatelstraat 10	Den Haag	
--	--------------------	----------	--

PROVINCIALE STATENLEDEN, op gekombineerde lijst :

Utrecht :

Dr. A.A. Manten	Cortezlaan 9	Utrecht	030 -883579
Drs. H. Potman	Raadhuislaan 46	Eemnes	02153-14302

GEMEENTERAADSLEDEN, met eigen D'66 lijst

Mw. I. Jager-Magé	Zangvogelweg 120	Amersfoort	033 -22264
Mw. G. Heldebekers- Cotterel	G. Borgesiuslaan 6	Amstelveen	020 -415902
A. Martini	Hoekenes 110	Amsterdam	020 -193437
M.P. Korsten	J. Röntgenlaan 68	Bilthoven (gem. De Bilt)	030 -784745

C.Th. van Maastricht	Vrijheidslaan 6	Breukelen	03462-1284
G.J.M. Derksen	Gruttosingel 54	Capelle a/d IJssel	010 -503002
T.N.M. v.Marissing	de Genestetstraat 7	Capelle a/d IJssel	010 -505379
L.A. Welters	Gruttosingel 6	Capelle a/d IJssel	010 -503151
J.B. van Garderen	Pr. Beatrixstraat 25	's Gravenzande	01748-2162
D.J.M. van der Leest	A. van Nassaustraaf 11	's Gravenzande	01748-2474
J.M.N. de Swart	Pijperstraat 32	Haaksbergen	05427-3088
Mw. A.v.d. Wiel- Bos	Kroonprins 9	Haaksbergen	05427-2270
J.J.M. van Berkom	Hertog Jansstraat 20	's Hertogenbosch	073 -147617
H. Bastiaans	Amersfoortstraat 20	Kampen	05202-4415
Mej.P.C. v.Halewijn	Dorpsstraat 15	Krimpen a/d Lek	01807-12384
Mw. H.M.W. Hoekstra- Hoogewerf	Dorpsstraat 72	Krimpen a/d Lek	01807-12029
J. Zeeman	Fregatstraat 10	Krimpen a/d Lek	01807-14145
M.G. van Kleef	Tinbergenplantsoen 20	Papendrecht	078 -51911
H. Bakker	Meteorenweg 274	Purmerend	02990-26113
H. Voorthuis	Vechtstraat 20	Purmerend	02990-25440
Mr. H.H.W. Kernkamp	Pr. Hendriklaan 7	Utrecht	030 -516925

GEMEENTERAADSLEDEN, op gekombineerde lijsten

A.J. ten Hoope	Schumanstraat 22	Almelo	05490-15785
H. Strijker	Obrechthof 4	Alphen a/d Rijn	01720-20752
A. Bestman	Roerdompstraat 17	Baarn	02154-5994
Mw. J.W. v.d. Kolk	Dr. Letteplein 18	De Bilt	030 -762065
R.H.M. v. Leeuwen	Pr. Beatrixlaan 92	Diemen	020 -992873
J. Sons	Rijnenberghof 22	Dieren	
J. Batelaan	Fr. van Dijklaan 12	Doorn	03430-2126
Mw. Tielens	Amazonelaan 61	Eindhoven	040 -439993
J. v.d. Veen	Uiverlaan 3	Eindhoven	040 -434236
Michel Jager	Fr. Léharlaan 146	Heemstede	023 -283247
B.D. Oosterman	Pieterskerkhof 22	Leiden	071 -143460
Mw. L. Baarveld	Breehorn 82	Lelystad	03200-26693
F.J.L.M. Cremer	Lindenlaan 10	Maarn	
Maarten Verwey	Julianalaan 1	Monnickendam	02995-1459
H. Oudshoorn	Hoofdweg 4	Mijdrecht	02979-1316

GEMEENTERAADSLEDEN, op gekombineerde lijsten (vervolg)

C.M.A.M. Janssen	Zeisterweg 56	Odijk (gem Bunnik)	03405-2469
Seijer Troost	Vloedbelddlaan 32	Oldenzaal	05410-3500
J.A.M. Terburg	Kievitsweg 32	Paterswolde	05907-1418
N.C. de Ronden	Roland Holstlaan 27	Reeuwijk	01829-3248
Mw. J.C.E. v.d.Mijn- Hogendoorn	Eikenlaan 25	Renswoude	08387-1249
J.G. Lever	De Del 10	Rheden	08309-1578
Mw. H.M. van Putten- van Buren	Zeeweg 4	Schardam (gem Zeevang)	02991-1863
G. den Butter	Vrijburglaan 71	Uitgeest	
Mr. J.R.D. Deinum	Muijeveld 87	Vinkeveen	
G. Spiering	Bernweg 65	Vlaardingen	
H.T. Mijland	Spanjestraat 17	IJsselstein	03408-1592

BESTUUR STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU

R. van Kamp (voorzitter/ secretaris)	v. Heuven Goedhartlaan 242	Amstelveen 020	-452520
F.K.L. Rogier (penningmeester)	Kennedysingel 11	Reeuwijk	01829-3564
J.G.P. Best	Dr. Eykmanstraat 38	Amstelveen 020	-452815
J.W. Copius Peereboom	Gr. Willemlaan 19	Amstelveen 020	-432578
E. Denig	Hofdijk 49	Oegstgeest 071	-152928
M.G.F. Kempers	Oude Boomgaardstr.14	Den Haag 070	-608407
K.H. Klaver	Nieuwe Geer 56	Mijnsheerenland	01862- 2592
G. Nooteboom	Hazelaarlaan 13	Leidschendam post Voorburg	070- 985344
H.M.C. Oosterbeek	Madurastraat 19 hs	Amsterdam 020	- geen
M. Verwey	Julianalaan 1	Monnickendam	02995-1721
N. Schwarz (Eerste Kamerlid)	Schoutenstraat 9	Den Haag 070	-245189
E. Nypels (Tweede Kamerlid)	Cederlaan 11	Rijswijk	070 -905771
A.M. Schoutsen (Hoofdbestuurslid)	Zeeburgerpad t.o. 46	Amsterdam 020	-949500

P.W. van Baarsel (Direkteur)	Statenlaan 23	Den Haag 070	-559017
I. Meeder (sekretaresse)	Wilsonstraat 82	Hoofddorp	02503-3873

(vervolg van pag. 14)

ligt dan de gemiddelde CAO-lonen in de landbouw, dat de ondersteuning een premie is die de Europese bevolking verzekert van een blijvende basis van voedselvoorziening, dat indien de landbouwproductie in de EEG gedeeltelijk weg zou vallen, de 250 miljoen EEG-ers de wereldmarktprijs omhoog zouden jagen. Bovendien, hoe worden niet andere sectoren van de economie op grote schaal direct of indirect gesteund, men denke slechts aan het openbaar vervoer.

Mijnheer de Voorzitter. De bruto produktie per ha. ligt in de landbouw veel hoger dan in de bosbouw. In Nederland beslaat in de vee- teelt en akkerbouw het aantal bedrijven beneden de 20 ha. ongeveer de helft van de hoeveelheid cultuurgrond. De prognose van bedrijfsresultaten van het LEI, inlichting nr. 151, geeft dat slechts de grotere veenkoloniale akkerbouwbedrijven een netto-overschot zullen hebben. Alle andere bedrijven, ook de grotere in de IJsselmeer-polders hebben een negatief netto-overschot. Voor de kleine gemengde zandbedrijven loopt dit zelfs op tot een negatief resultaat van 2800 gulden per ha. En hierbij zij dan aangetekend dat alles ook nog berekend is op pachtbasis. Voor de grotere akkerbouwbedrijven ligt de gemiddelde negatieve uitkomst rond de 135 gulden per ha. en voor de grotere weide- en gemengde bedrijven gemiddeld rond de 800 gulden per ha.

Populier of Corsicaanse den.

Mijnheer de Voorzitter, wat de rentabiliteit van de bosbouw betreft zou men voor de populier of de Corsicaanse den als volgt kunnen rekenen.

Voor de populier bij een 15-jarige omloop op lichte grond met een eindopbrengst van 180 m³ per ha. zal bij een grondrente van 210 gulden per ha. de kostprijs ca. 30 gulden per m³ hout bedragen. Hierbij is dan geen rente gerekend voor het over de loop der jaren geïnvesteerde geld.

Voor de Corsicaanse den zal bij een omloop van ongeveer 60 jaar en een eindkap van 600 m³ en een grondrente van rond de f 150,- per ha. de houtprijs rond de f 65,- per m³ liggen, ook dan is er geen rente berekend over het geïnvesteerde geld. Zowel voor de populier als voor de Corsicaanse den hebben wij gerekend met een bebossings-subsidie van 80%. Wil men voor beide bovengenoemde teelten echter een rente behalen van 3½% over het geïnvesteerde geld, dan zou naast de bebossings-subsidie een bijdrage moeten worden gegeven van rond de 3½% per f 1000,- grondwaarde.

Zo te zien komt de bosbouw er nog niet eens zo slecht af in vergelijking met de landbouw. Zeker als we daarbij nog bedenken dat de bosbouw vaak op slechte gronden plaatsvindt. Anders ligt het met het arbeidsinkomen. In de bosbouw kunnen we rekenen op één man per 150 ha., in sterk gemechaniseerde zuivere produktiebossen zelfs één op ruim 200 ha. Wanneer wij deze bezetting vergelijken met de arbeidsbezetting op de grotere akker- en weidebedrijven, dan is de arbeidsbezetting in de bosbouw 1/5 daarvan. Bij de uitbreiding van het bosareaal met 250.000 ha. zou dit in vergelijking met de landbouw ruim 6.500 arbeidsplaatsen minder betekenen. Dit aantal kan een gezonde economie gemakkelijk opvangen. Hoewel de welvaart in

Nederland voor een belangrijk deel afhangt van de grote handelsbewegingen, kan het toch een voordeel zijn één bedrijfstak te hebben die bijkans onafhankelijk is van het gebruik van produktiemiddelen uit het buitenland, terwijl de afzetmarkt in eigen land ruim tienmaal zo groot is als de produktie.

Mijnheer de Voorzitter, in "The Netherlands Journal of Agriculture Science", 1974, volume 22, no.2, heeft prof. De Wit onder andere een energiebalans opgesteld voor een akkerbouwbedrijf in Zuid-West-Nederland. Bij landbouwenergie-berekeningen dient bedacht te worden dat we eigenlijk met onvergelykbare grootheden werken. Men gooit energie op één hoop, afkomstig uit de meest uiteenlopende bronnen, variërend van boerenkool tot aardgas. Toch is het nuttig eens een energiebalans van de boerderij van De Wit te vergelijken met die van een doorsnee bos. Ik heb die cijfers ook in een tabelletje ondergebracht en daaruit blijkt dat het verbruik voor 97% fossiele energie is, terwijl het gebruik aan energie en dus ook fossiele energie van een bos slechts 6% is van die van een akkerbouwbedrijf.

Energie balans

1. Akkerbouwbedrijf.

Volgens Prof.C.T. de Wit c.s., Z.W. kleigebied, 40 ha.

Eenheid	10^3 kcal/ha/jaar
Opbrengst	29000
Verbruik	<u>4000</u> (waarvan ruim 97% fossiele energie)
Saldo	25000

2. Bos.

Aanwas hout 10 ton/ha/jaar.

Eenheid	10^3 kcal/ha/jaar.
Opbrengst	40000
Verbruik	<u>255</u>
Saldo	39745

Bos-saldo 60% hoger

input energie bos maar 6% van die van akkerbouwbedrijf.

Andere functies van het bos.

Mijnheer de Voorzitter, naast de produktiefunctie heeft het bos natuurlijk ook zijn milieufuncties. Die zijn echter niet gemakkelijk te kwantificeren. Anders ligt het bij de sociaal-culturele functies van het bos, zoals de recreatieve functie. Volgens een enquête van

Staatsbosbeheer, jaarverslag 1974, bladzijde 103 en 104, komt 44% van de Nederlandse bevolking boven de 12 jaar in juni tenminste één keer in 't bos. Aannemende dat ook een deel van de jonger dan 12-jarige meekomen en met een bevolking van $13\frac{1}{2}$ miljoen zielen, waarvan ongeveer 25% jonger is dan 12 jaar, zullen er in de maand juni tenminste $5\frac{1}{2}$ miljoen bezoeken aan het bos worden gebracht. Over een geheel jaar zal dit aantal mogelijk rond de 30 miljoen bezoeken bedragen.

Op een bezoek aan een schouwburg of een zwembad legt de gemeenschap een bedrag van mogelijk f 7,- per bezoek toe. Zouden we deze norm op het bos toepassen, dan komen we op een bedrag van f 210 miljoen is f 750,- per ha. bos per jaar. We rekenen nu met 280.000 ha. bos, omdat wij ook struweel meerekenen. Als we nu eens per uur gaan rekenen. Wat gemeenschapsoffers aan recreatieoorden betreft moge verwezen worden naar de beleidsnota van de gemeente Rotterdam, aangeboden bij de gemeentebegroting 1974. Stellen wij het gemeenschaps-offer op f 3,- per uur, dan zal dat voor de schouwburg en dergelijke zeker opgaan. Bij een bezoek van zes uur aan een bos zouden wij reeds komen op een bedrag van f 540 miljoen, ofwel rond de f 1600,- per ha. Nu is het natuurlijk moeilijk een uur schouwburg gelijk te stellen met een uur zwemmen of een uur voetballen of een uur wandelen in de bossen, maar uiteindelijk gaat het er maar net om waar je van houdt. Wel blijkt uit bovenstaande cijfers hoeveel mensen voor ontspanning gebruik maken van het bos.

Samenvattend maak ik de gevolgtrekking dat het in elk opzicht gerechtvaardigd is om tussen nu en het jaar 2000 een uitbreiding van het bosareaal van tenminste 250.000 hectare te bewerkstelligen.

Bosaanplant. Waar ?

Mijnheer de Voorzitter, in Nederland ligt het meeste bos tamelijk ver van de bevolkingseentra. Dit heeft tot gevolg dat de recreatiedruk op boswachterij Vuursche en Utrechtse Heuvelrug zo groot is geworden dat de bossen aldaar ten gronde dreigen te gaan. Trouwens ook de verloedering van de Veluwe tengevolge van de recreatie gaat steeds verder. Bossen waar de nadruk komt te liggen op de sociaal-culturele functies zullen, gezien de extra kosten die vooral het recreëren met zich brengt, bij voorkeur door de overheid worden beheerd. Het ligt voor de hand dat hier dan in de eerste plaats gedacht wordt aan de Zuidelijke Flevopolder. Hier heeft men staatsgrond, terwijl het landschap vrijwel nog maagdelijk is. Dus geen verstoring van een bestaand landschap. Enige weken geleden is definitief besloten 4000 ha. bos aan te leggen in Zuidelijk Flevoland. Ik moge de Minister wel verzoeken te bevorderen dat op korte termijn de plannen die bestaan voor bebossen van nog 6.000 ha. doorgang kunnen vinden. Dan zal 25% van Zuidelijk Flevoland zijn bebost.

In Oostelijk Flevoland zijn op het ogenblik 7.000 ha. bebost. Dat is 14% van de oppervlakte. De 10.000 ha. in Zuidelijk Flevoland zijn ten ene male onvoldoende voor nabijgelegen bevolkingseentra. Men

zou wat dit betreft het percentage aan bosareaal nog ver boven de 25% in Zuidelijk Flevoland moeten opvoeren.

Een andere mogelijkheid is de eventuele inpoldering van de Markerwaard. Uit het oogpunt van bosbouw valt dit zeer goed te overwegen. Hoewel ik weet dat er grote bezwaren zijn, alleen al omdat bepaalde mensen bang zijn dat er een tweede vliegveld aangelegd zal worden, meen ik toch bij deze begroting een aantal positieve kanten voor een inpoldering van de Markerwaard te moeten noemen.

Een Markerwaard als woongebied met zo'n 50% beboste oppervlakte zou een grote ontlasting van andere bosgebieden kunnen betekenen en tevens zou het wel eens kunnen zijn dat het Noord-Hollands landschap, waar de Purmer nu al ten gronde gaat, voor de rest gered zou kunnen worden in de toekomst. Ook moeten we toch aannemen dat de Rijn in de loop der jaren schoner gaat worden, zodat we met een kleinere oppervlakte IJsselmeer zouden kunnen volstaan.

Mijnheer de Voorzitter, zoals eerder opgemerkt, zal onder de huidige omstandigheden uitbreiding van het bosareaal goeddeels ten koste van landbouwgrond moeten gaan. Nu kan men twee dingen doen. Aankopen van de gronden door de overheid of het stimuleren van de bosuitbreiding door particulieren. Het eerste is een kostbare zaak en zal, vooral als het kleine oppervlakten betreft, tevens beheersmoeilijkheden kunnen geven. Een belangrijke taak bij de uitbreiding van het bos is dan ook mede weggelegd voor de particuliere sector. Nu zijn de bosstatistieken helaas niet zeer bij de tijd, de laatste gegevens dateren van 1968. Naar schatting valt ruim 20% van het bosareaal in de grote klasse kleiner dan 25 ha. Ongeveer 50% van het bosareaal valt in de grote klasse kleiner dan 250 ha. Het bosbedrijf in Nederland is dus voor een groot deel kleinschalig. Ongeveer 150.000 ha. bos is in particulier bezit.

Maatregelen.

Mijnheer de Voorzitter, wat kan er nu gedaan worden om de bosaanplant aantrekkelijk te maken. Ik noem een aantal maatregelen :

De herbebossingsbijdrage brengen op het peil van de bebossingsbijdrage, 80% van de kosten van aanplant. Herinplant is als regel ouder dan bebossing.

Over de eerste vijf jaren een bijdrage gelijk aan ongeveer $3\frac{1}{2}\%$ per f 1000,- grondwaarde. Daarna kan, mede afhankelijk van begrotingen de zaak opnieuw worden bekeken. Waarschijnlijk zijn de houtprijzen dan dusdanig gestegen dat de zaak weer goed gaat renderen.

Bijstelling van de bosbijdrageregeling met de geldontwaarding.

Bijdrage in kosten van samenwerkingsverbanden.

Tot mijn voldoening is hiervoor op de huidige begroting als een begin f 100.000,- uitgetrokken. Een begin van een samenwerkingsvorm is gemaakt op de Veluwe bij de houtafzet en in Utrecht. Over het algemeen voelen kleine eigenaren weinig voor een samenwerking. Toch zou bij voorbeeld het samen afzetten van hout zeer gewenst zijn. Op het ogenblik laat de verbinding productie-afzet-verwerking veel te wensen over. Meer centrale afzet zou kunnen betekenen dat de af-

nemer ieder jaar op een bepaalde kwantiteit van een bepaalde sortering kan rekenen. Hij zal dan zeker geneigd zijn voor deze continuïteit hogere prijzen te betalen. Dan zou in verband met onderhoud, aanplant, plantsoenmateriaal, samenwerking zeer vruchtbaar kunnen zijn. Ik denk dus aan een soort vorming van coöperaties, zoals we die in de landbouw al zo lang kennen. Mogelijk zou er dan ook een soort aannemersgroep voor boswerk kunnen ontstaan. Kortom, samenwerking zal leiden tot beter onderhoud, grotere opbrengsten en betere prijzen.

Hoe staat het met het onderzoek dat volgens de Minister in zijn antwoord bij de begrotingsbehandeling 1975 is ingesteld naar een regeling die overeenkomt met het ontwikkelings- en saneringsfonds? Kan het O. en S.-fonds niet worden ingeschakeld ?

Dan denk ik aan een bijdrage voor het verrichten van achterstallig onderhoud. Door te geringe arbeidsbezetting is het onderhoud verwaarloosd. Dit betekent minder opbrengst en minder kwaliteit. Dit vraagt werk voor een $1\frac{1}{2}$ miljoen werkuren extra, of 700 manjaren. Bij betere financiële omstandigheden in de bosbouw zouden er hiervan mogelijk een 330 vast werk in de bosbouw kunnen vinden. Ik ga hierbij uit van één arbeidskracht op 150 ha. Daar kleine boereigenaren soms zelf hun bos verzorgen is moeilijk een juiste kwantificering te vinden.

Mijnheer de Voorzitter, al deze voorgestelde maatregelen liggen in de grootte-orde van zo'n f 50 miljoen, dus ongeveer f 40 miljoen meer dan de thans beschikbare f 10 miljoen. En dat dan voor een bedrijfstak die schaars wordende grondstof levert, milieu in stand houdt en verbetert en een grote bijdrage aan de recreatie levert. Er zijn bij deze begroting wel miljoenen uit de schatkist gegeven voor zaken van minder gewicht. Mij dunkt dat voor de komende begroting de Minister van Landbouw, zo nodig in samenwerking met zijn collega van C.R.M. voor dit verhoudingsgewijs geringe bedrag in zou moeten zetten.

Geven en nemen.

Mijnheer de Voorzitter, natuurlijk kan men geen bijdrage leveren zonder er iets voor terug te verlangen. Die bijdrage zou gekoppeld kunnen worden aan een beheersplan. De Minister spreekt in zijn Memorie van Toelichting ook over beheersplannen. Voor de kleine oppervlakte zou dit eigenlijk betekenen een eenvoudig onderhoudsplan, een waarborg voor goed onderhoud. Nu kan men aan twee beheersplannen denken:

Een van die beheersplannen zou dan gericht zijn op de produktie en een bijdrage van de Minister van Landbouw en Visserij en één zo nodig gericht op de recreatie met een bijdrage van C.R.M. Daar alle functies van het bos onderling zeer verweven zijn, lijkt het mij dat met één beheersplan zou moeten worden volstaan. In verband met de gehele ontwikkeling in de bosbouw is het mijn overtuiging dat dit slechts in goede banen kan worden geleid door een sterk Staatsbosbeheer, die niet vele meesters heeft te dienen. In dit verband zou ik de Minister willen vragen, met verwijzing naar voorgaande gedachtenwisselingen hierover in de Kamer, of hij nog overweegt wijziging aan te brengen in de huidige organisatievorm.

Risico's.

Mijnheer de Voorzitter, een grote belemmering voor de uitbreiding van het bosareaal is de herbepantplicht. Velen zijn huiverig hun opvolgers, of bij een kortere omloop zichzelf, voorgoed op bos vast te leggen. Bovendien speelt de waardedaling van de grond een grote rol. Stel dat een particulier zijn landbouwgrond gaat bebossen. Onder de huidige omstandigheden betekent dit een waardedaling in de grootte-orde tot f 10.000,- per ha. Daarenboven zijn er sterke aanwijzingen dat bij de populier een tweede inplant met populier een opbrengstdaling tot gevolg zal hebben. Natuurlijk kan men stellen dat door voor nieuw in te planten bossen geen herplantplicht meer te eisen, de eigenaar van het reeds bestaande bos achtergesteld wordt. Dit is wel zo, maar men moet zich wel bedenken dat deze eigenaar uitgaat van een lagere grondwaarde, terwijl de eigenaar van een nieuwe aanplant in verreweg de meeste gevallen een grondwaardedaling moet aanvaarden. Verder moet de eigenaar die nieuwe bebost ervan verzekerd zijn dat hij door een planologische beslissing toch niet voor altijd aan dat bos vast kan komen te zitten. Mocht een planologische beslissing zijn terrein als bosgebied vastleggen, dan zou hij een passende schadevergoeding moeten krijgen. Verder zou de eigenaar van nieuwe inplant ervan verzekerd moeten kunnen zijn dat de overheid te allen tijde bereid is zijn bos over te nemen. Hierbij kunnen we dus weer denken aan een regeling van het O. en S.-fonds, waar, zoals bekend het bos niet onder valt.

Meerjarenplan.

In zijn pre-advies, uitgebracht op de bijeenkomst van de Studiekring van de Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging op 13 november 1971, stelt prof. Maas dat van de parklandschappen zo'n 145.000 ha. landbouwgrond voor bebossing in aanmerking komt. In dit verband denk ik ook aan de Relatienota landbouw en natuur- en landschapsparken met de daarbij behorende adviezen. De Regering heeft daar opgemerkt te denken aan beheersvergoedingen in de landschapsparken tot f 1000,- per ha. Mij dunkt dat hier voor de bosuitbreiding kansen moeten liggen, maar wat die bosuitbreiding betreft kan men zich ook afvragen, waarom alleen zo royaal in de landschapsparken? De vele kleine bosbezitters kunnen zeer belangrijk voor het landschap zijn, waar de kleinschaligheid overheerst. In de Memorie van Toelichting van de begroting 1975 achtte de Minister een meerjarenplan voor de bosbouw nodig. Hoe staat het daarmee ?

Mijnheer de Voorzitter,

Ik heb deze zaak zo uitgebreid behandeld omdat ik van mening ben dat de politieke beslissingen die nodig zijn om de bosbouw, en daarmee de grondstofvoorziening voor een deel van onze industrie te stimuleren, niet langer achterwege kunnen blijven.

AMSTERDAM OP WEG NAAR EEN
REGERINGS-COMMISSARIS ?

door
F. Egter van Wissekerke

Hoewel ik zelfs dat niet geheel zeker weet, meen ik dat het in dit land riskant is, als niet-Amsterdammer een oordeel te hebben over politieke problemen in de hoofdstad. Wellicht is het nog wel geoorloofd jaloers of tenminste bewonderend langs de zijlijn te kijken hoe in Amsterdam de Nederlandse maatschappij anno 2020 al daadwerkelijk bestaat. Maar als die toeschouwer zich een wat kritischer visie aanmeet, moet hij uitkijken. Licht treft hem het verwijt de tekenen van de toekomst niet te kunnen verstaan.

Desondanks is de huidige bestuurlijke crisis in Amsterdam zo uit de hand gelopen, dat zelfs de meest fervente maatschappijverbeteraar twijfels moet voelen opkomen.

De stad waar in de 60'er jaren PROVO, rookbommen gooiende bruiloftsgasten, kabouters, Oranje-Vrijstaat en andere alternatieve maatschappijvisies ons de weg naar een mooie toekomst wezen, lijkt aan een regeringscommissaris toe. De vraag rijst hoe dat zo heeft kunnen lopen.

Ik denk dat de marges voor politiek/maatschappelijke experimenten worden bepaald door een heleboel moeilijk meetbare factoren - waarvan de mentale spankracht van de gewone kiezer een van de meest verwaarloosde is. Maar dat is nog te begrijpen. Het werkelijke inzicht in eisen en mogelijkheden van de toekomstige maatschappij berust immers nogal eens exclusief bij een intellectuele elite. Dat kán die elite althans op redelijke gronden denken en dat behoeft niet altijd een misverstand te zijn.

Maar een veel concreter beperking van politiek/maatschappelijke vernieuwing is te vinden in de economische werkelijkheid van het moment. En die heeft uiteraard ook zijn weerslag in de politieke machtsverhoudingen, die in een democratische samenleving dan wel periodiek - eenmaal in de vier jaar - worden herzien door verkiezingen, maar soms veel indringender overhoop worden gehaald door economische ontwikkelingen, die niet netjes op zich laten wachten tot de eerstvolgende electorale uitspraak.

Het is geheel niet verwonderlijk dat de jaren '60 een lawine van maatschappijveranderings-ideeën en dito strategieën over ons deden komen. Dat kon omdat we ons die politieke luxe konden veroorloven in de toenmalige economische hoogconjunctuur. De ingebouwde traagheid in elke menselijke samenleving leidde er echter toe, dat de mensen achter die maatschappijveranderingen pas tot politieke macht geraakten in een periode, die geen luxueuze droomreisjes meer toestaat.

In de huidige situatie is de polarisatiefilosofie - luxueus fossiel

uit betere dagen - een onzinnig instrument om politiek mee te bedrijven. En het idee van een programcollege is niet meer dan een praktische afleiding van die filosofie (Hetzelfde geldt voor het streven naar een progressief minderheidskabinet op nationaal niveau. Dat is er dan gelukkig niet gekomen, hoewel de manier waarop dat gebeurde nog steeds wat kwalijk ruikt). Maar programcolleges kwamen er wel. In Amsterdam, in Groningen, in Rotterdam en in Leiden, om een paar van de grootste steden te noemen, waar deze "zegening" op de argeloze burger neerdaalde. Nu is het duidelijk dat een programcollege tenminste over een duidelijke meerderheid moet kunnen en blijven beschikken. Dat vraagt niet alleen een programma dat door alle betrokken partijen kan worden onderschreven, maar dat vereist daarnaast het besef bij de meerderheid dat bestuurd wordt in het belang van alle burgers van de stad en niet alleen van de eigen kiezers. En erger wordt het als ook de eigen kiezers gemakshalve worden vergeten en men zich laat leiden door de nukken en de hobbies van het plaatselijke (en soms zelfs nationale) partij-establishment.

Dat nu is de afgelopen maanden in Amsterdam gebeurd. Vooral de PvdA en in mindere mate ook de PPR hebben zich hieraan schuldig gemaakt. Wie de meelijwekkende discussies in partijafdelingen en in de gemeenteraad op TV en in de pers heeft gevolgd, moet beseffen wat hier onder het mom van zgn. politiek idealisme plaatsvond. Dat wethouder Lammers geen makkelijk mens is en burgemeester Samkalden niet onpartijdig, mag het fundamentele punt niet verdoezelen dat zij althans realisme en verantwoordelijkheidsbesef toonden, zonder welke eigenschappen het besturen van een grote stad onmogelijk is.

Dat juist deze mensen het slachtoffer werden van een ongelooflijke hetze van stokppardberijdende radikale dagdromers, is niet alleen een blamage voor de stad Amsterdam, maar mee nog voor de PvdA als geheel. Van de PPR mag men waarschijnlijk niet anders verwachten. Die partij heeft altijd een beetje de neiging gehad zich drukker te maken over haar idealistisch gelijk dan over haar bijdrage aan het belang van de gemiddelde burger.

En dat de leiding van de PvdA, bij monde van o.a. mevr. Van den Heuvel, Van der Doef en Van Thijn, het kwalijke vuurtje nog verder aangeblazen heeft, bewijst dat politieke razernij geen (gemeente-) grenzen kent. Misschien dat het afspiegelingscollege, dat nu in Amsterdam is gevormd, erin slaagt iets van het puin te ruimen. Maar dat puin, op zich al, bewijst dat het politieke bestel in de hoofdstad zwaar verziekt is.

Luxemb.	Frank 5	Israël	I. E. 1,20	Spanje	Peseta 16
Can. EE.	Peseta 17	Italië	Lire 120	Ver. St.	Dollar 0,50
Denem.	Kroon 1,10	Joegosl.	Dinar 2,5	Zweden	Kroon 1
Duitsland	DM 0,30	Madeira	Escudo 7	Zwitserl.	Zw. F. 0,90

22 PAGINA'S

DINSDAG 11 MAART 1969

RS. GRUIJTERS NA CONGRES:

D'66 de mist in bij samengaan met deze PvdA

" Voorpaginanieuws " in de "TELEGRAAF" van zes jaar geleden. Ik heb er mijn schaatsen in verpakt; toen niet bevroedend, dat ik zes jaar later de verleiding niet zou kunnen weerstaan het knipsel af te drukken in "PEPERBEK". Toevallig dat ik juist een krant nam waarbij D'66 groot op de voorpagina voorkwam. Misschien wel niet toevallig; ik herinner me niet precies meer: Stond D'66 soms elke dag op de voorpagina ? (vB)

Van onze correspondent

STADSKANAAL, dinsdag

„Als D'66 met deze P.v.d.A. wil samenwerken, gaat zij onherroepelijk de mist in." Aldus drs. H. Gruijters op een discussieavond in Stadskanaal. Hij besprak de situatie ontstaan na het congres van de P.v.d.A.

VVD en PSP werd verweten, dat zij zich alleen naar behoudende partijen tonen en van geen vernieuwing willen weten.

„D'66", aldus de heer Gruijters, „heeft tot nu toe nog maar weinig vat kunnen krijgen op het kiezerskorps van de protestants-christelijke groeperingen. Vermoedelijk omdat daarin een grote mate van gezagsgetrouwheid aanwezig is en D'66 die voor het grootste deel overboord heeft gegooid.

In KVP-kringen is men verontrust over het feit, dat in het katholieke zuiden D'66 een te grote aanhang zou kunnen krijgen."

Spreekende over de komende

Groep van 18: „Moeilijk"

Van onze
parlementaire redactie

DEN HAAG, dinsdag

„De uitspraak van het PvdA-congres tegen samenwerking met de KVP zal de gezonde politieke ontwikkeling in Nederland ernstig bemoeilijken."

Dit commentaar gaf gisteravond KVP-voorzitter mr. A. van der Stee namens de Groep van Achtien, het samenwerkingsorgaan van de drie christelijke partijen, KVP, ARP en CHU.

door
K.P. Bloema.

Ondanks allerlei strubbelingen en pessimismen lijkt het toch, dat we met horten en stoten verder gaan op de weg naar Europese eenwording. Nadat de EEG-regeringsleiders het streven naar een Europese Unie hadden vastgelegd en herhaald, zijn er verschillende studies hierover verschenen. In ons land ontstond het rapport Spierenburg met een zwaar accent op de economische en monetaire kanten van de eenwording. Op internationaal nivo kwamen er rapporten van het Europees Parlement en van de Europese Commissie. Maar het voornameste rapport is rond de jaarwisseling verschenen : het rapport Tindemans (Tindemans is de Belgische premier), opgesteld op verzoek van de regeringsleiders van de Gemeenschap.

Tindemans heeft gestreefd naar een evenwichtige afweging van de factoren die bij de vorming van een Unie meetellen. Hij meent dat deze Unie tegelijkertijd van binnen en naar buiten meot groeien, dus zowel v.w.b. de inwendige solidariteit, de steun aan de regio's in de EEG die er minder goed voorstaan, het sectorbeleid (bv. energiebeleid en research), en aan de andere kant de externe verhoudingen : Europa t.o.v. de wereldpolitiek, de Verenigde Staten, de derde wereld, het Midden Oosten e.d.

Daarnaast moet de Unie steunen op de fundamentele menselijke waarden, terwijl "uitwendige tekenen" de Unie levend moeten maken bij de individuele burger door bv. een Europese paspoortunie, geen personencontrole bij de grenzen, betere vervoersregelingen, eenvoudige terugbetaling van ziektekosten in het buitenland, "interpenetratie" van onderwijsstelsels, uitwisselingen van studenten en samenwerking bij radio en TV.

Belangrijk is ook Tindemans streven naar een moderne samenleving met een goede verdeling van de welvaart, normen voor lonen, pensioenen, sociale zekerheid, arbeidsvoorwaarden en vrouwenarbeid, Europese kader- of collectieve arbeidsovereenkomsten, grotere participatie van werknemers in beheer, controle en winst van ondernemingen. Alle sociale klassen moeten delen in de welvaart en in de uitoefening van macht.

Op monetair gebied concentreert Tindemans zich op de werking van de "slang", die geheel binnen de Gemeenschap dient te worden gebracht en die een belangrijke functie moet vervullen bij de hulp aan de niet-slanglanden.

Om een Europees beleid te kunnen vaststellen is een groter gezag nodig. Tindemans ziet dit gezag vooral in een versterkte rol van de Europese Raad (de regeringsleiders) en van de Raad van Ministers. Alle zaken die vallen binnen het EEG-verdrag (Verdrag van Rome) wil hij doen behandelen via de Europese Commissie in Brussel, maar de

andere zaken (waaronder dus de zo belangrijke buitenlandse politiek en defensie) via "Instellingen". Het zwakke punt is, dat bij dit versterkt gezag is nagelaten ook de controle op dit gezag effectiever te maken door de positie van het Europees Parlement te versterken. Dit parlement mag wel debatteren en zou initiatiefrecht krijgen, maar van een wetgevende en budgettaire bevoegdheid spreekt Tindemans niet. Ook de Europese Commissie (Brussel) krijgt weinig armslag.

Als eindconclusie zou ik willen stellen dat dit rapport zeer zeker grote verdiensten heeft, maar op belangrijke punten toch onbevredigend is. Het is beslist nog niet de afsluiting van de discussie over een Europese Unie, waarover nog veel zal moeten worden geschreven en gesproken.

E E N A L L E E N I S M A A R V E R D R I E T I G

door
C. de Groot.

Voorop wil ik hier stellen dat het mij niet gaat om een bepaalde groepering te verdedigen. Dit verdedigen houdt namelijk maar al te vaak in dat je anderen scheeftrekt en verkettert. Het gaat mij hier om de verdediging van een bepaalde idee en of je dit nu progressief liberalisme, vrijzinnig democratische politiek of kortweg democratische politiek noemt is hier volledig irrelevant. Tenslotte vertegenwoordig ik hier twee groeperingen : D'66 en het DAC.

Het DAC heeft, althans dat is mijn indruk, in Peperbek een niet al te goede pers. Ik refereer hier aan twee bijdragen in de voorlaatste editie : die van Van der Burg en die van Egter van Wissekerke onder de titel van "Zo beklimt een rat het zinkende schip". Het artikel van laatstgenoemde had tenminste nog de verdienste dat de schrijver het hoofd niet liet hangen maar gewoon concludeerde : D'66, doorgaan ! De heer Van der Burg liet echter wèl het hoofd hangen en dat niet alleen : zijn bijdrage was een duidelijke uitnodiging aan gelijkgezinden om hetzelfde te doen. Het enige lichtpunt was dat hij zijn mening als een voorlopige kenschetste.

Realiseren zij, die het DAC reeds in zijn prille jeugd naar het lijkenhuis wensen te verwijderen wel wat de aanleiding is geweest van deze club ? Zij herinneren zich natuurlijk nog wel het D'66-congres

in Amsterdam. Men kon er alleen maar deze conclusie uit trekken dat de congresgangers radeloos waren, de uitslag van de stemming redeloos en de partij reddeloos. En nu zijn er een aantal die het bestaan te zeggen dat alles nog niet verloren is, dat men het nog eens wil overdoen maar dan met mogelijke vermijding van de fouten die in het verleden zijn gemaakt. Nu zijn we een jaar verder. D'66 is nog steeds niet overleden, het lijkt er zelfs op dat de partij bezig is langzaam van het ziekbed op te staan. Intussen is er vanwege het weekblad "De Tijd" een enquête gehouden die voor D'66 in de toekomst nog maar één Kamerzetel reserveerde. Dat zou den heer Van der Burg gelijk kunnen geven. Echter : dertien procent van de ondervraagden kenden het DAC, en dat niet alleen, ze zagen een plaats voor datzelfde DAC binnen het Nederlandse politieke bestel.

Er is nog iets : vanaf haar ontstaan heeft D'66 constant geweigerd een splinterpartij te zijn. Nu is de partij een splinter. Ze had het aan de statuten te danken dat ze het vorig jaar ('74) niet is opgeheven. Nu gaat het wat beter en ik kom er eerlijk voor uit dat het me deugd doet. Maar dat praatje over de splinter was een fout. Een van die fouten die het DAC niet heeft begaan en niet zal begaan.

Het manco in het artikel van Van der Burg is niet alleen dat hij alles maar kapot analyseert maar dat hij er niets voor in de plaats stelt. Dit "alles" slaat ook op D'66. Ik zeg hiermee niet dat zijn analyse op dit punt fout is. Pas als hij over het DAC begint gaat hij nonsens uitkramen. Zijn beweringen over DS'70 raken bijvoorbeeld kant noch wal. Met de vraag of iemand voor of tegen deze partij is heeft dit niets te maken. Maar dat de oprichting van DS'70 te maken heeft gehad met de "verlichte denkbeelden" van de VVD is je reinste kolder. Ik heb eens een gesprek gehad met het Kamerlid Koningh die mij trouwhartig verzekerde dat hij nog altijd marxist was en in de meerwaardetheorie geloofde. Blijkbaar is het nog nooit tot den heer Van der Burg doorgedrongen dat DS'70 uit de PvdA is ontstaan.

Een andere bêtise is zijn uitlating over het "moede hoofd". Voorzover dit geldt voor hen die al of niet als berouwvolle zondaren zijn teruggekeerd naar de congregaties van de heren Wiegel en van Thijn zou dit misschien - misschien ! - nog juist kunnen zijn. Maar als hij in ernst gelooft dat het DAC - want dat suggereert hij met het woord "ook" gevolgd door "die" - uit een aantal "bedaarde, redelijke" en o zo vermoeide lieden bestaat dan zou ik hem toch in ernst deze vraag willen stellen : zouden, als dit zo was, Erwin Nypels en Govert Nooteboom hiermee begonnen zijn ? Of zou het zo zijn dat hijzelf zó vermoeid is dat hij niets anders meer kan doen dan die vermoeidheid op anderen projecteren ? Het is waar, het DAC gaat wat voorzichtiger te werk dan D'66 destijds. Maar is dit op grond van de ervaringen niet logisch en verklaarbaar ? Het spijt mij voor den heer Van der Burg maar ik kan toch niet ontkomen aan de indruk dat hij zich in dit artikel alleen maar heeft laten leiden door ressentimentsgevoelens en daardoor niet in staat is geweest om de voorzichtigheid te betrachten die nu eenmaal nodig is bij het uitspreken van een voorlopig oordeel.

Nog enkele opmerkingen over de toekomstige verhouding tussen D'66 en het DAC. De heer Egter van Wissekerke heeft in zijn artikel over het laatste congres van het DAC aangemaand "nog eens goed na

te denken over een exercitie, die vooralsnog alleen maar tot meer versnippering schijnt te gaan leiden !" Elders, in het artikel over de rat kenschetst hij het DAC als een club van "weglopers". Helemaal juist is dit niet : tal van leden zijn daarnaast ook nog lid van hun oude partij (dit geldt zeer zeker voor NN: zie pagina 1 !) maar after all, geldt dit niet voor iedere nieuwe partij ? Alleen voor partijen die vlak na de oorlog ontstaan zijn zou ik een uitzondering willen maken maar de CHU was dat in haar tijd ook, de SGP ook, het GVP ook, de PPR ook, de CPN ook, de PSP ook ! En D'66 is dat, goed beschouwd, ook geweest. Of ben je geen wegloper als je het niet meer ziet zitten en daarom fluks een andere politieke club in elkaar zet ? Als de heer Egter van Wissekerke daarom zo zo vreest voor versnippering dan zou ik hem maar een enkele raad willen geven ; laat hij dan binnen D'66 werken aan een samengaan met het DAC. Laat hij er voor zorgen dat de ene wegloper de andere wegloper niet alleen als "wegloper" herkent maar dat beiden tot de ontdekking komen dat één alleen maar verdrietig is en dat beiden elkaar nodig hebben. Tenslotte hebben zowel D'66 als het DAC de kiezer iets beters te bieden dan de VVD en, ook al staan ze je dan nog wel iets nader, dan de PvdA. Het gaat om de gemeenschappelijke ideeën en niet om clubje zus of zo. Als de heer Egter van Wissekerke die eenheid wil bevorderen dan kan hij van mijn steun verzekerd zijn.

NOGMAALS HET D'66 CONGRES

door
H. Geelen.

Ja, eigenlijk weet ik nog steeds niet wat ik er van moet denken. Is de eerste stap op een lange weg terug gezet, of denkt een laatste groepje hoogmoedigen (hoogneuzig, zegt Vrij Nederland) dat ze toch gelijk zal krijgen.

Inderdaad spreekt Van der Burg's visie (zie vorige Peperbek) me wel aan, de democratische hemelbestormers zijn vermoeid en willen niets liever dan een rustig, geregeld partijtje met vaste aanhang, waarvan men zonder zich te schamen aanhanger kan zijn. D'66 vond vroeger het bestel verrot en verouderd, dogmatici konden hun bestaan alleen nog maar rekken dankzij het verouderde systeem. D'66 zou dit wel eens laten ontploffen met zijn verfrissende, pragmatische aanpak en daardoor de verouderde denkbeelden aan hun verdiende laatste rustplaats helpen. Maar helaas, D'66 liet zich

omarmen en is tenslotte verstikt in en door hetzelfde oude bestel.

Natuurlijk, veel is bereikt in de onderlinge verhoudingen van de bestaande partijen, maar echte partijvernieuwing is niet gelukt. Ook is het niet gelukt om de regels van het spel te veranderen, districtenstelsel en gekozen minister-president zijn utopieën gebleken.

D'66 heeft ook een belangrijke rol gespeeld als tehuis voor onbehuisten en voor degenen die wel met hun partij wilden breken maar niet wilden overstappen naar een andere bestaande partij. Daarom zal er bij iedere verkiezing plaats zijn voor een nieuwe partij. Vele kiezers geven graag hun stem aan iets dat nieuw en dus nog rein is. (De Zeeuw, pak je enige kans, man). Helaas is ook dat voor D'66 voorbij.

Is hier nog een weg terug mogelijk, is er kans weer het vertrouwen van de oude aanhang terug te winnen, ja zelfs nieuwe kiezers aan te trekken? Zeker niet door op de oude weg door te gaan en weer met dezelfde politici der verloren gezichten in het strijdperk te verschijnen. Hoe heeft D'66 vroeger niet afgegeven op de "zetelklevers", die het ware elan verloren hebben maar in de politiek een prettige broodwinning hebben gevonden.

Dus, als D'66 weer wat wil bereiken moet er wel het een en ander veranderen. Evaluatie zal leren dat een aantal oude -ismen overboord moeten worden gezet. Het werk moet m.i. voortgezet worden waar het meeste bereikt is, waar een opening is gevonden, n.l. het deconfectionaliseren, desocialiseren van de bestaande partijen. Als er een derde partij in Nederland moet komen, tussen P.v.d.A. en VVD in het heilige midden, waarom moet dat dan een christelijke zijn? Is het niet tijd om naast het in de wieg aan kroep leidende CDA als alternatief een "derde macht" te plaatsen die modern, dus niet dogmatisch, denkt? Dit is de logische plaats voor het vernieuwde D'66, het is zinloos om weer een nieuwe partij te beginnen om precies hetzelfde nogmaals te gaan doen.

Maar laten we wel beseffen dat op dit moment de juiste tactiek vaststellen tot de volgende verkiezingen niet mogelijk is. Of onderhandelen en samenwerken met gelijk gezinde groepen nu al zinvol is kan gewoon niet beoordeeld worden. Een actief beleid is nodig, gericht op het benutten van de mogelijkheden, of soms het nalaten van wat aanvankelijk juist leek. D'66 is ook altijd te rechtlijnig in zijn denken geweest, lang van te voren moest alles vastgelegd, bij voorkeur door congresuitspraken.

Daarom maar hetzelfde einde als begin van dit stuk, ik weet nog niet wat er moet gebeuren, behalve dan dat we eerst de troepen maar weer moeten verzamelen voor de hernieuwde aanval.

Peperbet

3
76

onafhankelijk politiek maandblad

PEPERBEK

9e jaargang, nummer 3
maart 1976

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nooteboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)
Ruud Löbler (RL)

Korrespondent:
E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER:

STICHTING PEPPERBEK

ABONNEMENT:

ƒ 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

KOPIJ voor het maartnummer uiterlijk 19 maart bij RED-ADM.

INHOUD

Deze maand kort	2
R. Löbler: Terug van weggeweest	3
J. van Wilgenburg: Drie splinters of één blok(je) ?	5
H.P.M. Strijers: De plaats van D'66 in een continuproces	7
H.A.F.M.O. van Mierlo: Nederlands-Antilliaanse zaken	9
G. Nooteboom: Begroting van Financiën	12
Adressen D'66; Aanvullingen en wijzigingen	15
Lijst van commissies van de Tweede en Eerste Kamer	16
J. Beekmans: Gedachten over euthanasie	20
H. Geelen: Status aparte voor Aruba	23
G. Nooteboom: Relaties	25
F. Egter van Wissekerke: Regenten en achterkamertjes- politiek: De ondernemingsraad	27
E. Bruins: Nivellering	29
Loebas Oosterbeek: D'66-Amsterdam steunt de Franse dienstplichtigen	31

D'66, links van het midden tussen actie en reactie.

Japie : kijk, het probleem is of het CDA een beslissing mag nemen, die dan later in het kabinet gewijzigd wordt, waarna Andriessen van Agt naar de koniging mag sturen, die moet bemiddelen óf dat het CDA slechts mag adviseren en beslissingen aan het kabinet moet overlaten.

Senaatscommissie Church : Baanbrekend Werk.

Is de Wijzencommissie warm met Warmelo.

Het Simplistisch Verbond maakt bij verkiezingen geen kans, we hebben de PPR al.

De drie confessionele partijen zijn het niet eens over óf eerst het CDA en dan het kabinet laten vallen óf eerst het kabinet laten vallen en dan het CDA vormen.

Het spaarvarken is een met uitsterven bedreigd nachtdier.

Binnenkort komt de Bromsnor-fiets.

D'66 voor gekozen Prinsgemaal.

Alle gekheid op een stokje:
Wilt u wèl even betalen voor Peperbek, jaargang 1976 !

XXXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Bloema's afscheid

(EW) Afgezien van de welgemeende wensen over en weer bij het afscheid van Karel Bloema, heeft de laatste enkele opmerkingen gemaakt, die mij persoonlijk niet lekker zitten.

Karel meent dat Peperbek niet alleen een blad is met een D'66-mentaliteit, maar dat het bovendien in de toekomst een spreekbuis zal worden van de nieuwe partij, die vanuit het DAC zal (kunnen) ontstaan. Volgens Bloema moet de redactie straks dan ook geheel achter die partij staan. De "onafhankelijkheid" van Peperbek zou dan tussen haakjes komen te staan en dat zal volgens Bloema nog wel een punt van discussie worden in de redactie. Nu kan er in deze redactie traditiegetrouw over van alles gediscussieerd worden, maar ik meen dat de onafhankelijkheid van ons blad daar uitdrukkelijk niet behoort. Het is juist de hoeksteen van Peperbek's functie dat het nimmer ergens "geheel achter staat". Laat staan dat het de spreekbuis wordt van wie of wat dan ook. Vandaar dat mij Bloema's afscheid voorbarig toeschijnt.

Temeer waar het allerminst op de voorhand vaststaat dat een blad met een "D'66-mentaliteit" zal passen in een partij, die nog moet worden opgericht, maar waarvan de initiatiefnemers voortkomen uit partijen als VVD, PvdA, DS'70, D'66, LDP en KVP. Ik ontken niet de mogelijkheid dat die mensen elkaar zouden kunnen vinden op een gezamenlijke noemer. Maar als het zover komt, wil dat nog niet zeggen dat er op die noemer een nieuwe partij moet worden opgericht. In mijn ogen is die partij er al bijna 10 jaar.

En voor het overige ben ik dan ook van mening dat die partij gewoon aan de volgende verkiezingen moet deelnemen.-----

Zelfs de oppositie zou je het niet toewensen

(HJ) Het Keerpunt was nauwelijks gepropageerd of het was er al. In een zeer grimmige gedaante. Dat het Kabinet Den Uyl dan ook af en toe met een paar probleempjes te kampen heeft is niet verwonderlijk. Sommige dingen komen te vroeg en vallen dan rauw op het dak. Ook door het kabinet wordt er overigens nog steeds op groei gehoopt. In 1976 een 3,75 %, straks meer ?

En we zouden economisch niet meer willen groeien, wij progressieven. De houding is ambivalent : groei moest er niet meer zijn, de hemel geve groei.

En ziet : de bede wordt verhoord. De economie slaat het groeipad weer in. Het zal maar een kort paadje zijn, zeggen ze. Toch een mooi ruggesteuntje voor het kabinet.

Om triomfantelijk-zorgelijk mee de verkiezingsstrijd in te gaan. Zeggen dat we het goed gedaan hebben, maar nog ontzettend moeten opletten.

Wat dat opletten aangaat : ieder beetje meergroei dan 3,75 % zou uitpakken als een grote meevaller op de begroting, maar ook als een verleiding. Opgelucht adem halen is er niet bij, eerder diep ademen voor de volgende duik in een zee van problemen. Intussen is er even tijd voor beraad en beleid.

Lockheed

(EW) Daar er binnen de Peperbek-redactie meestal geen vooroverleg plaatsvindt aangaande in te nemen standpunten in een actuele kwestie, heb ik er geen idee van hoe mijn collegae zullen reageren op de Lockheed-affaire. Misschien doen ze er geheel het zwijgen toe. Dat zou ik wellicht ook moeten doen. Het is namelijk hoogst wonderlijk hoe perscommentaren en uitspraken van politici - behalve dan die uit PSP-hoek - zich uitputten in aanmaningen om terughoudend te zijn, zolang de kwestie in behandeling is bij de commissie van wijze mannen. Om vervolgens uitgebreid op allerlei manieren in te gaan op mogelijke achtergronden, merites en consequenties van veronderstelde "laakbare handelingen" van Prins Bernhard. Afgezien van de inconsistente van deze uitspraken, die tegenover de echtgenoot van ons staatshoofd uiterst onrechtvaardig is, meen ik dat zij een constitutionele crisis eerder bevorderen dan verhinderen. Vandaar het leesteken aan het eind van dit uitgelokte commentaar !

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXdezeXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXmaandXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX^{erg}kortXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XX

T E R U G V A N W E G G E W E E S T

door
Ruud Löbler.

Zo weinig inspirerend als de titel boven dit stuk, zo weinig geïnspireerd is de schrijver. Iedere copy-writer weet te melden dat je nooit zo negatief moet beginnen. O.K. Maar intussen kan men 'wel eens mooi niet anders kunnen', om eigentijds idioom te gebruiken. Morgen is er redaktievergadering. In het laatste nummer van Peperbek staat mijn naam al bij die der andere redactieleden vermeld. Ik voel mij moreel gebonden.

Waarom ?

Waarom, daarom. D'66-er vanaf het prille begin, jarenlang redakteur van Peperbek, gedesillusionneerd zoals zovelen, stelde ik mij na de fatale omhelzing met de PvdA weer 'langs de lijn op', zoals een andere redakteur van Peperbek, de goede De Goederen, dat ooit eens noemde.

Allengs raakte de politiek met de jaren op de achtergrond. Ik was trouwens ook nooit geïnteresseerd geweest in politiek, omwille van de

politiek. De politiek als spel, of het nou om het spel, of om de knikers ging, heeft mij nooit zo aangesproken.

Van steeds grotere afstand nam ik vervolgens de verdere verwording tot het gewone grofstoffelijke politieke bedrijf en de inkapseling waar. En berustte. En ging over tot de orde van de dag, zoals dat zo mooi in moties heet. Het dagelijkse werk, daarnaast meer hobbies inplaats van de 'D'66-hobby'.

De bitterheid die uit het bovenstaande klinkt is evenmin gerechtvaardigd als de hoon in de constatering van K.L. Poll in 'Een Dienstreis voor Burgers (NRC-CS 20/2/76) :

".... Toen het in de praktijk nogal mee bleek te vallen met die stoere omstoters en wigdrijvers, en toen de partijbestuurders toch meer affiniteit bleken te voelen met de gehate socialisten dan met de gehate liberalen, verliep de aanhang. D'66 is nu vrijwel verdwenen, maar het is toch goed om te bedenken dat nog geen tien jaar geleden honderduizenden kiezers bereid waren achter deze parmantige breekijzers aan te lopen en daarmee blijk te geven van hun minachting voor de medeburgers en het bestaande systeem"

al bevat zijn terugblik als geheel, hoe ongenueanceerd die ook is, helaas veel waars.

Goed.

Intussen was er dan weer eens - was het in december 1975 ? - een politieke televisie-uitzending van D'66. Jan Terlouw vulde die tien minuten op de hem eigen, overtuigende, wijze.

D'66 is niet dood, was zo ongeveer de boodschap en alleen al het ontbreken van ieder zweem van demagogiek of charisma, ervoer ik al als balsem voor de ziel.

Het kon geen kwaad, dacht ik toen, om weer een contact op te nemen met de jongens van Peperbek. En van het één kwam het ander. Zodoende. Sindsdien lees ik weer wat meer over politiek in de kranten dan alleen de koppen. Is dat winst ? Ik vraag het me af.

Het is inmiddels tien jaar geleden dat alles begon, met als een van de onbetwiste hoogtepunten, zo herinner ik me nog wel, de 10e maart 1966. Bij het verschijnen van deze Peperbek, zullen we het tweede lustrum van die blijde gebeurtenis al weer achter ons hebben. Zou ik nou veel gemist hebben als ik die tien jaar lang helemaal geen kranten gelezen had ? Met andere woorden : is er veel veranderd, daarbij vooral denkende aan het politieke toneel ? Och, er is wel wat veranderd natuurlijk, maar overhouden doet het niet. Soestdijk is nog steeds 'in the picture' en het politiek bestel is nog steeds ziek en moe, weifelt, schippert en zeurt nog steeds. Nog altijd hebben we de twee blokken, de verdeelde, zich progressief noemende PvdA-met-aanhang aan een kant, de conservatieve VVD met wat randverschijnselen aan de andere kant. En de confessionelen stulpen zich amoebe-achtig van links naar rechts in een krampachtig pogen een zo groot mogelijk deel van 'het gat' te vullen.

Vaak heb ik mij, ongetwijfeld met velen, afgevraagd : 'wat is nou toch eigenlijk in laatste instantie het doorslaggevend motief dat mensen in het stemhokje brengt tot het rood maken van nou net dat ene rondje ?' Is het 'de' Partij ? (solidair door dik en door dun ?) Is het 'de' of 'een' vent van n 'importe welke partij die aanspreekt ?

Is het een bepaald streven ? (loonzakje ? belasting ?)

Is het om een gehate andere partij dwars te zitten ?

Naar ik vermoed kan men moeiteloos een eindeloze lijst van motieven en mogelijkheden opstellen. Men zal daarmee dan het stemgedrag van heel veel mensen wel kunnen verklaren. Allemaal hebben ze hun eigen prioriteiten die zij samenballen in die ene rode stip voor die partij die, naar hun mening, het meest met hun prioriteiten-verlanglijstje overeenstemt. Na de verkiezingen zien we dan het bekende beeld van verschuivingen binnen de partijen die de 10% nooit teboven gaan.

Wat mij interessant lijkt is een enquête onder een werkelijk representatieve steekproefgroep, waarbij het er niet om gaat aan de weet te komen op welke partij men zal stemmen, maar waarbij een rangorde wordt bepaald van politieke issues, los van partijprogramma's. Men zou dat kunnen doen door die issues uit de partijprogramma's te halen, ze zorgvuldig te objectiveren en ontdoen van partijpolitieke franje en ze vervolgens voorleggen aan de groep. Men beperke het aantal issues tot bijvoorbeeld tien en men laat iedere deelnemer aan de steekproef een lijstje opstellen van die tien punten in de door hem/haar gewenste volgorde. De hele boel wordt verwerkt volgens de methode V.d.Berg en daarna worden de gevonden uitkomsten terugvertaald in partijprogramma's.

't Is zomaar een idee. Het zou ook mogelijk zijn om er een live TV-uitzending van te maken, bijvoorbeeld onder leiding van 'onze enige bisschop met een voornaam' Ad Langebent. Dolle avond, dolle pret.

Het meest dol echter, zo geloof ik stellig, zou de uitkomst zijn. Zou er na de terugvertaling, nog veel over zijn van de bestaande partijstructuur ? Ik heb mijn twijfels. Maar één ding zal niet veranderen : het blijft tobben.

D R I E S P L I N T E R S O F É É N B L O K (J E) ?

door
J. van Wilgenburg.

Als lid van D'66 en het DAC ontving ik in januari van beide groeperingen een brief waarin ze elk afzonderlijk stellen dat, om de progressief liberale stroming (of ook: de stroming links van het midden) haar stem te kunnen laten horen, een uitgebreide partij-organisatie onontbeerlijk is.

D'66 : "Willen we de mogelijkheid van deelneming werkelijk openhouden, dan is het onze taak om de partij als politieke organisatie te re-activeren en bovendien een ontwerp-verkiezingsprogramma aan de partij voor te leggen. Alleen dan is er een werkelijke keuzemogelijkheid."

DAC : "Het DAC wil komen tot bundeling van georganiseerde en ongeorganiseerde vrijzinnig democraten in één - weliswaar pluriforme, maar toch - duidelijk herkenbare partij.

Voorstaande doelstelling maakt het wenselijk de gemeentelijk, gewestelijk en landelijk gerichte politieke activiteiten in verschillende kaders onder te brengen. "

Hiermee ben ik het beslist niet eens. Voor twee organisaties is geen plaats. Als ook Resoluut zo denkt, terwijl het er naar uitziet dat ook DS'70 als splintergroepering zal blijven bestaan, dan zijn er vier partij-organisaties die afzonderlijk geen bestaansrecht hebben.

De stroming links van het midden maakt zeker een kans bij de komende Verkiezingen. Succes daarbij is nauwelijks afhankelijk van de partij-organisaties in afdelingen en regio's, eerder is van belang hoe de groepering 'overkomt' bij de kiezers. En dit hangt weer af van de image van een aantal mensen aan de top, een goede verkiezingscampagne en een klein stukje papier met een programma-overzicht (zoals het pamflet : "Wat wil D'66" uit 1967).

Aan een uitgebreid partijprogramma hebben de meeste kiezers geen bodschap. Een 'programma van hoofdlijnen' is slechts nodig om een aantal mensen het gevoel te geven dat ze dezelfde mentaliteit hebben en daarom gezamenlijk kunnen optreden, terwijl een uitgebreid partijprogramma veel energie (tijd en geld) vergt, snel verouderd en getuigt van een overmatig wantrouwen t.o.v. de 'bestuurders'. Bovendien hebben kamerleden meer aan de rapporten van de werkgroepen dan aan een partijprogramma.

Natuurlijk zal het DAC, nadat D'66 weer bij bewustzijn is gekomen, zijn geplande partij-opbouw opnieuw moeten bezien. Maar welke groepering verdient als enige onze steun bij het opbouwen van een partij-apparaat ? Ze vertegenwoordigen alle drie dezelfde mentaliteit.

De tijd is te kort (óók als het kabinet de rit uitzit) om vóór de Verkiezingen uit te kunnen maken of :

- D'66 gere-activeerd kan worden, het DAC een platvorm moet blijven, Resoluut in D'66 wil opgaan, of dat
- D'66 zich moet opheffen, het DAC partij kan worden, Resoluut eigen bestaansrecht heeft.

Alleen verkiezingen kunnen de nodige 'duidelijkheid' scheppen. Bovendien heeft niemand er behoefte aan geld in een schijnbaar bodemloze put van een partij-organisatie te steken, als de kans, dat bij de verkiezingen blijkt dat er aan die partij geen behoefte is, zeer groot is. Het is nog steeds voorbarig om een uitgebreide partij-organisatie op te gaan bouwen.

Daarom vind ik dat D'66, het DAC en Resoluut zich moeten beperken tot:

1. het onderhouden van een minimale communicatie met hun leden (zelfs dat is al moeilijk)
2. de werkgroepen, die ze elk afzonderlijk hebben opgericht, samen voegen
3. één (vooral niet te uitgebreid) programma van hoofdlijnen ontwerpen met voor de geschilpunten alternatieve punten
4. in de tweede helft van 1976 een gezamenlijk kongres houden om het programma in hoofdlijnen vast te stellen.

Op dit gezamenlijk kongres moet ook aan de orde komen of samenwerking

bij het opstellen van de kieslijst mogelijk is, in de vorm van twee of drie lijsten met lijstverbinding óf in de vorm van één lijst. Mocht ná het gezamenlijk kongres blijken, dat één van de drie groeperingen t.a.v. de van te voren geformuleerde geschilpunten een onoverkomelijke afwijkende mening heeft, dan komen er natuurlijk twee lijsten, maar lijstverbinding blijft dan mogelijk. Ik hoop dat het op een of andere manier tot een Resoluut Demokratisch Akkoord komt. Wat partij-organisaties in afdelingen en regio's betreft, dat zien we dan na de Verkiezingen wel weer.

DE P L A A T S V A N D ' 6 6 I N E E N
C O N T I N U P R O C E S

door
H.P.M. Strijers.

De comeback van D'66 zal lukken als het publiek in het toekomstbeeld van D'66 vertrouwen gaat stellen. Dat zal gebeuren als D'66 het publiek goed aanspreekt, en begrijpelijk verband legt tussen omstandigheden en maatregelen. Dat zal niet gebeuren als het publiek in het verleden van D'66 een forse miskleun ziet. Daarop bestaat minder kans naarmate D'66 in de herinnering voortleeft als de partij die de politieke vernieuwing op gang bracht.

Over de stand van zaken in die politieke vernieuwing organiseerde de onvermoeibare dr. Couwenberg vorig jaar een gedachtenwisseling. Voor D'66, dat aan zijn image moet werken, vormt zijn nabeschoouwing (in Civis Mundi van jl. november) heel instructieve lectuur.

Couwenberg acht overweging van de kansen en de mogelijkheden, in het licht van opgedane ervaringen, de moeite waard. Dat lag anders bij diverse notabelen uit de politiek. Die hadden aan een forum nauwelijks aardigheid - zoals van Thijn (die toch wel kwam) en Terlouw (die niet eens kwam). "Men moet dan echter in strategische termen over politieke en maatschappelijke vernieuwing denken". Dat valt hem minder zwaar, aangezien hij het vernieuwingsstreven als een continu-proces beschouwt. Dat ligt blijkbaar weer anders bij bv. de Gaay Fortman. Deze vertaalt vernieuwing met progressiviteit, en het summum wat dat betreft kreeg voor hem in het kabinet-Den Uyl gestalte. Allicht wellicht - want Couwenberg vermeldt dat de vernieuwingsbeweging in 1966 niet meer heeft bereikt dan ondermijning van het oude bestel. Die beweging heeft in elk geval niet bereikt dat het electorale proces tot een duidelijke basis voor de regeringsvorm werd.

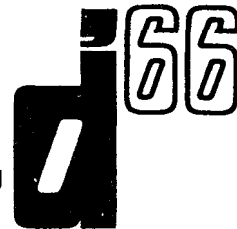
Zo deden de twee blokken (die Van Thijn nu propageert) sommigen ter conferentie denken aan de leuze "Mussert of Moskou" tijdens de oorlog !

Maar waar praten we eigenlijk over ? Over onze parlementaire democratie - "terwijl iedere insider weet dat het zwaartepunt van de politieke staatsmacht allang niet meer bij het parlement ligt". Versterking ervan met een staf roept alleen maar nóg een bureaucratie op. We moeten praten over de hele problematiek rond de relatie tussen de centrale overheidsorganen en de groeiende maatschappelijke machts- en dwanguitoefening door belangengroepen. Dat is een zaak van praktisch belang : omdat het ten onrechte vasthield aan het parlementair-democratische beginsel dat regering en parlement het laatste woord hebben, viel het kabinet-Biesheuvel (aldus minister Boersma).

De spanning tussen de noodzaak van centrale planning en de eis van democratische participatie (die onze democratische staatsorde stelt) is een ander probleem in dit verband. Niet iedereen ziet dit verband - tussen overheid en belangen, tussen planning en participatie. Dáárom misschien hadden (naar Couwenberg vermeldt) progressieve lieden in de laatste tien jaren weinig op met het politieke vernieuwingsstreven - het ging immers om maatschappelijke vernieuwing. "In feite gingen zij hiermee uit van de traditionele liberale scheiding tussen staat en maatschappij, die reeds lang als volkomen verouderd geldt". Kunt u zich nu voorstellen dat de VVD tot niets komt ? Die lui zitten immers op een heel verkeerd spoor.

Vernieuwing van het theoretisch denken over staat en maatschappij is broodnodig. Dat werd niet gewaardeerd "toen het pragmatisme de toon aangaf - en de belangstelling meer uitging naar goed in de publiciteit liggende vernieuwingskreten die op korte termijn politieke wonderen in het vooruitzicht stelden, dan naar het veel taaiere theoretische denkwerk op langere termijn (en in historisch verband)".

Er is echter nog wel tijd voor, voeg ik hieraan toe. Want de kretenslakers zullen nergens zijn als ze iets moeten dóen. Dat leert de mening van enige andere notabelen in de politiek over de inmiddels befaamde radio-uitspraken van den Uyl (zie NRC 17.1.76). Stan Poppe, die gerekend mag worden tot de Groenevelt-sfeer, meent dat er spoedig een beleid moet komen t.b.v. structurele hervormingen van de maatschappij. Anders "laat ik deze prut liever aan een rechts kabinet over". Hij wenst namelijk "van het kapitalistisch stelsel dat ons in deze economische crisis heeft gestort, niet de lasthebber te zijn". En dat is correct gemeten met één maat. Want wie beweert dat de vakbeweging de lasten van de welvaart had ?

sekret.: Wilsonstraat 82, Hoofddorp, 02503-3873

N E D E R L A N D S - A N T I L L I A A N S E Z A K E N

bijdrage van
H.A.F.M.O. van Mierlo
aan het debat in de Tweede Kamer op 21 januari 1976.

"De onafhankelijk-wording van een land dat bestaat, dat wil zeggen, dat zich niet alleen als een formeel, maar ook als een inhoudelijk gegeven voelt bestaan, is al een buitengewoon lastig karwei, maar hoeveel moeilijker is niet de onafhankelijkheid van een land, dat voornamelijk bestaat bij de gratie van het verband, waarvan het los moet komen. Dit is het dialektisch raadsel, waarvoor de Nederlandse Antillen en het Koninkrijk zich geplaatst ziet.

Voor mij leidt dit raadsel voorlopig tot twee conclusies, die ook al een ogenschijnlijke innerlijke tegenstrijdigheid inhouden :

Ten eerste dat het in deze omstandigheden niet opportuun en ongewenst is om een min of meer nabije datum te fixeren.

Ten tweede dat het even inopportuun en ongewenst is om als Nederland een passieve houding aan te nemen en het al dan niet onafhankelijk worden of willen worden, geheel alleen in handen van de Nederlands-Antillianen te leggen. Ik verwerp de gedachte dat men pas aan onafhankelijkheid kan werken, als het land er rijp voor is, omdat het de werkelijkheid miskent dat men er pas rijp voor wordt door er aan te werken. Dan dreigt de impasse van de man, die niet op de fiets gaat zitten, omdat hij niet fietsen kan en niet kon fietsen, omdat hij er niet op gaat zitten. Ik geef toe dat het een schijnprobleem is als hij zich niet wil verplaatsen."

(Na gewag te hebben gemaakt van de verantwoordelijkheid van Nederland t.o.v. de Antillen in het verleden en in de toekomst vervolgt Van Mierlo :)

"Onze rol zal functioneel moeten zijn en niet eigengereid, gericht in de eerste plaats op het belang van de Antillen, zonder te vervallen in onze klassieke neiging om eenzijdig vast te stellen wat het belang van de ander is."

(Een van de knelpunten op de weg naar onafhankelijkheid is het gebrek aan gemeenschapsgevoel)

"Aan de totstandbrenging van een Nederlands Antilliaans gemeenschapsgevoel is door Nederland vroeger in het Koninkrijk bitter weinig gedaan. En nog steeds zijn de onderlinge verhoudingsmogelijkheden tussen de verschillende eilanden en in ieder geval tussen Beneden- en Bovenwinden, treurig. Een vakbondsman uit Willemstad deelde mee dat met veel pijn en moeite 1 à 2 keer per jaar contact met de vakbond van St. Maarten mogelijk was, domweg omdat het te duur was. Het valt op hoezeer juist dit soort, in aanleg unificerende instituten, eilandgewijs functioneren. Ik zou de Minister willen vragen of het niet voor de hand ligt om - gezien het terechte streven om de Nederlandse Antillen als een staatsverband onafhankelijk te doen worden - in de komende periode de grootst mogelijke nadruk te leggen op de bevordering van betere en goedkopere eilandverbindingen. Dit vanuit de veronderstelling dat intensievere contacten dat onderlinge wantrouwen zullen doen af- in plaats van toenemen.

Voorzitter, kabinetscrises op de Nederlandse Antillen zijn uiteraard in het verleden immer een interne aangelegenheid van de Antillen zelf geweest en ook de jongste was dat in de eerste plaats. Toch raakt deze laatste het Koninkrijk dieper, doordat zij geheel in het teken staat van het seperatisme, dat Aruba aan de dag legt. Hoewel de motivaties voor dat seperatisme eigensoortig voor Aruba zijn werkt het feit zelf in dat toch breekbare verband extra ontwrichtend. Degenen die verantwoordelijk geacht mogen worden voor de ontwikkeling van dit sentiment dragen een grote verantwoordelijkheid. Zij beschikken hiermede niet alleen over een zeer dubieus toekomstig lot van het eigen Aruba, maar ook op direkte wijze over dat van de andere eilanden. Premier Everts, die - het zij terloops gezegd - in deze moeilijke omstandigheden een indrukwekkende allure aan de dag legt, stelt zich op het standpunt : zes Antillen of geen Antillen. En ook al kan de uitspraak zelf de toekomst niet dichttimmeren, dat standpunt is het enige reële.

(...)

"Het komt me voor dat tot nu toe de houding van de Koninkrijksregering een juiste is geweest. Hoewel op zichzelf verschillende varianten voor de toekomst van de Antillen denkbaar zijn, zal de leidraad voor het kabinet hier gelegen moeten zijn in de zeer redelijke standpunten van het wettige kabinet in Willemstad. Tegenover de MEP betekent dat : veel begrip voor een mogelijke door mij als uiteindelijke veronderstelde doelstelling van een vergaande decentralisatie binnen een staatsverband van de zes, geen enkele medewerking aan en bestrijding van het seperatistische standpunt."

(Van Mierlo is het er mee eens, dat de regering van de Nederlandse Antillen als eerste prioriteit op de weg naar onafhankelijkheid noemt : de decentralisatie en de totstandkoming van een ontwikkelingsplan.

Mocht blijken dat voor de realisering van die decentralisatie een tussentijdse statuutwijziging nodig is, dan kan hij zich daarmee verenigen.

Om de twijfels die binnen de Antillen bestaan over de mogelijkheden van het bereiken van een realistische staatseenheid, vervolgt van Mierlo :)

"Ik zou van de Minister nog eens de aandacht willen vragen voor de gedachte, die hij van mij kent, om enige studies te laten verrichten naar nieuwe volkenrechtelijke mogelijkheden, die kleine eilandengroepen in staat stellen tot een staatsverband, waarvan de externe integriteit kan worden gegarandeerd. Ik denk aan defensieovereenkomsten van verschillende landen, waaronder mogelijk Nederland, al dan niet onder een zekere patronage van de Verenigde Naties. Het is mij gebleken dat op de Antillen zelf voor deze gedachte zowel in regerings- als parlementskringen belangstelling bestaat. En we moeten ons realiseren dat hiervoor een creatief juridisch denken op gang moet komen, ook binnen de organen van de Verenigde Naties, dat aanzienlijke tijd zal vergen. Wat het Caraïbische gebied betreft, zal zulk een creatief denken steeds minder door de Verenigde Naties en door de verschillende landen van het Amerikaanse continent als een luxe worden ervaren en steeds meer als een noodzaak. Aan de lopende band worden eilanden van de geringste omvang en zonder enige staatkundige of economische toekomst onafhankelijk. Het zal de Minister niet ontgaan zijn, dat in december weer vier eilanden, te weten Antigua, St. Kitts, St. Lucia en St. Vincent besloten hebben om op korte termijn geheel onafhankelijk te worden en wel als eilanden elk apart nu gebleken is, zoals vermeld, dat een Caraïbisch staatsverband tussen die eilanden niet mogelijk is. De politieke janboel die op korte termijn in het Caraïbisch gebied dreigt te ontstaan, kan ons én om humanitaire én om politieke redenen niet koud laten."

bijdrage van
G. Nooteboom

aan het debat in de Tweede Kamer op 22 januari 1976.

Mijnheer de Voorzitter, vorig jaar was mijn bijdrage (over indexeringen, red.) vrijwel uitsluitend gericht op een structureel belangrijke zaak voor miljoenen mensen, met weinig succes, ondanks openbare en duidelijke afspraken met onze progressieve partners. Daarom slechts dit jaar wat mengelwerk.

Kortgeleden hebben we hier de kwestie behandeld die gemakshalve wordt aangeduid met het A.O.W.-plusprobleem. Nog bij de algemene beschouwingen heb ik mijn waardering uitgesproken dat, zij het met een overgangsregeling, overgegaan zal worden naar een normalisering van de toestand, zodat degene die A.O.W. ontvangt daar gewoon, net zoals ieder ander die een dergelijk inkomen heeft, belasting over betaalt. En dan komen er ineens krantenberichten over een andere minister die een ballonnetje oplaat over het in de toekomst mogelijkerwijs niet meer aftrekbaar zijn van de A.O.W.-premie.

Dan vraag ik me wel weer af of er eigenlijk nog wel enige consistentie is in de naar buiten geventileerde ideeën vanuit dit Kabinet. Beschouwen we namelijk de A.O.W. als een inkomensverschuiving, dan dient op het moment dat de premie betaald moet worden dat inkomen niet te worden meegerekend voor de draagkracht.

Immers het is inkomensverschuiving naar de toekomst en wanneer datzelfde bedrag, statistisch, later weer wordt uitbetaald, dan is die uitkering een belastbare uitkering. Dat is een duidelijk consistent en logisch en zindelijk systeem. Maar daar past natuurlijk niet bij dat je de premie niet aftrekbaar acht en de uitkering wel belast acht. Kan de Minister me toch iets meer verduidelijken over welke filosofie eigenlijk schuilt achter deze combinatie van enerzijds concrete beleidsvoorstellen, neergelegd in wetsvoorstellen en anderzijds voor de massa-media geventileerde ideetjes. En zou het dan toch niet beter zijn om over te gaan tot het systeem, zoals dat reeds jaren in het programma van D'66 staat. Namelijk een integratie van de AOW-premie in de belastingheffing. Immers, door de mensen wordt de AOW-premie gewoon ervaren als een soort belasting en dan is het probleem, of er over dat stuk belasting wel of niet belasting weer moet worden betaald, gewoon geëlimineerd, omdat die premie zelf een onderdeel van die belasting is.

Het is geloof ik drie jaar geleden dat onze toenmalige geachte collega, die tot mijn spijt daarna heeft gemeend te moeten bedanken voor het Kamerlidmaatschap om principiële redenen, Schouten, hier een vruchteloos betoog heeft gehouden over het voor vele ondeskundigen in de subtiliteiten van het belastingrecht en derzelfer filosofie onbegrijpelijke feit dat betaalde AOW-premie aftrekpost

voor de belasting was, maar terugontvangen premie niet een bijtelpost voor de belastingheffing is.

Op grond van een wel haast middeleeuws theologisch aandoende rede-
neerwijze, vinden de deskundigen dat een negatieve aftrekpost geen
bijtelpost is, maar een heleboel gewone burgers, die niet zo ver-
fijnd zijn in hun fiscale denkwijze, voelen dat heel anders aan.

Over buitengewone lasten ingeval van ziekte.

De wetgever, en dat zijn wij mede zelf, heeft enige jaren geleden
een zekere beperking aangebracht in die buitengewone lasten. In
de uitvoeringspraktijk van een aantal gevallen gaat die beperking
verder dan wat vermoedelijk de bedoeling is geweest van degenen in
de Kamer die voor die beperking hebben gestemd. Vanwege de grote
variatie in gevallen, kan dat haast alleen maar worden opgevangen
via een soepele interpretatie van de hardheidsclausule. Er zijn al-
lerlei, op zich ook onvermijdelijke, problemen bij uitgaven die in,
ja wat je zou kunnen noemen, zijdelings verband staan met ziekte en
invaliditeit. En soms kun je je zelfs afvragen of die in de sta-
tischistische zin als buitengewoon kunnen worden beschouwd.

Een voorbeeld : hardhorendheid.

In statistische zin is het eigenlijk niet buitengewoon dat mensen,
als ze ouder worden hardhorend worden met een toenemende hardnek-
kigheid, en op den duur zelfs zodanig hardhorend dat ze de bel niet
meer kunnen horen als de melkboer of de bakker of wie dan ook belt.
Voorzieningen om te bevorderen dat het feit, dat er iemand aan de
deur staat toch doordringt tot de bewoner van het betreffende huis,
zou je dan natuurlijk kunnen rangschikken onder de categorie "niet
buitengewoon", aangezien het voor die bejaarden en hoogbejaarden vrij
gewoon is dat ze de bel niet horen zonder speciale voorzieningen.
Als ik het goed begrepen heb, wordt dáár de grens niet gelegd, maar
wordt de grens gelegd, wat betreft de aftrekbaarheid van kosten
voor bepaalde voorzieningen, bij de vraag of ze al of niet op het
lichaam gedragen worden. Een rolstoel kan dan nog beschouwd worden
als iets dat op het lichaam gedragen wordt en tot de aftrekbare
uitgaven worden gerekend, maar het verwijderen van drempels en an-
dere noodzakelijke bouwkundige voorzieningen om die rolstoel te kun-
nen gebruiken in huis (het wijder maken van deuropeningen bijvoor-
beeld), schijnt, als ik het goed begrepen heb niet tot de aftrekbare
kosten te worden gerekend, want die deurposten en drempels worden
niet op het lichaam gedragen.

Terugkerend tot de slechthorenden wordt het niet als een buiten-
gewone last beschouwd wanneer iemand die de bel niet meer hoort
zich genoodzaakt ziet om het drukknopje van de bel te doen verbind-
en met een installatie die geen geluid produceert maar op een aan-
tal plaatsen in het huis lichtflikkeringen veroorzaakt zodat het
voor degene die slechthorend is maar nog wel kan zien, aan die
lichtflikkeringen duidelijk is dat hij naar de deur moet. Maar die
installatie wordt niet op het lijf gedragen en is dus niet aftrek-
baar. Degene die achter de belleknop een klein zendertje doet mon-
teren waardoor een op het lijf meegedragen installatie die licht-
flikkeringen veroorzaakt in werking wordt gesteld, komt wel in

aanmerking voor een buitengewone last door het simpele feit dat het apparaat op het lijf wordt meegesjouwd: de batterijen, de lampen, de hele versterkerstoestand en de ontvanger van de signalen van dat kleine zendertje achter de bel.

Het is natuurlijk een makkelijk technisch onderscheid en ik heb er wel begrip voor, maar we vervallen toch wel een beetje in absurditeiten wanneer we dergelijke fiscale onderscheiden gaan maken die gebaseerd zijn op het al of niet meesjouwen van toestellen op het bejaarde lijf. En wat is de prijs, menselijk gezien en zelfs ook financieel en economisch gezien, in wijdere zin voor een dergelijke strakke opvatting over buitengewone lasten? Is het soms de bedoeling mede langs deze weg te bevorderen dat mensen die zeer hardhorend zijn, maar zich overigens nog best zelfstandig kunnen redden, worden gedwongen naar een verzorgingstehuis te gaan met volledige verzorging door derden die de bel wel kunnen horen met alle kosten vandien ook voor de staat of voor de collectiviteit? Moet niet elke zinnige methode die kan dienen om het toch al grote sociale isolement van hardhorenden te verminderen beschouwd worden als rechtstreeks gevolg van die ziekte?

Mijnheer de Voorzitter, de voorbeelden die ik heb genoemd zijn wel in dezelfde sfeer, maar niet van dezelfde feitelijke aard als de voorbeelden in de door mij genoemde verzoekschriften nr. 13 en 14 van 13 606, maar ze zijn evenzeer schrijnend in een aantal gevallen en evenzeer is van toepassing de mening van die commissie dat het nimmer in de bedoeling van de wetgever heeft gelegen bij de beperking van de aftrek van buitengewone lasten het hardheidsclausulebeleid zodanig af te grendelen dat alleen die gevallen voor inwilliging vatbaar worden geacht waaraan tijdens de parlementaire behandeling aandacht is besteed.

Groei ?

Nog een opmerking naar aanleiding van "een reële groei van het nationaal inkomen van $3\frac{2}{3}\%$ ". Bij de algemene financiële beschouwingen heb ik al een voorzichtig geformuleerd vraagteken gesteld bij de haalbaarheid van een dergelijke doelstelling, trendmatig, én bij de gewenstheid van een dergelijke doelstelling. Over het laatste nu toch een poging om nog een uitspraak van de regering te verkrijgen. Het lijkt niet veel, $3\frac{2}{3}\%$ groei per jaar trendmatig, maar het komt wel neer, als trendmatige reële groeivoet, op een verdubbeling van het nationaal inkomen in het jaar 2000 t.o.v. het huidige.

Is, in het licht van allerlei betogen over grenzen van de groei, dát nu toch echt de doelstelling van de Regering? En in welke zin dan? Want je kunt natuurlijk bij de huidige methoden van statistische verwerking van gegevens er voor zorgen dat het nationaal inkomen een stuk groter wordt door b.v. $\frac{2}{3}$ deel van de huidige werklozen dagelijks gaten te laten graven die door de andere $\frac{1}{3}$ deel weer wordt dichtgegooid, want bij onze methodieken van definitie van het nationaal inkomen is zowel het graven van die gaten als

(lees verder blz 19)

A A N V U L L I N G E N E N W I J Z I G I N G E N
A D R E S S E N

EEERSTE KAMERLEDEN :

Schrappen :

Ir. W. Draijer Singravenlaan 13 Enschede 05420-14633

bij N.F.I. Schwarz (Fractievoorzitter)

Toevoegen :

H.J. Rang Plasoord 24 Rotterdam 010 -183646

bij D. Eisma (Fractievoorzitter)

GEMEENTERAADSLEDEN MET eigen D'66 lijst :

Schrappen :

J.M.N. de Swart Pijperstraat 32 Haaksbergen 05427-3088

Mw. Av.d. Wiel-
Bosch Kroonprins 9 Haaksbergen 05427-2270

H. Bakker Meteorenweg 274 Purmerend 02990-26113

H. Voorthuis Vechtstraat 20 Purmerend 02990-25440

GEMEENTERAADSLEDEN met gecombineerde lijsten :

Toevoegen :

A.H. Hoogland Hogeweg 19 Heiloo 072 -30724

MW. A. v.d. Wiel-
Bosch Kroonprins 9 Haaksbergen 05427-2270

Bob Hiensch Rembrandtlaan 46 Loosdrecht 02158-1477

C.K. Berkhout-
Korver Corn. Bokstraat 39 Schagen 02240-4401

Wijzigen :

Telefoon nr.
Maarten Verwey Julianalaan 1 Monnickendam 02995-1721

L I J S T V A N C O M M I S S I E S V A N D E
T W E E D E E N E E R S T E K A M E R

met de D'66 vertegenwoordigers .

Nederlands-Antilliaanse Zaken

Tweede Kamer : Van Mierlo
Eerste Kamer : Rang

Buitenlandse Zaken

Tweede Kamer : Van Mierlo
Eerste Kamer : Rang

Ontwikkelingssamenwerking

Tweede Kamer : Van Mierlo
Eerste Kamer : Rang

Justitie

Tweede Kamer : Imkamp
Eerste Kamer : Schwarz

Binnenlandse Zaken

Tweede Kamer : Nootboom
Eerste Kamer : Eisma

Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Tweede Kamer : Terlouw

Civiele Verdediging

Tweede Kamer : Nootboom

Ambtenarenzaken en Pensioenen

Tweede Kamer : Nypels

Onderwijs en Wetenschappen

Tweede Kamer : vacature
Eerste Kamer : Schwarz

Wetenschapsbeleid

Tweede Kamer : Terlouw
Eerste Kamer : Schwarz

Financiën

Tweede Kamer : Nooteboom
Eerste Kamer : Rang

Rijksuitgaven

Tweede Kamer : Nooteboom

Defensie

Tweede Kamer : Van Mierlo
Eerste Kamer : Rang

Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Tweede Kamer : Nypels
Eerste Kamer : Eisma

Verkeer en Waterstaat

Tweede Kamer : Imkamp
Eerste Kamer : Eisma

Economische Zaken

Tweede Kamer : Imkamp
Eerste Kamer : Rang

Handelspolitiek

Tweede Kamer : Van Mierlo

Midden- en Kleinbedrijf

Tweede Kamer : Imkamp

Kernenergie

Tweede Kamer : Terlouw (voorzitter)

Landbouw en Visserij

Tweede Kamer : Beekmans
Eerste Kamer : Eisma

Sociale Zaken

Tweede Kamer : Nypels
Eerste Kamer : Schwarz

Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

Tweede Kamer : Nooteboom
Eerste Kamer : Eisma

Volksgezondheid

Tweede Kamer : Beekmans
Eerste Kamer : Schwarz

Milieuhygiëne

Tweede Kamer : Terlouw

Eerste Kamer : Schwarz

Werkwijze der Tweede Kamer

: Terlouw

De Hoge Colleges van Staat en Algemene Zaken

Eerste Kamer : Schwarz

Europese Samenwerkingsorganisaties

(te weten : De Europese Gemeenschappen,
de Raad van Europa en de West-Europese Unie)

Eerste Kamer : Rang

Bijzonder commissie voor de herziening van het
Burgerlijk Wetboek

Eerste Kamer : Schwarz

Delegaties uit de beide Kamers
der Staten-Generaal naar internationale en
Bovennationale Vergaderingen :

Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad : Terlouw

(vervolg van blz 14)

het dichtgooien ervan een bijdrage in het nationaal inkomen. Sommige zich progressief noemende politici doen ook wel eens uitlatingen in die richting alsof ze dat eigenlijk zouden willen door een grote aversie ten toon te spreiden tegen technologisch geavanceerde methodieken die het verrichten van stompzinnig werk door grote aantallen mensen overbodig maakt en dus daarbij een zekere mate van werkloosheid veroorzaken terzake van dat soort stompzinnig werk. Maar ik neem toch niet aan dat dat de filosofie is van deze regering .

Blijft de vraag : wil deze regering werkelijk een verdubbeling van de, laat ik maar noemen, reële consumptiemogelijkheden van de bevolking, waarbij dan in principe de vraag of dat loopt via vrijwillige keuze tussen de consumptiemogelijkheden, de individuele sector of via door derden bepaalde keuze van consumptiemogelijkheden via de z.g. collectieve sector niet zo erg relevant is, voor de grenzen van de groei.

Mijnheer de Voorzitter, de inflatie en de daarbij behorende hoge rentestanden veroorzaakt ook op vele andere terreinen grote moeilijkheden bij een faire fiscale behandeling van diverse soorten burgers t.o.v. elkaar, diverse soorten spaarmethoden t.o.v. elkaar en diverse variaties in bestedingswijze van het inkomen. Slechts even zij aangestipt b.v. de discriminatie van huurder t.o.v. eigenaar-zelfbewoner. De hoge huren van nieuwbouwwoningen bestaan grotendeels uit betaling van rente, maar dat is voor die huurder niet aftrekbaar, doch voor de eigenwoningbezitter met een hypotheek wel. Dit kan gesignaleerd worden, óók vanuit een groepering die op zichzelf om diverse redenen een voorstander is van zo groot mogelijk eigen woning bezit.

G E D A C H T E N O V E R E U T H A N A S I E

opgesteld *) door
J. Beekmans.

mede naar aanleiding van opmerkingen uit
de Werkgroep Volksgezondheid en
de Werkgroep Justitie van de SWB D'66.

1. Een éénzijdige benadering vanuit de medische gezichtshoek blijkt niet mogelijk. Ethische, juridische en sociale overwegingen moeten erbij worden betrokken.
2. Vaak wordt een onderscheid gemaakt tussen de passieve euthanasie (het nalaten van bepaalde handelingen die het leven zouden kunnen verlengen), de indirecte (het leven wordt verkort als nevenresultaat van handelingen, die noodzakelijk zijn om het lijden van de patiënt te verminderen) en de actieve (handelingen die het oogmerk hebben om het lijden van de patiënt definitief op te heffen, doordat zij de dood ten gevolge hebben).
De grenzen tussen deze drie vormen zijn niet scherp, het gaat immers in alle gevallen over een levensverkortende opzettelijke gedraging die primair in het belang van de patiënt is en die dient om een goede dood mogelijk te maken voor een ongeneeslijk zieke patiënt die subjectief ondraaglijk lijdt, of dient om althans diens lijden te verkorten.
3. Als het staken van de stervensvertraging, niet primair in het belang en volgens de wil van de patiënt is, maar hoofdzakelijk of uitsluitend in het belang van anderen, is dat staken van de behandeling in strijd met de ethische en juridische plicht van de arts om primair in het belang van zijn patiënt te handelen en diens sterven te vertragen. De arts pleegt dan geen euthanasie, maar pseudo-euthanasie; in juridische termen uitgedrukt is dat doodslag of moord.
4. Als de patiënt niet ongeneeslijk ziek is, zal een ander niet op eigen initiatief mogen besluiten om de patiënt maar vast als het ware preventief te laten sterven of te doden. Dit zou als in strijd met het belang en de wil van die patiënt moeten worden beschouwd, tenzij het tegendeel reeds op overtuigende wijze is gebleken. Uit deze eis "ongeneeslijk" volgt verder dat het besluit tot staken of nalaten van behandeling alleen door een arts mag worden genomen, omdat alleen een arts de diagnose ongeneeslijk kan stellen.

*) Dit stuk dateert van 1973; het zou als gespreksbasis kunnen dienen voor een standpuntbepaling van D'66 ter zake van dit onderwerp.
(Van Baarsel)

5. Als een ongeneeslijke patiënt niet subjectief ondraaglijk lijdt, is er geen enkele reden voor de arts om in het belang van zijn patiënt zijn rechtsplicht tot stervensvertraging niet na te komen en maar vast een goede dood te verschaffen.
6. Ook als men bij demente, maar overigens lichamelijk redelijk gezonde bejaarden, of bij jongere geestelijk gestoorden niet kan aantonen dat zij ondraaglijk lijden, is er ook wat hun betreft geen indicatie om maar vast, zogenaamd "in hun belang" euthanasie toe te passen. Men zou dat dan hooguit doen in het belang van anderen en dat is dan pseudo-euthanasie.
7. Onder een ongeneeslijk en ondraaglijk geestelijk lijden, zou echter misschien wel moeten worden gerekend het zowel volledig als voor-goed ontbreken van elke uitingsmogelijkheid, zoals o.a. voorkomt bij permanent comateuze patiënten, of bij geheel verlamden die tevens niet kunnen praten. Uit de psychiatrie is bekend dat het geheel en voorgoed ontbreken van elke communicatie een ondraaglijk lijden oplevert. In deze gevallen mag de arts ook al kan de patiënt dat lijden niet tonen, aannemen dat een ondraaglijk en ongeneeslijk lijden aanwezig is.
8. Centraal in het gehele probleem staat de arts-patiënt relatie. Is deze goed, dan zal de arts van mens tot mens, van uur tot uur beslissingen moeten nemen over zijn patiënt op grond van zijn kennis, gevoelsmatige relatie tot de patiënt, zijn kennis van diens achtergrond en de wens van de patiënt zelf voor zover hij die nog kan uiten of zover hij die kan veronderstellen. In het geval dat de patiënt niet een geldige wilsverklaring kan afleggen dient de arts gezien te worden als zaakwaarnemer voor de patiënt.
9. Perinatale euthanasie mag alleen toegepast worden als dit primair in het belang van het kind is, m.a.w. als vast staat dat het kind uitsluitend nog zeer ernstig pijn, of ongemak of leed te verwachten heeft, zonder enig lichtpunt of opluchting. Het ligt voor de hand dat als de omstandigheden dat toelaten er een gesprek met de ouders zal plaatsvinden. Het nemen van de beslissing "wel of niet behandelen" behoort tot de verantwoordelijkheid van de arts, want alleen hij kan de grenzen beoordelen.
10. Het preventief doden van zwaar misvormde pasgeborenen lijkt niet aanvaardbaar. Zijn toekomst is absoluut niet altijd met zekerheid voorspelbaar. Levenshulp is hier belangrijker dan stervenshulp.
11. De grens tussen beslissingen van levensbelang (opereren of niet) die iedere arts meermalen moet nemen en die gezien kunnen worden als passieve euthanasie en actieve euthanasie is niet scherp. Het lijkt onverstandig zo niet onmogelijk dit in de wet vast te leggen. Anderzijds is het duidelijk dat het individu in de meest uitgebreide zin beschermd moet worden tegen personen die hem om welke reden dan ook van het leven willen beroven. Die gevaren zijn in onze materialistische tijd helaas niet ondenkbeeldig.
12. Ook is de vraag of de arts gediend is met een wettelijke regeling. De arts - patiënt relatie kan verstoord worden door derden, inclusief de wet. Verder kan het toestaan van euthanasie in bepaalde gevallen lijden tot een soort verplichting waar de arts moreel

niet onderuit kan. Het zou dan zo kunnen zijn dat de arts van de stervensbegeleider tot een scherprechtter wordt.
De bonafide arts met een goede arts-patiënt relatie en een competent en helder oordeel over de patiënt wordt bedreigd door de wetgever :

niet wanneer hij een operatie doet en de patiënt gaat dood;
niet wanneer hij een ongeneeslijke patiënt geen bloedtransfusie meer geeft;
maar wèl wanneer hij bij een patiënt die van het leven nog slechts een mensonterend en smartelijk lijden te verwachten heeft een spuitje geeft.

Als de mens aan zijn arts zijn leven toevertrouwt waarom dan in dit opzicht niet ?

13. Indien een patiënt bijvoorbeeld door middel van een schriftelijke verklaring, kenbaar heeft gemaakt dat hij in geval van een verkeersongeluk of iets dergelijks niet gereanimeerd wenst te worden, dient de arts dit te respecteren. Ook in gevallen waar suicide gepoogd wordt op een zo duidelijke manier dat niet meer gesproken kan worden van een signaal om hulp, maar van een duidelijke wens om te sterven, dient de arts dit te respecteren en geen behandeling toe te passen. Het innemen van slaaptabletten tegenover het schieten van een kogel in hart of hoofd.
14. Er lijken geen gronden en mogelijkheden te zijn om een wetswijziging te bepleiten. De weg van de straffeloosheid door een buitenwettelijke rechtvaardigingsgrond lijkt een goede mogelijkheid om te komen tot een goede bescherming van de arts. De patiënt lijkt in de huidige wet voldoende beschermd.
15. Bij het nemen van een beslissing door de arts in die gevallen waar hij als zaakwaarnemer voor de patiënt op moet treden kan contact met de familie tot een beter oordeel bijdragen.
Tenslotte blijft er voor hem ook nog de mogelijkheid van een consult met een collega.
16. Dit stuk pretendeert niet meer te zijn dan een handvat bij de verdere discussie over deze problematiek in onze partij en daarbuiten. Bij ieder artikel is een pagina vol overwegingen te schrijven.

Het onderstaande artikel hoort eigenlijk niet thuis in het "wetenschappelijk gedeelte", waarmee niet gezegd wil zijn, dat het minder wetenschappelijk is dan de andere bijdragen in de gele katern.

Geelen heeft enige jaren op de Antillen gewoond en hij heeft -daardoor?- op verschillende punten een andere zienswijze over de Antillen dan Van Mierlo in de Tweede Kamer (zie blz 9 e.v.); geconstateerd kan worden, dat er ook, vooral op lange termijn, overeenkomsten bestaan in hun opvattingen. (vB)

S T A T U S A P A R T E V O O R A R U B A

door
H. Geelen.

De koloniale problemen van Nederland zijn nog niet voorbij en ook het laatste stukje overzees rijkdeel biedt nog de volle gelegenheid aan de nederlandse betweters om de wereld naar eigen ideeën in te richten. Eenvoudigheidshalve gaat men maar uit van het dogma dat de Nederlandse Antillen in de toekomst één staat moet blijven, hoewel we met het tegengestelde van een ondeelbare eenheid te maken hebben.

Qua karakter zijn Aruba en Curaçao twee totaal verschillende eilanden, hoewel het op de landkaart (beter zeekaart !) twee vlak bij elkaar gelegen stipjes zijn. Aruba, de kleinste en met minder bevolking, voelt zich altijd achtergesteld aan en onderworpen door het grotere Curaçao. De laatste heeft altijd voldoende macht gehad om de andere eilanden zijn wil te kunnen opleggen. Maar Aruba doet het momenteel economisch veel beter dan de andere eilanden, en wil deze verworvenheid niet verliezen in de smeltkroes, waaruit door Curaçao het meeste gehaald wordt.

Het toerisme op Aruba bloeit, dat op Curaçao kwijnt en zijn de kansen hopeloos verknoeid. Naast de olie-industrie is voor het Caribisch gebied de voornaamste bron van inkomsten het toerisme uit Amerika en Canada, en het gevecht om de gunsten van de toerist is dan ook hard en meedogenloos. Aruba heeft zijn voorsprong aan twee factoren te danken. De eerste is de veel betere ruimtelijke ordening op Aruba, bijvoorbeeld de hotels liggen aan een fraai zandstrand met een mooie boulevard, ver weg van de raffinaderij die, goed gesitueerd ten opzichte van de passaatwind, in een nadere hoek is weggemoffeld. Op Curaçao staat alles rommelig door elkaar heen, hotels in uithoeken zonder goede baai, in volgebouwde streken en zelfs soms onder de wind van de raffinaderij. De tweede factor is de veel serieuzere inzet van de Arubanen. De Curaçonaar verdomt het om goede service te verlenen, ook motivering ten aanzien van zijn werkgever is er niet bij.

Het besef dat door de toerist te verwaarlozen zijn eigen werkgelegenheid verloren gaat is nauwelijks aanwezig, men rekent alleen, direct eigen voordeel. Het gevolg is dan ook, dat geen toerist ook weer terug komt naar Curaçao maar dat Aruba volle hotels heeft met gasten die geregeld terugkomen.

Geen wonder dat men op Aruba de toestand op Curaçao bij het hotelwezen en eigenlijk de gehele economie daar met afkeer aanziet. En het logische gevolg is, dat men zich los wil maken van Curaçao, geheel onafhankelijk dan wel binnen het koninkrijk. (Er zijn nog véél meer factoren, waarbij o.a. het verschil in ras nooit als argument wordt gebruikt, maar wel degelijk meetelt !).

Met het uit elkaar groeien van de economische ontwikkeling op Aruba en Curaçao groeide de wens voor de Status Aparte. De MEP, de exponent van de Status Aparte, haalde grote winst, ook doordat juist tijdens de verkiezingen er een enorme sociale onrust op Curaçao was, die door handige politici werd uitgebuit en zelfs leidde tot politieke stakingen.

Ik heb nog geen goed argument gehoord waarom Aruba niet los zou kunnen van de Antillen. Alle negatieve politieke en economische aspecten gelden net zo sterk voor de Antillen als geheel. In het gehele Caribische gebied ziet men eiland na eiland voor zijn eigen identiteit en onafhankelijkheid vechten. Een ontwikkeling zou kunnen zijn dat op de lange duur al deze kleine eenheden weer opgaan in één grote Caribische federatie op vrijwillige basis. Onvoldoende basis is de toevalsige historische achtergrond van dezelfde koloniale overheerser, waardoor een klein aantal eilanden combinaties bestaat.

De nederlandse toppolitici gaan met de bekende nederlandse klompen door deze problematiek. Minister van der Stoel gaat zonder meer van de ondeelbare Antillen uit en vindt dat de MEP[‡]) "nog maar eens rustig moet gaan nadenken". Het zal je gezegd worden ! In ieder geval einde van iedere serieuze gedachtenwisseling. Minister de Gaay Fortman ziet het ook niet zitten en vindt dat Aruba maar een andere regeling met de Antilliaanse regering moet treffen. Verder vindt hij het bezoek van de MEP-delegatie aan de dekolonisatie Commissie van de VN "zeer onverstandig".

Volgens mij is Aruba helemaal niet zo gek met zijn streven naar "Status Aparte". De MEP voert de boventoon, maar ook de twee andere Arubaanse partijen willen het. Zou het bezoek aan de dekolonisatie Commissie niet juist Nederland aan het nadenken moeten zetten ? Hebben wij wel iets begrepen van dekolonisatie problematiek en technieken ?

Nog een laatste opmerking voor de "insiders". Vindt U ook niet de Betico Croes en de MEP het juist heel doordacht spelen, koel en toch met zware pressie.

‡) MEP, de grootste Arubaanse partij, meerderheid van stemmen op Aruba.

"RELATIES"

door
Govert Nooteboom

Eigenlijk is het gek. Pas geruime tijd nadat mogelijke omkooppractijken van Lockheed e.a., als geldgevers voorpagina-nieuws waren geworden kwam er incidenteel een klein krante-stukje over het feit dat er ook een potentiële geldontvanger moet zijn. Enige wat dieper gravende analyse in die richting heb ik nog niet gelezen. Het idee om heren als Dankert en Keja en anderen te fêteren op kostbare etentjes en andere uitjes kan bij een verkoper van vlieg- of ander tuig aan de overheid slechts opkomen, indien wordt aangenomen dat bepaalde personen los van zakelijke argumentatie kunnen beïnvloeden wie de order krijgt en wie niet. Zo'n aannname komt niet uit de lucht, maar uit een analyse van het feitelijke beslissingsproces bij die overheid. Uit de analyse is dan kennelijk eveneens impliciet de conclusie gerold dat de controle door het Parlement weinig voorstelt. Als zou zijn gebleken dat het Parlement competent en in meerderheid bereid is de besluiten van de Overheid kritisch te toetsen op uitsluitend zakelijke argumenten, dan zouden immers omkoping of zelfs "verkoopsfeerbevorderende" diners en reisjes, verspild geld zijn. Zowel aan hoge Nederlanders als aan Parlementsleden.

Het gemakkelijkste is uiteraard om in opperste farizeïsche verontwaardiging het beschuldigende vingertje te prikken naar degenen die hun handelwijze aanpassen aan de besluitvormingsmethode die ze observeren. Een fabrikant of verkoper die dat niet doet (wetend of vermoedend dat zijn concurrenten ook geen engelen zijn) handelt tegen grondregels voor het voortbestaan van zijn onderneming en stelt o.a. de werkgelegenheid van de werknemers, die van hem afhankelijk zijn in de waagschaal. Is betaling van f 25.000,- of 1 miljoen aan een "relatie" stouter dan het bezorgen van een baantje van een of twee ton per jaar aan een relatie? En zelfs zonder dat er geld aan te pas komt in directe zin voor bepaalde personen: is dreigen (achter gesloten deuren) met een Kabinetscrisis indien een bepaald besluit wel of niet genomen wordt, minder abject dan het met enig aards slijk bevorderen van wat iemand de "juiste" beslissing acht?

De besluitvorming omtrent overheidsbeslissingen speelt zich in toenemende mate af achter de gesloten deuren der Ministerraad (en in de vergaderkamers van hoge ambtenaren) waar de juistheid en relevantie van de ingebrachte argumenten ontsnapt aan elke controle door degenen die voor die controle zijn ingehuurd. Niks openheid en openbaarheid, hoogstens wat "lekken" naar de pers door diegenen die menen dat dit in hun taktiek past of dat dat "winst" oplevert voor hun relatiekring. Maakt

het veel uit of die winst gemeten wordt in guldens of in stemmen of in ledental voor de bevriende omroepvereniging?

Nu er zullen "steekpenningen", in monetaire zin maar vooral in meer gegeneraliseerde zin, blijven zolang controle op de zakelijke argumenten voor besluiten ontbreekt en zolang "relaties" of "vriendjes" erg belangrijk zijn voor het beïnvloeden van besluiten. D'66 was in het begin nogal principieel dualistisch maar sommigen hebben zich (waarschijnlijk terecht als men alleen kijkt naar de kans dat het gewenste resultaat wordt bereikt) neergelegd bij de zogenaamde realiteit, die er o.a. op neerkomt dat voor bepaalde zaken beter niet in het openbaar in de Kamer kan worden "gevochten" maar dat die moeten worden toegespeeld aan bevriende bewindslieden of hoge ambtenaren. Maar nauwelijks durven we - uit angst ons belachelijk te maken - voorzichtig een suggestie te doen dat afgewezen sollicitanten voor een (semi) overheidsfunctie dienen te vernemen op welke zakelijke gronden de wel-benoemde is uitverkoren. Ieder weet immers dat daarvoor veelal geen zinnige zakelijke factoren zijn aan te voeren en uiterst subjectieve factoren, waaronder "relaties", in feite de doorslag geven?

Maar waarom dan zo onthutst als blijkt dat het spreekwoord "kleine geschenken onderhouden de vriendschap" wordt toegepast, waarbij "klein" niet een absolute maat is doch staat in relatie tot het belang dat gemoeid is met die vriendschappelijke relatie? Bij het debat over loting-selectie hebben we de provocerende vraag in het midden geworpen (zonder enige reactie) dat als het eerlijk is studenten te laten loten omdat er onvoldoende objectieve gronden zijn om aan de een voorkeur te geven boven de ander, hetzelfde eigenlijk vrij vaak geldt voor benoemingen. En bij de Nota Inkomensbeleid is de onbeantwoorde vraag gesteld hoe, als "relaties" - zoals wordt gesteld in de Nota - geen aanvaardbare grond voor inkomensverschillen zijn; de invloed van die factor uitgeschakeld kan worden ook al zou het lukken om de inkomensverdeling te brengen binnen de verhouding 1 op 5 tussen laagste en hoogste inkomens. Ook dan blijft de vraag wie tot de bevoorrechte "vijfgroep" mag behoren en hoe dat wordt beslist en gecontroleerd.

Kortom. De volksvertegenwoordigers zouden wat meer de blik op de spiegel moeten richten en bereid moeten zijn wat meer structureel te doen aan de omstandigheden die het hebben en houden van "relaties" zo belangrijk maken. Anders gezegd ze zouden meer inhoud moeten geven aan de term "ter verantwoording roepen" en aan hun opdracht tot uitoefenen van controle ongeacht of die controle welgevallig is en of de gecontroleerde behoort tot de eigen of bevriende relatiekring.

REGENTEN EN ACHTERKAMERTJESPOLITIEK :
DE ONDERNEMINGSRAAD

door
F. Egter van Wissekerke.

Bijna hadden we een kabinetscrisis over de ondernemingsraad. Over het bereikte compromis valt in tweeërlei zin iets te zeggen : de inhoud ervan en de manier waarop het tot stand kwam.

Om met het laatste te beginnen : het kabinet heeft zolangzamerhand alle reden zich zorg te gaan maken over zijn public relations-policy. De wonderlijke toestand, waarbij triomfantelijke persconferenties van de ene helft van de regering door de andere helft tot een "non-event" worden verklaard, terwijl de volgende morgen alle betrokkenen elkaar snikkend van berouw in de armen vallen, kan toch geen bijdrage heten aan een goed imago van dit kabinet. Er zit ook nog een wat fundamenteel aspect aan de gevolgde procedure. Hoewel het niet de eerste keer is, is in deze kwestie wel overduidelijk gedemonstreerd hoe weinig invloed het parlement nog uitoefent in de landspolitiek. Het principe dat de regering voorstellen ter goedkeuring aan de volksvertegenwoordiging voorlegt, die na event. amendering door die regering worden uitgevoerd, is vrijwel overleden. Het kabinet voert een "back-room"-politiek, waarbij niet alleen de oppositie maar ook de gewone burger zijn informatie moet krijgen via geruchten en veronderstellingen. Het compromis komt tot stand, zonder dat niet-insiders ooit iets te horen krijgen over de mogelijke alternatieven. Natuurlijk heeft niemand op dit moment behoefte aan een kabinetscrisis. Maar het daarop inspelen om een controversiele zaak erdoor te drukken, is roofbouw plegen op de toch al wankelende coalitie. En het ergste is dat op deze manier de publieke belangstelling voor de politiek wel tot nul moet gaan dalen. Nederland is kennelijk nog steeds een regenteland, hoewel sommige regenten zich progressief noemen. Het valt te hopen dat het parlement de moed zal opbrengen het in te dienen wetsontwerp alleen op zijn merites te bezien, maar ik vrees dat de neuzen allang tienmaal geteld zijn.

Hiermee raken we aan het andere aspect van de zaak : de inhoud van het verkregen compromis. Dat ligt wat moeilijk. De inhoud is namelijk nog niet in details vastgelegd. Wat er van bekend is maakt geen al te weloverwogen indruk. In de eerste plaats lijkt het erop dat een belangrijk deel van het conflict niet meer dan een woordenstrijd is geweest. De progressieven wilden een "personeelsraad", d.w.z. een orgaan dat zonder het management kan optreden. Nu dat orgaan is er gekomen, het heet alleen nog steeds ondernemingsraad. Maar die kniebuiging voor de confessionelen is dan gecombineerd met de uitvinding van een zgn. overlegorgaan, d.w.z. de oude ondernemingsraad, waarin personeel en directeur zaken doen. Je snapt niet waarom daar zoveel

woorden aan vuil gemaakt zijn. Vele ondernemingsraden voerden reeds intern vooroverleg zonder de directeur, dat recht had desnoods in een wijziging op de oude regeling kunnen worden geformaliseerd. Dan had iedereen tenminste kunnen volgen wat er nu precies was veranderd.

Ongetwijfeld is een pluspunt dat er een arbitrage-instituut is gekomen : de ondernemingskamer, die in tweede termijn geschillen tussen personeel en directie kan beslechten. In eerste termijn is er een link gelegd naar de raad van commissarissen. Ook dat moet als een verbetering worden aangemerkt. Een groot aantal andere problemen is echter nog niet opgelost, althans er is met geen woord van gerept in de schaarse informatie, die naar buiten kwam. En die problemen zijn niet van gisteren. Een aantal ervan heb ik in ditzelfde blad ruim twee jaar geleden al eens genoemd :

- Het gevaar dat de belangen van het lokale personeel worden fijnge-
wreven tussen de machten van directies, overheid en landelijke vak-
organisaties. Er zijn al enkele schrikwekkende voorbeelden van onder-
nemingsraadsleden, die geen zetbaas wilden zijn van de vakbond en
deswege werden geroyeerd als vakbondslid. Ook de bevoorrechtiging van
de officiële vakorganisaties boven de categorale bonden en de on-
georganiseerden blijft bestaan. Het is aan gereede twijfel onderhevig
of deze indirecte organisatiedwang eigenlijk wel te rijmen valt met
onze grondwet.
- Nog steeds lijkt geen mogelijkheid te zijn gevonden de zgn. multinati-
onals onder de nationale wetgeving te brengen. Juist deze groot-
machten worden nauwelijks door de bedrijfsdemocratisering gecontro-
leerd, zoals conflicten bij AKZO en DAF hebben geleerd.
- En wellicht het belangrijkste : elk overleg staat of valt met de
loyale medewerking van alle betrokkenen. De sfeer van verkettering,
die vooral door mensen als Groenevelt wordt gecreëerd en door be-
paalde politici wordt aangeblazen, is zeker geen gunstige uitgangs-
positie voor de bedrijfsdemocratisering.

Men kan Terlouw wel gelijk geven in zijn oproep aan de ondernemers om ernst te maken met die zaak, maar de liefde moet dan van twee kanten komen. Het enige wat totnogtoe aan de orde is geweest, is een dreinerige ruzietoon, zoeken naar tegenstelling en chantage met van alles en nog wat. Daar heeft het kabinet bepaald geen tegengas aan gegeven. Eerder het tegendeel.-----

door
E. Bruins.

Dit wordt een progressief verhaal, althans wat het eerste gedeelte betreft. Gesteld een fabriek met 100 personeelsleden, waarvan één directeur. De meerderheid van het personeel 'vindt', dat deze directeur veel te veel verdient en 'dus' (democratischer kan het niet) wordt zijn salaris met f 50.000 verlaagd. Economische factoren, die voor de bepaling van dat salaris misschien van belang zouden kunnen zijn, spelen geen rol. De personeelsleden - van die factoren onkundig - 'vinden' in hun onschuld en dat is voldoende. Het vrijkomende bedrag wordt gelijkelijk verdeeld onder de 50 laagstbetaalden, zodanig dat de Heer Duisenberg en de sociale voorzieningen er geen schade van hebben. (Anders zouden anderen buiten het bedrijf meer moeten gaan betalen). Wat krijgt nu ieder? De directeur betaalt over de top van zijn inkomen 72% belasting. Na aftrek van IB rest dus geen f 1000 maar slechts f 280 per man. Nu komen de sociale premies nog. Ondanks forse overheidssubsidies zijn die in 1976 gestegen van 47,1 % naar 48,5 % van de loonsom (en ze kunnen nog veel en veel hoger, zeggen de socialisten). Gezien het veronderstelde neutrale effect behoeven we hier alleen de premies van die verzekeringen in acht te nemen, waaruit als gevolg van het hogere loon ook hogere aanspraken ontstaan, WA0, ziektewet en WW. Totale premie 20,5 %, te berekenen vóór aftrek van 26 % IB, ofwel f 80. Er blijft dus netto f 200 over, f 3,50 per week exclusief vacantietoeslag, gezien de toch forse verlaging van f 50.000 een wel uiterst minimaal resultaat.

Het naar beneden halen van de top heeft voor de inkomens aan de basis nauwelijks een gunstig resultaat. In Nederland anno 1976 wordt de hoogte van de lagere inkomens vrijwel uitsluitend bepaald door de hoogte van de productie. Felle emoties beletten politiek links deze waarheid onder ogen te zien, maar helaas wordt er daardoor niets aan deze waarheid veranderd. Daarmee wil niet gezegd zijn, dat de tegenwoordige verdeling juist is en gehandhaafd kan blijven. Het grootscheepse onderwijsprogramma is druk bezig de economische voorwaarden voor een veel meer gelijke verdeling te scheppen. Hooggeschoolde arbeid (wat iets anders is dan werkelijke creativiteit) zal in de toekomst overvloedig beschikbaar zijn en de mogelijkheden van deze arbeid te verrichten ver gaan overtreffen. Op het salarisspeel van met name de academici zal dat van zeer grote invloed zijn. De sleutel voor veranderingen ligt in de praktijk op de universiteiten. Staatssecretaris Klein is hier reeds voorzichtig maar niet onverdienstelijk bezig. Wordt met linkse actievoerders, die hun ongemotiveerde privileges niet wensen op te geven, toch nog niet te veel rekening gehouden? Elders heeft onze afkeer van vuil en onaangenaam werk er niet toe geleid, dat degenen die daar wel toe bereid zijn daarvoor meer loon ontvangen. Liever exploiteren we voor dit doel gastarbeiders en kruipen

zelf in de WW. Hoe lang zal ook hier het conservatisme van links herziening van het begrip 'passende arbeid' nog kunnen tegenhouden ?

In de periode, die achter ons ligt, zijn de mensen tevreden gehouden door hen ieder jaar zoveel procent meer te geven. Dat is nu afgelopen. De teleurstelling, die dat vooral bij mensen zonder economisch inzicht geeft, zal versterkt worden door een wijziging in de verhoudingen onderling. Zal onze democratie dat kunnen verwerken ? Wijzigingen zouden duidelijk gemotiveerd na overleg doorgevoerd moeten worden. Het rode brulapisme maakt een dergelijke gang van zaken op dit moment onmogelijk.

Via het conflictmodel meent men resultaten te kunnen boeken. Welke eigenlijk ? Op wijziging van de ondernemingsraden zat geen serieus ondernemingsraadlid te wachten. Is invoering van de VAD op het moment dat 95% van het nationale inkomen opgaat aan consumptie niet opnieuw het bewijs, hoezeer men vervreemd is van de werkelijkheid ? Is het hele rare gedoe van eisen, dreigen en tegen-zijn eigenlijk wel progressief, of is het helemaal niet vooruitstrevend en juist bijzonder achterlijk ?

Nog een tweetal opmerkingen tot slot. In velerlei kring kan men waarnemen, dat de bereidheid tot het betalen van belasting en sociale premies aan het afnemen is. Ik vraag mij af, of een gebrek aan solidariteit met de economisch zwakken wel de enige reden is. Is een andere reden ook niet, dat men er zo langzamerhand flauw van is belasting en premie te betalen voor degenen namens wie men vervolgens door vooraanstaande lawaaimakers wordt uitgescholden ? Als dat waar zou zijn - en het is dacht ik zeker voor een gedeelte waar - dan zou dat duiden op een goede geestelijke volksgezondheid.

De talloze voetballiefhebbers stellen Crujff in staat per jaar $1\frac{1}{2}$ à 2 miljoen te verdienen en men acht het heel normaal, dat hij vanwege het gure fiscale klimaat uitgeweken is naar het zonnige Spanje. Wanneer degene, die voor de werkgelegenheid van deze voetballiefhebbers zorg moet dragen 10% van Crujff blijkt te verdienen, rijst de verontwaardiging metershoog. Voor hem is het uitwijken naar het buitenland het toppunt van sociaal gedrag. Is het wel verstandig deze mensen het leven zo zuur mogelijk te maken en kunnen we ons de luxe van veel voetballen en weinig werkgelegenheid, die van een dergelijke opstelling het gevolg moet zijn, wel permitteren ? Of zijn degenen, die zo goed weten, hoe de anderen het doen moeten - en hoe die anderen het moeten doen, dat is allemaal heel eenvoudig - nu eindelijk eens een keer van plan met praatjesmaken op te houden en het even voor te doen ? Als ze er in zouden slagen de helft van hun praatjes waar te maken, dan gaan wij met elkaar een gouden toekomst tegemoet.

D ' 6 6 - A M S T E R D A M S T E U N T D E F R A N S E
D I E N S T P L I C H T I G E N

door
Loebas Oosterbeek,
oprichter VVDM.

In Frankrijk zijn pogingen gedaan een vakbond voor de belangen van dienstplichtige militairen op te richten. Hier in Nederland kennen wij nu al bijna tien jaar de V.V.D.M. Wat men ook moge denken over de tegenwoordige politiek van de V.V.D.M., haar bestaansrecht wordt niet in twijfel getrokken en het recht van militairen op vereniging en vergadering wordt door iedereen erkend en ook aan vrijheid van meningsuiting voor militairen wordt hier niet getornd.

In Frankrijk is dit anders uitgekapt. Op 6 november 1975 verklaart generaal Marcel Bigeard, staatssekretaris van Defensie : "het opzetten van een vakvereniging binnen het leger is een onwettige daad en ondenkbaar, ons leger vertegenwoordigt een gezond Frankrijk dat ter beschikking staat. Daarom kan er geen sprake zijn een discussie aan te gaan met een minderheid dat uit mei 1968 is ontsproten en waarvan het doel is chaos om de chaos te scheppen".

Met name het laatste deel van deze verklaring is voor zijn rekening, hoe onbegrijpelijk ook.

Op 25 november 1975 besluit de franse regering actieve dienstplichtigen en sympatiserende burgers te laten berechten door het Hof van Staatsveiligheid. Behoudens de president van het Hof en zijn 4 raadsheren, bestaat dit speciaal tribunaal, opgericht in 1963 in de strijd tegen de O.A.S. (een militaire organisatie die Algerije als kolonie wilde behouden) uit 5 rechters, waarvan 3 militairen en 2 burgers, rechtstreeks door de regering benoemd. Zij zijn dus een verlengstuk van de regering. Tegen hun vonnis is géén beroep mogelijk. De dienstplichtigen en burgers zijn beschuldigd van "in vreedstijd demoraliseren van het leger" (art.84) een dubieus wetsartikel, door De Gaulle in 1960 ingevoerd op grond van zijn speciale volmachten met betrekking tot de Algerijnse crisis.

Op 26 november 1975 verklaart de eerste minister Jaques Chirac aan de franse Tweede Kamer: "Het is volkomen juist dat de politie een einde heeft gemaakt aan de onwettige propaganda van de parijsse federatie van de Parti Socialiste. De regering zal het oprichten van zulke komitè's in het leger niet tolereren en zal zeer binnenkort een belangrijk initiatief nemen teneinde deze ondermijnende acties te ontmoedigen. Trouwens, Frankrijk zou het ons niet vergeven, aangezien er geen sprake van kan zijn dat wij ons door een minderheid laten leiden. Wij zullen vastberaden zijn aangezien we te maken hebben met professionals in de illegaliteit. Waar het het oprichten van de "Staten-Generaal van de Soldaten" betreft, daar kan ook helemaal geen sprake van zijn. Deze beweging zal worden gestopt en onderdrukt, dat is in ieder geval mijn voornemen".

Vervolgens hebben verscheidene vooraanstaande persoonlijkheden gevraagd in staat van beschuldiging te worden gesteld, om de vervolgde dienstplichtigen en sympatiserende burgers in hun aktie te steunen. Onder hen bevinden zich Jean Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Max Pol Fouchet, Andre Jeanson, generaal Jacques de la Bollardière, Serge Reggiani, Maxime Leforestier, Michel Foucault, Claude Mauriac, Maurice Kriegel-Valrimont en vele anderen.

Volgens een communiqué van 26 december 1975 verklaren de 22 advocaten van de defensie dat zij zich niet meer gebonden achten door de geheimhoudingsplicht. Zij verklaren zich bereid de publieke opinie in te lichten. De advocaten zijn van mening dat geen enkele aanwijzing in de procedure bestaat dat het in de richting zou kunnen gaan van een overtreding van artikel 84 van het Wetboek van Strafrecht, een wetsartikel dat het "demoraliseren" van het leger een misdaad maakt.

Op 26 januari 1976 vragen alle linkse partijen (P.C. Kommunistische Partij; P.S. Socialistische Partij; P.S.U. Radikaal-Socialistische Partij; C.G.T. grootste vakbond in Frankrijk; C.F.D.T. één na grootste vakbond in Frankrijk; F.E.N. grootste vakbond in het onderwijs) de invrijheidsstelling van in de gevangenis zittende dienstplichtigen en sympatiserende burgers en vakbondsmensen. De oproep is gericht aan Jean Lecanuet, minister van Justitie.

Intussen ondersteunen Henri Nogneres, voorzitter van de Liga van de Rechten van de Mens, Michle Blum, algemeen sekretaris van de Internationale Federatie van de Liga van de Rechten van de Mens, en Hubert Thierry van de franse sekte van Amnesty International, het standpunt dat door het inschakelen van het Hof voor Staatsveiligheid vanwege "demoralisering" van het leger, de regering "een grotere schande aan het leger heeft toegebracht dan wat de door de regering opgesloten personen ooit zouden hebben kunnen aanrichten".

In Le Nouvel Observateur van 25 januari 1976 schrijft J.P. Faye van het nationale steunkomité : "Op 13 januari verklaarde Marcel Bigeard (staatssekretaris van Defensie) dat hier sprake is van een "ondermijningspoging die sinds 10 jaar duurt. Het Hof voor Staatsveiligheid zal bewijzen krijgen". Verder herinnert hij er aan dat enkele dagen tevoren de voltallige defensie (advokaten) heeft verklaard dat er geen enkele grond was voor de aanklacht.

Enkele aktiekomité's in Frankrijk en andere landen hebben een handtekeningensaktie gestart met de volgende eisen :

- stopzetting van de vervolgingen
- intrekking van alle aanklachten
- onmiddellijke invrijheidsstelling van hen die gevangen zitten
- vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering in het leger.

Ook in Nederland is een aktiekomité opgericht door o.a. Jean Biscarros, Alex Kemmerling en Françoise Duperray, genaamd "Aktiekomité steun de franse dienstplichtigen" (Comité d'action Néerlandais de soutien aux appelés Français).

Hun adres is Willem Barentzstraat 88, Utrecht. Zij waren ook aanwezig op de ledenvergadering van D'66-Amsterdam op 23 februari, waar de volgende motie is aangenomen :

De leden van D'66-Amsterdam, in vergadering bijeen op maandag 23 februari 1976 in Krasnapolsky, vernomen hebbende van de 51 aanklachten en de opsluiting van ongeveer 200 franse dienstplichtigen en sympatiserende burgers, welke hebben gepleit voor vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging binnen het franse leger, ondersteunen de eisen :

- stopzetting van de vervolgingen
- intrekking van alle aanklachten
- onmiddellijke invrijheidsstelling van hen die gevangen zitten
- vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering in het leger, en ondersteunen de verklaring van Amnesty International (afdeling Frankrijk) :

- "1. Amnesty International benadrukt het feit dat het buiten zijn bevoegdheid ligt om zich uit te spreken over de inhoud van de zaak en dat het op geen enkele wijze een standpunt zal innemen over de structuurhervormingen binnen het franse leger.
2. Het is echter wel zo dat de opsluiting van personen die deze structuurhervormingen voorstaan binnen zijn kompetentie valt in die zin dat het hier gaat om een verkrachting van de vrijheid van meningsuiting, zoals die bepaald is in de verklaring van de Universele Rechten van de Mens.
3. Amnesty International eist de invrijheidsstelling van alle personen die opgesloten zijn op grond van opiniedelikten, met uitzondering van gewelddadige akties of andere ernstige kriminele delikten.
4. Amnesty International vraagt, tenslotte, een normaal publiek proces, uit te voeren door van de regering onafhankelijke rechtsinstellingen, voor al diegenen waarvan de beschuldiging berust op ernstige kriminele delikten."

en doen een beroep op allen, zowel binnen als buiten D'66 en zowel binnen als buiten Nederland, die bij machte zijn deze eisen te ondersteunen, dit daadwerkelijk te doen opdat recht geschiede, en gaan over tot de orde van de dag.

STAATENLAAN 23
DEN HAAG

2740

B DE BOER
KONINKRIJK
ZEISTE 4

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

4
76

onafhankelijk politiek maandblad

PEPERBEK

9e jaargang, nummer 4
april 1976

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Ruud Löbler (RL)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nootboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER:

STICHTING PEPPERBEK

ABONNEMENT:

ƒ 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Korrespondent:

E. Bruins, Groningen

KOPIJ voor het meinummer uiterlijk 20 april bij RED-ADM.

INHOUD

Deze maand kort	2
J. van Wilgenburg: Werkloosheid en de ondergang van onze economie	3
K. Bloema: Bloema's afscheid	4
H. Jongedijk: Welke maatschappij??	5
G. Nootboom: Openheid	6
K. Bloema: De slag om Europa	8
P.W. van Baarsel: Jaarverslag 1975 van de SWB D'66	9
J.C. Terlouw: Rijnappèl, Amsterdam 1976	11
Democratisch Appèl 1966 (ged. overdruk)	groen 1
E. Denig: Tien jaar Democraten	groen 7
Adressen D'66	16
A.R. van der Burg: Waar de geesten zich scheiden	17
F. Egter van Wissekerke: De witte schuimklopper slaat zijn slag; moet dat nou ?	18
A.R. van der Burg: De microdemocratie van de anti-fluorideerders	20
Ruud Löbler: Terug van weggeweest (II)	21
Lot: Subjectief onderwijs	23

Kan minister Vorrink niet gelijk een filter bedenken voor de geldkraan van Sociale Zaken ?

Apartheid is sommige groepen achterstellen om ze dan vooruit te kunnen helpen.

Japie : Jammer, dat fluor in het water was zo goed voor het porselein van mijn toilet.

Als dit kabinet niet de inzet van de verkiezingen wordt, wat wordt het dan wel ?

De PvdA past de verdeel-en-heers techniek niet toe, ze profiteert er alleen maar van.

D'66, van bierpartij via sherrypartij naar melkpartij.

Het probleem van het CDA is dat de confessionele partijen nu te veel naar de uiteinden van de wip zitten, zodat de wipfunctie niet goed werkt.

Alleen de kosten al van de kerncentrale in Kalkar verlopen explosief.

Als de CHU verstandig is gaan ze zich allemaal onafhankelijk opstellen.

De Minister van Financiën : "Ik melk U ook."

Voor de fijnproevers :

Vrouwentribunaal : Saeculum, Saeculorum-
Speculum- Krankjorum

xxxxxxxxxxxxxxxxx deze xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx maand xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx kort xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Solzjenitsyn en Amalrik

Deze beide heren waarschuwden het Westen tegen een te grote toegeeflijkheid ten opzichte van de Sovjet Unie. Solzjenitsyn wees in een televisie-interview op de noodzaak van een harde eensgezinde ontoegeeflijke houding van het Westen tegenover de Sovjet Unie, een houding die nu door de zgn. ontspanning wordt ondergraven en ontkracht.

Amalrik wees er in een discussie in de New York Times op, dat het Westen druk moet blijven uitoefenen op de Sovjet Unie en zich niet voortdurend moet afvragen of het belang heeft bij detente. Verminderde druk en het geven van economische hulp (graan) leidt eerder tot politieke chantage door de Russen en tot het stellen van steeds meer eisen in ruil voor het "niet vergroten van de toestand van geweld en anarchie". Een waardevol advies van Amalrik was om tegenover het communisme een "ideologie van menselijkheid" te stellen; het alléén maar verdedigen van materiële welvaart leidt uiteindelijk tot ondergang.

K. Bloema

Ons stelsel.

(HJ) Rookworsten bestaan voor 29 tot 37 procent uit vet en voor 40 tot 52 procent uit water..... De stichting VWO trof in deze waar maar weinig eiwitten aan Een kwart tot een derde van deze eiwitten bleek afkomstig van bindweefsel als zwoerd, zenen e.d. De kwaliteit van sommige worsten bleek nadelig beïnvloed door de aanwezigheid van knarsbeen, rookvuil of stempelinkt (NRC-Handelsblad 26-2-'76).

Hoofdbestuur van D'66: Er is een nieuw lid !

(EW) Op het congres in Leiden gaf ik mij op als lid van D'66, Sindsdien heb ik taal noch teken ontvangen, zelfs geen aanmaning om te betalen. Ik hoop dat dit geen regel is in een partij, die nog toekomstplannen heeft. Is er iemand die mijn (geldelijke en evt. andere) bijdragen in ontvangst wil nemen ? Tel. 071-892487.

zie verder bladzijde 24

WERKLOOSHEID EN DE ONDERGANG
VAN ONZE EKONOMIE

door
J. van Wilgenburg.

Hoe lang is het nu geleden ? Zo'n tien jaar. Ik hoor het mijn chef nog zeggen : "let op mijn woorden. Automatisering is 'in'. Al jaren. Daar zullen we de 'vruchten' van plukken. Steeds meer mensen worden door machines vervangen. Men beseft het nog niet, maar dat levert de komende jaren veel werkloosheid op ". Nu beseft men het wel. Maar de tijdelijke crisis waarin we nu zitten heeft dit besef zo plotseling en heftig doen opkomen, dat men naar het andere uiterste dreigt door te slaan.

Als het goed gaat denkt men dat het altijd goed zal blijven gaan. Als het slecht gaat denkt men dat het altijd slecht zal blijven gaan. Door de structurele werkloosheid dreigen de economen de theorieën over het cyclische verloop van de conjunctuur (tijdelijk) los te laten. Natuurlijk kan men niet te lang doorgaan met zgn. anti-cyclische maatregelen. Een vermindering van de toename van de overheidsuitgaven is daarom vanzelfsprekend. Een (tijdelijke) inkomensstop ook. Geen econoom betwist dat.

Maar hoe moet dat op middellange termijn ? Moeten we de groei stimuleren of (ekstra) beperken; wat is ekonomische groei eigenlijk ? Is het mogelijk de structurele werkloosheid terug te dringen en aanvaarden we de consequenties van de maatregelen die daarvoor nodig zijn ? Boersma heeft gezegd dat meer dan 200.000 werklozen in 1980 ONAANVAARDBAAR is. Maar als het onmogelijk blijkt om de structurele werkloosheid terug te dringen ? Dan wekt zo'n opmerking de indruk alsof het werkloos zijn op zich onaanvaardbaar is. Men kan beter van werkvrij ipv. werkloos spreken. De werkvrijen die onder hun materiële situatie lijden zijn in de minderheid. Het meeste leed wordt veroorzaakt door de psychische gevolgen en doordat werkloosheid sociaal niet aanvaard wordt in onze maatschappij. De huidige crisis doet ons dat langzamerhand vergeten.

In dit kader is het toe te juichen dat op verschillende plaatsen in ons land de (tijdelijke) werkvrijen de mogelijkheid krijgen om hun (gedwongen) vrije tijd op een voor hen zinvolle wijze 'nuttig' te besteden. En dan zijn er de economen die zeggen : " er komen teveel werkvrijgestelden; dat kan de ekonomie niet trekken ". Dat mag tijdens de huidige crisis waar zijn, maar op middellange termijn geloof ik daar niets van. Men onderschat de mogelijkheden van de geautomatiseerde produktie, netzoals men deze mogelijkheden tien jaar geleden óverschatte.

Blijft over : onze konkurrentiepositie t.o.v. het buitenland. Die is niet zo best. Daar moet wat aan gedaan worden. Dat dringt langzaam tot ons door. Maar abrupte sterke maatregelen verstoren

het geleidelijke verloop van de economie. Het is beter om niet nu reeds voor de komende vier jaar voor de sterkste matiging te besluiten, maar de maatregelen elk jaar opnieuw aan de dan aanwezige situatie aan te passen. Wordt voor het komende jaar de Duisenberg-norm aanvaard, dan kan volgend jaar best blijken dat nog strengere maatregelen nodig zijn, maar zeker is dat allerminst. De huidige angst voor een blijvende crisis scheidt langzamerhand een klimaat waarin degenen die al jaren drastische maatregelen eisen hun kans krijgen. In dat klimaat zal een nieuwe konservatief liberaal-konfessionele coalitie onvermijdelijk zijn, alle huidige progressieve geluiden van Andriessen ten spijt. Ik betwijfel of de daling van de werkeloosheid die dan ongetwijfeld zal optreden zo groot zal zijn dat dit het offer zal overtreffen, dat vele groepen in onze samenleving dan moeten brengen.

Wel matigen, maar met mate.

Matigen alleen kan geen herstel van de economie bewerkstelligen. Herstel is slechts mogelijk als we de mentale schok van de huidige crisis te boven komen. Zelfs als de komende maatregelen goed uitpakken, zullen we daarvoor nog jaren nodig hebben.

Bloema's afscheid

Onder deze titel schreef EW in de vorige Peperbek, dat mijn afscheid van Peperbek wel wat voorbarig scheen. Reden : Peperbek is "onafhankelijk".

Mijn (Bloema's) vertrek uit de redactie was gebaseerd op de verbondenheid van dit blad met D'66 en het DAC, dat vorig jaar er dicht aan toe was een nieuwe partij te vormen (hetgeen nu niet meer zo waarschijnlijk is).

De strijd tussen onafhankelijkheid en partijgebondenheid van Peperbek is een oud strijdpunt. Ik meen dat de onafhankelijkheid vooral betrekking had op de onafhankelijkheid van het D'66-partijbestuur. Maar er is toch wel een verbondenheid met D'66. Niet alleen de mentaliteit, maar ook de inhoud : zie de artikelen van of over Terlouw, van Mierlo, Nypels, Nooteboom, enz. Er zijn geen artikelen van Wiegel, Andriessen, Aantjes of van Thijn. Wel over hen, maar dan altijd kritisch.

Nu ik actief ben in de PvdA in verschillende commissies en sub-commissies, meen ik er beter aan te doen om wat meer afstand te nemen door uit de redactie te treden van dit onafhankelijk-maartoch-gebonden maandblad. Toch hoop ik er nog wel in te mogen schrijven, zoals ik ook bereid ben mijn eigen mening te schrijven in een blad van bv. de VVD of het CDA. Maar over de opname van artikelen beslist nu juist de redactie.

(K. Bloema)

W E L K E M A A T S C H A P P I J ?

Een vraag die nauwelijks kan worden gesteld.

door
H. Jongedijk.

Aan een ideale samenleving hoeven we niet te denken. In heel kleine kringen als gezin, buurt en vereniging voor de gezelligheid wil het soms al bar ongezellig toegaan, laat staan

Mensen hebben hun beperkingen en zelfs met goede wil, onbedoeld, gaat het niet zelden flink mis. Toch zijn er kansen om maatschappelijke organisaties bv. economische of bestuurlijke, soepeler te laten lopen dan zgn. leefgemeenschappen; de mensen kunnen er zakelijk zijn, objectiever, kinderachtigheden hebben minder toegang. Goede voorbeelden zijn dan ook aanwijsbaar. Maar zelfs als deze overwegend aanwezig zouden zijn in het hele samenstel van de maatschappij, dan is dat hele samenstel niettemin een bedroevende vertoning van blindgang en schijnvrijheid, verspilling en andere nutteloze irrationaliteit, valse idealen tot en met corruptie en vernietigingsdrang t.o.v. mensen en instellingen binnen en buiten de eigen samenleving. Rap moet ik er nu bij zeggen dat ik m'n maatstaven niet ontleen en wil ontleen aan socialisme, communisme of wat doorgaat voor christelijke maatschappijvisie. Dat alles zou niet veel verder brengen, gezien de inhoud van deze stromingen en waartoe e.e.a. kan leiden. Soms is er een enkel aanknopingspunt.

Kiezen en doen.

Wat brengt wel verder ? Kunnen kiezen voor doelen die nu illusoir lijken en deze doelen kunnen bereiken. Twee vrijheden zijn er dus nodig : het kiezen en het doen. Deze vrijheden zijn niet of nauwelijks aanwezig. Er zijn enorme barrières om min of meer massaal een keuze te doen voor bv. vrede en ontwapening, een verantwoorde omgang met de aardkloot, een minder uitputtende wijze van werken en een verlegging van onze agressie naar onschuldiger sferen als sport, spel, cultuur en wetenschap, hoewel ook daar enorme ongenoegens kunnen optreden.

Enfin, als die keuze dan eenmaal gemaakt zou zijn dan liggen er hele bergen van praktische bezwaren e.d, genoeg om de keuze maar weer helemaal te vergeten en terug te keren naar de oude tredmolen. Toch moeten we proberen er een beetje uit te komen, want wat er nu geldt als survival of the fittest betekent straks survival for nobody.

Wie over dit onderwerp onlangs boeiend heeft geschreven is Prof. H. Hoefnagels S.J. onder de titel "Kritische Sociologie" in Intermediair van 20-2-'76. Wat mij betreft mag de kritische sociologie best wat proberen. Persoonlijk houd ik het meer op kritische politiek. Beide zullen 't niet halen. Wat het haalt en dat gaat

ook op voor sovjet-maatschappijen is : spelen op de aap in ons allen. Uit het dierenrijk hebben we een schat aan krachten meegenomen, die rechtstreeks te vertalen is in groei, carrière, onderdrukking, concurrentie, alliantie, uitschakeling, vernietiging en verovering. Onder deze is er misschien één die ons aller zekere ondergang tenminste met een korte tijd kan uitstellen. Ja, u raadt het al.

Wordt mogelijk vervolgd.

O P E N H E I D

door
G. Nooteboom.

De vuile was buiten ?

Hoe meer Watergate's en omkoopschandalen onthuld worden via het Amerikaanse Parlement, des te groter wordt mijn vertrouwen in de fundamentele kracht van de U.S. -democratie. Een ding is zeker : in vrijwel elk ander land zouden de politici gezamenlijk al het mogelijke doen om te verhinderen dat die vuile was naar buiten komt. Het argument (en wie ben ik om het een smoes te noemen) ligt voor de hand : de schade voor het aanzien van het land of van de politiek is te groot ten opzichte van de toch altijd beperkte omvang der onfrisheden. Kissinger schijnt ook in die richting te denken. Bewondering heb ik voor de U.S. -parlementsleden die zoveel vertrouwen hebben in de geworteldheid en fundamentele kracht van hun democratie, dat ze de moed hebben met (een deel van) de vuile was naar buiten te komen. Ik herinner me dat in de begintijd van D'66 er ook nog mensen waren die o.a. in een der eerste nummers van Democraat stelden dat interne onfrisheden moeten worden openbaar gemaakt, omdat het de enige manier is om ze binnen nauwe perken te houden. Die toenmalige Democraat-redacteur is niet lang D'66-lid gebleven. Waarom toch zo kleinburgerlijk bang en zo weinig vertrouwvol in de frisse wind en wervende kracht van eigen idealen van openheid ?

"In-group" in Topgroep ?

Stelling 5 van J.F. Glastra van Loon in juni 1974 : "D'66 is, vooral in de top, innerlijk verdeeld geweest over zijn partijpolitieke koersbepaling en dat hebben de kiezers wel degelijk kunnen merken". De stellingen bedoelden te zijn een zo koel mogelijke analyse van het verlies van D'66. Maar wat had dan moeten worden vermeden en moet volgens JFGvL ook in de toekomst worden vermeden ? Er zijn twee mogelijkheden. Er wordt vermeden

- a) dat er innerlijke verdeeldheid is in "de top";
- b) dat de leden en kiezers kunnen merken dat er verschil van inzicht is.

Het eerste houdt in dat er één Leider is die verder "de top" benoemt en daarin slechts mensen plaats die zijn inzichten delen en voortdurend blijven delen, hoe snel en radicaal die ook mogen veranderen. Voor de tweede is vereist, dat de machts- en sleutelposities in de partij worden bezet door leden van een zichzelf aanvullende ballotage-coterie, die zich strikt houdt aan de afspraak dat naar buiten één lijn wordt getrokken. Indien er voor de vorm en image toch verkiezingen zijn voor "top"-mensen kan de coterie doorgaans via de ingenomen machtsposities (in adviesraden, communicatiekanalen etc.) zorgen dat alleen de gewenste leden verkozen worden. Voorzover dat niet lukt vormt zich dan binnen de formele top een "in-group" die apart overlegt en feitelijke beslist. De ongewenst gekozenen worden geïsoleerd van informatie, contacten en overleg, uit angst dat ze anders de basis zouden kunnen informeren over meningsverschillen in de top. Zij behoren dan wel formeel doch niet materieel tot "de top".

Beide wegen zijn voor D'66 niet goed denkbaar, al zijn elementen van de tweede weg, die van de "informele" in-group bespeurbaar geweest in het verleden en ook nu, zelfs vrij openlijk, waarneembaar. Misschien valt toch eens een radicaal andere weg te overwegen en de nadelen van openheid te accepteren als prijs voor de mogelijkheid van werkelijk meebesturen door de basis. Bij werkelijk meebeslissen door de achterban is vrijwel uitgesloten dat de dominerende groep in de top een lijn volgt die resulteert in vrijwel compleet verlies van de electorale "achterban".

Verliezers en winnaars ?

Het is wat goedkoop en steriel om Anneke Goudsmit (Biddinghuizen) of Aar de Goede (Den Bosch) impliciet de schuld te geven voor de electorale doodsklap, omdat zij de D'66-leden de mogelijkheid voorhielden van een iets andere nuance van partijpolitieke taktiek en strategie.

Het zou waardiger zijn en vooral ook meer kans op electorale herleving bieden indien dat deel van de "top", dat toen op de D'66-congressen "gewonnen" heeft besefte, dat zij evenzeer - door zich niet neer te leggen bij de visie van Anneke resp. Aar - het beeld van verdeeldheid hebben gepresenteerd, maar bovendien bij de kiezers niet het gelijk hebben gekregen dat ze op de D'66-congrestoogdagen wisten te behalen. Zo'n taxatiefout moet bij elke op voortbestaan gerichte organisatie tot gevolg hebben dat de voornaamste representanten ervan zich geconfronteerd zien met het feit dat de superioriteit van hun inzichten en evaluatie de toets van confrontatie met de realiteit niet heeft kunnen doorstaan. Dat is geen schande, maar het zou wel moeten nopen tot uiterste bescheidenheid. De kans op voortbestaan is niet gediend met afleidingsmanoeuvres door de "schuld" voor het echec impliciet te schuiven op hen die, vóór het echec manifest werd, binnenskamers en voorzichtig in openbaarheid op ledenvergaderingen, waarschuwden voor de waarschijnlijk electorale gevolgen.

door
K. Bloema

Na de hete oorlog (de 2e wereldoorlog) volgde de koude oorlog, en daarna de zg détente, dwz. een nieuwe verschuiving van de machtsstrijd. Ditmaal een verschuiving van de openlijke en rechtstreekse confrontatie naar een meer politieke strijd aan de onderhandelings-tafels. Alhoewel Vietnam, het Midden Oosten, Angola waren niet erg zachtzinnig en in Portugal, de Soedan, Nigeria, Libanon enz. bleef het ook niet bij wat praten.

Op dit moment lijkt er echter weer een kentering te zijn in de ontspanning. President Ford wenst niet meer te spreken over "détente" maar hoogstens over "vrede door kracht". Breznjev noemde op het 25e partijcongres de ontspanning "een methode om betere voorwaarden te scheppen voor de opbouw van het socialisme". De gesprekken over de strategische wapens (SALT) stagneren, van MBFR valt niet veel meer te verwachten en na de fraaie accoorden van Helsinki zijn de tegenstellingen niet verzacht maar juist versterkt.

De nieuwe politieke strijd spitst zich toe op Europa. Kissinger waarschuwt tegen de invloed van de communistische partijen. De Oostbloklanden entameren daarentegen een gezamenlijk optrekken van sociaal-democraten en communisten. De "vreedzame" oorlog zal in de komende jaren intensief worden gericht op Europa, dat zelf veel moeite doet om zich enigszins te onttrekken aan de greep van de supermachten. In West Europa begint de eenwording zich steeds duidelijker af te tekenen. De Ver. Staten trachten dit Europa binnen de NAVO te houden, de Sovjet Unie probeert een Europese Unie op alle mogelijke wijzen te torpederen, China wil het Europese vuurtje liefst wat opstoken en de derde wereld kijkt vol verwachting naar een Europa dat nòch communistisch, nòch kapitalistisch is.

We kunnen wel zeggen dat de Slag om Europa is begonnen. Iedereen doet eraan mee, maar het zal vooral aankomen op de geestelijke kracht van de Europeanen zelf. Ik ben daar niet zo bang voor. We zijn in politiek opzicht in Europa niet zo afgestompt als de Russen of de Chinezen, en niet zo kinderlijk als de gemiddelde Amerikaan. Maar we zullen ons wel teweer moeten stellen en voorbereid zijn op allerlei politieke beïnvloedingen zoals verleidingen en bedreigingen, mooi klinkende ethiek, schone schijn, vuile trucs, mantelorganisaties, afbraakpogingen van gevestigde waarden, omkoperijen, chantage en ga zo maar door. Een toekomst waarbij het voor ieder van ons van belang is de ogen open te houden.

J A A R V E R S L A G 1 9 7 5

Het jaar 1975 is evenals het jaar 1974 voor de partij D'66 een teleurstellend jaar geweest.

Gepoogd is om één van de belangrijkste taken van de Stichting, het steunen van de fracties van Eerste- en Tweede Kamer en die van Provinciale Staten en Gemeenteraden zo goed mogelijk uit te voeren.

1. Bestuur.

Op 1 januari 1975 was het bestuur als volgt samengesteld :

R. van Kamp	voorzitter/secretaris
F.K.L. Rogier	penningmeester
J.G.P. Best	lid, coörd. v. Onderwijs, CRM .
R.L. Blik	lid, " " Buitenlandse Zaken, Defensie, Ontwikkelings Samenwerking.
J.W. Copius Peereboom	lid, " " Volksgezondheid, Milieu, Verkeer en Waterstaat.
E. Denig	lid, " " Landbouw, Publiciteit.
M.G.F. Kempers	lid, " " Justitie, Binnenlandse Zaken.
K.H. Klaver	lid, " " Sociale Zaken, Economische Zaken, Financiën.
H.M.C. Oosterbeek	lid, " " Begeleiding Raads- en Statenfracties.
M. Verwey	lid, " " Volkshuisvesting & R.O.
G. Nooteboom	lid.
J.W. Holtslag	(Hoofdbestuur)
drs. Ila Schoutsen	(Hoofdbestuur)
N.F.I. Schwarz	(Eerste Kamer)
E. Nypels	(Tweede Kamer)

In het verslagjaar trok de heer R.L. Blik zich uit het bestuur terug. Zijn coördinatie taak werd voorlopig overgenomen door de directeur.

2. Bureau.

Gedurende het verslagjaar berustte de directie bij P.W. van Baarsel. I. Meeder beheerde het sekretariaat.

In september 1975 werd het sekretariaat voorlopig verplaatst van Amsterdam naar Hoofddorp.

3. Werkgroepen.

Zoals in het vorige jaarverslag werd verondersteld was het buitengewoon moeilijk elke werkgroep "draaiende" te houden. Ook het aandragen van nieuwe studieonderwerpen uit de fracties leverde slechts een bescheiden resultaat. Niettemin werden er verschillende adviezen uitgebracht t.a.v. diverse onderwerpen die op de agenda's van de Eerste- en Tweede Kamer stonden, met name op het gebied van verschillende begrotings hoofdstukken. Door de werkgroep Democratisering Arbeidsverhoudingen werd vaktechnische medewerking verleend aan de totstandkoming en afhandeling van het initiatiefvoorstel van de Tweede Kamer fractie: "Wet tijdelijke regeling deelname algemeen sociaal economisch overleg", ingediend op 4 september 1975.

De besluiten van het D'66 ledencongres in Leiden op 29 november kunnen een herleving van de activiteiten tot gevolg hebben. Een tiental leden (waaronder nieuwe leden) meldden zich voor werkgroepen aan.

Voor een goed resultaat in 1976 zullen het enthousiasme, de bereidheid tot bundeling van alle krachten en een perfecte structurering, organisatie en administratie bepalend zijn.

4. Rapporten.

In het verslagjaar zijn de volgende rapporten uitgebracht :

- Het beleid van Zeehavens en het Europees Zeehavenbeleid. Januari 1975
- Abortus, een oriënterende beschouwing door Jan Halm. Mei 1975
- Overzicht van de standpunten over algemene politieke vraagstukken. Oktober 1975
- Op weg naar bewonerszelfbestuur December 1975

Het aantal in 1975 verschenen rapporten is gemiddeld minder dan in de voorgaande jaren.

Voor 1976 lijkt een gematigd optimisme gerechtvaardigd.

5. Pers en Publiciteit.

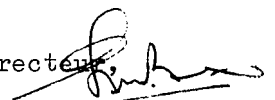
In Peperbek, dat 11 x in 1975 verscheen, werd, volgens afspraak, het middenkatern van 8 (gele) pagina's gevuld met samenvattingen van redevoeringen van Kamerleden, overzichten van rapporten en algemene artikelen.

In september werd een werkgroep Publiciteit ingesteld, gericht op de verzorging van de gele pagina's in Peperbek, stimulering van en medewerking aan rapporten van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 en radio- en TV-uitzendingen van de partij D'66.

In oktober werd medewerking verleend aan een radio-uitzending over "gewestvorming".

Maart 1976

de directeur

Slottoespraak van Dr. J.C. Terlouw.

Ik zal niet proberen een verontreinigde stof toe te voegen aan de lijsten die we al kennen uit de geschriften en aan wat we ook vanmiddag weer mondeling hebben gehoord. De regeringen mochten er weer eens aanleiding in vinden om hun volgende bijeenkomst een half jaar uit te stellen, om te bewijzen dat hij niet bestaat.

Ik zal ook niet in staat zijn een juridische ingang te vinden, anders dan wat we daarover hebben gelezen en vanmiddag hebben gehoord. Recht is recht, maar rivieren zijn bochtig en ze moeten dat in veler ogen blijven.

Ik zal niet pleiten voor het opnemen van de wapenen tegen West-Duitsland en Frankrijk.

Ik zal niet oproepen tegen het stremmen van de rivierscheepsvaart of tot het sluiten van de aardgaskraan, want er zijn grenzen, al worden die soms in gedachte heldhaftig overschreden.

Ik zal die dingen om allerlei redenen niet doen, o.a. omdat het niet waar is dat de moord op de Rijn vooral is te wijten aan het bestaan van grenzen, aan het bestaan van soevereiniteit van staten. De opsplitsing van de wereld - in dit geval van Noord-west Europa - in onafhankelijke naties, doet de strop wel aantrekken, maar de strop is er niet door aangelegd.

Sovereiniteit van anderen is vaak een prachtig alibi om in eigen land flink te lijken, om boos te worden. Wie zou politici die geestelijke kapstok willen ontnemen? Bij het laatste kamerdebat over de Rijn, bijna een jaar geleden, hebben we weer eens in roerende eendracht uitgesproken dat 'de aan het Rijnoverleg deelnemende regeringen een zodanig krachtig en actief beleid moeten voeren, dat op korte termijn uitzicht zal worden verkregen op een wezenlijke verbetering van de toestand van de Rijn'.

Geen wanklank werd gehoord. Politieke scheidslijnen vielen weg. Schouder aan schouder blikten we de vijand in het oog. Het is verbazend hoe flink we zijn als het gaat om een motie waarin de regering wordt opgeroepen om nu eindelijk het waddengebied eens te beschermen of de Oosterschelde te sparen, maar dat is nu even niet aan de orde.

Ik heb de befaamde Prof. Alfvén eens horen zeggen : 'van alle planeten kennen we nu nauwkeurig de samenstelling, de gesteenten, mineralen e.d., op één na, daar zitten nog gaten in onze kennis, dat is de planeet Aarde'.

Iets soortgelijks geldt voor het politieke beleid. Op het gebied van de binnenlandse politiek is er nog wel eens een klein vraagteken, staan we nog wel eens voor een probleempje. Het beleid in het buitenland heeft voor ons geen enkel geheim, vooral daar waar dit beleid faalt.

Dat wil niet zeggen dat ik niet tandenknarsend zie dat Frankrijk geen haast heeft met het opslag van zout - zelfs als anderen het grotendeels betalen - en dat de Bondsrepubliek chicaneert met de zwarte, grijze en witte lijsten en met de zijrivieren van de Rijn.

- + Als ik zie dat ze vertragen.
- + Zich verschuilen achter de economische recessie.
- + Opzien tegen de kosten.
- + Vinden dat milieu- en natuurbescherming niet in de eerste plaats komt, en ook niet in de tweede.
- + Er in al hun vloeiende diplomatieke verklaringen getuigenis van afleggen dat ze geen snars begrijpen van de ecologische crisis.
- + Kortom, op ons lijken. Sprekend.

Dat zijn ergerlijke dingen. Wij, in Nederland, hebben enorme hinder van die vuiligheid van de Rijn. We kunnen er bijna geen fatsoenlijk drinkwater meer uit bereiden. Het verpest onze tuinbouw, het verzilt onze landbouwgronden, het kost ons geld.

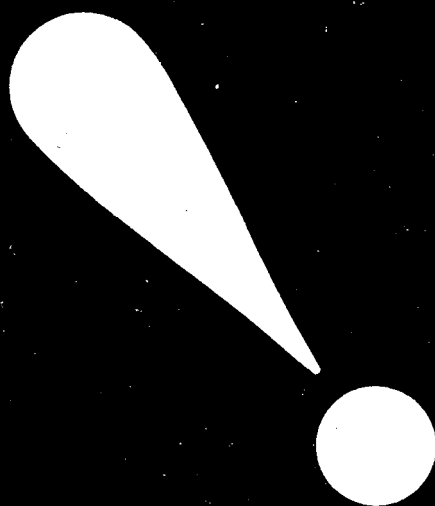
Nederland verwijt daarom Frankrijk en de Bondsrepubliek dat ze vervuilen, en terecht. Maar we doen dat niet vanuit een diepe overtuiging dat die landen met hun lozingsmethoden op een gevaarlijke weg zijn, dat vuilozing verkeerd, onnatuurlijk en onnodig is. Helemaal niet, want de aanpak van het vuilozingssyndroom dáár verschilt helemaal niet zoveel van die in Nederland. Nee, we hebben alleen een hekel aan lozingen als we er zelf last van hebben.

In Nederland zijn er bij voorbeeld heffingen op het lozen van afval in rijkswateren. Maar als je loost in zout water betaal je f 6,- per i.e. minder dan wanneer je losst in zoet water. M.a.w.: we houden rekening met wat we optimistisch noemen 'de opnamecapaciteit van het water'. Met nog andere woorden, het is best voordelig om aan zee, dus aan de mond van de rivieren te zitten, als je tenminste de filosofie hebt dat er in zee wel geloosd kan worden, of als je niet de filosofie hebt dat afval niet hoort te bestaan, zoals ook in de natuur afval niet voorkomt. Dat voordeel voor ons ontgaat Duitsland en Frankrijk natuurlijk niet.

Ander voorbeeld van hoe Nederland er over denkt : Duitsland heeft zijn Bilge Entwässerungsverband, een onafhankelijke organisatie die, met zorgvuldige controle, het bilgewater (mengsel van water en olie op de bodem van het schip) inzamelt en verwerkt. Nederland wil zich daarbij niet aansluiten, blijft werken met de walstations, zonder behoorlijke controle.

Nog een voorbeeld :

Nederland jeremieert over de straks 30.000 MWe Kerncentrales langs

appel

**aan iedere Nederlander
die ongerust is
over de ernstige devaluatie
van onze democratie.**

(gedeeltelijke overdruk van het appel van 15 september 1966)

Zeer geachte medeburger,

Dit appèl wordt tot u gericht door een groep landgenoten. Wij hebben met elkaar gemeen een gevoel van hachelijkheid aangaande sommige verschijnselen in onze parlementaire democratie. Dat heeft ons bij elkaar gebracht.

Wij zijn geen politici.

Wij willen dat in dit stadium ook niet zijn. Wat wij hier en op de volgende pagina's schrijven is niet bedoeld als scherp geslepen politiek manifest. Het is een globale presentatie van onze ongerustheid, onze mening omtrent de oorzaken van de malaise en onze denkbeelden over verbetering.

Wij zijn van mening dat ons staatsbestel bedreovend functioneert. Het politieke spel moet nog steeds worden gespeeld volgens regels die dateren uit de vorige eeuw. Die regels zijn in de jaren na 1848 opgesteld voor een maatschappij die niet te vergelijken is met de onze. De turbulente ontwikkelingen sinds 1900 hebben onze samenleving immers ingrijpend veranderd. Maar nog steeds moeten regeerders en parlement het doen met de codes van een voorbij tijdperk. De laatste jaren presenteren de bittere gevolgen daarvan zich met steeds grotere frequentie.

Mogen wij spreken van een ernstige devaluatie? Wij menen van wel. En wij zijn daarover ten zeerste bezorgd.

Omdat het waarschijnlijk is dat vele Nederlanders onze bezorgdheid delen, hebben wij dit pamflet geproduceerd. De bedoeling ervan is de heersende ongerustheid te mobiliseren om mogelijkerwijs een beweging op gang te brengen die onze staatsvorm nieuwe, vitale inhoud geven kan.

Op pagina 3 en 4 van dit Appèl treft u onze Schets aan die aantoont hoezeer ons democratisch stelsel verstroefd is en welke de euvels en onbetamelijkheden kunnen zijn die daaruit volgen. Wij hebben ook onze gedachten geformuleerd voor een Plan tot een nieuwe, faire, energieke democratie (pag. 5).

Wat kan men doen met zo'n plan? Wij hebben daar lang over nagedacht. Men zou op basis ervan een pressiegroep

kunnen vormen en activiteiten kunnen ontplooiën binnen de bestaande partijen. De hoop dat zulks effectief werkt kan echter slechts een zeer breekbare zijn. Ten eerste omdat de gevestigde groeperingen de huidige constellatie krampachtig in stand houden, uit angst voor verlies van stemmen. Ten tweede omdat de ervaring heeft geleerd wat het pijnlijk lot is van minderheids-groeperingen binnen de bestaande partijen.

Wij moeten helaas concluderen dat de enige manier om werkelijk pressie uit te oefenen gelegen is in een bedreiging met electoraal verlies. De onwrikbare consequentie van die conclusie is het oprichten van een nieuwe politieke partij. Wanneer deze partij inderdaad zou worden opgericht zou zij bijvoorbeeld Democraten '66 kunnen heten. Het vaststellen van een definitieve naam is echter een zaak voor later. Voorlopig kunnen wij het daar, voor het gemak, op houden.

Het stichten van een nieuwe partij is echter geen geringe onderneming. Wij zijn niet uit op politieke lauweren. Wij voelen er bovendien niet voor om als zoveelste splinterpartij het democratisch functioneren van de 2e kamer nog verder te ontcrachten. Wij zullen daarom de stappen die nodig zijn voor de oprichting van een politieke partij niet roekeloos zetten. Eerst willen wij de overtuiging hebben dat velen onder u onze bezorgdheid delen en onze suggesties toejuichen. Pas als u ons een reëel perspectief biedt zullen wij handelen.

U vindt in deze folder een geperforeerde adhesiekaart. Wij nodigen u uit hem in te vullen, te frankeren en te verzenden. Als aantal en belangrijkheid van de reacties die ons bereiken dat rechtvaardigen zullen wij inderdaad een nieuwe politieke partij in het leven roepen. De oprichtingsprocedure die ons daarbij voor ogen staat wordt toegelicht op pagina 5. ✕

Wij zijn ons ervan bewust dat uw adhesiebetuiging niet alleen gebaseerd kan zijn op ons Plan voor her-democratisering.

Uiteraard zult u willen weten hoe de eventueel op te richten partij denkt over belangrijke politieke vraagstukken. Op pagina 7 ✕ en 8 hebben wij onze opvattingen, zij het in voorlopige trant, verwoord.

✕ (in deze gedeeltelijke overdruk niet opgenomen)

Toch zouden wij er met klem op willen aandringen u niet te verliezen in die gedetailleerde problematiek waarover de bestaande politieke partijen sinds jaar en dag zo moeizaam en vaak nutteloos schermutselen.

Hoofdzaak is nu, in dit stadium, dat u, mèt ons, onderkent hoe noodzakelijk het is dat onze democratie vernieuwd en verjongd wordt, zodat ze strijdbaar en efficiënt, slagvaardig en eerlijk (d.w.z. in het belang van 12 miljoen mensen) kan opereren.

Tenslotte nog dit: wilt u bedenken dat niet wij maar u beslist of onze democratie een nieuwe levenskans krijgt? Het is uw reactie die D '66 mogelijk zal maken — of niet.

Stuur ons uw adhesie. Want er gebeuren treurige dingen in ons land. En het is goed en zinvol daaraan een eind te maken.

Met de meeste hoogachting,

Het Initiatiefcomité D '66.

15 september 1966

SCHETS VAN EEN ONTOEREIKENDE DEMOCRATISCHE SITUATIE

Ons democratisch systeem schiet in essentieel opzicht te kort. En het zijn vooral de politieke spelregels die er de oorzaak van zijn. Verslapping is er het gevolg van. En vermoeidheid. En onverschilligheid. En ondoorzichtigheid. Lang geleden toen die spelregels werden opgesteld, zijn ze zinvol geweest en doeltreffend. Nu zijn ze versleten en ontoereikend voor onze veeleisende maatschappij. In 1966 bouwt men daarop geen solide democratie meer. Hieronder hebben wij getracht de feiten te schetsen. Op verstaanbare wijze. Het is derhalve geen specialistisch betoog voor staatsrechtelijke insiders. Wel een globaal signalement van de zwakke plekken in ons democratisch montuur.

A De regering

Hoe komt onze regering tot stand? Na de 2de kamer-verkiezingen wordt een groep van ministers gevormd. Dit team moet het vertrouwen hebben van een meerderheid in het parlement. Dat betekent altijd: een regering uit meerdere partijen — een coalitie. U weet hoe dat gaat. Vaak gaan er netelige onderhandelingen aan vooraf. Men moet het eens worden over de verdeling van de ministerzetels. Men moet de ideologieën van de samenwerkende partijen trachten te verenigen. Men moet daarom vooral concessies doen om zich te verzekeren van dat zo noodzakelijke parlementaire vertrouwen.

Wat is daarvan het gevolg? Dat regering en parlement sterk aan elkaar gebonden zijn. Of beter: sterk van elkaar afhankelijk. Het is deze diepwortelende wederzijdse afhankelijkheid die schuld is aan de onverkwikkelijkheden die wij hieronder hebben gerangschikt.

De kiezer kiest zijn regering niet. De kiezers kiezen de 2de kamer. Daarna wordt begonnen aan de vorming van het kabinet. U, als kiezer, hebt daarop geen enkele invloed. Niet op de **samenstelling** van de regering en niet op haar **programma**. Stel eens dat u kvp stemt. Met welke andere partijen zal de kvp na de verkiezingen in zee gaan? Met de pvda? Met de vvd? Met chu of ar? Krijgt de nieuwe regering een rode signatuur, een conservatieve, een confessionele? Als u in het stemhokje uw stem invult hebt u daaromtrent niet de minste zekerheid. Ook niet over het beleid dat de nieuwe regering zal voeren. Welke concessie zullen welke partijen elkaar doen, na de verkiezingen? Het is niet te voorspellen. Dit alleen is zeker: het regeringsprogramma dat de komende jaren beslist over ons lot komt buiten ons om tot stand.

De regering kan moeilijk regeren. De mogelijkheden van het kabinet zijn smal en kwetsbaar. Ten eerste:

het kan niet starten met een streng rooster als resultaat van een consequente visie. Zijn basis bestaat immers uit compromissen. Ten tweede: ook bij de uitvoering van zijn program moet het telkens compromissen sluiten. De coalitiegenoten geven daar beurtelings aanleiding toe. Ten derde: bij zaken waarin het regeringsprogram niet voorziet moet het opnieuw compromissen aangaan. En tenslotte: bij onverwachte situaties kan het niet paraat reageren. Eerst moeten de coalitiegenoten gehoord worden en mogelijke controversen geëgaliseerd. Wie zo moet schipperen, regeert met weifelende hand.

Het parlement kan niet functioneren. De meerderheid van de parlamentsleden behoort tot de coalitiepartijen. Dat maakt hun positie zwak en onvrij. Ze zijn méér betrokken bij het bestendigen van de coalitie dan bij de belangen van de kiezers. En de ministers weten dat. Ze kunnen er misbruik van maken. U weet dat ze dat soms doen. Een minister kan een wetsontwerp indienen en dreigen af te treden als zijn plannen worden verworpen. Daarmee manoeuvreert hij „zijn” kamerleden in een benarde hoek. Onder de angst voor een regeringscrisis en onder de druk van het coalitiebelang moeten zij de nieuwe wet beoordelen. Is het een wonder dat zij neigen tot bijval zelfs als zij het ministerieel stramien miserabel achten? Ook in hun controlerende taak zijn de kamerpartners van de coalitie prooi van hun dilemma. Altijd is er de stilzwijgende bescherming van „hun” ministers. Zij stellen óf te milde vragen óf zij nemen genoeg met inferieure, ontwijkende antwoorden.

B De tweede kamer.

Hoe wordt onze 2de kamer gekozen? Door de Nederlandse kiezers — volgens het stelsel dat evenredige vertegenwoordiging heet. Dit op zich zelf redelijke en eerlijke systeem heeft falikante bezwaren. Het komt de kiezer die zich persoonlijk vertegenwoordigd wil voelen (en dat is in onze tijd steeds meer het geval) geenszins tegemoet. In het stemhokje maakt u het bovenste vakje rood van de partij

die u zint. Dat is het vakje van de lijstaanvoerder. Kent u hem? U kent misschien zijn gezicht uit de krant of van de t.v. En al die andere personen die onder hem op de lijst staan? En die ook in de kamer komen? Wie zijn het? Waar wonen ze? Wat zijn hun opvattingen? Welke bijzondere kwaliteiten hebben ze die hun lidmaatschap van de kamer rechtvaardigen? Men noemt hen onze volksvertegenwoordigers. Maar het volk kent ze niet. U en de parlementariër zijn vreemden voor elkaar. Voor beiden heeft dat gevolgen.

De kiezer stemt op een partij — niet op een persoon. De kiezer maakt een vakje rood. Dat is alles. U stemt op een partij — een anoniem, ondoorzichtig instituut. Want steeds meer verliezen de partijen de scherpe eigen trekken waaraan u ze vroeger duidelijk herkende. Hun uitgangspunten naderen elkaar steeds dichter, vloeien ineen. Gevólg daarvan is één grote, bewaaste gelijkvormigheid. En niemand die dat doorbreken kan. Alle partijen zijn immers onderworpen aan dezelfde verouderde spelregels. Nieuwe wegen kunnen ze niet inslaan. Men zit gevangen in het onbuigzame systeem van de 19e eeuwse reglementen. En voor u als kiezer maakt het nauwelijks nog enig verschil welk vakje u kleurt met het rood van uw idealen.

De parlementariër heeft geen band met de kiezer. Zodra het gekozen partijlid zijn 2de kamerzetel heeft ingenomen, vergeet hij dat het de stemmen van X kiezers zijn geweest die hem in zijn aangename positie tilden. De beloften uit de verkiezingstijd zijn gedaan door zijn partij en niet door hem. Aan wie is hij verantwoording schuldig? Niet aan „zijn” kiezers. Hij weet niet eens wie dat zijn, ze vormen immers geen aanwijsbare groep die hem ter verantwoording zou kunnen roepen.

De parlementariër heeft slechts een band met zijn partij want die heeft hem op een verkiesbare plaats gesteld. En als zijn partij moet schipperen met verkiezingsbeloften dan schippt hij mee.

PLAN VOOR EEN NIEUWE VITALE DEMOCRATIE

Hiernaast hebben wij beredeneerd dat de ontoereikendheid van onze democratie wortelt in de belangenverstrengeling van regering en parlement. Wij willen niet volstaan met het signaleren daarvan. Daarom hebben wij ons beraden over mogelijkheden, welke die gebondenheid zouden kunnen ontwarren. Wij menen dat het onze democratie zal baten als a) de regering kan regeren zonder de remmende vertrouwenseis, die thans wordt gesteld, en als b) de tweede kamer een directe connectie heeft met de kiezers. Wij matigen ons geen alléén-zaligmakende oplossing aan. Wij werken hieronder slechts één mogelijkheid uit. Staatsrechtelijke varianten hierop zijn stellig denkbaar.

A Rechtstreekse verkiezing van de minister-president

Hoe kunnen wij de wederzijdse afhankelijkheid van kamer en regering doorbreken? Door een mogelijkheid te zoeken, waarbij de regering los van de partijverhouding in de kamer tot stand komt. De meest voor de hand liggende methode om dit te realiseren is rechtstreekse verkiezing van de minister-president. Geheel los van de kamerverkiezing. Dit is onze suggestie: elke partij brengt een kandidaat naar voren. Deze presenteert zich aan het volk en licht het in over zijn denkbeelden en plannen voor de komende vier jaar. Op basis daarvan tracht hij de kiezers voor zich te winnen. Hij moet 50% van de stemmen halen. Als dat geen van de kandidaten gelukt, moet herstemming plaats vinden tussen de twee hoogst genoteerden. De nieuwe minister-president moet een kabinet samenstellen. En hij zal dat doen met ministers, die zijn denkbeelden delen en ze ook willen realiseren. Welke zijn de voordelen van dit systeem? Kan het de bezwaren, hiernaast gerangschikt, grotendeels opheffen? Wij hebben er vertrouwen in. Hieronder formuleren wij waarom.

De kiezer kiest zijn regering. In de verkiezingsstrijd om het minister-presidentschap moeten de kaarten op tafel komen. De kandidaten gaan de verkiezingsstrijd in met een duidelijk programma. U kunt zich dus veel feitelijker oriënteren. U kunt vaststellen welke kandidaat u het best bevalt, welk program het nauwst aansluit bij uw verlangens en ideeën.

U weet waarvoor u kiest. U kiest voor een regering. U heeft veel minder reden bevreesd te zijn dat de beloften, waarvoor u zwichtte, door compromissen verdund zullen worden, of verminkt of misschien wel geschrapt.

De regering kan beter regeren. De nieuwe minister-president hoeft geen moeizame coalitie-onderhandelingen te beginnen. Zijn programma blijft ongeschonden: het produkt van een consequente visie. Het hoeft niet te stoelen op compromissen. De minister-president zal veel minder moeilijkheden ondervinden bij het samenstellen van zijn kabinet. Met zijn ministers kan hij zijn plannen voorleggen aan de tweede kamer en trachten ze aan de man te brengen. Dat kan gebeuren in een open, faire discussie. Dreigen met aftreden heeft geen zin. De kamerleden zullen zich daardoor niet laten intimideren. Ze worden niet door vrees voor een coalitiebreuk gehinderd.

De tweede kamer kan beter functioneren. De regering staat losser tegenover de kamer en de kamer staat onafhankelijker tegenover de regering. Het kamerlid wordt in zijn beoordeling van wetsontwerpen en beleid niet dwars gezeten door het coalitie-dilemma en crisisvrees. Hij kan neutraal toeschouwer zijn en voorstellen beoordelen op hun feitelijke inhoud. Kamer en regering staan zakelijk tegenover elkaar. Dat betekent dat het Nederlandse volk wetten krijgt, die nuchter zijn beoordeeld en getoetst en niet „in vredesnaam“ goedgekeurd. En wat

de controle betreft op het ministerieel beleid: ook daarin kan de parlementariër to the point zijn. Hij heeft minder reden voor de fluwelen handschoen.

B Tweede kamerverkiezingen volgens een districtenstelsel.

Als de verstrengeling tussen kamer en regering onward is, kan het parlement een nauwere relatie aangaan met de kiezers. Geen betere methode om dat te verwerkelijken dan invoering van het z.g. districtenstelsel. Wij bedoelen: een kiesstelsel waarbij de kamerleden per district worden gekozen. Het zou als volgt kunnen worden georganiseerd: het land wordt verdeeld in kiesdistricten. De partijen stellen in elk district een kandidaat op. De winnende kandidaten worden afgevaardigd naar de tweede kamer, als vertegenwoordiger van hun district. Ook dit segment van ons Plan heeft democratiserende waarde. Uit onderstaande alinea's mag dat blijken.

De kiezer kiest een kandidaat die hij kent. Bij het districtenstelsel stemmen de kiezers niet in de eerste plaats op een partij maar op een persoon.

U zult de gelegenheid krijgen de kandidaten te leren kennen. Elk van hen zal zich in het district waar u woont presenteren. Dat is geen onmogelijke opgave. Zo'n district is maar een klein gebied. Hij kan het makkelijk bereizen. Hij kan zich overal voorstellen. Alle kandidaten hebben een persoonlijke strijd te voeren om hun aanhangers te winnen. Zo kunt u van dichtbij over hen oordelen en bepalen aan wie u uw stem zult geven.

Het 2de kamerlid heeft een sterke band met zijn kiezers. De volksvertegenwoordiger weet door wie hij gekozen is. Dat verplicht hem tot voortdurende attentheid op de belangen van zijn kiezers. Zijn partij zal hem niet zo licht meer kunnen dwingen binnen de fractie-discipline. Hij heeft immers vooral rekening te houden met de mensen in zijn district. Die kunnen zijn gedragingen en prestaties volgen. Als hij zijn kiezers in de steek laat, zijn verkiezingsbeloften niet gestand doet of zijn taak te nonchalant opvat — loopt hij gevaar de volgende keer niet herkozen te worden. Die kiezer heeft vat op zijn volksvertegenwoordiger. Er bestaat tussen beiden een band.

Bij de huidige partijpolitieke constellatie zal het systeem dat wij voorstellen grote moeilijkheden met zich meebrengen. Wij zijn ons dat bewust. Eveneens zijn wij er echter van overtuigd dat bij een consequente toepassing van onze hoofdgedachten de politieke partijen gedwongen zullen zijn zich te hergroeperen. De Nederlandse kiezer zal zich op den duur gaan uitspreken in grotere politieke eenheden. Wij achten dat wenselijk. Onder die omstandigheden zal het nieuwe stelsel tot zijn volle recht komen.

door
E. Denig.

De Democraten '66 vormen een politieke partij, die - na de weerklank op het uitgebrachte "Appèl" - op 14 oktober 1966 is opgericht. Deze oprichting vond plaats, omdat de ideologieën van de bestaande partijen geen antwoord meer gaven op de vragen van onze maatschappij. Reeds in het eerste politieke programma werd de doelstelling als volgt geformuleerd :

"De partij heeft tot doel (voor Nederland en, zo mogelijk, andere landen) bij te dragen tot de geestelijke en materiële ontplooiing van alle mensen, ongeacht hun levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, nationaliteit, maatschappelijke afkomst of sexe. Daartoe zal de partij streven naar een radicale democratisering van de Nederlandse samenleving in het algemeen en van het Nederlandse politieke bestel in het bijzonder".

Wie de korte geschiedenis van D'66 overziet, constateert dat de doelstellingen onveranderd zijn gebleven: radicale democratisering van de samenleving, niet alleen op staatsrechtelijk gebied (gekozen premier, districtenstelsel, gekozen burgemeester enz.) maar evenzeer op de maatschappelijke terreinen van onderwijs, huisvesting, arbeid enz.. En - hiermee samenhangend - de sanering van ons politieke bestel. In de loop der jaren zijn in deze doelstellingen alleen accentverschuivingen en aanvullingen aan- gebracht: een nieuwe visie op de ontwikkelingssamenwerking en groeiende aandacht voor de opkomende milieu- en grondstoffencrisis. Bovendien heeft D'66 in zijn program en in zijn acties steeds duidelijk gesteld :

- een fundamenteel wantrouwen te koesteren tegen ongecontroleerde machtsconcentraties in de staat, ondernemingen en organisaties (geen macht zonder controle),
- individuele keuzevrijheid en deelneming van alle betrokkenen na te streven bij iedere besluitvorming (de burgers bij het bestuur).

In de tijd gezien, vertoont D'66 het volgende beeld :

1967

D'66 neemt voor het eerst aan verkiezingen deel en wel op 15 februari. Bij deze verkiezingen voor de Tweede Kamer behaalt D'66 zeven zetels (4,5%).

1968

Op het D'66-congres te Leiden (op 14 september) houdt fractie- voorzitter Hans van Mierlo een belangrijke rede, waarin hij de

volgende historische woorden spreekt: "We moeten een revolutie maken voordat die uitbreekt, een stille revolutie, die kanalen graaft van de burgers en hun frustraties naar de centra van de macht".

1969

D'66 tracht naar binnen en naar buiten door de zgn. "gesprekken aan de basis" zoveel mogelijk mensen te betrekken bij de gedachtevorming over twee belangrijke thema's : open deelneming en internationale gerichtheid.

1970

Bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten (op 18 maart) maakt D'66 weliswaar niet de verwachte "sprong vooruit", maar wordt wel een middelgrote partij: 7,7%. Bij de daarop volgende gemeenteraadsverkiezingen (van 3 juni) gaat D'66 in veel plaatsen weer wat in stemmental achteruit. Op 20 december wordt het D'66-beleidsplan vastgesteld: een schets voor regeringsbeleid in de periode 1971-1975.

1971

Mede gebaseerd op het D'66-beleidsplan komt een ontwerp-regeringsplan met PvdA en PPR tot stand, alsmede het alternatief kabinet Den Uyl-Van Mierlo. De Kamerverkiezingen van 28 april geven D'66 11 zetels (6,8%). In de Eerste Kamer krijgt D'66 zes zetels. In de loop van het jaar komen de discussies op gang over de vorming van één nieuwe Progressieve Volkspartij.

1972

Door de val van het kabinet-Biesheuvel zijn opnieuw verkiezingen nodig. Met PvdA en PPR - en weer steunend op het D'66-beleidsplan - komt een nieuw regeerakkoord tot stand: Keerpunt '72. De verkiezingen op 29 november bezorgen D'66 een teruggang: 6 zetels (4,2%).

1973

D'66 krijgt (in Breukelen) zijn eerste burgemeester. In het op 11 mei geformeerde kabinet-Den Uyl levert D'66 vier bewindslieden: minister Gruyters (Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) en drie staatssecretarissen. Door het geringe enthousiasme van PvdA en PPR verdwijnt de Progressieve Volkspartij weer uit het geaicht.

1974

Bij de Statenverkiezingen van 27 maart leidt D'66 een zwaar verlies; zij behaalt slechts 1% van de stemmen. Als gevolg daarvan doet D'66 bij de daarop volgende gemeenteraadsverkiezingen in veel plaatsen niet meer mee. In het najaar wordt op een partijcongres over de eventuele opheffing van D'66 gestemd; de daarvoor vereiste meerderheid is echter niet aanwezig.

1975

Na een jaar van weinig activiteiten besluit D'66 op een partijcongres in Leiden (op 29 november) hard te gaan werken aan een come-back, o.m. door het opstellen van een nieuw partijprogramma. Fractievoorzitter Jan Terlouw geeft in een paar woorden aan waar het politiek om gaat: "De samenleving moet door de bocht, moet van materiële groei naar immateriële groei".

de Rijn in West-Duitsland, met o.a. het grote bezwaar van de warmtebelasting van het rivierwater; maar in onze eigen structuurschema's voor elektriciteitsvoorziening wordt naar hartelust gebruik gemaakt van het oppervlaktewater voor de koeling van de centrales.

Nederland toont geen wezenlijk andere opvatting over wat je met oppervlaktewater mag doen dan de andere Rijnsoeverstaten.

Ik wil niet zeggen dat we schuldiger zijn dan Fransen of Duitsers, maar we opereren vanuit precies dezelfde mentaliteit.

Heeft het dan zin ons af te vragen wie een beetje schuldiger of een beetje onschuldiger is ?

De feiten zijn bekend, ze zijn overbekend. De Rijn is dood.

Maar feitenkennis blijkt niet te helpen. Ir. Van Veen heeft ons als nieuwjaarsgroet in januari 1975 een 'Dromerij(n)' gestuurd, die zich van de gebruikelijke dromerijen onderscheidde door helderheid, doorzichtigheid en verklaarbaarheid.

Heeft het geholpen ? Nee.

Leefde La Fontaine nog, hij zou wellicht in een neerslachtige bui een fabel hebben geschreven van de volgende soort.

De ezel en het paard arriveerden dorstig bij de Rijn. Ze springen er in om te drinken maar merken dat het water troebel is en dat het stinkt.

'Dit water is vuil', balkt de ezel, 'stroomopwaarts zal het schoner zijn. Ik zal eerst een eind zwemmen, dan zal ik drinken.' Hij is echter niet sterk genoeg om tegen de stroom op te tornen. Het gevolg is dat hij ver stroomafwaarts terecht komt en zijn dorst moet lessen met water dat méér in plaats van minder stinkt.

Het paard daarentegen klimt op de kant en drinkt, steeds als zijn dorst dat nodig maakt, met zijn neus dicht, maar melancholiek en berustend, het onaangename water. Want het is een dwaas die zich tegen het onvermijdelijke verzet.

Hoe dwaas durven we te zijn, die vraag stellen we vandaag.

De Rijn is dood en zal dood blijven als we proberen dat met wat maatregelen, met wat overleg, met wat afspraken, maar vanuit dezelfde, de huidige mentaliteit te veranderen. De mentaliteit die zegt :

- + Welvaart komt eerst, i.p.v. welvaart komt ook.
- + Productie komt eerst, i.p.v. productie kent voorwaarden.
- + De natuur mag niet óverbelast worden, maar hij kan wel heel wat aan.
- + Eerst de werkgelegenheid maar eens herstellen, en dan zien we wel weer.
- + Pas op voor de concurrentieverhoudingen.

Vindt U dat laatste ook zo'n krankzinnig argument ? Er is strenge geheimhouding van lozingsgegevens van fabrieken om hun concurrenten niet de kans te geven iets na te bootsen. Ik dacht dat als je de spelregels voor iedereen gelijkelijk verandert, b.v. door openbaarmaking van lozingsgegevens te verplichten, de concurrentiepositie in wezen gelijk kan blijven.

Zoiets kan me triest stemmen. De consument van water hoeft niet

te weten wat ie drinkt (terwijl dat toch al lang geen kleurloze, reukloze, smaakloze vloeistof meer is), de bereider van dat water hoeft niet te weten wat ie er uit moet halen (terwijl hij daar toch soms 's nachts badend in z'n zweet van wakker moet worden), als bescherming van de concurrentiepositie maar gegarandeerd is. Zolang er een mentaliteit is waarbij dergelijke redeneringen houdbaar zijn, is er geen sprake van dat de conditie van de Rijn wezenlijk kan verbeteren, geen sprake van, ook niet door afspraken, vergaderingen, witte, zwarte en beige lijsten.

Ik heb niks tegen de industrie, integendeel, hij is nodig, nuttig, essentieel. Industrierpolitiek is een van de belangrijkste onderdelen van het overheidsbeleid, maar zolang natuur- en milieubeleid ondergeschikt blijft aan de produktie, is er voor de Rijn geen verbetering te verwachten. Dat geldt gelijkelijk voor Frankrijk, Duitsland en Nederland. Het is een niet van grenzen afhankelijke mentaliteitswijziging die nodig is, zoals ook vervuiling zich niet aan grenzen stoort.

Zoutopslag in Frankrijk, om dat zout dan bij hogere waterstanden toch in de Rijn te kieperen, reuze aardig, maar symptoombestrijding. Een oplossing vanuit de mentaliteit die het probleem nooit zal kunnen oplossen. De Fransen nemen het woord 'oplossing' te letterlijk, une solution, NaCl in H₂O, 200 mg/l.

Wat de Rijn nodig heeft, dat is het wezenlijke inzicht dat bederf van andermands ecosysteem uiteindelijk zelfvernietiging is. Dat inzicht is niet te bereiken met het dichtdraaien van de aardgaskraan, het blokkeren van vaarwegen, met economische sancties of dreigende taal in diplomatieke verpakking, hoe welluidend ook.

Daarom geloof ik dat :

- + het Centrum voor Europese Vorming
 - + het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie
 - + de Stichting Natuur en Milieu
 - + de Stichting Reinwater
 - + de Vereniging Milieudefensie
 - + het Wereldnatuurfonds Nederland en
 - + de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee
- de enig mogelijke vorm hebben gevonden : een Appèl, een aanroeping, een trompetsignaal, een oproep om na te denken over wat we aan het doen zijn.

Het is ook met een soort appèl in mijn gedachten dat ik vorig jaar heb voorgesteld een interparlementaire Rijnconferentie bijeen te roepen, waarover de oriënterende besprekingen zich thans met de snelheid van een slak voortreppen.

Een appèl van uw organisaties om na te denken of het water van de Rijn in bloed moet veranderen voor we iets doen.

Een appèl om te beseffen dat er een moment kan komen dat het te laat is voor het redden van de Rijn. Te laat is het b.v. als de EEG de handen ineenslaat op het moment dat voedselgebrek zich ook in onze landen gaat doen gevoelen.

Als schol en tong in het waddengebied niet meer kunnen bestaan. Als de Noordzee als kraamkamer van jonge visjes is weggefallen.

Nu al zijn de vooruitzichten voor een goede oogst van wintergraan in de Sovjet-Unie en de USA niet gunstig. De bodemomstandigheden voor grote oogsten van zomergraan in dezelfde landen zijn niet aanwezig op het ogenblik. O.a. door overmatig gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen balanceert in China de opbrengst op het scherp van de snede.

Een appèl om iets te doen voor het te laat is. Alleen een levende natuur produceert voedsel en voedsel valt niet te synthetiseren in onze fabrieken met optimale concurrentieverhoudingen. Om nu eens te citeren uit een andere Heilige Schrift dan die ten grondslag ligt aan onze cultuur, maar die een andere cultuur als fundament dient, de Koran : 'Voor ulieden is geoorloofd jachtwild van de zee en het voedsel nemen daarvan ...'

Of 'En Hij is het die de zee heeft dienstbaar gemaakt, opdat gij uit haar zoudt eten fris vlees, en opdat gij daaruit sier zoudt ophalen om u daarmee te tooien, en gij ziet de schepen haar doorklieven; en opdat gij uw begeerte bevredigt naar Zijn genade-gaven en opdat gij wellicht dankbaar wordt.'

Met de conditie van de Rijn zijn deze woorden niet in overeenstemming, en ze worden het niet zolang we niet begrijpen wat werkelijk van belang is voor de mens en zijn ecosysteem.

Daarom ondersteun ik graag uw Rijnappèl, dat gelijkelijk geldt voor

- + Fransen, Duitsers en Nederlanders,
- + voor regeringen, parlementen en bevolking,
- + voor linkse partijen en rechtse partijen,

en ik hoop dat het gehoord wordt.

A A N V U L L I N G E N E N W I J Z I G I N G E N
A D R E S S E N

GEMEENTERAADSLEDEN met gecombineerde lijsten :

Toevoegen :

Mr. D.J. Broer v.Vredenburgweg 551 Rijswijk 070-943587

schrappen :

N.C. de Ronden Roland Holstlaan 27 Reeuwijk 01829-3248

BESTUUR STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU

Toevoegen :

W. Dik
(Hoofdbestuur lid) Lange Driesstraat 23 Helvoirt 04118-2282

(Plaatsvervangende
Hoofdbestuur leden) J.F. Glastra van Loon
C. Mertens.

GEMEENTERAADSLEDEN met eigen D'66 lijst :

Schrappen :

A. Martini Hoekenes 110 Amsterdam 020-193437

Toevoegen :

W. Wessels Bredeweg 16 I Amsterdam 020-940299

R A P P O R T E N

Het rapport "Maatschappij-Analyse" was het eerste van een serie waarin de volgende rapporten nog zullen volgen in de komende maanden :

- "Ondernemingsdemocratie", door J.C.J.M. van der Does de Willebois
- "Industriebeleid" , door W. Zegveld
- "Veiligheid als maatschappelijke waarde" door J.J. Schwarz
- "Ondernemingsgewijze productie en sociaal ondernemerschap" , door J.F. Glastra van Loon
- "De toekomst van de grote stad", door J van Marissing en A. Martini
- "De 1% norm" , door E. Nypels
- "Onderwijsbeleid" , door F.W.M. v.d. Ven

door
A.R. van der Burg.

Het is al weer een aantal maanden geleden dat ik mij waagde aan een verklaring van de gedaanteverandering die zich in tien jaar heeft voltrokken bij het verschijnsel D'66-mens. Wat mij het meest getroffen had, was het grote verschil tussen de dynamische, nog voor alles openstaande, het-wel-eens-anders-en-beter-willen-doende 66-er van 66 en de wat huisbakken aandoende 66-er van 76, die zit te zemelen over middenpartijen, compromissen tussen liberalisme en socialisme, afstand namen tot de PvdA en tot Wiegel, enz. enz. In het kort : het breekijzer heeft plaats gemaakt voor de schemerlamp.

Bruins heeft daar op ingehaakt (Peperbek 76/2) en ik kan hem daarvoor niet dankbaar genoeg zijn, omdat hij mijn betoog zo schitterend illustreert. Ik ga hem op de voet volgen. "vdB heeft ... een terugblik geworpen, waarin ik een zeker heimwee naar het verleden bespeurde". Typisch misverstand van iemand die zelf afscheid van zijn wilde verleden heeft genomen en nu nog wel eens bij het haardvuur aan die toch wel avontuurlijke dagen terugdenkt. Omdat ikzelf al lang voor 1966 mijn wilde haren kwijt was, ken ik dat verschijnsel helemaal niet bij mezelf. Ik ben met de ideeën van 1966 nu altijd nog beter bij de tijd dan de mensen die weer teruggevallen zijn op ons 19e eeuwse politiek bestel. Als ideeën in 10 jaar volkomen overboord gegooid moeten worden, dan hebben ze maar een geringe handelswaarde. Bovendien heb ik geen terugblik geworpen, maar juist met verbazing het gebeuren anno 1976 waargenomen.

Bruins zegt dan : "vdB schrijft dat 10 jaar geleden de meesten nog niet wisten, hoe het antwoord op de dringende eigentijdse problemen moet zijn" en hij wil dan wel eens van mij horen hoe inmiddels het antwoord luidt. Ook hieruit klinkt de stem op van de klassieke politikus, die de zekerheid van het evangelie, of van Marx, of van Adam Smith nodig heeft om de politieke heilsboodschap te kunnen brengen. Het nieuwe van D'66 was nu juist dat het zulk een heilsboodschap niet had en open stond voor mogelijke oplossingen van de maatschappelijke problemen, zonder vooringenomen standpunt of dogma. Wat mij betreft is het antwoord op B's vraag dan ook : "Ik heb nog steeds geen antwoord."

Hij vervolgt: "Wel is duidelijk, dat een centrumpartij uiterst verwerpelijk is. Nu zijn voor mij 'links' de socialen ofwel de a-economischen en 'rechts' de economischen ofwel de asocialen." Hij konstateert dan dat na de socialen het economische weer meer aandacht moet krijgen. "Dat betekent dus inderdaad heel nuchter centrumpolitiek. Wil vdB mij het verwerpelijke daarvan toch nog eens uit de doeken doen ?" Nu, dat wil ik wel, al beschouw ik een andere mening dan de mijne niet direkt als verwerpelijk, zeker niet als die mijn beweringen zo duidelijk adstrueert. Wat ik heb willen

zeggen is dat voor mensen die bij de tijd zijn de enorme problemen van het laatste kwart van de 20ste eeuw niet kunnen worden opgelost met de middelen en dogma's van socialisme en liberalisme of van wat ook daar tussenin. Ieder die op deze as zit en denkt is in mijn ogen zonder meer een aarts-conservatief, ongeacht of hij zich links, midden of rechts noemt.

Als de lezer nog niet overtuigd mocht zijn dat mijn bewering althans t.a.v. Bruins waar is, dan moet hij maar eens de rest van zijn betoog lezen. Het kan zonder een letter wijziging dienen als dagsluiting voor de Evangelische Omroep of als propagandatekst voor de RKPN. Alle bekende thema's van verontrusting komen er in voor : de on dankbaarheid tegenover de welvaartsvermeerdering, de toenemende zedenverwildering, het huwelijk als stabiliserende faktor, de kwade invloed van de vrouw, de toegenomen vrijheid die slechts tot criminaliteit leidt, de luiheid en het egoïsme van de huidige generatie en - niet te vergeten - dat je dit alles niet hardop mag zeggen, omdat er dan allerwegen moord en brandgeroep opstijgt.

Nogmaals : ik had zelf in de verste verte niet zo duidelijk uiteen kunnen zetten waar de geesten zich scheiden als Bruins nu gedaan heeft.

DE WITTE SCHUIMKLOPPER SLAAT ZIJN
SLAG ! MOET DAT NOU ?

door
F. Egter van Wissekerke.

De grote witmaker krijgt dan vermoedelijk toch zijn zin. Steenkamp - in de prehistorie van het CDA zelf "rooie Piet" gedoopt - dreigt te slagen in een opzetje, dat eigenlijk anno 1976 niet meer mogelijk moest zijn.

De meest uiteenlopende visies worden met een grote witte schuimlaag afgedekt, in de verwachting dat de kiezers volgend jaar al vergeten zijn wat daarònder schuilgaat. Want wàt hebben KVP, ARP en CHU nu eigenlijk gemeen ? Dat is snel gezegd : het zijn alle drie terminale patienten in de verziekte Nederlandse politiek. Als ze niet elkaars handje gaan vasthouden, zijn ze binnen afzienbare tijd veroordeeld tot het "splinterdom". En ja, dat is een afschuwelijk vooruitzicht als men zo lange tijd het gezicht van kabinetten heeft gemaakt - en gebroken !

Natuurlijk kunnen ze het niet maken het kabinet Den Uyl tot inzet van de verkiezingen te maken, maar zelfs zonder dat moet je toch wel heel weinig geven om duidelijkheid en begrijpelijkheid in de politiek, als je gezamenlijk vier jaar lang hetzelfde beleid hebt gesteund en tegelijkertijd afgekraakt en dan plotseling doet of dat allemaal niet is gebeurd.

Het meest tragische is wel dat het CDA zich nadrukkelijk als middenpartij aandient en onder die valse vlag straks zeker stemmen zal winnen. En dan niet vanwege het feit dat het allemaal veel voorstelt maar bij gebrek aan beter. Want het moet nu toch wel duidelijk zijn dat de polarisatie tussen PvdA en VVD haar beslag heeft gekregen. Deze beide partijen prijzen zich uit de markt door hun succes. In 1977 valt voor geen van beide een absolute meerderheid te verwachten, samen regeren zit er ook niet in. En wat gebeurt dus? De onvermijdelijke aanvragen aan het CDA liggen al klaar en zijn deels zelfs al verzonden. Enkele confessionelen met principes (dat is al bijna een contradictio in terminis) hebben het daar nu al moeilijk mee. Aantjes is daar een van. Maar zo principieel dat hij het CDA openlijk afwijst, is hij nu ook weer niet.

Dit hele treurige beeld is terug te voeren op het feit dat D'66 met haar ontploffingstheorie wel gelijk had maar het niet kreeg. Sommigen zijn van mening dat dat ook niet anders kon. Maar dan wordt al te gemakkelijk vergeten met welke ongelukkige tactiek deze partij haar juiste strategie uitvoerde. Ik heb er geen behoefte aan in dat verband voor de zoveelste keer uit te leggen hoe goed dat pistool op de borst wel was gericht. Maar het schot was wel raak: D'66 is op sterven na dood. En laat er nu geen misverstand over zijn: samen regeren met de PvdA en zo een progressief beleid van zijn al te collectivistisch/socialistische tendenties te ontdoen, was en is een goede zaak, zolang D'66 het niet alleen zou kunnen. Ook het idee van een Progressieve Volkspartij was begrijpelijk, als men er althans van uit kon gaan dat dat een niet-socialistische partij zou worden. Maar dat was van het begin af aan in de Nederlandse verhoudingen een hersenschim.

Terug naar het heden. D'66 lijkt op de weg terug naar een eigen identiteit. Binnen de regering heeft Gruyters zich terecht sterk gemaakt voor een open Oosterschelde. Of de geruchten juist zijn, dat zijn partij er zelfs een kabinetscrisis voor over heeft, weet ik niet; maar er zijn voor fluttiger zaken kabinetten (uiteen) gevallen. De invloed die een verkeerde - d.w.z. dichte - oplossing op het leefmilieu voor vele generaties na ons zal hebben is te groot, dat enkele miljoenen méér (en reputaties van waterstaat-technocraten minder) doorslaggevend zouden mogen zijn.

Terlouw heeft eveneens op enkele belangrijke momenten het (nieuwe?) eigen gezicht van D'66 laten zien. De verlening van het ANS-project - op zichzelf geen politiek geladen kwestie - is desondanks vooral zo essentieel, omdat blijkt dat onze wetenschap en industrie juist op dit toekomst-gerichte terrein zelfs een Nederlands antwoord op de "défi américain" van Servan-Schreiber, dat opties voor de toekomstige ontwikkeling van onze economie openbreekt. Ook Terlouw's

stellingen dat de 1%-norm in elk geval een bovengrens moet betekenen, die in de komende jaren omlaag moet, is een geluid D'66 waardig.

En vandaar aan het eind van dit commentaar : ik ben nog steeds van mening dat D'66 gewoon aan de eerstvolgende verkiezingen moet deelnemen.

DE MICRODEMOCRATIE
VAN DE ANTI-FLUORIDEERDERS

door
A.R. van der Burg.

Er mag al de nodige stank opstijgen uit de pseudo-, halfware en lijnrecht vervalste argumenten tegen fluoridering van drinkwater, de atmosfeer wordt bepaald ondragelijk als de democratie erbij gesleept wordt. Weliswaar worden we in onze democratie dagelijks gedwongen tot het doen van allerlei onprettige daden of tot het ondergaan van niet gewenste invloeden, zoals het betalen van belasting, het stoppen voor verkeerslichten als men haast heeft, het schrijven van een boze brief aan het GEB omdat de rekening niet klopt, het eten van voedsel met de grootst mogelijke troep erin, het opkomen voor de dienst, het leven onder een aanvliegeroute of aan een verkeersweg of in de buurt van Pernis, het drinken van Rijnwater (met te weinig fluor, maar te veel van minder aangename zaken), het moeten aanhoren van een avondje AVRO bij de burens, maar daar maken deze gelegenheidsdemocraten zich niet zo druk om. Neen, de vrijheid van de mensen wordt pas echt aangetast als het te lage fluorgehalte van het water wat wordt verhoogd. Weliswaar merkt niemand daar wat van en wordt door vrijwel niemand ontkend dat dit echt wel beter voor onze gezondheid is, maar ja, helaas kan het niet, want daardoor zou onze democratie aan het wankelen worden gebracht.

Je vraagt je dan natuurlijk wel af wat deze verwrongen geesten zich eigenlijk bij het begrip democratie voorstellen. Is het zoiets als anti-fluorocratie ? Ik ben maar van één ding zeker : ik word er kotsmisselijk van.

door
Ruud Löbler.

Hiermee kom ik terug op het stukje waarmee ik in het vorige nummer mijn reentrée bij Peperbek maakte. Ik lanceerde daarin een idee dat op dat moment inderdaad niet meer was dan 'zomaar een idee'. Naarmate ik er nu wat langer over heb nagedacht, vind ik voldoende aanleiding er op door te gaan. Dit mede in de hoop dat ook anderen daar aandrang toe zullen krijgen.

De volgende uitgangspunten zijn naar mijn mening onverbrekkelijk verbonden met het nadenken over het functioneren van ons democratisch bestel :

1. Wij kiezen uit ons midden mensen die onze zaken voor ons regelen. Tevens kiezen wij mensen die moeten controleren of die 'regelaars' hun werk naar onze tevredenheid doen.
2. Het kiezen geschiedt volgens het meerderheidsbeginsel via een stelsel van verschillende politieke partijen.
3. De partijen - veelal in de vorige eeuw ontstaan - gaan nooit uit van de verscheidenheid van de bevolking als geheel, nee, zij stoelen op bindende elementen, die kleine tot grotere tot soms zeer grote, groeperingen doen ontstaan. Van de aanvang af zijn er in de top van de partij sterk gemotiveerde lieden, wier streven er wel op gericht moet zijn de gehele bevolking van de enig juiste visie van hun partij te overtuigen.

Het lijkt nauwelijks nodig, maar terwille van de duidelijkheid voeg ik eraan toe, dat de drie punten hier vrij ongenueanceerd en overgesimplicifeerd zijn weergegeven. Ten overvloede nog enkele kanttekeningen.

- ad.1: zoals het hier staat, is het natuurlijk niet precies. Wij kiezen ministers niet rechtstreeks en ook over de kwestie monisme-dualisme is het laatste woord nog niet gezegd;
- ad.2: in principe juist, maar de praktijk leert dat meerderheden nogal eens plegen te fluctueren;
- ad.3: in essentie juist: de grondslag van de partijen is ideologisch, of confessioneel, of beide. Het 'enig zaligmakende' als onwrikbaar uitgangspunt voor een partij geldt eigenlijk alleen voor wereldbestormende partijen als de socialistische en communistische. Voor de liberale partijen al veel minder en ook bij de confessionele partijen is de realiteitszin groot genoeg om in te zien dat het uiteindelijk ideaal : de gehele bevolking onder de vleugels van de ene partij, een onhaalbare kaart is.

Nu heeft, zoals iedereen weet, D'66 zich in de eerste jaren van

haar bestaan, bejverd vooral dat verouderde partijstelsel te doorbreken. Om verschillende redenen is dat mislukt. Het heeft weinig zin een opsomming te gaan geven van al die redenen. Belangrijker is het de vraag te stellen : was dit streven van D'66 onjuist ? Is het daarom mislukt ?

Naar mijn stellige overtuiging niet. Ik geloof nog steeds dat het één van de meest zinnige oogmerken van de beweging D'66 was. Zomin als de industrie, de landbouw, wegenbouw, woningbouw en noem maar op, zich nu nog zal bedienen van 19e eeuwse machines, zomin kan de 20e eeuwse politiek worden gerund door 19e eeuwse partijen.

Houdt dat in dat mensen ook nog de zekerheid van confessie of ideologie uit handen geslagen moet worden ? Steevast de vraag als de discussie de richting van 'pragmatische' politiek uit gaat. Maar waar slaat dat in vredesnaam op ? Gelukkig zullen er altijd mensen zijn en blijven, wier denken en voelen wordt beheerst door sociale bewogenheid, of door een diep religieus besef, of door een geest die men humanitair-liberaal zou kunnen noemen. Zouden zulke mensen daarom niet 'pragmatisch' kunnen zijn ? Wat een onzin. Het zijn menselijke karakteristieken die universeel zijn en zo oud als de mens zelve. Zeker geen uitvindingen van Christus, Erasmus of Marx. Dat christelijke, liberale en socialistische beginselen in de 18e, resp. 19e eeuw tot politieke partijvorming hebben geleid is nu, achteraf, alleszins verklaarbaar. Maar is dat ook nu nog zo ? Kan men niet sociaal bewogen zijn en tegelijkertijd wat behoudend ? Niet katholiek en tegelijkertijd liberaal ?

Dat vandaag de dag in totalitair geregeerde staten 'de' partij de dienst uitmaakt voor de mensen inplaats van namens de mensen, kan voor die staten afzonderlijk ook wel worden verklaard. Maar hoe moeten we verklaren dat in een toch wel verlichte democratie als de onze, anachronistische partijblokken opereren en er hier en daar ook tendenzen tot monopolievorming van één partij waarneembaar zijn ?

Dat is zo ongeveer, in zeer kort bestek, de gedachtengang die mij mijn idee ingaf. Het is toch je reinste waanzin om heel de moderne machinerie van de staathuishouding gaande te houden met verouderde stoommachines ?

Welnu, ik geloof dat er een meerderheid in Nederland is die best van die verouderde partijvorming af zou willen. Die een progressief beleid in de ruime betekenis van het woord (en niet alleen in de linkse betekenis) zou voorstaan. Dit is destijds allemaal door D'66 verkondigd, u weet het. Gaandeweg is het geluid verstomd en heeft D'66, eens zo wars van de 'verouderde' tegenstelling links/rechts, zich toch bij die tegenstelling neergelegd en hanteert het begrip 'progressief' nu, net als iedereen, alsof het synoniem is met 'links', of op z'n minst 'links van het midden'.

Mijnentwege. Maar intussen zou ik toch wel erg benieuwd zijn naar een onderzoek onder het electoraat om aan de weet te komen hoe de werkelijke partijverhoudingen in Nederland liggen. Vandaar mijn idee, waarvan ik de essentie herhaal :

'een enquête onder een werkelijk representatieve steekproefgroep, waarbij het er niet om gaat aan de weet te komen op welke partij

men zal stemmen, maar waarbij een rangorde wordt bepaald van politieke issues, los van partijprogramma's. Men zou dat kunnen doen door die issues uit de partijprogramma's te halen, ze zorgvuldig te objectiveren en ontdoen van partijpolitieke franje en ze vervolgens voorleggen aan de groep. Men beperke het aantal issues tot bijvoorbeeld tien en men laat iedere deelnemer aan de steekproef een lijstje opstellen van die tien punten in de door hem/haar gewenste volgorde. De hele boel wordt verwerkt volgens de methode V.d.Berg en daarna worden de gevonden uitkomsten terugvertaald in partijprogramma's.'

Misschien zijn er betere, waterdichtere, manieren te bedenken om een onderzoek als hier bedoeld, in te stellen. Zeker zal men, zo besef ik nu, het bij de vraagstelling niet alleen moeten zoeken in rangorde van issues, maar in de eerste plaats in de nuancering per issue (abortus!) en daarnaast in rangorde, teneinde een zo objectief mogelijk terugvertalen in partijprogramma's mogelijk te maken.

Waarom zou een aantal partijen het niet eens gezamenlijk op zich nemen zo'n onderzoek te laten doen? Zouden ze daar niet meer inzicht uit putten over wat er onder de bevolking - die zij immers vertegenwoordigen - leeft, dan maar te blijven afgaan op wat de minieme aantallen mensen die de partijvergaderingen bezoeken, te vertellen hebben?

Zou het zo misbruikte woord 'inspraak' dan niet eens eindelijk inhoud krijgen?

S U B J E C T I E F O N D E R W I J S

door
Lot (15)

Het is niet waar dat, zoals eens het rode boekje beweerde, de leerlingen op een school niets van de maatschappij merken. Er zijn wel degelijk invloeden van de maatschappij op de school, maar of die altijd genuanceerd zijn?

Materiaal over de maatschappij wordt de scholieren geleverd in de vorm van films, dia's, etc., die tot doel hebben de les te illustreren maar in feite de politieke voorkeur doen uitkomen van de leraar.

Ik geef hierbij een film over Brazilië tot voorbeeld. Dit soort documentatiemateriaal wordt vaak verstrekt door het desbetreffende land via de ambassade. In de film die ik zag werd het land opgemeld

alsof het één der meest vooruitstrevende landen ter wereld was. De architectuur van Brasilia en andere miljoenensteden werd breed uitgemeten, evenals sportevenementen en zonnige beelden van de koffie- en rubberplantages.

Wat mij echter verbaasde of eigenlijk niet, was dat er niets werd gezegd over de nare dingen die er toch in overvloed voorkomen. Men maakte bijvoorbeeld luchtopnamen van enkele miljoenensteden, maar ik had best wel eens een kijkje willen nemen daar onder in de straten tussen en achter de wolkenkrabbers. Maar dat liet de film niet zien. Ook was er geen spoor te bekennen van de Indianen en andere onderdrukte bevolkingsgroepen.

De leraar had tevoren terloops opgemerkt dat de film alleen de prettige kanten van het leven in Brazilië liet zien, maar in feite weegt deze opmerking voor de leerling niet op tegen al de zonnigheid en festiviteiten die in de film getoond worden. De leerling wordt dan ook door dit soort rotzooi volkomen verkeerd ingelicht, ja, ik zou bijna zeggen, gehersenspoeld, indien dit soort films regelmatig op scholen worden getoond zonder dat de leraar het enigszins reëler voor de leerling maakt.

Zolang dat niet gebeurt zouden dit soort films niet op scholen vertoond moeten worden. Dan maar geen invloed van de maatschappij op de school.

xxxxxxxxxxxxxxxxx deze xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx maand xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx kort xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Resoluut D'66

(RL) Al bij het eerste bericht in de media over het samengaan van D'66 met 'Resoluut' (de groep De Zeeuw), mochten we vernemen dat mevrouw Ien v.d. Heuvel zich namens haar Partij van de Arbeid zéér verheugde over deze ontwikkeling. Terlouw liet weten dat het samengaan van D'66 met Resoluut geen konsekventies zou hebben voor het regeringsbeleid.

Kortom, in beide gevallen reacties die te voorspellen vielen. Alleen valt te hopen dat de heren Terlouw en De Zeeuw zich inmiddels kogelvrije vesten hebben laten aanmeten. Vesten die de brave borsten afdoende bescherming bieden tegen eventuele pistoolkogels. Hopenlijk heeft met name Terlouw niet het vest van Van Mierlo te leen gevraagd....

Overigens. hoe zou de nieuwe partij gaan heten ? DEO 66 ?

STATENLAAN 23
DEN HAAG

1900
1900
1900

Port betaald
Port Paye
's-Gravenhage

Peperbet

5
76

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

9e jaargang, nummer 5
(doorlopend nummer 96)
mei 1976

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Ruud Löbler (RL)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nooteboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent:
E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

KOPIJ voor het juninummer uiterlijk 24 mei bij RED-ADM

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

F.K.L. Rogier, Reeuwijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester);
drs. Ila Schoutsen, Amsterdam;
H. Jongedijk, Wassenaar;
R. van Kamp, Amstelveen;
N.F.I. Schwarz, Den Haag.

De PPR zal naast het opdelen van de grote concerns ook wel splitsing van de grote partijen gaan eisen.

Nog even en we gaan bij het voetballen naar de scheidsrechters kijken, en niet naar de voetballers. Net als in het parlement.

De Christelijke partijen weten precies wat ze willen, namelijk dat ze liever een ander vriendje wensen. Wat voor vriend ze ook hebben.

Het is niet Oranje boven maar Rood Boven
bij stoplichten.

Dat kan alleen bij het CDA, zelf een programma schrijven en het er dan niet mee eens zijn.

De KVP wordt na de noodprocedure wel een soort zelfbedienings politieke partij.

Van onze parlementaire redakteur :
Tweede Kamer beslist in mei over abortusverbod in de kraamkamer van de noordzee.
Minister overweegt verbod niet te ondertekenen.

Japie : Wie doet wat voor de modale zwartwerker ?

PPR

(HG) De PPR wordt steeds verder wereldvreemd. Na de vreemde voorstellen over bedrijfsdemocratie lees ik nu weer de volgende programma-punten in de krant :

1. Opsplitsen grote concerns als Philips, Shell en AKZO in aparte bedrijven, per bedrijfstak.
2. Slechts de ondernemingsraad mag het beleid van de bedrijfsdirectie controleren, niet de aandeelhouders.
3. Geen aftrekposten van de belastingen voor ziektekosten, reiskosten, schulden (hypotheken voor eigen huis), studiekosten kinderen.

Realiseert men zich dan niet dat dit slechts op revolutionaire, en niet op evolutionaire wijze mogelijk is ?
Vroeger dacht ik dat een fusie D'66 en PPR volstrekt logisch was, maar dat is wel voorbij. Of doet de PPR zo krampachtig om, naar links, afstand te nemen van de PvdA, precies zo als D'66 naar rechts is gegaan ?!

PvdA en SPD, lachen en huilen tegelijk

(EW) Vooral in NRC/Handelsblad is een interessante discussie aan de gang over de verhouding tussen de PvdA en de Westduitse SPD. De wetgeving gericht tegen radicalen in openbare dienst, blijkt voor vele Nederlandse socialisten onbegrijpelijk. Natuurlijk kan men lijnen terugtrekken naar het nationaalsocialistische verleden van onze Oosterburen. Maar sommige commentaren neigen daarenboven sterk naar het principiële bezwaar hebben tegen het realisme dat de SPD wèl en de eigen PvdA in zeer geringe mate bezit. Het wonderlijke idee van een anti-CDA resolutie, dat bv. Kombrink schijnt te huldigen en dat - indien gerealiseerd - alleen maar kan leiden tot een oppositierol na 1977, geeft de SPD-woordvoerders in hun discussie met prominenten als mevrouw Van den Heuvel en de heer Drs. Van den Berg nog meer gelijk dan ze eigenlijk verdienen.

Tot nadenken stemt ook dat de waardering die men achter Enschede heeft voor deze beide spraakmakers op gebied van de buitenlandse politiek bijna even gering is als die welke de PvdA zelf voor haar eigen minister Van der Stoep blijkt te hebben. Gedeconfessionaliseerd domineesland, gidsland in de vaart der volkeren, lachen ze nou alleen maar buiten onze landsgrenzen ? Of kunnen we daarbinnen maar beter huilen ?

CDJA, CDNee

Op een sombere dag in de lente van '77 staan vier mannen heftig te diskussiëren voor een gebouw met het opschrift : Kiesraad. Ze hebben ieder een enveloppe bij zich met een opschrift. Drie daarvan luiden : CDA, CDN en Evangelische Volkspartij. De vierde man staat te veel naar rechts om het opschrift te kunnen zien.

Steenkamp : "kán ik mijn lijst nou indienen of níet ?"

Andriessen : "hè, wacht nou nog éven, er zijn nog een páár hobbels. De aanmelding sluit pas over een uur. We komen er heus wel uit."

Even later gaat Steenkamp naar binnen;
de andere drie merken het niet

(Van Wilgenburg)

Portugal en het stuwmeer van Pronk

(EW) Wanneer U deze regels leest, zijn de verkiezingen voor het eerste echte parlement in Portugal al weer achter de rug. Mijn prognose dat er een duidelijke ruk naar rechts - dus winst voor de links-liberale PPD en de Christen-democraten ten koste van socialisten en vooral communisten - zal plaatsvinden, kunt U dus aan de feiten toetsen. Het blijft een klein wonder dat de situatie die in 1975 regelrecht op een burgeroorlog leek af te stevenen, zo is gestabiliseerd. Veel waardering moet men daarbij hebben voor de politiek onervaren militairen, die met een minimum aan begeleiding van het proces, geslaagd zijn in hun opzet een werkelijke democratische ontwikkeling in gang te zetten.

Maar ook de Portugese bevolking als geheel valt te prijzen om haar onverwacht volwassen realisme. De ernstigste bedreiging van het Portugese experiment ligt nu in de economische situatie, waaraan de mondiale crisis mede debet is. Toch meen ik dat juist in dit geval Pronk's stuwmeer nuttig gebruikt zou kunnen worden. Portugal heeft wellicht meer recht op onze steun dan Indira Gandhi's dictatuur of Castro's export-communisme. -----

xxxxxxxxxxxxxxxxx deze xxxxxxxxxxxxxxxx maand xxxxxxxxxxxxxxxx kort xxxxxxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxx

De heer J. Traag, Dr. J.C. Hartoglaan 161, Arnhem
verzoekt aan de administratie hem de navolgende nummers van
Peperbek te willen zenden, omdat die in zijn verzameling ontbreken:

- Jaargang 4 (1970 - 71) nrs. 1 - 10 en 12
- " 5 (1971 - 72) nrs. 4, 5, 11 en 12
- " 6 (1972 - 73) nr. 6
- " 7 (1973 - 74) nrs. 1 en 12

"De bedoeling is, dat ze gebonden gaan worden, zodoende !"
De administratie kan hem niet helpen, U misschien ?

door

F. Egter van Wissekerke.

De gezamenlijke verklaring van de heren Terlouw en De Zeeuw over een mogelijke toekomstige samenwerking van D'66 en de Groep-Resoluut kan men op twee manieren bekijken : vanuit politieke beginselen of vanuit politieke machtsvorming. Dat laatste is trouwens voor sommigen ook een, ja soms het enige, politiek beginsel.

Maar vanuit echte politieke beginselen bekeken, doet de aankondiging toch wat wonderlijk aan. Want hoe men het ook keert of wendt, de enige oorspronkelijke inbreng die de Groep-De Zeeuw in deze samenwerking kan hebben, is die van het al dan niet openlijk uitgedragen confessionele verleden. Naar mijn mening bestaat aan dié bijdrage binnen D'66 niet veel behoefte. Integendeel, ik heb altijd gedacht dat D'66 niet in de laatste plaats ontstaan is als reactie op het verhullende effect van confessie in de politiek. En daarom zou men op basis van beginselen tegen de Groep-Resoluut kunnen zeggen :

"Als jullie iets zien in de beginselen van D'66, wordt dan maar lid, je bent van harte welkom".

N.m.m. past tegenover de Groep-Resoluut precies hetzelfde antwoord als tegenover LDP, DAC of wie dan ook. Ja misschien nog wel veel eerder omdat die laatste groepen tenminste uit hetzelfde "huis" afkomstig zijn.

Op basis van politieke machtsvorming echter krijgt de kwestie een ander gezicht. Zeker in het licht van een half mislukte CDA zou een relance van D'66 samen met de Groep-Resoluut wel eens kiezers kunnen trekken. Het probleem is alleen : hoeveel ? En belangrijker : hoeveel potentiële kiezers, die nog steeds zitten te wachten op een relance van het echte D'66, dus zonder socialistische maar dan ook zonder confessionele flirtations, raakt men terzelvertijd kwijt ? Alleen een groots opgezet kiezersonderzoek zou ons kunnen helpen. En zolang daar geen geld en/of tijd meer voor is, meen ik dat beginselen het maar eens moeten winnen van machtsvorming. En voor het overige ben ik van mening dat D'66 onversneden en in originele verpakking moet meedoen aan de volgende verkiezingen.

HUIDIGE SOCIALE PREMIEHEFFING IS FUNEST

door
J. van Wilgenburg.

Simpel gesteld kan men de beroepsbevolking in drie groepen indelen: de niet-aktieven, de aktieven in de produktiesektor en de aktieven in de derde sektor (organisatie, administratie en dienstverlening). De niet-aktieven kregen tien jaar geleden geen of een klein inkomen. Door het opgangkomen van de automatisering groeide de produktie. Met de grotere bedrijfsinkomsten in de produktiesektor konden daar meer mensen geplaatst worden, terwijl bovendien hogere lonen konden worden betaald. De derde sektor kon met loonsverhogingen niet achterblijven, wilde ze aan de vraag naar personeel in deze sektor kunnen blijven voldoen.

Automatisering is één van de oorzaken van de hoge arbeidskosten.

Daarnaast is geleidelijk het besef gegroeid, dat de niet-aktieven ook recht op inkomen hebben. Hiervoor werden de aktieve werknemers verplicht een deel van hun inkomen af te staan onder de naam : sociale premie. De sociale wetten zijn gebouwd op het principe van verzekering. De praktijk is echter, dat de premieheffing wordt aangepast aan het aantal mensen dat op dit moment recht op een uitkering heeft. Deze terugkoppeling heeft tot gevolg, dat de premieheffing eigenlijk een sociale belasting geworden is. Omdat het ons in de afgelopen jaren materieel zo goed is gegaan kon het netto inkomen, ondanks deze inkomensoverdracht, blijven stijgen. De werkgevers in de produktiesektor namen een deel van de premie direkt voor hun rekening en stonden toe dat de rest via loonsverhogingen indirekt door hen betaald werd. De werkgevers in de derde sektor moesten wel volgen, helaas.

De sociale premie is de tweede oorzaak van de hoge arbeidskosten.

Nu het (tijdelijk) economisch slechter gaat, gaan we beseffen dat er iets mis is. Naast de konjuncturele werkloosheid die tijdelijk is, ontstaat nu ook structurele werkloosheid. Hiervoor zijn twee oorzaken.

Ten eerste worden de arbeidskosten in de derde sektor te hoog, waardoor arbeidsplaatsen open worden gelaten, hoewel er behoefte aan is en er werklozen voor beschikbaar zijn.

Ten tweede vergelijkt men in de produktiesektor de arbeidskosten (loon + belasting + sociale premie) met de kosten van een machine die hetzelfde werk kan doen.

Wil men een reële vergelijking maken, dan moet men de machinekosten vergelijken met de arbeidskosten minus uitkering, of op zijn hoogst met loon + belasting.

Maar wat doet de werkgever; ja, wat móet hij wel doen in zijn positie?!

Hij vergelĳkt de machĳnesoten met loon + belasting + sociale premie, want het verschil hiertussen levert de rendementsverbetering die op korte termijn te behalen is en dáár kijkt hij naar. Dat hij op langere termijn via de sociale premie van de overblijvende werkers een ekstra uitkering moet opbrengen, dát vergeet hij. Op die wijze ontstaan goede bedrijfsrendementen terwijl de kollektieve uitgaven onverantwoord hoog zijn. Naast de uitkeringen worden de te hoge kollektieve uitgaven ook nog veroorzaakt door de hoge arbeidskosten in de derde sektor (ambtenaren, onderwijzers). De maatregelen die op dit ogenblik heftig besproken worden - steunmaatregelen, bezuinigingen, (nog meer) verhogen van de kollektieve uitgaven, belastingverlaging, konsumptie stimuleren - zijn allemaal konjunkturele instrumenten. Daar verander je de structurele werkloosheid niet mee, of het heeft hoogstens een tijdelijk effect. Het probleem zou onzichtbaar worden als de economische groei weer 6 à 7 procent zou worden, maar dat willen we eigenlijk niet meer, hoewel we 3 procent weer te weinig vinden.

Hier en daar gaan stemmen op dat de werkgevers moeten investeren, in mensen. Maar hoe voorkóm je dat ze gaan investeren in machines ? Dat zal uit het voorgaande duidelijk zijn. Ze investeren alleen in mensen als machines duurder zijn dan mensen. Dus de arbeidskosten moeten omlaag en/of de machines moeten worden belast.

De lonen moeten omlaag; maar niet verder dan we willen, en we willen liever niet. Dus de belasting moet omlaag; maar onderwijs moet blijven en alle subsidies moeten liefst omhoog. Dus de sociale premies moeten omlaag !

Stel dat we de sociale premies schrappen. Waar moeten de uitkeringen, dan vandaan komen ? Natuurlijk van de machines, dus uit de produktiesektor, waar de groei zit !

Dat kan men heel geleidelĳk doen door de sociale premies te bevriezen en de stijging van de sociale uitkeringen te betalen uit een geleidelĳk op te voeren sociale produktie belasting (SPB) gereleateerd aan omzet, winst of bedrijfsvermogen (machinepark).

In een later stadium zou men de sociale premies zelfs kunnen verlagen, opheffen, of negatief maken door een loonsuppletie van overheidswege. Tenslotte zou men er toe over kunnen gaan iedereen een gegarandeerde 'levensuitkering' als basisinkomen te geven. Door dit alles worden de arbeidskosten (kunstmatig) lager. Enerzijds worden machines daardoor relatief duurder, anderszijds dalen de arbeidskosten van het overheidspersoneel. Deze verschuiving van de sociale lasten van de werknemers naar de werkgevers en van de derde sektor naar de produktiesektor moet zodanig gebeuren, dat de totale lastenverzwaring voor de produktiesektor de groei van de produktie niet te boven gaat.

Wanneer men wérkelijk van mening is dat de lonen teveel gestegen zijn, dan dient er op de lonen bezuinigd te worden. Wanneer men meent dat de konjunkturele krisis niet overgaat zonder ekstra maatregelen, dan dienen er maatregelen genomen te worden. Maar ténzij de ekonomen objektieve cijfers kunnen leveren die deze stellingen 'bewĳzen', zal men hiervoor een politieke keuze moeten doen.

Wanneer men vindt dat de aktieven niet méér inkomen moeten afstaan aan de niet-aktieven dan nu reeds gebeurt, dan moeten de bestaande uitkeringen maar 'eerlijk' onder de niet-aktieven verdeeld worden. Of men dit al dan niet onfatsoenlijk vindt, is een kwestie van politieke en morele keuze.

Teneinde de structurele werkloosheid te bestrijden moet de sociale premieheffing geleidelijk overgeheveld worden naar een sociale produktie belasting. Dit is een technische kwestie. Willen we de SPB nog tijdens de volgende hoogkonjunctuur invoeren, dan moeten we snel met de voorbereiding beginnen. We moeten wel, want de huidige sociale premieheffing is funest.

Naschrift :

De sociale produktiebelasting (SPB) dient in bovenstaand voorstel voornamelijk ter medefinanciering van de door de kommissie-Lamers voorgestelde algemene loondervingswet (ALW). Er zijn vele combinaties van sociale belasting en premieheffing mogelijk. De optimale combinatie moet niet bepaald worden aan de hand van de huidige economische situatie, maar uit de te verwachten situatie na 1980. De regeling moet zó flexibel zijn, dat aanpassing aan de conjunctuur mogelijk is.

D ' 6 6 / R E S O L U U T E N H E T D A C

door
J. Traag

D'66 en Resoluut hebben elkaar dus gevonden. De vele gesprekken die er gevoerd zijn, hebben geleid tot een grote mate van overeenstemming, zelfs zodanig dat tot een gezamenlijk optreden bij de komende kamerverkiezingen is besloten. De 4e richting in de politiek begint eindelijk contouren te vertonen. Natuurlijk zal de goedkeuring van de beide kongressen nodig zijn om alles rond te maken, maar het zou onverstandig zo geen politieke zelfmoord zijn als dat negatief zou aflopen.

Ten Brink en de Zeeuw hebben verklaard geen samenwerking te willen met DS'70. Een heel logische uitspraak als men de opstelling van deze partij in het parlement heeft gevolgd. Er blijft dan maar één konstatering mogelijk :

De VVD en DS'70 doen in oppositie tegen het kabinet niet voor elkaar onder. De redevoeringen van Drees en de zijnen mogen dan over het algemeen wat zakelijker van toon en inhoud zijn, de praktijk (stemmingen !) toont nauwelijks of geen verschil.

En zo is de positie van het DAC een moeilijke geworden. Men kan, denk ik, zonder overdrijving stellen dat deze klub de bus dreigt te missen. Er blijft hen nog maar een ding te doen over: razendsnel duidelijk maken wat men wil en waar men staat. Gebeurt dat niet, dan bestaat de kans dat het DAC met het CDA niet alleen de letters maar ook de onduidelijkheid gemeen heeft.

In het januarinumnummer van dit blad heb ik al gewezen op de grote invloed van DS'70 op het DAC en in het DAC-bestuur. Wanneer men ook het artikel van Holtslag in het orgaan van die partij leest, dan blijkt de ongezonde belangstelling van die zijde voor het doen en laten van het DAC, die van de wolf voor het schaap. Ik vind dat de D'66-ers in het DAC-gezelschap zich nog wel eens tien keer mogen bedenken voor ze met deze groep verder gaan; voor mij althans is het afgelopen.

Nog enkele opmerkingen over de verhouding tot de PvdA. Terlouw en ook de Zeeuw hebben zich nadrukkelijk gedistancieerd van de jongste PvdA-partijraad. Dat is dacht ik ook erg nodig. CDA-bonzen en hun persaanhang zullen echter ongetwijfeld trachten D'66/Resoluut in de armen van de PvdA te praten; bijwageneffekt heet dat !

De profilering in het politieke krachtenveld moet dan ook komen van de duidelijke verschilpunten met de PvdA. Ook al zal dat betekenen dat sommige opiniemakers (zie VN 8/4 j.l.) de nieuwe combinatie uitmaken voor niet progressief genoeg of zelfs rechts ! Profilering moet echter niet hetzelfde worden als polarisering, niet tegen de PvdA maar ook niet tegen de anderen. De sterkte van de 4e richting moet gezocht worden in argumentering, nuancering en redelijkheid.

Aan zo'n partij is meer dan ooit behoefte in het Nederland '76 van Wiegel en Groeneveld. Tien jaar later is dat eigenlijk een treurige vaststelling. Maar allen die nu nog aarzelen wil ik graag een citaat aanreiken van de engelse staatsman en filosoof Edmund Burke: "In geduld, niet in kracht ligt onze sterkte".

DE ENERGIENOTA

Bijdrage J. Terlouw aan het debat in de Tweede Kamer, februari 1976

Geen enkel levend organisme kan het stellen zonder energie. Planten zijn in staat de energie uit de enige blijvende bron, de zon (blijvend, althans op een overzichtelijke tijdschaal) te binden. Dierlijk organismen, waaronder de mens, kunnen dat niet. Zij kunnen de zonne-energie dan ook alleen benutten via de planten. Ook een menselijke huishouding, een gezin of een stad, kan niet zonder energie. Sterker, het niveau van activiteiten wordt in hoge mate bepaald door de beschikbaarheid van energie.

Iedere ordening kost energie. Iedere omzetting van de ene energievorm naar de andere gaat gepaard met het ontstaan van warmte en de hoofdwetten van de thermodynamica leren ons dat energie weliswaar niet verloren gaat, maar wel streeft naar omzetting tot warmte, met andere woorden naar ont-ordening, naar chaos. Energiebeleid hangt dan ook nauw samen met het beleid dat gevoerd wordt ten aanzien van de ordening van de samenleving en het niveau van de activiteiten. Dat maakt de energienota een zeer belangwekkend stuk. Vooral belangwekkend, omdat er een beleidsombuiging in wordt aangekondigd.

Tot dusverre was het overheidsbeleid er op gericht zoveel mogelijk energie tegen zo'n laag mogelijke kosten aan te bieden, opdat maar zoveel mogelijk zou worden gebruikt. Thans wordt het doel zuinig met energie om te springen en slechts aan te bieden wat nodig is om aan de vraag te voldoen, en dat tegen zo laag mogelijk maatschappelijke kosten. Dit betekent dat het beleid eertijds was gericht op het maximaal opjagen van de activiteiten en zich nu gaat richten op het mogelijk maken van het activiteitsniveau dat de samenleving wenst. (Dit dan even afgezien van andere beïnvloeding van het activiteitsniveau, bijvoorbeeld via industriepolitiek). Bovendien zullen die activiteiten, zal de daarvoor benodigde energie niet meer worden geleverd tot iedere prijs. De maatschappelijke kosten zullen in beschouwing worden genomen.

We leven zo snel dat deze belangrijke beleidsvoornemens, ons officieel gepresenteerd op 25 september 1974, al weer verouderd lijken. Ik onderstreep daarom nog maar eens het belang er van. Het zal nog moeilijk genoeg worden ze echt uit te voeren.

Ik zei:verouderd.

Moeten we inderdaad aan iedere vraag voldoen, zij het zuinigjes aan en tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten ? Is verhoging van het activiteitsniveau inderdaad gewenst ? Zijn meer welvaart, meer goederen, meer bebouwing, in ons rijke deel van de wereld inderdaad gunstig, of is een andere verdeling van die welvaart een zinniger doelstelling ? Ik heb bitter weinig behoefte om bij de plenaire behandeling van de energienota nog in te gaan op details. Een lawine van reacties, commentaren, vragen en antwoorden is neergedaald op ons bureau. Ik ga alleen proberen het energieprobleem in brede, algemenezin te benaderen en dat is moeilijk genoeg.

Moeten we ons bezighouden met onderzoek dat andere dan de bekende energiebronnen voor ons opent ? Moeten we exploreren wat we kunnen doen met zonne-energie, geothermische energie, kernsplijting, snelle kweekreactoren, kernfusie ?

Mijn antwoord is ja, dat moeten we. We moeten het exploreren. Ook kernsplijting, kernfusie en zelfs kweekreactoren. Maar niet overal en niet iedere tak van onderzoek heeft dezelfde prioriteit.

De wereld is vol mensen, die in meerderheid arm zijn en honger hebben. Om dit op te heffen is energie nodig. Het is onvoorstelbaar wat er zou gebeuren als de energievoorziening in elkaar zou storten, het is voorzienbaar - en wat je ziet is dan niet best - wat er gebeurt als de energievoorziening (en dus de voedsel- en goederenproductie) in de arme landen niet verbetert. Daarom behoren alle mogelijkheden om energie op te wekken te worden onderzocht. Maar niet zonder voorwaarden. Mijn stellingname hoeft helemaal niet te betekenen dat we Zuidwest Nederland vol zetten met kernsplijtingscentrales, evenmin dat in een dicht bevolkt gebied geëxperimenteerd moet worden met een kweekreactor, of dat zulk kweekreactoronderzoek op een stuk of tien verschillende plaatsen in de wereld moet gebeuren, en ook niet dat het kernfusie-onderzoek niet in een stadium kan komen waarin we moeten zeggen : sorry, die weg loopt dood.

- Windmolens ? -

Wie de energiediscussie beluistert zou de indruk kunnen krijgen dat we met een jaar of tien flink werken onze industriële samenleving zouden kunnen voorzien met de energie die we ontleen aan wind, warmte uit de aarde en de dagelijkse zonnewarmte.

Nou, dat is niet zo. Laten we de feiten onder ogen zien. De energie die we gebruiken en zullen gebruiken wordt bepaald door de prijs. De grote energieproducenten en distribuanten zullen zeker niet gaan investeren in energieonderzoek als ze aan zien komen dat de bronnen die ze op die manier aan kunnen gaan boren duurder worden dan energie uit de "klassieke" bronnen.

Zou de overheid het dan niet kunnen doen ? Zeker, maar de overheid vertikt het ook, als de prijsprognoses er slecht uitzien. En dat zal zo blijven. Waarschijnlijk terecht.

- Olie -

Wat zijn nu de feiten ?

Voor een periode die voor ons enigszins is te overzien (zeg 25 tot 50 jaar) is er voldoende energie, zelfs in de vorm van olie, beschikbaar.

Anders gezegd, als er knelpunten zijn, zullen die niet van fysieke aard zijn. Afhankelijk van de mate waarin er wordt bezuinigd zal er voldoende olie beschikbaar zijn; het ware knelpunt zal zitten in de prijs van deze olie en dat is een politiek probleem.

Ter illustratie : een pessimistische schatting van de uiteindelijke cumulatieve wereldolievoorraad is 2.000 miljard barrellen. Het huidige verbruik is ongeveer 50 miljoen barrellen per dag, dat is 20 miljard per jaar. De conclusie dat we dus nog 100 jaar voortkunnen gaat niet op, want er is groei. Als het verbruik blijft groeien met 7% per jaar, dan wordt het maximum van de olievoorraad bereikt in 1985, bij een groei van 5% per jaar in 1990, bij 3% per jaar in 1995, bij 1% per jaar in 2010.

De schatting van olievoorraden is sterk afhankelijk van de prijs. Hoe meer we bereid zijn te betalen, des te meer olie zal er te winnen zijn voor die prijs. Deskundigen vinden het een redelijke veronderstelling dat de prijs van olie voorlopig zal blijven in de buurt van 11 tot 13 \$ per barrel.

- Steenkool en andere brandstoffen -

Afgezien van onvoorspelbare politieke manoeuvres, zou het wel eens kunnen zijn dat pas aan het eind van de tachtiger jaren een verandering, hetzij naar boven, hetzij naar beneden van deze prijs kan plaatsvinden, afhankelijk van de mate waarin steenkool (die dan op grote schaal zal worden gewonnen) een concurrentie zal aangaan met de olie, of dat juist niet zal doen. Dat hangt er weer vanaf of er een COPEC, een kolen-OPEC zal worden gevormd. Het vormen van kartels is natuurlijk niet altijd absoluut noodzakelijk om de prijs hoog te houden. Zolang de vraag naar in dit geval kolen minstens even snel stijgt als het vermogen om nieuwe velden te ontginnen, zal er een "sellers' market" zijn. Dat is nu bijvoorbeeld het geval met steenkool en uranium.

Overigens kan niet voldoende worden benadrukt, dat de voorraden koolwaterstoffen in fossiele vorm eindig zijn, en dat ze belangrijke toepassingen hebben - ook anders dan verbranden. Verantwoordelijk zijn voor komende geslachten betekent ook dat we zoveel mogelijk voor hen over moeten laten.

Omdat het nu eenmaal om de prijs van energie gaat, is het interessant om de prijs van andere vormen van energie te vergelijken met die van olie. Ik zal enkele globale cijfers geven, uitgedrukt in barrel olie equivalent, dus uitgedrukt in de hoeveelheid energie die een barrel olie bevat.

De prijs van steenkool hangt natuurlijk af van de plaats waar hij wordt gebruikt. Bij de mijn is hij ongeveer 3 tot 5 \$ per barrel olie equivalent, geïmporteerd is dat 5 tot 10 \$.

Produkten die uit steenkool worden vervaardigd zijn veel duurder. Synthetisch aardgas, gemaakt uit geïmporteerde kool kost 20 tot 30 \$, synthetische olie ongeveer hetzelfde, olie uit steenkool die wordt geïmporteerd en bij de mijn is bereid kost ongeveer 20 \$ per olie equivalent. Synthetische olie in de Verenigde Staten kost ongeveer 15 tot 20 \$, en iets dergelijks geldt voor leisteenoil.

Vergelijken we dat nu eens met andere brandstoffen. Waterstof gemaakt uit steenkool kost 25 tot 30 \$, methanol 30 tot 35 \$. Waterstof gemaakt door electrolyse 40 tot 58 \$ (bij electriciteitsprijzen van 4 tot 6 cent per kilowatt-uur).

Het gebruik van zonnewarmte voor het verwarmen van water : in West-Europa kost het 7 tot 13 jaar om de investering terug te verdienen als wordt geconcurrereerd met electriciteit van 8 tot 13 cent/kWh.

Electriciteit als warmtebron, opgewekt in nucleaire centrales kost 35 tot 40 \$ per barrel olie equivalent in grondlastbedrijf.

- Kernfusie ? -

Het is bijzonder speculatief en een beetje misleidend om er op te rekenen dat in de volgende eeuw in de energiebehoefte zou kunnen worden voorzien door middel van kernfusie. Het onderzoek dat op dit gebied in de meeste industrielanden plaatsvindt heeft wel veel bijzonder interessante natuurkundige gegevens opgeleverd, maar er is ook uit gebleken dat een fusiereactor enorm groot zal zijn en dat nog onvoorstelbaar veel technologische problemen moeten worden opgelost voor een dergelijke reactor commercieel kan worden. Voor mij is ook de vraag of we hierbij niet in de Concorde-problematiek terecht komen. Niet iedere schaalgrootte is hanteerbaar, niet iedere schaalvergroting realistisch. Het zou wel eens kunnen zijn dat een fusiereactor, als de technologische problemen al kunnen worden opgelost, onhanteerbaar wordt.

- Alternatieve energievormen -

Ik ben een groot voorstander van het doen van onderzoek naar alternatieve energiebronnen. We zijn daar al veel te laat mee begonnen en zitten daarom nogal eenzijdig vast aan de huidige mogelijkheden. Bovendien kan zulk onderzoek interessante technologische vernieuwing opleveren, vooral interessant voor een klein land met een hoog onderwijsniveau als Nederland, dat toch niet gauw op het gebied van de zware industrie zal kunnen concurreren met landen die een grote thuismarkt hebben. Dit alles neemt niet weg dat naar mijn overtuiging energie uit die "alternatieve" bronnen in deze eeuw niet

meer dan marginale bijdragen aan de energievoorziening zal kunnen leveren.

Electriciteit uit zonne-energie zal nog erg lang te duur zijn. Het gebruik van geothermische energie wordt voor Nederland niet interessant geacht. Het schijnt zo te zijn dat de exploitatie van geothermische energie alleen aantrekkelijk is in bepaalde gunstige gebieden, waar hoge temperatuurgradiënten heersen en voldaan wordt aan bepaalde eigenschappen van doorlaatbaarheid. In Frankrijk is op dit punt wel heel wat activiteit gaande. Er is bijvoorbeeld een wetsontwerp ingediend over geothermische energie, waarbij exploitatie ervan aan dezelfde regels wordt onderworpen als geldig voor de exploitatie van olie en gas. In Nederland zien de oliemaatschappijen er weinig in. Wellicht is het toch gewenst dat de overheid zichzelf oriënteert en nagaat of niet, zij het tegen hogere kosten (maar misschien tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten) geothermische energie enige bijdrage aan de Nederlandse energievoorziening zou kunnen leveren. Het lijkt echter realistisch om vast te stellen dat ook geothermische energie in Nederland geen essentiële bijdrage aan de energievoorziening zal leveren, althans niet in deze eeuw.

Ook de vooruitzichten dat electriciteit opgewekt door windmolens nog in deze eeuw een aanzienlijke bijdrage zou kunnen leveren tot de energievoorziening, zijn niet gunstig. Op het moment is er nog geen enkele windmolen beschikbaar die electriciteit kan leveren tegen een prijs die ook maar in de buurt is van de huidige kWh-prijs. Het zou zeker kunnen veranderen als er flink onderzoek aan wordt verricht. Met name kan ik me voorstellen dat kleinere eenheden van belang kunnen zijn. Productie op grote schaal door windmolens is echter nauwelijks voorstelbaar. Ook vanuit milieuoogpunt lijkt me een hele Markerwaard vol windmolens nogal wat bezwaren op te roepen. Kortom, het overgrote deel van de energie die we de rest van deze eeuw zullen gebruiken, zal worden geleverd door het verbranden van fossielen of door kernsplijttingscentrales. Dat onderkent de Energie-nota natuurlijk ook heel duidelijk.

- Fossiele brandstof of kernenergie, en indien het eerste, gas, olie of kolen ? -

Ik vind dat minister Lubbers niet kan worden verweten dat hij als een blind paard voortholt op de kernenergie-weg. De drie bekende rapporten hebben mij de overtuiging gegeven dat de risico's voor gezondheid, milieu en catastrofes zich op een niveau bevinden waardoor het aannemelijk is dat verdere verfijningen pas zin hebben als andere risico's in de samenleving, b.v. van de opslag van vloeibaar aardgas of van fosgeen, of de schadelijke invloed op de gezondheid van asbest, PVC en zwaveldioxyde, beter zijn onderzocht. Dit dan met uitzondering van het radio-actieve afval. Ik zou willen dat de Minister hier verklaarde dat geen splijtstofstaven zullen worden opgewerkt, waardoor het proliferatiegevaar aanzienlijk zou verminderen.

Deze tamelijk positieve zinnen betekenen toch niet dat ik een - zij het bezorgde - voorstander ben van de verdere invoering van kernenergie in Nederland. Ik vind echter dat de discussie over dit onderwerp gedepolariseerd moet worden. De indruk wordt vaak gewekt dat de wereld bestaat uit slechten en goeien, waarbij de slechten kernenergie willen om die te misbruiken voor expansie, macht en autarkie, terwijl de goeien geen kernenergie willen opdat iedereen weer vredig kan dartelen in de wei met bloemen in het haar.

De werkelijkheid is natuurlijk dat velen zich bezorgd afvragen of we het zonder kernenergie kunnen stellen, zonder dat straks de arme landen verstoken blijven van energie of in ons land het aanbod van energie zo zou stagneren dat grote ellende en onrechtvaardigheid er het gevolg van zou zijn.

- Geen uitbreiding van kerncentrales -

Dit gezegd hebbend valt mijn oordeel toch uit in de richting van voorlopig maar eens géén uitbreiding van het kerncentralepark in Nederland. En wel om de volgende redenen :

- We hebben op het ogenblik overcapaciteit van elektrische centrales en het verbruik blijft achter bij de prognoses in de energienota.
- Er is één risico bij het opwekken van electriciteit door kerncentrales waarvan ik betwijfel of we het wel mogen aanvaarden. Dat betreft het produceren van splijtbaar, voor nucleaire wapens geschikt materiaal, met name plutonium. Bij de huidige stand van zaken moet dit materiaal worden beheerd gedurende een tijd die veel langer is dan de geschiedenis van de 'beschaving'. Als we nagaan hoe onstabiel de samenleving tot nu toe is geweest, hoe weinig garanties er zijn voor een langdurig zorgvuldig beheer van stoffen die het leven kunnen uitroeien, dan dringt zich de vraag op of wij onszelf en het nageslacht een dergelijke verantwoordelijkheid mogen opleggen.
- De mens vult de ruimte die er is op. Abraham trok al weg uit Ur der Galdeëen door gebrek aan weidegronden. Kinderen maken net zo lang rommel tot hun speeltafel vol is en hetzelfde geldt voor mijn bureau. We gaan altijd door tot de ruimte gevuld is. Als we een nieuw energiedomein openen, dan zullen we ook dat domein vullen. Met drie kerncentrales zou misschien te leven vallen, maar het worden ongetwijfeld opstapjes naar meer.

De mensheid heeft een ontwikkelings- en organisatiegraad bereikt die verlangt dat we die automatische uitdijning onder de loupe nemen. Expansie maakt niet meer automatisch gelukkiger. Als we met die meerdereenergie de arme landen zouden voeden, dan lag het anders. Helaas, we zouden er in de eerste plaats onszelf mee overvoeden.

Het argument hoort thuis in de klasse van de vage bespiegelingen, maar het is er wel een. Zo lang we niet objectiever over ons eigen welzijn kunnen nadenken, moeten we een gereserveerde houding

aannemen tegenover het openen van nieuwe mogelijkheden waarvan de grenzen ver weg en vaag zijn.

U ziet, ik beperk me geweldig in de argumenten tegen. Ik zou het wel op prijs stellen als de Minister op deze drie argumenten zou willen ingaan.

- Taakstellende prognoses -

In het begin van deze toespraak heb ik de vraag gesteld of de overheid inderdaad aan iedere vraag zou moeten voldoen. Moeten prognoses niet ook taakstellend zijn ?

M.i. had hij meer taakstellend moeten zijn door veel rigoureuzere plannen om bezuinigen af te dwingen.

In de toekomst worden investeringen waarschijnlijk een bottle neck. De schaarste aan kapitaal zal voelbaarder zijn dan de schaarste aan energiedragers. Onvoldoende is onderzocht of investeren in bezuinigingen niet veel effectiever met kapitaal omgaat dan investeren in peperdure kerncentrales of in minder investeringen vergende maar in het verbruik duurdere fossiele centrales.

Het bekende Stichting Toekomstbeeld en Techniek-boek nr. 19 staat vol met mogelijkheden om te bezuinigen :

- Isolatie van huizen;
- Electriciteit - zoveel mogelijk op basis van steenkool - alleen toepassen voor hoogwaardige doeleinden (dus niet in (af)was-machines);
- Decentraliseren van de elektrische produktie en gebruik maken van de afvalwarmte van centrales (zie het interessante rapport over total energy van Potma en de zijnen);
- Investeren in bewustmaking van de mensen. Harde cijfers geven. De mensen laten zien hoeveel verspilling hen kost in de portemonnaie, nu en over twintig jaar.

Bij effectief investeren in bezuinigingen zou de groei in het verbruik verschillende jaren nul of negatief kunnen worden, waardoor de keuze voor al of niet kernenergie uitgesteld kan worden, tot een moment dat meer kennis is vergaard, het derde millenium van deze jaartelling dichterbij is gekomen, en de behoeften voor die tijd daardoor duidelijker geworden zijn.

- Milieubewust steenkoolgebruik -

In de energienota wordt gedacht aan 10% steenkolen in het energieverbruik in Nederland in 1985. Het gebruik van steenkool heeft voor- en nadelen. Voordelen zijn o.a. de ruime beschikbaarheid en de betrekkelijk gunstige prijs, nadelen zijn o.m. het transport en de luchtvervuiling bij verbruik. Het komt me voor dat het streef-

cijfer van 10% te laag zou kunnen zijn. Men moet bij het gebruik van steenkool niet direct denken aan het gasvorming of vloeibaar maken. Dat is voorlopig te duur en dus meer iets voor de toekomst. Het onderzoek wordt meer gericht op het wegwerken van de nadelen.

Het vervoer van steenkool in slurrievorm van de vindplaats naar de verschepingsplaats is al in een commercieel stadium. Hetzelfde geldt voor het vervoer als ingedikte slurrie in tankers en de overslag van slurrie op de Maasvlakte. Nog niet in het commerciële stadium is het stof- en zwavelvrij maken van de rookgassen, maar hiervoor zijn al wel zgn. pilot plants, bijna commerciële prototypes.

- Nederland, steenkoolpoort voor Europa ? -

De Minister is bevreesd voor een te grote afhankelijkheid van de olieproducerende landen. De bouw van kernenergiecentrales is daarvoor niet het enig mogelijke alternatief. Een groter aandeel van steenkoolverbranding zou ook een uitweg bieden. Daar komt nog bij dat Nederland met zijn diepe zeehavens wellicht bij uitstek geschikt is als doorvoerhaven van steenkool naar het Europese achterland. Europa zal in de komende decennia veel kolen gaan verbranden.

Het zou mijns inziens aanbeveling verdienen na te gaan hoe wij de infrastructuur van onze haven- en vervoerscapaciteit zou kunnen inrichten dat wij de toenemende vraag naar steenkool kunnen opvangen en een belangrijk aandeel kunnen hebben in de opslag en doorvoer ervan. Vooral echter omdat men al zo ver is gevorderd met het ondervangen van de typische nadelen van het gebruik van steenkool meen ik dat de prognose in de energienota behoort te worden bijgesteld.

- Structuurnota -

Het is een goede gewoonte geworden dat we bij discussies met deze minister een paar maal verwijzen naar de komende nota over de structuur van de Nederlandse economie. Ik zal dat dus ook nu doen. In Nederland is de departementale indeling zo, dat energiebeleid sterk gekoppeld is met industriebeleid. Klaarblijkelijk is het de bedoeling dat met het beleid ten aanzien van de energievoorziening tevens industriebeleid wordt gevoerd. Dit heeft in het verleden geleid tot de goedkope energiebeleid, waar minister Lubbers nu gelukkig van is afgestapt.

Ik ben niet zo'n voorstander van deze sterke koppeling. Het energiebeleid heeft ook sterke banden met technologie, milieubeleid en ruimtelijke ordening. Maar nu de departementale indeling is zoals hij is mag dan ook worden verwacht dat de minister van Economische Zaken het energiebeleid betreft bij zijn industriebeleid. Ik neem aan dat hij in zijn antwoord zal zeggen dat ik over deze koppeling het een en ander zal kunnen lezen in de Structuurnota, maar als hij er nu al iets over wil zeggen ben ik een en al oor.

Een weinig bemoedigend vervolg op de eerste aflevering
door
H. Jongedijk.

We kunnen dus nauwelijks kiezen voor andere vormen in de maatschappij, laat staan voor andere maatschappijvormen. En zo ja ietwat van dat, dan is de praktijk zo moeilijk dat we ons maar weer snikkend van spijt in de armen van Wiegel storten, de man die de beheerder is van ons maatschappelijk carroussel. Dit carroussel draait op de aap. Wiegel en zijn aanhangers spelen op die aap. Dat gaat gepaard met veel vestdragerij, hoge taal en andere kak + fatsoen. Zeer komisch doet dat allemaal aan, maar intussen is het een menselijke afgang van jewelste. Nl. blindgang.

Een zich weldenkend achtend 'liberaal' wil ons nog wel eens toevertrouwen dat je je idealen omtrent de mens niet te hoog moet stellen. Wat dan voor een bezonken opmerking moet doorgaan is een vrijbrief voor perspectiefloze politiek, een aaneenschakeling van banaliteiten, die allemaal neerkomen op : overgave aan het mechaniek. Doe dan vooral zo en je weet dat 't mis gaat.

De kans dat 't minder mis gaat is er pas als gekozen wordt voor een bruikbaar en honorabel doel. En als aan dat doel gewerkt wordt. Ons productiesysteem b.v. heeft wel iets om 't lijf, maar het leidt tenslotte tot niets of tot nog minder dan dat. Boven een bepaald niveau van voorzieningen levert het alleen maar nieten. Het brengt ons op paden die we niet willen of mogen gaan. Voor onszelf : welvaart met ontevredenheid, werk met ontevredenheid; en verder triestheid in de tropen, uitputting van grondstoffen etc.

Er is rationeel na te gaan hoe het productiestelsel moet zijn. In de eerste plaats moet de consument het primaat krijgen in het economisch leven. Dat is vrijwel nergens ter wereld zo. Bij ons is de consument een middel tot inkomensverwerving. In Rusland een middel om het planproduct te absorberen.

Verder kan je per bedrijfstak kiezen of concurrentie 't beste is of een bewaakt oligopolie; dan wel een bewaakt monopolie. Sommige producties lopen "zelfs" in staatshanden beter; de postgiro heeft z'n weerga niet in de geldtransmissie qua doelmatigheid. De medisch/farmaceutische branche is b.v. overrijp voor herziening. Doordat ieder voor zich gezondheid als iets belangrijks ziet kan deze branche sinds jaar en dag met succes een welhaast crimineel parasitisme toepassen op de patiënten; er zijn geen voldoende uitwijkmogelijkheden in de vorm van concurrenties.

Wat zijn de uitgangspunten voor zo'n beleid ? Een redelijk doel, onontkoombaar te ontlenen aan een zekere ethiek en de menselijke maat in productieverhoudingen. Kortom : rationaliteit en humaniteit. En dan deelgenootschap. Vergeet dat laatste niet. Het geldt voor zeggen, beslissen en hebben. Grote verschillen hierin kunnen we als

mensen eenvoudig niet aan op den duur; die verschillen moeten we dan ook niet zoeken (ze zullen er altijd wel zijn min of meer, liever min).

Nogmaals het "liberalisme" : Dat zoekt het in verschil, in deñivellering. Het enige echte verschil waaraan het waarde hecht is overigens het inkomensverschil. De rest van de verschillen is alleen maar hinderlijk en verwarrend.

Werkloosheid is ook zo'n naargeestig gevolg van het caroussel. Af en toe worden er zo'n paar honderdduizend mensen uit het caroussel gesodemieterd. Nou ja, jammer, maar dat neem je dan. Ik vind : niks te nemen. We kunnen tenslotte alles wel nemen. We moeten een alliantie vormen tégen dingen die ons niet zinnen en vóór dingen die ons wel zinnen. Niet makkelijk, maar 't is te doen.

Wordt waarschijnlijk niet meer vervolgd.

N A T I O N A L E E N I N T E R N A T I O N A L E
P O L I T I E K

door
K. Bloema

De Sociaal-economische aspecten bij de partijen ter linkerzijde vertonen bepaald niet een beeld van duidelijkheid. Bij D'66 was dit altijd al een zwakke kant. De PPR concentreert zich op milieuproblemen en bodemuitputting en propageert een selectieve ontwikkeling van de economie. Bij de socialisten kan worden gesproken over een crisis t.a.v. de ideologie.

Dat zit zo : in de vorige eeuw beschreef de wetenschapper Marx (1818 - 1883) de grote sociale problemen van zijn tijd. Hij noemde zijn theorie "wetenschappelijk socialisme". Er werd o.a. in gewezen op het door de ondernemers gebruik maken van de goedkope arbeidskracht van de grauwe arbeidersmassa die volkomen onbeschermd en ongeorganiseerd was.

Deze situatie is nu grondig veranderd. Er zijn thans machtige vakbonden en een grote politieke invloed van de werknemers. Sociale wetgeving waakt tegen te lange arbeidstijden en ontslagwillekeur, verplicht tot uitkeringsplicht bij ongevallen, ziekte en werkeloosheid, voorziet in vakantieregelingen en houdt zich bezig met vorming en omscholing. Kortom, de verhouding tussen werkgevers en arbeiders is totaal anders dan in de vorige eeuw.

Is het dan niet voor de hand liggend, dat Marx wetenschappelijk socialisme nu eens grondig wetenschappelijk wordt herzien? In feite gebeurt dit al enige tijd. Vooral in Frankrijk zijn de theorieën van de socialisten (en van de communisten) grondig herzien. Ook in Nederland begint bij de socialisten geleidelijk een principiële discussie los te komen. In de huidige situatie zijn nl. weliswaar de werknemers nationaal goed georganiseerd, maar bij de ondernemingen hebben zich eveneens grondige veranderingen voorgedaan: concentratie van bedrijven (fusies) en organisatievormen over de grenzen heen (multi nationals). De verhouding tussen kapitaal en arbeid wordt nu niet meer gekenmerkt door een grote zeggenschap van de ondernemers over de individuele werknemers, maar door het beleid van de grote bedrijven, die de mogelijkheid hebben om hele bedrijfstakken aan te trekken of af te stoten (opdoeken van niet rendabele fabrieken).

Sommige menen dat hier een versterkte internationale samenwerking van vakverenigingen tegenover moet komen te staan, maar ik ben van mening dat dit geen oplossing biedt. Het gaat er niet om, per bedrijfstak zoveel mogelijk voordelen voor de werknemers te bevechten. Het gaat er t.a.v. de multi nationals om, het beleid van deze bedrijven zodanig onder controle te krijgen dat een redelijke verhouding ontstaat tussen kapitaal en arbeid. Let wel: het gaat er dus niet om, deze bedrijven de nek om te draaien. In tegendeel, evenwichtige verhoudingen zijn zowel voor de ondernemers als voor de werknemers van belang.

Het controleren en aan regels binden van het beleid van de ondernemingen is niet de taak van vakverenigingen, maar van de overheid die verantwoordelijk is voor het totaal van de economie en van het sociaal beleid. Zulk een ingreep in de economie vereist een internationale aanpak. Mondiaal? Welnee, dat is een utopie. De enige mogelijkheid voor een beleidsmatige aanpak is op beperkte, regionale schaal. Met name in West Europa.

Zo ontstaan er dus een nauwe relatie tussen het interne en maatschappelijke beleid en in de internationale politiek. Met name de Europese politiek. Daarmee hangen weer samen de waarborgen voor een goed Europees Parlement. Een Europees Parlement waarin geen plaats is voor splintergroepen en waarin alleen de grote politieke stromingen tot hun recht kunnen komen. Juist in deze tijd zien we dan ook samenwerkingen of federaties tot stand komen van Europese liberale partijen, van christen-democraten en van socialisten. Een logische ontwikkeling die zeker gevolgen zal hebben in de toekomst.

door
H.P.M. Strijers.

De invloed van D'66 op de nederlandse politiek is groot geweest. Dat lees je steeds weer. Door de herhaling gaat de wrevel om de voltooid verleden tijd over in een gevoel van tevredenheid. Al is de aanzet in de historie verdwenen, het politiek bedrijf is tenminste binnen de perken van de tegenwoordige tijd getrokken. Daarvoor mag een mens best waardering opbrengen. Want een beetje besef bij de Hoge Heren over de burger bij het bestuur, en een greintje goede manieren in hun gebabbel door alle kanalen zijn toch een hele verdienste.

Dan mag de dreumes met de leuke lok die destijds zo parmantig een bierflesje omhoog hield nooit volwassen geworden zijn, de politiek kreeg een zet in de goede richting. Dát was tenslotte de bedoeling. Een kniesoor die nog denkt aan grootse toestanden waar ooit kans op leek en die de mist ingingen.

Of was die zet tegen het politieke bedrijf níet de bedoeling ? Was het gebazel over ontploffing een gaaf geval van mislukte beeldvorming ? Had D'66 wel degelijk een flinke kerel moeten worden ? Dan luidt de volgende vraag hoe nu zou kunnen lukken wat toen is vastgelopen, na die binnenkomer als een klaroenstoot.

Het scenario voor een comeback, als een reguliere anticlimax na een relaas over 10 jaar flop (voor u opgeschreven door E. Denig in 4/76 van dit blad) lijkt nogal immaterieel. Al is het waar dat de voortgang van de maatschappij onder het etiket 'progressief' geen winst opleverde - te simpel is de gedachte dat die winst er in zit zodra D'66 de maatschappij niet vooruit maar door een bocht gaat sturen. Is dat een kinderachtige poging tot nieuwe beeldvorming, of een nieuwe poging tot kinderachtige beeldvorming ? Want een normaal mens meent dat de maatschappij vooruit moet, en niet door welke bocht dan ook. Dat het etiket 'progressief' geen greep op de werkelijkheid betekent valt niet zó eenvoudig weg te praten !

De kern van de zaak ligt natuurlijk niet bij een verkeerd gekozen etiket. Dat geldt al per definitie. Maar vooral omdat het publiek behalve op de beweringen van D'66 ook op die van andere gegadigde let. De plaats die D'66 op het krachtenveld kan innemen is een kwestie van 'positioning'.

D'66 is destijds door twee opties in de markt gekomen :

- (1) "We gaan alles anders doen, open voor alle problemen op het moment dat die zich voordoen"; met die positieve boodschap won D'66 de gunst van het publiek.
- (2) "De vermaledijde partijen die hun wijsheid aan god ontlenen horen hier niet"; het publiek dat bezig was uit de kerk te lopen, werd door die negatieve boodschap niet geraakt.

De som van die opties heeft ons de das omgedaan. Want de strebertjes die steeds onder onder ons zijn, zagen al gauw dat openheid wel een middel is om in de gunst van het publiek, maar geen stormram om in de kastelen van de macht te komen.

Ze trokken het pragmatiek-register open en zochten contact met de macht waar die al bestond. Bij de VVD kon de aansluiting niet liggen. Die had het regeringskasteel al op eigen kracht bereikt. Temeer zou een relatie heel raar zijn omdat oprichter Gruyters er met ruzie vandaan was gekomen. De godsdienstige partijen zaten ook al in het kasteel. Bovendien waren juist zij door de opstandige brabanters uitgekozen als hefboom om het oude bestel uit zijn voegen te tillen. Zo werd door eliminatie de PvdA uitverkoren. In alle opzichten lag die relatie prima. De PvdA had zelf ook een heilsboodschap, en stond altijd klaar om kerkelijke concurrenten te slachten. De PvdA was ook tegen het bestel. Die was tegen al het bestaande, politiek en maatschappelijk om het even - het eigen bestel uiteraard niet meegerekend. Wat dat betreft moest de PvdA ook vrijwel van nul af beginnen aan de tocht naar het regeringskasteel. Daarom wilde de PvdA graag D'66 tot voertuig maken.

Braaf D'66 dat, open voor alles, gemene zaak maakte met de kam-pioenen van de 'strijd'. Niemand die het merkte. Want behendig werd een nieuw schild opgestoken. Hele legioenen bleken te porren voor de kreet 'progressiviteit'. Wie zou loochenen dat alles voort-gang kent, en wie was tegen vooruit-gang in een tijd van uit zijn voegen barstende welvaart? Het oude bestel van armoede werd geacht geen raad te weten met de overvloed. Zo dekten D'66 en PvdA en een stel ontkerkten die het niet konden laten op hun wijze politiek te vieren de leegheid die openheid heette. Jazeker - na de roes van het pragmatisme leek 'doen wat de hand te doen vindt naar bevind van zaken' kletspraat van luxe amateurs tot wie het nooit was doorge-drongen dat in het politiek bedrijf macht de kern van de zaak is.

Persoonlijk herinner ik mij de illusie van tien jaar geleden dat het voortaan in de politiek zou gaan om beraad tussen alle belang-hebbers over de beste regeling van ons aller zaken. Waarachtig - daar komt iemand die al die jaren langs de zijlijn heeft gestaan, en sinds kort wat meer over politiek leest dan krantenkoppen. Of er niets gebeurd is klinkt hetzelfde gemijmer. 'Issues uit partij-programma's zorgvuldig objectiveren' en 'we kiezen met elkaar onze regelaars'. Welnee - we kiezen uit een bundel concurrenten een paar machthebbers. Dát is een realistisch uitgangspunt om te denken. Vandaar ligt de paradox van de democratie ook meteen in het zicht. Democratie is als principe heilig, maar men meet er met twee benen op de grond van maken wat mogelijk is. Slappe zinnen over betere en meer waterdichte manieren voor een onderzoek naar issues uit programma's vielen tien jaar geleden niet op. Die manieren zijn bedacht, en ze stellen niets voor. Want politiek is macht, geen markt.

Democratie is heilig als de afwezigheid van tirannie. Het land wordt er echter geen huishouden door. Wie er anders over denkt behoort wel te weten dat de liberalen na het ancien régime inder-daad 'regelaars' kozen. Zij konden dat doen, omdat hun zaken binnen een overzichtelijke kring lagen. De problemen waren bekend, en de

controle waterdicht, en zelfs onnodig omdat ieder bij toerbeurt voor nop iedereen zaken regelde. Misschien is het wéér een illusie - maar mij lijkt weleens dat die liberale traditie een betere basis biedt voor democratie dan de zgn progressieve van socialisten met een traditie van nijd en strijd.

Positioning voor D'66 houdt in : politiek heeft (helaas nog steeds) maar twee dimensies - ondanks 'het teken van het kruis' in dit blad van mei 1974. D'66 zou moeten onderzoeken of de maatschappij meer baat heeft bij een redding van de PvdA die een linkervleugel zal verliezen, of van de VVD die een linkervleugel zo nodig heeft.

PPR - R A P P O R T O V E R E U R O P A

door
K. Bloema

De Belgische premier Tindemans maakte voor de Europese Raad (de regeringsleiders) het "rapport Tindemans", onmiddellijk gevolgd door een "Anti Tindemans rapport" van een linkse groep publicisten uit Brussel. In ons land is inmiddels een rapport van de PPR verschenen "Europa 'links' laten liggen ?" met radicale alternatieven voor het rapport Tindemans.

In dit PPR-rapport wordt getwijfeld aan de neutraliteit van de voorstellen van Tindemans. Hij zou niet verder komen dan een voortgang op de oude visie : economische groei, vrijheid voor de grote ondernemingen, ontwikkeling van kernenergie, research, concurrentievermogen en behartiging van materiële belangen. Onvoldoende aandacht voor een democratische opbouw, voorkeur voor de Europese belangen zal de derde wereld verdeeld houden. Olie toevoer en een Europese bewapening zijn belangrijke beleidspunten. Aldus de PPR.

Daartegenover stelt de PPR : solidariteit met de derde wereld, aandacht voor milieu- en bodemuitputting; selectieve ontwikkeling van de economie, research en energie; economische herstructurering; zeggenschap van werknemers en regio's; parlementaire democratie.

Het PPR-rapport sluit in belangrijke mate aan bij het Anti Tindemans Rapport, waarin in de eerste plaats aandacht wordt gevraagd voor een andere economische structuur en hergroepering van de productie, democratisch beleid en meer invloed van de werknemers.

Toch zijn er typische verschillen : de socialisten benadrukken vooral de positie van de werknemers en verzetten zich niet zo zeer tegen een groeiende welvaart, terwijl de PPR selectieve economische ontwikkeling aanprijst en bezorgd is voor milieu, bodemuitputting en de derde wereld. Wat neerkomt op economische beperking en een meer mondiale aanpak.

door
E. Bruins.

Er leven op het ogenblik op deze wereld een 800 à 900 miljoen mensen onder volstrekt mensonwaardige omstandigheden. Zonder kennis, met onvoldoende voedsel, slecht gekleed, met een erbarmelijke huisvesting en ten prooi aan allerlei ziekten. Wat misschien het ergste is : zonder enig uitzicht op verbetering. Het grote probleem in deze wereld zou moeten zijn : hoe brengen we daar verandering in. Dat is niet zo eenvoudig, want het betekent niet hen af en toe wat overschotjes toe te smijten van onze welvaart - hoe goed bedoeld ook - maar met respect voor hun waardigheid als mens en voor hun andere cultuur deze mensen de mogelijkheden en middelen te verschaffen (ook mentaal) om zelf aan het werk te gaan en zich voor een andere, betere toekomst in te zetten.

Wie ziet, wat er in werkelijkheid gebeurt, ziet iets heel anders. De techniek heeft fenomenale mogelijkheden geschapen, maar ze wordt gericht op andere doeleinden. De maanlandingen waren een spectaculair voorbeeld van techniek als doel op zichzelf, het praktische nut stond in geen verhouding tot de kosten. Eveneens met zeer hoge kosten heeft men een supersonisch verkeersvliegtuig ontwikkeld. Nu het tijdstip van indienststelling is aangebroken kunnen de Engelse en Franse belastingbetalers vaststellen (en daar hebben ze heel begrijpelijk nogal moeite mee), dat het rendement van hun geld niet erg groot is geweest. Aan deze technische prestatie bestaat welbeschouwd geen enkele behoefte meer. Het wantrouwen tussen de volkeren is nog steeds de basis voor een grote wapenindustrie. Als het mogelijk zou zijn de oorzaken van deze bewapening weg te nemen, zouden enorme investeringen in verkeerd gerichte techniek overbodig worden. En dichter bij huis kan een vraagteken gezet worden achter het nut om in een bepaalde auto voor f 2500 meer een andere motor te plaatsen om daarmee volgens de fabriekgegevens 0,7 seconde sneller van stilstand de 100 km per uur te bereiken.

In de binnenlandse politiek wordt van het begrip sociale rechtvaardigheid graag misbruik gemaakt, omdat het een fraaie huls is om de eigen (op zichzelf niet onbegrijpelijke) verlangens in te verpakken. Het lijkt dan op collecteren voor een goed doel, maar in werkelijkheid wordt een deel van de opbrengst in eigen zak gestoken. Wanneer de 800 miljoen mensen hierboven genoemd zouden oordelen volgens de momenteel in Nederland als progressief geldende maatstaven, dan zouden ook degenen die het minimumloon verdienen (de minimumlijders heet dat progressief) beschouwd moeten worden als smerige kapitalisten en vuile uitzuigers. De vorige keer heb ik geprobeerd uiteen te zetten, hoe in Nederland de zaken er voor staan. Het is een problematiek, die volkomen onbelangrijk is verzeleken met die in wereldverband, maar die vele malen meer de aandacht krijgt, omdat wij vrijwel uitsluitend belang in onzelf stellen.

De sociaal zwakste groepen zijn op het oogenblik de gastarbeiders en de kleine zelfstandigen. De eersten worden belabberd opgevangen en begeleid (maar wat is het antwoord op de vraag, welke verantwoordelijkheid wij op lange termijn in het overbevolkte Nederland voor hen op ons kunnen nemen), de tweede groep is electoraal voor links niet interessant, omdat ze teveel met de benen in de werkelijkheid staan om niet de onzin van het progressieve lawaai te doorzien. Het feit, dat het uurloon van velen van hen belangrijk lager is dan van degenen, die het minimumloon verdienen, blijft desondanks onverminderd bestaan.

Als men nu een oogenblik als 'kapitalist' zou willen beschouwen iemand, die dank zij een goed economisch inzicht zich in materiële zin een goede maatschappelijke positie heeft verworven en als 'mislukte kapitalist' iemand, die ook graag kapitalist had willen worden, dat als wezenlijk voor zijn mens zijn beschouwt, maar de capaciteiten voor het kapitalist zijn mist, dan is de politieke strijd van het oogenblik die van de mislukte kapitalisten om middels brulapisme (eisen, dreigen en tegenzijn, gevolg van een verkeerde, negatieve instelling als mens) zich de positie van een kapitalist te verwerven. Een streven, dat uit de aard der zaak tot mislukking is gedoemd, maar het kan wel de resultaten van de 20 jaar hard werken onmiddellijk na de tweede wereldoorlog - de welvaart die we in vergelijking met vele andere landen hebben - kapot maken.

Het fijne voor de brulapisten is nu, dat de kapitalisten voorzover verenigd in de VVD met hetzelfde beroerde sop zijn overgoten als zijzelf. Wiegel heeft het onlangs gepresteerd te spreken over de 'grauwe massa', en het ging er dan om door hard werken iets extra te verdienen om je zo boven die massa te verheffen. Hoe die 'grauwe massa' dan een zinvol bestaan zou kunnen vinden, dat is niet Wiegel zijn zorg, terwijl hem geheel ontgaat, hoe beledigend zijn uitspraken wel zijn voor gewone mensen, die met niet meer dan normale gaven uitgerust toch proberen (vaak met opmerkelijk resultaat) wat van hun leven te maken en op hun wijze met hun mogelijkheden gelukkig te zijn.

Beide partijen - VVD kapitalisten en rode brulapisten - zijn graag bereid de moeilijke economische omstandigheden van het oogenblik aan te grijpen voor een heerlijke vechtpartij, het is hun lust en hun leven. De bedoeling van dit artikel is om vast te stellen, dat het met sociale rachtvaardigheid allemaal niets te maken heeft.

I N H O U D

Deze maand kort	2	
F. Egter van Wissekerke: 1 + 1 is in dit geval nog geen 2		4
J. van Wilgenburg: Huidige sociale premieheffing is funest		5
J. Traag: D'66, Resoluut en het DAC	7	
J. Terlouw: De energienota	9	
H. Jongedijk: Welke maatschappij ?	17	
K. Bloema: Nationale en internationale politiek		18
H.P.M. Strijers: Onderzoek naar een plaats op de as		20
K. Bloema: PPR-Rapport over Europa	22	
E. Bruins: Sociale rechtvaardigheid	23	

D E N H A V G

STAFLAAN 23

0710

STAD

STAD & STAD

STAD

's-Gravenhage

Port Payé

Port betaald

Peperbet

6
76

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

9e jaargang, nummer 6
(doorlopend nummer 97)
juni 1976

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Ruud Löbler (RL)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nootboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent:
E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het juli/augustusnummer uiterlijk 25 juni bij RED-ADM.

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

F.K.L. Rogier, Reeuwijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester);
drs. Ila Schoutsen, Amsterdam;
H. Jongedijk, Wassenaar;
R. van Kamp, Amstelveen;
N.F.I. Schwarz, Den Haag.

Van Agt wil zeker lijsttrekker van de RKP worden.

Eugène : Het enige verschil tussen een gepensioneerde ambtenaar en een niet-ambtenaar is dat de eerste zijn verzorgingsflat zelf kan betalen.

Elk Wiegeltje vindt zijn priegeltje mooi.

Eugène : Winst en vooruitgang zijn synoniem.

Japie : D'66 wordt toch geen partij van technopraten.

Wankelt of balanceert het kabinet ?

Vermogens Aanwas Heling.

Elsevier bedoelde natuurlijk dat je niet alleen rekening moet houden met infiltratie van de CIA, maar ook met die van de KGB.

Is er vannAgt weer een overval ?

Democraten '66 + Resoluut [?] = Desolaat '76

WILT U ALSTUBLIEFT UW ABONNEMENTSGELD VOOR 1976 VOOR 20 JUNI BETALEN ? Het bespaart de administratie het uitschrijven en verzenden van nota's. Aanwijzingen vindt u op de binnenzijde van de kافت.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX

Hoe word ik socialist ?

(EW) De beste reclame voor het socialisme werd dezer dagen uitgezonden door een onverdachte bron. KRO's Brandpunt gaf in vier korte filmpjes evenzovele voorbeelden hoe bedrijven zich failliet laten verklaren, een aantal oudere en/of lastige werknemers ontslaan en daarna onder een andere naam hun activiteiten in hetzelfde gebouw voortzetten. Achterstallige lonen en vacantiëuitkeringen worden daarbij afgewenteld op de vakorganisaties. In de eerste na-oorlogse jaren werden zwarthandelaars en collaborateurs als sociale parias "uitgekotst". Wordt het niet hoog tijd dat we deze industriële "mafiosi" op dezelfde manier aanpakken? Dit dan nog afgezien van de dwingende noodzaak om de wetgeving zo aan te passen dat deze praktijken onmogelijk worden. En als we dan toch bezig zijn : wanneer worden de beheerders van allerhande zwarte spaarpotjes nu eens echt tot de orde geroepen ? Ook daar kan een maatschappelijke besmetverklaring misschien een eerste stap zijn. Want te gemakkelijk beroepen deze profiteurs zich op de in ons land traditionele waardering voor wie de wet te slim af is. Het is goed te bedenken dat ze daarnaast ordinaire diefstal plegen op ons aller portemonnaie.

De neo-groezel van D'66

(H.J.) D'66 heeft nooit helder willen denken; over doelen en middelen bijvoorbeeld. En waarover denken politici anders. Hoewel menige D'66 voorman van brabantse origine behoorlijk van thomisme moet zijn voorzien, de heldere ideeën komen maar niet af. De gedachtenwereld van v. Mierlo, Grujters en Beekmans heeft altijd uitgeblonken in groezeligheid. Geen kwade wil, wel verregaand slordig. En nu dan ? Wat zegt Terlouw, wat zegt de Zeeuw als ze het nieuwe samengaan afkondigen voor de t.v., al weer een paar maanden geleden ?

Dat het gaat om een niet, niet, niet-politiek. Niet socialistisch, niet liberaal, niet confessioneel. Ik dacht, begint dat nou al weer ? Dat niet willen/kunnen zeggen van wat WEL. Dat de Zeeuw een beetje groezelt is nog tot daaraan toe, dat is z'n hele KVP-verleden.

Maar Terlouw. Deze exacteling, telg uit een orthodox protestants geslacht, kan toch wel rechtstreeks zeggen waar het om gaat ? Ook de nieuwe feuilleton van D'66-ideeën - boeiend zijn ze wel, maar wat is hun idee ? Waarmee wordt de Maatschappij geanalyseerd ? Met welke instelling, wens, doel ? Ik vrees nu al het ergste. Na de klassieke D'66 groezel doemt de neo-groezel op.

Verdoezeling

(H.J.) Ons land heeft z'n bijzonderheden. Daaraan is er nog een toegevoegd. Dat is de verdoezelingsmanie. Zodra een of meer hooggeplaatsten door de mand dreigen te vallen zijn er plotseling zelfbeschuldigers aan het werk. "Kijk, die ook al", zegt het publiek dan, meestal opgelucht of een stukje onverschilliger. Of er worden, zoals kort geleden, progressieve politici beschuldigd van spionage voor de Sovjet Unie. In dit geval ging de beschuldiging uit van een eerder beschuldigde.

"Wat een rotzooi toch overal", zeggen de mensen; "iedereen is fout". De verdoezelingsmanie heeft dan succes. Het zijn meestal conservatieve krachten die deze manie hanteren. Ze zijn er geen slachtoffers van; integendeel, het is hun bijdrage tot redding van de samenleving voor het linkse gevaar. Maar intussen doet ook rechts dan aan nivellering. Op een hele fijne sjieke sportieve elegante deftige manier, waarvan het recept alleen bij heren van stand bekend is.

Italië

(H.J.) Ik heb er niet op zitten wachten. Maar straks is het zover : communisten in de Italiaanse regering. Zelfs de paus zal het niet meer kunnen tegenhouden. Misschien wordt er wel heel wat afgekankerd straks in Italië. En elders; ook hier. Over dat feit. En op de communisten.

Maar het is toch zo klaar als een klontje? De communisten zijn uitgenodigd. Door de voornamelijk christendemocratische politiek van de laatste 25 jaar. Een politiek van onverstand, van onrecht, van corruptie. En de paus daarover z'n kop maar houden; maar wel waarschuwen voor het communistische gevaar. Ik kan het vaticaan natuurlijk wel een aardbeving toewensen, maar het is rechtvaardiger dat het ziet wat het sticht.

Marx in het Quirinaal ?

(EW) Het reeds lang dreigende bankroet van de Italiaanse Christendemocratie schijnt nu onafwendbaar. Paniekerige reacties van het Vaticaan kunnen het tij niet meer keren. En ook bezweringsformules van Kissinger zullen de Italiaanse communisten niet uit de regering kunnen houden. Premier Den Uyl aan de andere kant heeft reeds zijn overbodige zegen gegeven, schoorvoetend gevolgd door zijn minister van buitenlandse zaken. En dat laatste was niet onbegrijpelijk. Het blijft een veeg teken dat een communistische partij geroepen wordt om de democratie te redden. Want wat men dan ook bereid is af te zweren ter wille van het "nette gezicht", het blijft een feit dat noch de leer noch de praktijk van het communisme iets met democratie van doen hebben.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX

ER VALT VAN DE PVD A NOG WEL IETS
GOEDS TE VERTELLEN

door
F. Egter van Wissekerke.

Over het ontwerp-programma van de PvdA is de laatste weken heel wat kritiek uitgestort. Toch behoeft men geen socialist te zijn om er ook iets positiefs in te ontdekken. Dat is dan niet zozeer gebaseerd op de inhoud, want daar valt inderdaad heel wat op af te dingen. Waardering verdient de PvdA voor de gevolgde procedure. Want dat hebben vele critici inderhaast vergeten : het gaat om een ontwerp dat door de afdelingen nog in belangrijke mate kan worden gewijzigd. Het veel geopperde bezwaar dat alle wensen bij elkaar onbetaalbaar zijn, gaat hier geheel aan voorbij en suggereert eigenlijk dat de leden van de partij zo dom zijn dat je ze niet uit alternatieven kunt laten kiezen, omdat ze niet zouden begrijpen dat je een dubbeltje maar één keer kunt uitgeven.

Overigens ken ik van de andere partijen ook geen uitgewerkte programma's met aangehechte prijslijst. Dat is ook niet de functie van een dergelijk stuk. Het gaat om het aangeven van beleidsvoor-nemens, liefst met prioriteitsaanduiding en niet om een concept-begroting.

Nu is het ontegenzeggelijk zo dat er andere partijen zijn in ons land, die hun leden inderdaad zo weinig politiek benul toedichten, dat programma's zodanig worden voorgekookt door het partij-establishment dat er verder niets meer te kiezen valt. Dit heeft met democratie weinig van doen, het is eerder een moderne variant van het 18e eeuwse regentensysteem.

Wat men de PvdA ook allemaal verwijten kan, men mag niet verzwijgen dat juist deze partij de laatste jaren ernst gemaakt heeft met de zgn. interne democratisering. Het is dan ook wat wonderlijk steeds weer te moeten horen dat in de PvdA de "doctorandussen in de sociale wetenschappen en de welzijnswerkers op geitenharen sokken" de baas zijn geworden. Zeker, het is waar dat in deze partij de oude elite plaats heeft moeten maken voor een andere. Maar die machts-overname is wel gepaard gegaan met een openbreken van het bestel en met een volledig op tafel komen van de meningsverschillen binnen de partij. Deze meningsverschillen werden dan ook beslecht op de enige plaats waar dat behoort: het partijcongres. Dat deed de partij niet altijd goed en het was soms zeker koren op de molen van andere - meer autoritair geleide - partijen. Want deze wisten nu van tevoren niet altijd wat ze aan de PvdA zouden hebben.

Toch kunnen krokodillentranen, die over deze ontwikkelingen binnen KVP en VVD bv. werden geplengd, niet verhullen dat de PvdA op één punt althans meer heeft begrepen van wat democratie binnen een politieke partij behoort in te houden : het recht op beïnvloeding van de besluitvorming door alle partijleden, die daar de bereidheid

toe hebben. En als dat binnen de PvdA nu toevalligerwijs nogal veel doctorandussen en welzijnswerkers oplevert, so what ? Zolang de gemiddelde kiezer - waar het allemaal om te doen is - liever gaat vissen of voor zijn televisie wil blijven zitten, heeft deze nieuwe elite het voordeel dat hij zich nog moet waarmaken. De oude elites binnen andere partijen hoeven alleen maar door coöptatie en interne stoelendans hun macht te consolideren. En dan staat voor mij wel vast wat voor kwaliteit van de besluitvorming beter is.

D'66 is in dit opzicht al helemaal een buitenbeentje. Echte politieke carrièremakers hebben de partij allang verlaten omdat de toekomst te onzeker werd. Doctorandussen vormen binnen deze partij niet de elite, maar de "rank and file". En welzijnswerkers hebben er geen empoloi omdat iedere D'66er veel te eigenwijs is om zijn welzijn door anderen te laten bewerken. Hoogstens dreigt nu het gevaar van een verlate confessionele bevlieging via Resoluut. Vandaar dat ik nog steeds van mening ben dat D'66 gewoon moet deelnemen aan de eerstvolgende parlementsverkiezingen.

A A N D E B R O N D E R P R O G R E S S I V I T E I T

door
E. Bruins.

Tot aan de komende verkiezingen bestaat de huidige progressiviteit uit een drietal varianten, D'66 - vriendelijk en tolerant - de PPR - etische radicalen - en de PvdA - sterk ideologisch getint met een grote mate van 'wij weten het'. Alle drie hebben gemeen het ontbreken van economisch inzicht, bij D'66 tot uiting komend in een voor buitenstaanders onbegrijpelijke nonchalance, bij de PPR in wereldvreemde ideeën en bij de socialisten in de afwezigheid van twijfel over de haalbaarheid van hun nieuwe heilsstaat.

In het beschermde wereldje van universiteit en welzijnszorg is de heilsstaat alvast gevestigd. Terwijl het buiten alleen maar mooi weer was konden in deze beschutte broeikassen de mooiste bloemen tot ontwikkeling komen. Ieder mag doen wat hij zelf prettig vindt, ongecontroleerd zowel in de kwaliteit als in de kwantiteit van zijn arbeid. De mens is goed, als je hem rustig zijn gang laat gaan komt alles in orde. Lief zijn voor elkaar en geen vervelende vragen stellen. Kortom : Ieder voor zich en de belastingbetalers voor ons allen. Wanneer men even progressief doordenkt is ook het laatste

erg logisch. Die belastingbetalers behoren nl. tot het oude bestel waarin nog andere (hopeloos verouderde) normen gelden. Hoe meer geld je nu overpompt van het oude naar het nieuwe bestel, hoe meer de progressiviteit bevordert wordt. De schaarste aan academici in het verleden maakte het mogelijk de salariëring prima te regelen. De wetenschappers aan de universiteiten (vroeger hadden we daar geleerden, maar die tijd is gelukkig sinds lang voorbij) worden nog belangrijk beter betaald dan de 'gewone' ambtenaren.

Wanneer ik een rode arbeider was, dan zou ik mij op het ogenblik verraden en verkocht voelen. Er is mij van alles beloofd, er zou een keerpunt omhoog komen, maar het is een keerpunt omlaag. De werkloosheid is sterk toegenomen, de prijzen stijgen en de lonen moeten daarbij achterblijven. Je voelt dat het niet deugt, maar wat deugt er nu niet.

In de positie van een rode vakbondsleider kan ik mij bij gebrek aan ideologische kronkels veel moeilijker verplaatsen. Zou er nu niemand van hen nattigheid voelen? Het economisch inzicht van de FNV-bestuurders - daarvan geven ze telkens weer blijk - is hoogst onvolgende en verhindert een behoorlijke behartiging van de werknemersbelangen van de leden. Om hun gebrek aan kennis te verbergen ventileren ze graag uit het wereldje afkomstige ideologische prietpraat. Dat iemand als Arie er dan ook niet voor voelt zijn goed lopende grossierderij in antikapitalistische gramfoonplaten in de steek te laten kan ik mij best indenken, dat zou ik in zijn plaats ook niet doen. Maar hoewel ze dus niet in staat zijn volwaardig vakbondsbestuurder te zijn, kan ik mij niet indenken, dat geen van hen voldoende gezond verstand heeft om uit het feit, dat onze economie naar de knoppen gaat en hun leden naar de WW, de conclusie te trekken, dat zij door naar het wereldje te luisteren naar valse profeten geluisterd hebben en dat de leden daarvoor nu het gelag mogen betalen. Het vervelende bij het trekken van deze conclusie is natuurlijk, dat de eigen onfeilbaarheid dan wel even op een laag pitje komt te staan. Is echter het doorgaan met optreden als begrafenisondernemer bij de sluiting van bedrijven een zoveel prettiger bezigheid?

Gezien de huidige economische omstandigheden is het politiek geen vraag, of het zoete leven van het wereldje geliquideerd zal worden. Het is slechts de vraag, of het door de PvdA of door de VVD zal gebeuren. Het wegwerken van de uitzonderingspositie van deze in hun arbeidsomstandigheden toch al bevoorrechte groep heeft weliswaar alles te maken met elementaire sociale rechtvaardigheid, maar heeft de PvdA nog wel de kracht haar eigen elite aan te pakken? Is voor deze elite de gedachte, dat als je dan toch graag elite wilt zijn, de eisen in de eerste en niet in de laatste plaats aan jezelf gesteld moeten worden, niet veel te moeilijk? Ik kan mij indenken, dat bij velen van hen alleen al de gedachte, dat ook zij normaal aan het werk zullen moeten gaan en normaal beoordeeld zullen moeten worden, het angstzweet op het voorhoofd brengt. Wellicht zullen zij een staking proclameren, in de hoop daarmee voor hun tragische nood de aandacht van de buitenwereld te trekken. Hoe echter duidelijk te maken, dat er tussen de situatie voor en na de staking meer dan slechts een formeel verschil bestaat?

Als ik hen ter vervanging van hun 'ieder voor zich'-spreuk toch nog een nieuwe speciaal voor hen geldende leuze mag aanbieden : Arbeid adelt, en rust bevordert de warhoofdigheid.

Wat er op salarisgebied moet gebeuren is heel eenvoudig. De hoogleraar zal terug moeten van schaal 152/154 naar 152, de lector van 151/152 naar 150, de overigen van 149A naar 148 voorzover ze competent zijn, en de anderen naar schaal 130. Ook de aanvangs-salarissen zijn in de tegenwoordige verhoudingen te hoog, schaal 112 geeft een veel mooiere start dan schaal 114.

De tijd verandert snel. Gold het wereldje in de afgelopen periode voor velen als het toppunt van progressiviteit, op het ogenblik worden door de ongunst der tijden steeds meer mensen ruw uit hun progressieve roes gewekt. Weer in nuchtere toestand geraakt kunnen zij in het wereldje niets anders ontdekken dan een rotte plek, die zo snel mogelijk weer moet worden gezondgemaakt.

De omvang van die rotte plek is beperkt. In belangrijke delen van de universiteit wordt normaal gewerkt. Ook in de CRM-sector is de toestand zeer verschillend. Onlangs hoorde ik van een groepsleider, die door drie moeilijk opvoedbare meisjes was aangevallen in een poging hem aan te randen. Wie zo intensief profiteert van de emancipatie der moderne vrouw heeft zeker een volledige dagtaak. Dat neemt niet weg, dat er zo langzamerhand miljarden genoeg over de balk zijn gegooid. In een tijd waarin zoveel mensen met een maar heel gewoon inkomen zich moeten bekrimpen, vooral ook als gevolg van de door het wereldje veroorzaakte ideologische verdwazing, is er alle reden ook het zoete leven aan de bron der progressiviteit niet langer ongemoeid te laten.

DE VERKIEZINGSSTRIJD IS AL BEGONNEN

door
H. Geelen.

In de Verenigde Staten staat het gehele politieke leven al in het teken van de komende presidentsverkiezingen. Iedereen weet daar van te voren dat het gehele jaar vóór zo'n verkiezing alles om het winnen van stemmen draait. Niemand is verbaasd als de President plotseling zijn werk laat liggen en twee weken het land in-trekt omdat de voorverkiezingen niet helemaal naar wens verlopen.

In Nederland doet men maar alsof zo iets hier niet kan gebeuren, maar het verschijnsel vertoont zich ook hier overduidelijk. De nederlandse politici hebben weinig begrip van timing, zodat het een beetje te hooi en te gras gebeurt. Bovendien is het hier natuurlijk een mengsel van partijpolitiek en persoonlijke inzet. We zitten nu meer in de fase van de persoonlijke aanpak, de topfiguren proberen zo'n gunstig mogelijke plaats in de partijhierarchy te veroveren.

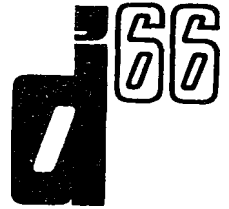
De kabinetscrisis van eind Mei, waar het hard tegen hard ging over zowel de abortus als de zuidafrikaanse apartheid was duidelijk het begin van de verkiezingsstrijd in Nederland. Voor het eerst was het uitdragen van beginselen om de kiezers te behagen duidelijk hoger gesteld dan het regeren. De KVP liet duidelijk blijken dat ze er nog steeds was en dat ze niet tevreden is met het plaatsje van bijwagen in een progressief kabinet, dat de PvdA ze toebedeelt. Bovendien sneed het mes aan twee kanten, want tegelijkertijd werd de CDA-partners duidelijk gemaakt wie de belangrijkste plaats in het CDA toekomt. Verder speelden natuurlijk ook de persoonlijke belangen een rol, de KVP-ministers lieten zich weer eens in hun heldentenor-rollen zien. Vandaar dat CDA-kroonprins Andriesen het spel niet helemaal van harte meespeelde.

De hele kabinetscrisis kwam me daarom onwerkelijk voor, het leek er zo nu en dan op dat men gewoon tijd aan het rekken was opdat de kiezers toch maar zouden zien hoe zwaar de beginselen wel wegen. De situatie was wel explosief, omdat de PPR van de gelegenheid gebruik had kunnen maken nu eruit te stappen. Dat is toch wel hun laatste kans geweest, als ze het nu nog zo zouden spelen kan het kabinet gewoon de reis zonder hen afmaken. De PPR zou dan in de hoek van machteloze getuigenis partij komen en grote verliezer worden.

De abortuskwestie is natuurlijk altijd al de tijdbom onder het kabinet geweest, maar van Agt heeft het mechanisme nu wel in werking gesteld. De vraag is welk tijdstip hij voor de explosie heeft gekozen. Ondertussen is het kabinet wel in voortdurende staat van bomalarm en zal weinig effectief kunnen werken.

Het functioneren van de politiek in Nederland blijft dus een grote ellende en het schijnt onmogelijk te zijn tot hervorming te komen. Verdeeldheid gebaseerd op partijbelang, samen met geschermtsel om de beste plaatsen binnen de partijstructuur overheersen het algemeen belang.

Vooraf gedurende dit soort treffens betreur ik het dat D'66 de keuze heeft gedaan vóór het meespelen met dit soort spelletjes in plaats van als beste stuurman aan de wal te blijven staan. Maar ja, de aandrang om te helpen het zinkende schip te redden was te groot.

STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU

NIEUW ADRES SECRETARIAAT, ingegaan 1 juni 1976 :
Waldeck Pyramontkade 886, Den Haag.

Tijdens de studiedagen van de Beweging Resoluut op 14 en 15 mei 1976 gaf Jan Terlouw een beschouwing over:

W E R K G E L E G E N H E I D

Een politieke partij heeft verschillende taken. In de eerste plaats komt door middel van de politieke partijen het bestuur van gemeente, provincie en rijk tot stand. In de tweede plaats oefenen andere leden van die partijen controle op het bestuur uit. In de derde plaats probeert een democratische partij de bevolking bij deze activiteiten te betrekken - en niet alleen in het stemhokje.

In een nog volgende plaats denkt een politieke partij na over de samenleving en probeert, afhankelijk van haar overtuiging, van het tijdsgewricht, van de feitelijke omstandigheden en van de haalbaarheid, mede richting te geven aan het maatschappelijk denken.

Dit laatste hoort, naar mijn opvatting, een wisselwerking te zijn. Ik zie het als mijn taak om zowel te luisteren naar wat er in de bevolking leeft, zich ontwikkelt, als zelf na te denken over de koers die de samenleving moet varen en te proberen het roer van de staat zo te draaien dat zoveel mogelijk die koers inderdaad wordt gevaren. De beeldspraak suggereert het woord schipperen; in ieder geval is het een steeds weer boeiend dilemma voor een democraat : het dilemma tussen luisteren en praten, tussen gestuurd worden en sturen, tussen je bij een meerderheid neerleggen en een meerderheid bevechten.

Een studiedag als deze is een synthese tussen beide aspecten. Hier kunnen de meningen worden naar voren gebracht, getoetst, bijgesteld, gesynthetiseerd. Meningsvorm, programmavorming, is een belangrijke bezigheid voor een democratische partij - niet alleen omdat er de nu eenmaal noodzakelijke programma's uit voortkomen, maar ook omdat men elkaars bedoelingen, elkaars wijze van argumenteren, en elkaars zicht op de samenleving er door leert kennen.

Ik stel er veel prijs op vandaag aan Uw discussie te mogen deelnemen, o.a. om de redenen die ik zojuist noemde. En ik zou zelf iets willen zeggen over het maatschappelijke vraagstuk dat op het ogenblik het belangrijkste wordt geacht : de werkgelegenheid.

Het is zeer de vraag of het werkgelegenheidsvraagstuk het belangrijkste probleem is waar we mee zitten, zelfs als we ons tot het binnenland bepalen. (Internationaal gezien heeft voedselvoorziening de hoogste prioriteit). Het werkloosheidsvraagstuk is namelijk mijns inziens oplosbaar, althans indien we er wat minder orthodox naar kijken dan gebruikelijk is.

We hebben sinds de dertiger jaren geleefd in een Keynesiaanse economie, dat wil zeggen in een economisch stelsel dat is gebaseerd op de ideeën van Keynes. Kenmerk van die ideeën was het opheffen van stagnatie, dus het bevorderen van groei. Hoofddeugd van het systeem : streven naar volledige werkgelegenheid.

Dit systeem heeft tot voor een jaar of wat geleden bevredigend gewerkt.

- Het heeft materiële welvaart gebracht.
- Het heeft bijna volledige werkgelegenheid gegeven.
- Het heeft het vraagstuk van de welvaartsverdeling (althans nationaal) verzacht, omdat aan allerlei eisen kon worden voldaan uit de groei van de nationale rijkdom. Dus weinig stakingen, weinig sociale onrust, sterke groei van de sociale voorzieningen.

Een jaar of tien geleden begon er iets te haperen.

- De industrialisatie en vooral de groei daarvan leek een autonoom proces te zijn geworden.
- De natuur was beschouwd als een onuitputtelijke voorraadschuur en bleek dat niet te zijn.
- De behoeften van de mensen waren vooral getaxeerd als welvaarts-behoeften, behoeften aan materiële goederen, waarschijnlijk vooral omdat de immateriële behoeften, de vraag naar gemeenschap, naar natuur, naar harmonie, aanvankelijk was versluierd door materiële nood - door de vraag naar een boterham, een dak, medische voorzieningen.

In de zestiger jaren werd duidelijk dat de mens niet bij brood alleen zal leven; dat de prioriteit van de welvaartsverhoging te nadrukkelijk was geweest.

Het lijkt mij dat de huidige werkloosheid er een teken van is dat we aan het eind van het Keynesiaanse tijdperk zijn gekomen. De werkloosheid is dan ook structureel, niet conjunctureel. Herstel van de wereldhandel zal de werkloosheid niet zonder meer opheffen. En zelfs als hij dat doet, dan zal de problematiek spoedig, en heviger, terugkeren.

Ik noemde als stagnatiepunten van de groei-economie

- a) de schijnbare autonomie van het industrialisatieproces;
- b) de eindigheid van de aarde, van de natuur en haar rijkdommen;
- c) de te hoge prioriteit van welvaart boven welzijn.

Het zijn precies deze punten, of a.s. deze punten, die de werkloosheid anno 1976 veroorzaken, dus we moeten die punten onder de loep nemen om de werkloosheid te bestrijden.

Ad a.

De techniek lijkt autonoom. Hij is dat natuurlijk niet. Achter iedere beslissing zit een mens of een groep mensen. Autonomie betekent dan ook alleen dat de besluitvorming onhelder, verborgen is, dat de belangen die achter de beslissing schuilgaan niet aan de dag treden.

Autonome ontwikkelingen betekenen verkeerde besluitvormingsprocessen. Een autonome technische ontwikkeling die de manier van leven van de bevolking beïnvloedt, betekent een ontwikkeling waartoe die bevolking niet zelf heeft besloten.

Misschien komt de bevolking toch in verzet. Misschien had Galbraith nog meer ongelijk dan hij zelf later heeft bekend, toen hij in zijn 'New Industrial State' schreef dat het grote concern, de technestructuur, voorschrijft, oplegt, wat de consument 5 jaar later zal verlangen. Misschien wringt de vraag zich uit onder het aanbod en verstoort de werkgelegenheid, die zo "autonoom" was ingesteld op de produktie van welvaartsartikelen van betrekkelijk nut.

Ad b.

De groeieconomie is ook uitgegaan van een oneindige natuur.

- Oneindig leken de voorraden fossiele brandstof.
- Oneindig leek de ruimte om fabrieken te bouwen en autosnelwegen.
- Oneindig leek de opname-capaciteit van water, lucht en bodem om afvalprodukten op te nemen.
- Oneindig leek ook het vernuft van de mens om nieuwe bronnen aan te boren, zich sneller te bewegen, sneller te produceren, sneller te verbruiken.

Hoe onwaar dit is, hoe eindig de mens is en de natuur waarin hij leeft, waar hij het mee moet doen (en mag doen) bleek plotseling, zoals ieder exponentieel proces plotseling doodloopt (een vijver vol eendekroosjes die zich iedere dag verdubbelen was 3 dagen geleden nog maar voor 12,5 % gevuld).

De stijging van de olieprijs, deels politiek bepaald, maar toch ook beslist niet los te zien van de schaarste aan olie, is een faktor van belang geweest voor de stagnatie in de produktie en dus voor de werkloosheid. Maar niet alleen de energieprijs is hier in het geding. De laatste jaren is er een geweldige beweging in de prijzen van grondstoffen, die ook te maken heeft met schaarste. Daardoor verschuiven de geldstromen, de investeringen en de produktiepatronen. Bovendien worden er hier en daar (gelukkig) eindelijk enige milieu-eisen gesteld aan produktie en consumptie. Mijns inziens moet dit op den duur leiden tot een bijdrage aan de werkgelegenheid, maar ik heb de indruk dat het nu nog niet zo werkt.

Ad c.

In de derde plaats is er de laatste decennia een aanzienlijke verschuiving geweest van arbeid van de industriële naar de dienstverlenende sector. In veel gevallen betekent dit van de profitsector naar de non-profitsector. Dit kan, omdat de arbeidsproductiviteit in de industrie steeg, omdat machines het werk overnamen. Toch ook een beetje, denk ik, omdat met het stijgen van de industriële produktie, van de materiële welvaart, de vraag naar niet-materiële goederen toenam. Omdat er meer ruimte voor was en omdat er, in een technische wereld, meer behoefte aan was.

Gewone diensten zijn aan het afkalven. Het kleine winkeltje op de hoek verdwijnt. Bakker en melkboer komen minder aan huis, een loodgieter en timmerman zijn moeilijk te krijgen. Voor doe-het-zelvers misschien niet zo'n bezwaar, voor een bejaard echtpaar een reuze last.

In de sociale sector zijn nieuwe diensten nodig; de financiering daarvan zal via de overheid moeten lopen. Maar diensten zijn duur, zowel de gewone als nieuw te scheppen diensten. En ook de middelen zijn eidnig. In de non-profitsector zouden nog tal van arbeidsplaatsen te scheppen zijn, maar de middelen ontbreken.

Dit deel van mijn toespraak samenvattend :

De werkloosheid is structureel van aard en hangt er mee samen dat we een overgang meemaken van een groei-economie naar een schaarste economie; van een economie waar grondstoffen overvloedig en arbeidskrachten schaars waren, naar een economie waarin arbeidskrachten overvloedig en grondstoffen schaars zijn.

Er is waarschijnlijk heel wat "schijn"-vraag, opgewekt door een produktie-apparaat dat veel minder op een werkelijke markt is afgestemd dan men denkt, en die zeepbellen-vraag kan uit elkaar spatten bij botsing met een heel klein stofje.

En tenslotte: er is vráág naar arbeid in de non-profitsector, maar die is beperkt betaalbaar.

Voordat ik verder ga wil ik benadrukken dat er mijns inziens industriële arbeidsplaatsen geschapen moeten worden, door een bepaald soort industriepolitiek te voeren. Ik heb daar bij verschillende gelegenheden over gesproken en ga daar nu verder niet op in.

Liever stel ik vandaag de vraag wanneer is iemand werkloos ?

Mijns inziens is iemand werkloos als hij tegen betaling zinvolle arbeid wil verrichten, die hij aankan, en die hij kan verrichten in een omgeving waar hij zich thuis kan voelen, waar hij zich niet blijvend een vreemdeling voelt en als hij die arbeid niet kan vinden.

Werkverschaffing mag niet zijn het scheppen van zinloze arbeid, want degene die zulk werk verricht zal zich nog steeds werkloos voelen, ondanks zijn transpiratie.

Werk mag niet langdurig boven iemands pet gaan; het mag mijns inziens wel tijdelijk beneden iemands pet gaan, als het maar zinvol is. Ik denk dan ook dat iemand die het echt vreselijk vindt om werkloos te zijn, niet veel bezwaar heeft tegen uitbreiding van het begrip "passende arbeid", noch om omgeschoold te worden.

Je kunt iemand niet aandoen dat hij een vreemde is op het werk, dat hij vervreemd is. Mijns inziens kan er best een beetje meer gereisd of verhuisd worden om werk te kunnen doen, maar in het werk zelf moet iemand een redelijke mate van bevrediging kunnen vinden, anders leidt hij een mensonwaardig bestaan. Dit betekent dat er - ook politiek - erg veel te doen is op het gebied van arbeidsklimaat, arbeidsverhoudingen, arbeidsomstandigheden.

Als iemand die werkloos is geen werk wil doen dat een klein beetje anders is dan wat hij vroeger deed,
als hij er geen tien kilometer voor wil reizen,
als hij er niks voor wil bijleren,
dan vindt hij het mijns inziens niet zo erg om werkloos te zijn.
Maar als iemand van alles zou willen aanpakken waar hij redelijkerwijze voor gekwalificeerd is,
als hij diep ongelukkig is door de indolentie die zich van hem dreigt meester te maken,
als hij zich schaamt voor de burens, voor zijn vrouw en zijn kinderen,
als hij al tweehonderd brieven heeft geschreven en een broek heeft versleten op de bankjes van de arbeidsbureaux,
dan vind ik het een schande dat wij als gemeenschap
a) hem geen zinvol werk geven en
b) hem er toch een beetje met de nek voor aankijken dat hij niet werkt.

Behalve de veranderingen die ik heb opgesomd is er sinds de dertiger jaren nog iets essentieel gewijzigd : we leven nu in een verzorgingsstaat. Niemand lijdt honger, al zijn er nog dingen te wensen, ongetwijfeld. Iedereen heeft een inkomen, of het nu loon, bijstand, AOW, AAW of nog iets anders heet.

Er zijn massa's mensen die vereenzamen, die een opleiding nodig hebben, die moeten leren hun lege tijd te vullen.

Er is een hoop werk te doen in de non-profitsector.

Er is geld, want we betalen iedereen in de verzorgingsstaat.

En toch staan we toe dat er mensen werkloos zijn die dolgraag willen werken.

Daar deugt iets niet.

In het nieuwe verkiezingsprogramma van de PvdA wordt veel aandacht besteed aan het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen. Gedacht wordt dan vooral aan industriële arbeidsplaatsen, waarvoor de investeringen getoetst en gecontroleerd moeten worden. Zonder te willen ontkennen dat het scheppen van bepaalde industriële arbeidsplaatsen van belang is, doet mij dit allemaal erg Keynesiaans en traditioneel aan, zoals ik het hele ontwerpprogramma van de PvdA nogal traditioneel en weinig oorspronkelijk vind.

Van groot belang is ook een andere invalshoek, namelijk die van de arbeidsethiek en de arbeidsmarktethiek.

Heeft iemand de zedelijke plicht om te werken? Als hij op een onbewoond eiland zit met een paar kinderen die eten moeten hebben, dan heeft hij die zedelijke plicht bepaald wel. Maar ik zou de vraag niet zonder meer bevestigend durven beantwoorden als het gaat om werken in een technocratie, die je niet zelf hebt gemaakt, die voor velen wezensvreemd en vijandig en tegennatuurlijk is.

Eerder dan de plicht tot werken voor de mensen, geldt voor onze technocratie de plicht om te vermensen. Daar is erg veel aan te doen; het voert te ver er hier op in te gaan.

Nederlanders hebben gelukkig in de praktijk een soort 'recht op een minimum inkomen'. Als ze dat recht interpreteren als een recht om er hun werk van te maken de sociale wetten te misbruiken en door listige combinaties en manipulaties zichzelf een veelvoud van het minimum inkomen te verschaffen, dan is er natuurlijk iets flink fout - dan moet je ook rustig met een sociale recherche werken. Maar wel in zijn juiste context gezet en niet als bangmakertje of om je heilige verontwaardiging over de luiheid te luchten.

Recht op inkomen; haast even belangrijk lijkt me recht op zinvol werk. Heel wat filosofen komen, na een lange tocht door gedachten-spinsels en wijsgerigheden, als Candide tot de conclusie: laten wij ons tuintje bewerken.

Eerlijke, zinvolle arbeid is voor veel mensen een levensnoodzaak, een wezenlijke voorwaarde om zich geestelijk gezond te voelen. Een welvaartsstaat, die ook een verzorgingsstaat is, faalt als zulke mensen er werkloos in moeten zijn.

Ik herhaal en vat samen.

- 1) Iemand is onaanvaardbaar werkloos als hij tegen betaling zinvolle arbeid wil verrichten, ook al moet hij er voor worden omgeschoold, of moet hij zich over grotere afstanden verplaatsen. Laten we daarom het begrip passende arbeid uitbreiden.
- 2) Er zijn mensen die tegen hun zin werken, die de spanningen en de strijd in de technocratie slecht aankunnen. Laten we ons daarom met kracht inzetten voor humanisering van de arbeid. Maar laten we voor die vervreemden ook parttime werk mogelijk maken; laten we voor de anderen onder hen vroegde pensionering in het vooruitzicht stellen; en laten we naast recht op arbeid ook recht op een minimum inkomen vastleggen.

- 3) Het is gewenst en mogelijk om industriële arbeidsplaatsen te scheppen voor de produktie van nuttige, niet vervuilende en niet verspillende goederen.
Laten we een industriepolitiek voeren die dat bevordert.
Laten we daarbij bedenken dat het onzin is om investeringen tegen te houden, alleen omdat ze rationaliseren in het bedrijf en arbeid uitstoten. Een internationaal gericht land als Nederland (met zijn hoge loonkosten) kan zich onmogelijk veroorloven zijn concurrentiepositie onherstelbaar aan te tasten door automatisering achterwege te laten.
- 4) Er gaan geldstromen van de bedrijven en de mensen, via de Staat en de verzekeringsorganisaties, naar de mensen.
Er is een boel werk te doen, met name in de diensten-sector, in de non-profitsector.
Laten we die geldstromen dan zo leiden dat iedereen die kan werken en wil werken ook zal werken, want een echte verzorgingsstaat draagt niet alleen zorg voor de materiële waarden.

kanalen graven

Het boek " KANALEN GRAVEN " van J.F. Glastra van Loon werd door Hans van Mierlo als volgt geïntroduceerd:

Dit is het derde boek dat ik middels een zijdelings verband met het onderwerp mag introduceren. De brieven van Jaap, de crisis van Sicco en de kanalen van Jan. En naarmate mijn eigen boek als een ingenaaid meesterwerk dieper wegzakt in de bodem van mijn ziel, stijgt mijn vaardigheid in het verwelkomen van andermans geschriften. Mede daarom zal ik lang spreken, want u weet dat we allemaal nog veel te doen hebben vandaag.

Vooreerst wil ik wat zeggen over de auteur, dat u hopelijk nog niet wist tot op heden en dat ook in het boek wijselijk achterwege wordt gelaten. Na de aanvankelijke teleurstelling dat Anneke Goudsmit op het laatste moment van de formatie afhaakte, zodat het kabinet uiteindelijk toch nog met een knoop los op het bordes van Hare Majesteit stond, volgde een episode, waarin ik van de ene verbazing in de andere viel. In de stilte die volgde op de doodsklap van de kabinetsgeboorte, was ik de enige fractieleider die nog moest leveren. Ik had drie namen op mijn lijstje, Scheltema, Ankum en Glastra van Loon, drie bedaarde hoogleraren, alle drie bekwaam, ieder met eigen specialiteiten en vaardigheden, kortom keurig in het pak zittende kandidaten. Ik had een voorlopige lichte voorkeur, maar hield die voor mij en reisde af om te polsen, terwijl Joop inmiddels begonnen was met de beheersing van zijn eerste crisis.

Wat toen volgde tart iedere beschrijving : Alle drie gesprekken hadden hetzelfde verloop: de persoon in kwestie hoorde mij glimlachend aan, zei vervolgens zeer verheugd te zijn over de eervolle uitnodiging, deelde mede dat wanneer het lot op hem zou vallen, hij dat gaarne zou ondergaan en ging vervolgens over tot het onverkort aanprijzen van de twee andere kandidaten. Na zes maanden formeren in kamertjes, waar het zweet van de ambities kristalliseert tegen de muren, was ik hier niet meer op getraind. Ik raakte in totale verwarring, die slechts geleidelijk verging in een groot gevoel van weldadigheid. Ik kon er niet genoeg van krijgen en rekte het proces, maar de houding bleef onveranderd : zo van: man, ik zal het graag doen hoor, maar als je die kunt krijgen, of die ander, tja ... dan houdt natuurlijk alles op. Dan ben je wel gek etc.....

Ik had een voorkeur voor Glastra van Loon. Niet in alle opzichten. Als ik de ogen sloot en het beeld van Van Agt en Glastra van Loon opriep, dan kon ik niet zeggen dat van dit duo een hoogtepunt van extroverte communicatie afstraalde. Bovendien de weg van iedere nieuwe bewindsman naar het effectief worden is normaliter lang en ik schatte die van de hooggeleerde rechtsfilosoof op zo'n anderhalf à twee jaar. Maar daar stond tegenover dat ik juist graag een professionele dieptekijker op justitie wilde hebben en bovendien dat ik alleen met Glastra in die postnatale fase nog een terrein kon terugwinnen dat ik tijdens de formatie verspeeld had, de grondwetsherziening. Hoewel ik somber gestemd was over de perspectieven op dit gebied, wilde ik nog een poot krijgen in deze sector, die diep geïsoleerd verankerd lag in de immobiliteit van Binnenlandse Zaken. Alleen met een troef als Glastra kon ik hierin nog iets bereiken. Dat lukte ook met de medewerking van Van Agt.

Ook voor Glastra was dit belangrijk. Ik herinner me nog dat hij dit in het gesprek onderstreepte onder de openhartige toevoeging dat die andere terreinen, kinderen, vreemdelingen en gevangenen nimmer zijn toegespitste interesse hadden gehad, dat zijn discipline anders lag etc. Ik herinner me ook dat ik hem toen wijsneuzig zei dat hij niet de eerste bewindsman zou zijn, wanneer hij tot zijn schrik zou ontdekken dat hij gaandeweg geheel verslingerd zou raken aan precies die onderwerpen die tot op dit moment voor hem volstrekt onbekend waren en weinig interessant. Domweg door er mee bezig te zijn. Wie dit boek leest zal merken dat ik tenminste op dit punt gelijk heb gekregen.

Tot zover iets over de auteur. Toen hij me vroeg om het boek bij u te introduceren, had ik sterke aanvechtingen om nee te zeggen. Mijn bedenkingen waren van tweeërlei aard. Daar lag ten eerste het feit dat hij mij meedeelde dat het boek een titel had gekregen, ontleend aan een door mij gehouden rede in 1968; enige citaten hieruit vormde een soort ongevraagd voorwoord. Een zeer vererrende affaire natuurlijk, maar levensgevaarlijk. Goeie God, dacht ik - 1968 dat is voor de oorlog. Men mag de actieradius van een woord niet groter maken dan het verdient. Bovendien een mens op stap met het citaat van een ander is altijd een gevaar op de weg. Ik herinner mij een zeer pijnlijke ervaring uit diezelfde rede, die ik u niet mag onthouden.

Nog onder de indruk van de mei-revolutie in Parijs, had ik ergens in mijn rede de zinsnede staan : We moeten de revolutie maken voor hij uitbreekt. Een golf van ontroering sloeg door de zaal en ik zelf was - ik moet het toegeven - ook redelijk tevreden met deze formulering. Ik meende het ook, en zelfs nog, al kon ik toen niet vermoeden welke fatale gevolgen zij zou hebben. Wat gebeurde. De rede baarde enig opzien in beperkte kring. De

Algemene Beschouwingen naderden en mensen als Biesheuvel kwamen langs om de tekst op te vragen. Stralend overhandigde ik die. Joop den Uyl had hem gehoord en gelezen, maar Den Uyl is een van de schaarse politici die heel veel lezen en dan wil een en ander wel eens door elkaar omlaag dwarrelen naar een anoniem inspiratiemoeras, waaruit geput kan worden. Zo geviel het dat hij bij de Algemene Beschouwingen een zeer prachtig en diepgaand betoog hield, waarin hij glashelder uitlegde hoe beroerd het er voor ons allemaal bij lag onder dit kabinet. En duidelijk naar een climax toewerkend voegde hij in een doodstille Kamer met geheven vuist een spierwitte premier toe : En daarom, mijnheer de voorzitter, moeten wij de revolutie maken voor hij uitbreekt. Ik was aangedaan, maar ik herinner mij dat Ed van Thijn met een rode kop een beetje schichtig schuin naar achter naar mij keek. De genadeslag kwam bij het antwoord van de regering.

De immer bedaarde ex-onderzeebootkapitein Pietje de Jong hield een dappere speech, waarin hij zoveel mogelijk vernieuwingsdrang inperste als het evenwicht en zijn verleden hem toestonden. Ook zijn oratorisch hoogtepunt kwam bij de beantwoording van de rede van de oppositieleider, die hij omstandig prees om zijn bewogenheid en diepgang. En toen kwam het : Onder doodse stilte zei hij : En daarom mijnheer de voorzitter was ik zo diep getroffen en was ik het zo eens toen de geachte afgevaardigde zei : We moeten de revolutie maken voor hij uitbreekt. Snikkend ging ik onderuit. Zo zie je hoe je op moet passen.

En nu - kanalen graven. Ja, dat vond en vind ik essentieel, maar ik wist toen nog maar nauwelijks hoe moeilijk dat was en vooral was toen nog niet goed tot me doorgedrongen dat dat niet voldoende was.

Al te gemakkelijk nam ik aan dat het er alleen maar om ging een kanaal te graven of een pijp te slaan door de dikke korst die er zit tussen een geheel anoniem geworden macht en de gewone en ongewone mensen met hun dagelijkse verlangens en frustraties en vervreemdingen om te bewerkstelligen dat middels een autonome opwaartse druk alles naar boven zou komen zoals bij een olieveld. Zo gebeurt het weleens, maar meestal gaat het niet zo: dan graaf je een kanaal en als je het daar bij laat dangebeurt er helemaal niets.

Ik had toen al beter kunnen weten als ik een brug geslagen had naar een jeugdherinnering, waar ik een persoonlijke ervaring heb liggen, die meerderen hebben gehad.

Ik had een kanariepietje en was zelf 8 jaar. Ik had het gevangen in een soort garage van een Heerom van me die deken was in Roosendaal en op wiens verjaardag we altijd gingen eten, met veel kapelaans erbij en die dronken wijn. Het Pietje fladderde piepend door de garage en hoe het daar was gekomen wist niemand. Maar

in die tijd was het in die kringen niet ongebruikelijk om de mogelijkheid dat Sint Franciscus hier persoonlijk de hand in had niet uit te sluiten. Met veel gefladder van het Pietje en de lacherige kapelaans werd het beestje gevangen en ik mocht het houden. Het kreeg een kooi en het floot zich suf; en daarna steeds minder. Wekenlang sloeg ik het gade. Toen kwam het medelijden. Je zult daar zitten, dacht ik, zo klein en zo geel en achter al die tralies. Aan die eerste twee omstandigheden kon ik niets veranderen, maar aan de derde wel. Ik besloot het vrij te laten en opende het deurtje. Er gebeurde niets. De Piet bleef roerloos zitten, eindeloos. Na dagen moest ik het er met de hand uithalen.

En zo is dat ook met kanalen.

Het is niet voldoende om de toegangen tot de macht te maken. De mensen zullen moeten leren ervan gebruik te maken. De machthebbers zullen er zelf doorheen moeten komen om de betrokkenen uit te nodigen en ze te stimuleren ervan gebruik te maken. Dat is toch onderwijs en dat is van veel langere duur dan het graven zelf en dat alles is niet eigen aan de macht.

Er was nog een tweede bedenking waarom ik aarzelde om hier wat te zeggen. Aan de hand van die bedenking wil ik ten slotte iets over het boek zeggen. Ik wist niet wat Glastra van Loon zou gaan schrijven. Het is hoogst ongebruikelijk dat een ex-staatssecretaris of minister een open boekje geeft over het reilen en zeilen van het zojuist door hem met een conflict verlaten departement. Ik heb een conservatieve neiging in die dingen, waaraan ik soms wel, soms niet gehoor geef. Het is ongebruikelijk en bovendien had ik een diepe afkeer van de gedachte dat het boek een grote schoonwassing, rechvaardiging post factum van de auteur zou worden. Zou dat het geval geweest zijn, ik zou alsnog hebben geweigerd.

Glastra van Loon weet van mij dat ik vond dat ook hij een paar fouten heeft gemaakt bij het conflict. Dat verhinderde mij in geen enkel opzicht om onverkort achter hem te staan, omdat die fouten in geen verhouding stonden tot de mijns inziens bedenkelijke overacting van de zijde van de minister. Maar over dat conflict wil ik het helemaal niet hebben. Ik heb dat boek gelezen en de reden dat ik hier sta is dat het althans naar mijn oordeel verschoond is van iedere manische schoonwassingsdrift. En ik vind dat daarin de kracht van het boek ligt.

Natuurlijk, herkenbaar is de primaire impuls van de schrijver om uit te leggen waar het allemaal om ging en dat het echt om iets ging, dat is zeer begrijpelijk nadat je persoonlijke aftocht zich zo in het publiek heeft afgespeeld. Maar de verwerking van die impuls is niet gericht op eigen verheffing, diculpering of in staat van beschuldiging stellen van anderen. Hij stelt zichzelf zeer kwetsbaar op - laat de kwetsbaarheid van anderen zien en de ge-

dragingen van de personen - ook als die zijn kritiek hebben - worden slechts gehanteerd om aan te geven hoezeer een ieder gevangen zit in structurele wetmatigheden die vaak een gezamenlijke onmacht opleveren waaraan niemand ontsnapt. Het is in die zin een eenzijdigheid dat het de ervaringswereld van Glastra is. Ik realiseerde me bij lezing dat onze nieuwe staatssecretaris Zeevalking, als hij het al zou doen - een heel ander boek zou schrijven - niet omdat dat van Glastra onjuist zou zijn, maar omdat er geen objectieve werkelijkheid bestaat en er evenveel werkelijkheden bestaan als er personen zijn die ze ondergaan. Als men dit voor ogen houdt is het van het hoogste belang om kennis te nemen van deze werkelijkheid.

Het is geloof ik de eerste keer dat een buitenstaander de kans krijgt om aan de ahnd van die subjectieve werkelijkheid een departement binnen te stappen. En dat voordeel stelt de mogelijke nadelen in de schaduw. Misschien staan er dingen in die beter niet vermeld hadden kunnen worden, dat is mijn vaste overtuiging, misschien is het naar dat iemand op een bepaald punt niet zijn werkelijkheid tegenover die van Glastra kon stellen - wat zou het wenselijk zijn als dat wel gebeurde zonder dat het ontaardt in een ordinaire burenruzie over de schutting. Maar ook als in de komende weken gewezen zou worden op die mogelijke nadelen dan nog zal ik als bekeerling op dit punt verheugd blijven met de verschijning van dit boek. Vooral degenen die zich professioneel met de politieke en ambtelijke processen bezig houden wil ik lezing aanbevelen. Wat mijzelf betreft natuurlijk ben je er nooit zeker van dat een keuze van jezelf indertijd de goede is geweest. Er zijn altijd schaduwkanten en het is niet leuk als je eigen staatssecretaris met een onnodig conflict moet verdwijnen, maar à posteriori reken ik het tot een winstpunt dat we er een publicatie aan hebben overgehouden, die een tipje oplicht van de sluiers over de besluitvormingsprocessen die in zo belangrijke mate onze eigen samenleving bepalen.

En Jan, als je denkt aan je eigen aandeel in de onmacht en de fouten die je maakte, realiseer je dan tot troost :
' Wie een kanaal graaft voor een ander valt er zelf in '.

M O D E R N E H O R I G E N !

door G.Nooteboom.

Het aantal door D'66 aangevraagde interpellaties is niet groot. Men moet zuinig zijn met dat "zware" middel. Eind mei werd er één gehouden door D'66 omdat toen uit adviezen die het werkgevers verbond gaf aan zijn leden-werkgevers bleek dat toezeggingen door de Minister van Sociale Zaken gedaan in 1970, in feite niet werden nagekomen.

De zaak is de volgende: Er zijn bij de besteding van dat deel van de loonsom van een bedrijf dat wordt gebruikt voor pensioenreserveringen drie hoofdprioriteiten. Heeft men (enigszins afhankelijk van de salarisopbouw van de onderneming of bedrijfstak) minstens 25% der totale arbeidskosten om over voor pensioendoeleinden dan kunnen alle drie prioriteiten worden gehonoreerd. Dat is bijv. het geval bij ambtenaren. Heeft men dat er niet voor over (en buiten de overheidssfeer vindt men meestal 15% al erg veel en geven werkgevers en vakbonden bij loononderhandelingen de voorkeur aan "meer in het handje" in plaats van meer voor pensioenfinanciering) dan moet gekozen worden welke prioriteit men in welke mate wil honoreren.

Die drie prioriteiten zijn:

- a - een pensioen ter hoogte van minstens 70% van het laatstgenoten loon voor hen die 40 jaar bij dezelfde baas (of soms bedrijfstak) bleven.
- b - welvaartsvastheid, of desnoods waardevastheid of desnoods alleen maar een gedeeltelijke geldontwaardigingscompensatie voor de reeds ingegane pensioenen.
- c - vrijheid om zonder "pensioenverlies" van werkgever te veranderen, door het waardevast (of zo mogelijk welvaartsvast, zoals bij ambtenaren) houden van de pensioenrechten van hen die inmiddels bij een andere baas werken.

Werkgevers en vakbonden en de met hen gelieerde politieke partijen geven in de praktijk (niet in woorden, maar daar koop je niks voor) hoge prioriteit aan a en b en vrijwel nul gewicht aan c. Gevolg; grote schade als iemand van baan verandert en vele mensen die niet meer van baan kunnen veranderen wegens zo groot pensioenverlies dat dat tegenover echtgenote en gezin niet verantwoord is (moderne horigen). De echte topjongens hebben daar geen last van

want als bedrijf X topfunctionaris A wil hebben wordt desnoods een miljoen te zijnen behoeve in de pensioenpot gestopt, de wat minder hoge goden wel.

De overheid bemoeit zich niet met de manier waarop de (voor een echt goede regeling tekortschietende) pensioengelden worden gebruikt en dus heb je ook als Kamer weinig mogelijkheden daaraan wat te doen. Er is één klein kapitaaltje: als men de structurele AOW verhogingen van na 1970 wil "inbouwen" in een bestaande pensioenregeling dan is daarvoor toestemming nodig van het Ministerie van Sociale Zaken en dit kan dan voorwaarden stellen. Dus diende D'66 (Nypels eerste onder-tekenaar) in 1970 een motie in waarin de kamer uit zou spreken dat alleen toestemming van de minister zou worden gegeven als niet alleen aan a en enigszins aan b zou zijn voldaan, maar ook enigszins aan c. De minister zegde dat toe, met een slag om de arm maar hij zou de Kamer nog nader informeren over zijn definitieve richtlijnen, zodat het geen zin had de motie in stemming te brengen. Die nadere informatie werd niet gegeven en vorig jaar stelde D'66 dus maar eens schriftelijke vragen. Die werden ontwijkend beantwoord.

Medio mei echter publiceerde het werkgeversblad "De onderneming" de richtlijnen die in feite worden gehanteerd bij het toestemmingsbeleid van Sociale Zaken en bleek dat er van die zijde geen enkele eis werd gesteld terzake van prioriteit c. Het artikel modigde werkgevers aan om meer gebruik te maken van die mogelijkheid om van het Ministerie van Sociale Zaken toestemming te krijgen die AOW verhogingen van na 1970 in de pensioenregeling in te bouwen.

Door dat te doen worden de pensioenrechten van laagbetaalden verlaagd zodat er bij gelijkblijvende lasten voor het bedrijf meer gedaan kan worden aan andere wensen, waarbij met name werd gewezen op het verhogen van de pensioenrechten voor hoogbetaalden. Op dat moment meende D'66 middels interpellatie te moeten proberen om de bewindsman van Sociale Zaken zover te krijgen dat hij als voorwaarde voor toestemming de eis zou stellen dat de via deze techniek van extra AOW inbouw beschikbaar komende gelden niet gebruikt worden om de pensioenrechten van hoogbetaalden nog verder te verhogen maar om het op-waarde-houden van de aanspraken van hen die het bedrijf verlaten te verbeteren of daarmee een begin te maken. De uitslag is nog niet bekend, maar het zal wel niet lukken want de staatssecretaris vaart helemaal op de adviezen van de vakbeweging en die is - hoe vreemd dat moge klinken - tegen. Die wil alleen beveiliging van pensioenaanspraken van mensen die van baan veranderden als dat gebeurt door alle pensioengelden in een grote pot te stoppen, waarover zij het beheer krijgen. En dat willen de werkgevers niet, en er is politiek geen meerderheid voor. Dus laat je de mensen maar in de kou totdat je wel zin kunt krijgen. Zo is het tot nu toe. Hoop doet leven en misschien kan een kamermotie (indien aangenomen) toch het beleid wat ten goede beïnvloeden.

door
E. Bruins.

Voor wie de grenzen van onze democratie wil zien is het leerzaam kennis te nemen van de discussies in de FNV over de vraag, of men volledige prijscompensatie wil of niet. De leden komen niet verder dan de vaststelling, dat hun consumptienivo helemaal niet over-dreven is, dat anderen met een hoger consumptiepatroon veel eerder voor bezuiniging in aanmerking komen (als er dan toch bezuinigd moet worden) en dat zij er niet voor voelen zich 'opnieuw te laten pakken'. Vanuit de consumptiekant geredeneerd helemaal niet on-logisch, maar helaas wordt ons inkomen niet bepaald door wat wij in staat zijn te consumeren, maar door wat wij in staat zijn te produceren. In de honger en armoe lijdende ontwikkelingslanden is het probleem niet, dat men niet in staat zou zijn meer te consu-meren, maar dat men niet in staat is de productie op poten te zetten.

En ons productieapparaat wordt op het ogenblik op rampzalige wijze afgebroken, omdat 95% van onze productie opgaat aan consumptie, tegen ruim 70% in de na-oorlogse jaren van opbouw, wat in Duits-land, het land waar wij bovenal mee moeten concurreren, thans nog het geval is. Onze brave FNV-ers begrijpen daar allemaal niets van. Zij wensen hun inkomen te behouden en iedere beknotting daarvan is 'een aanval van rechts', voor hen onbegrijpelijk en emotioneel niet te verteren. De top van het FNV, die langzamerhand iets van de bui ziet hangen, wordt (nog wel door een bondsvoorzitter) uitge-maakt voor 'technische betweters'. Volgens D'66-normen zou deze top snel moeten aftreden. Want de leden weten het. Met de mogelijk-heid, dat de leden de deskundigen de deskundigen zouden laten en hun eigen gang zouden gaan, is door D'66 nooit rekening gehouden.

Het is niet mogelijk te voorspellen, dat andere groepen een derge-lijk standpunt zullen innemen. De ambtenaren zullen er niet voor voelen hun stelling, dat arbeid in overheidsdienst beter betaald dient te worden dan arbeid in niet-overheidsdienst, te verlaten en in te ruilen voor het beginsel der gelijkwaardigheid. En de niet actieven waarom zouden de zwaksten het slachtoffer moeten worden ? Ieder heeft voldoende redenen de drinkbeker aan zich voorbij te laten gaan. En het is modern en progressief je tot het uiterste te verzetten tegen welke regering ook, die anders zou willen. Want wij zijn zelf baas. De vraag, hoe onze economie draaiende gehouden moet worden - voor hun consumptie een noodza-kelijke voorwaarde - beschouwen deze bazen als een probleem uitsluitend voor de anderen.

Met alle kenmerken van ware progressiviteit, nl. veel goede sociale bedoelingen, geen inzicht in de onprettige economische werkelijkheid en een grenzeloze zelfoverschatting, is er een 'Keerpunt' georganiseerd op een moment waarop de economische voorwaarden voor festiviteiten niet meer aanwezig waren. Er zijn wijzigingen in de loonstructuur doorgevoerd, die onze economie helmaal niet kon dragen. De verkeerde taxaties worden misschien het beste geïllustreerd met een uitspraak van de grote baas zelf : 'Hij zou de werkloosheid wel eens even beneden de 100.000 brengen.' Nu, dat zien we dan. De oliecrisis en het wanbeleid hebben samen de werkloosheid veel groter gemaakt dan ze had behoeven te zijn. Tien-duizenden van school komende jongeren zullen straks geen werk kunnen vinden. Het wordt als heel vanzelfsprekend voorgesteld.

Zou de PvdA het onder het kabinet Biesheuvel ook vanzelfsprekend gevonden hebben ? Hoe asociaal ze met dit beleid wel zijn ligt thans kennelijk ver boven hun bevattingsvermogen. In het gekwelde gezicht van onze nationale Uyl voor de TV zien zij opnieuw het bewijs, hoe slecht de anderen wel zijn (de eigen plannen waren toch zeker prachtig) en in zijn gekweld zijn herkennen zij hem als hun grote leidsman.

Het probleem, waar we met onze democratie mee zitten is hoe te voorkomen, dat in een tijd van voorspoed onze 'progressieve krachten' geheel van de kook raken en vervuld met de beste bedoelingen onze economie in de war gaan schoppen. En - actueel in de huidige situatie - wanneer dan alles druk bezig is in duigen te vallen, hoe krijg je ze in vredesnaam weer normaal voordat het helemaal een puinhoop geworden is.

door

G.Noooteboom.

Zaterdagochtend 22 mei hebben de deelnemers van het DAC-platform de logische konsekwentie getrokken uit de feitelijke ontwikkelingen. De primaire doelstelling van het DAC, waarvan een twee-honderdtal mensen uit allerlei politieke richting deelnemer waren, doch met name (ex)leden van D'66, DS70 en partijlozen, was te pogen te komen tot bundeling van progressief liberalen, redelijk vooruitstrevenden, vrijzinnig democraten of hoe men die mentaliteit ook maar wil omschrijven. Dat is op kleine schaal ook wel in zoverre gelukt dat men ervoer dat er grote mate van programmatische overeenstemming was tussen mensen uit allerlei partijen. Niet geheel ten onrechte echter waren mensen uit bijv. DS70 toch weinig geneigd oude schoenen weg te gooien voor nieuwe die er beter uitzien, beschikbaar zijn. Per slot van rekening is het electoraat van DS70 wel verdwenen maar de partij funktioneert in vele opzichten nog redelijk. Voor D'66ers lag dat tot 29 november heel duidelijk: geen electoraat en geen funktionerende partij. Dat is in feite nu nog zo maar sinds 29 november is er althans weer de bedoeling om een funktionerende partij op te bouwen, zegt men. Daarnaast is sindsdien een Resoluut groep De Zeeuw op de markt gekomen die zich verloofd heeft met D'66. Alsnog mijn gelukwensen.

Het werd steeds meer duidelijk dat diverse groepen (partijen) wel wilden bundelen in dezelfde sfeer als het DAC voor ogen stond, maar dan in de vorm van laten de (leden van de) anderen zich maar bij ons als lid aanmelden.

Het DAC-platform was juist bedoeld om die wat hovaardige en steriele opstelling te helpen omzeilen, zodat men dan beter de realiteit kon aanvaarden en de zaak opheffen. Het eindverslag van de DAC-secretaris wekt sterk de indruk dat de laatste stoot hiertoe werd gegeven door de ervaring dat nadat een D'66 bestuurs-delegatie tijdens een bespreking met een DAC bestuursdelegatie had medegedeeld dat er geen sprake was van spoedige innige en speciale banden tussen D'66 en Resoluut, twee dagen later door datzelfde D'66 de "verloving" met Resoluut werd bekend gemaakt.

P A R T I J D.A.C. - V R I J Z I N N I G
D E M O C R A T E N O P G E R I C H T .

door

G.Nooteboom.

Zaterdagmiddag 22 mei is door een dertigtal personen met diverse politieke richtingen de partij DAC-Vrijzinnig Democraten opgericht. Dat is geen wereldschokkend aantal maar niet meer dan ongeveer 200 mensen waren op de hoogte gebracht van dit voornemen, waaronder een aantal personen waarvan zeker was dat ze niet mee zouden doen, maar die op historie-gronden toch het recht hadden te worden geïnformeerd. Er was door de initiatiefnemers welbewust ook niet gestreefd naar wijdverbreide bekendmaking van de oprichtingsvergadering. De pers bijv. was niet geïnformeerd.

Vele bestaande grotere partijen (en ook D'66) zijn aanvankelijk door rond 30 mensen opgericht, maar dat garandeert allerminst dat elk dertigmans-clubje zal uitgroeien tot een partij van voldoende omvang.

Een mooie beginselverklaring en voorlopige noodstatuten zijn goedgekeurd. Plus een uiteenzetting over toekomstige interne structuur met zo strikt mogelijke scheiding tussen organisatorische zaken en politiek inhoudelijke besluitvorming op zodanige wijze dat redelijk zeker is dat standpunten van de partij inderdaad overeenstemmen met wat de gewone leden vinden en niet wat een partij-elite vindt.

Delen van het politiek program zijn in voorlopige vorm gereed en zijn in overeenstemming met wat verwacht mag worden van een redelijk vooruitstrevende, progressief liberale groep, of wat voor etiket je ook maar wilt gebruiken. Uiteraard zijn er programmatisch grote overeenkomsten op vele punten met (sommige) andere groeperingen, maar ook duidelijke verschilpunten. Een eigen gezicht echter toont zich ook in de mentaliteit waarmee een club opereert, intern en tegenover derden.

Wat dat laatste betreft weigeren de Vrijzinnig Democraten om andere politieke groeperingen in te delen in dikke vrienden en gezworen vijanden. Concreet gezegd is men bereid met ieder in een eventuele regering samen te werken indien het landsbelang dat gewenst maakt en mits uiteraard daarbij voldoende is terug te vinden van de eigen doelstellingen. Aan verkettering en het diskwalificeren van anderen tot "Untermenschen" waarmee je geen contact kunt hebben, wil men niet meedoen.

door
Ruud Löbler.

De intensieve reclame-campagnes, o.m. via advertenties in dagbladen van de postcheque- en girodienst, zijn overbekend. Het gros van de houders van girorekeningen zal ook wel bekend zijn dat de girodienst hun in feite een eenmalig krediet verleent van f 3000,--. Immers, twee kascheques van f 500,-- elk, alsmede 20 betaalcheques met een gegarandeerd uitkeringsbedrag van f 100,-- elk.

Da's mooi, da's héél mooi. Want PTT's Computer kent deze faciliteiten toe aan iedere burger van hoog tot laag, ambtenaar dan wel schoenlapper, genietter van vaste, losvaste, of misschien zelfs wel van helemaal geen inkomsten. Het enige criterium is dat men rekeninghouder is. En om dat te blijven is de enige ballotage dat men ervoor zorgt met een zekere regelmaat over tenminste het minimum saldo te beschikken. Want de girodienst kent al sedert lang de modale rekeninghouder.

Ergo, zolang daar maar aan is voldaan, blijven de boeren dorsen.

Nu is de PTT een Rijksdienst. Een Overheids Lichaam. Zoals er zovele zijn. Sommige van die Lichamen zijn zó groot, dat delen van het Lichaam aan verschillende Computers zijn toegewezen. Voor de PTT geldt dat bijvoorbeeld voor de Telefoon diensten. Die vallen volgens een uitgekende planning van de Computer-in Chief allemaal onder lagere bevelvoerende computers, wier bevoegdheden nochtans tamelijk verreikend zijn.

Dat kan aanleiding geven tot merkwaardige verwickelingen. Bijvoorbeeld ('t Is maar een voorbeeld) :

Een dienaar van een Overheids Lichaam, een leraar aan een scholengemeenschap, Rijksambtenaar-in-Vaste-Dienst, is houder van een postgirorekening en tevens telefoonabonnee. Het kan niet op. Nu heeft die leraar, deze Rijksambtenaar dus, zich door advertenties van de Computer-in-Chief en op aandringen van de bevelvoerende regionale computer, ertoe laten bewegen zijn telefoonnota's automatisch van zijn girorekening te doen afschrijven. Da's handig en per slot van rekening draait een computer voor een automatische handeling zijn hand niet om. Jarenlang gaat dat goed. Totdat ineens deze rijksambtenaar gedurende een tweetal dagen geen saldo heeft op zijn rekening. Van de Computer-in-Chief is dat toegestaan. Hij mag zelfs tot f 1000,-- rood staan. Bovendien is in het brein van de Computer-in Chief de wetenschap opgeborgen dat het geregeld binnenkomen van een redelijk saldo, in het geval van de betrokken rijksambtenaar, vaste prik is. Iedere maand weer opnieuw. Al jarenlang. Want deze ambtenaar is een onverbreekelijk verbonden ledemaat van het Lichaam.

Maar wat doet nu die lager geplaatste, regionale computer ? Die gaat op zijn strepen staan, zoals dat heet. Hij stuurt een 'herinnering'. En een paar weken later stuurt hij er nog een. In laatste instantie stuurt hij dan een gestencild schrijven, waarin hij meedeelt dat, wanneer niet binnen enkele dagen het openstaande bedrag binnen is, hij helaas genoopt zal zijn de geachte abonnee van telefoonaansluiting verstoken te doen zijn. Hoogachtend...

Nou was die betrokken rijksambtenaar toevallig erg druk in de weer met schoolonderzoeken en examens. Tussen die bezigheden in viel de Paasvakantie, waarin hij zich allerm minst geroepen voelde zijn postbak te gaan uitmesten. Daarna weer examens. Resultaat, u voelt het al ... op een kwade dag was zijn telefoon 'dood'. Toen, pas toen, herinnerde hij zich het laatste gestencilde schrijven van de regionale computer.

Hij spoedde zich per fiets naar het kantoor van de Telefoondienst, waar hem een onderhoud werd toegestaan met een woordvoerder namens de regionale computer. Hij legde aan deze, uiterst welwillende, vazal de achtergronden uit en smaakte het genoeg binnen een half uur weer in het bezit te zijn van een telefoon die werkte.

De rijksambtenaar in kwestie stelde de woordvoerder van de regionale computer echter ook enkele vragen, die voorshands onbeantwoord bleven:

- 1e Waarom kan een plaatselijke telefoondienst een abonnee, waarvan bekend is dat er nimmer sprake van 'wanbetaling' is geweest, niet per telefoon vragen of er wellicht 'bijzondere omstandigheden' zijn waardoor betaling tot dusver 'aan de aandacht is ontsnapt'?
- 2e Hoe is het in Computersnaam mogelijk dat iedere willekeurige burger van de PTT een krediet krijgt van f 3000,--, terwijl de Girodienst-computer het tegelijkertijd verdomt om een Rijksambtenaar-in-Vaste-Dienst, met een geregeld terugkerend, redelijk batig saldo, gedurende enkele dagen krediet te verlenen voor een bedrag van, zegge en schrijven f 114,60 ?
- 3e Waarom gebeurt het onder 1e gestelde wèl voor firma's en niet voor particulieren ?

CONCLUSIE: dit was géén voorbeeld. Het is mijzelf overkomen, vorige maand. Is dat geen volstrekte waanzin? zo vraag ik mij af Of moeten we wachten tot 1984, wanneer de computer via de in iedere woning aanwezige monitors, ongevraagd kunnen constateren waarom een rekening niet wordt betaald ?

Zou het D'66 kamerlid Nootboom bereid zijn te bewerkstelligen dat rekeninghouders bij de Girodienst, van wie is aangetoond dat er een gegarandeerd, geregeld terugkerend saldo is, óók krediet krijgen voor automatische afschrijvingen ten behoeve van PTT, GEB, hypotheekbanken, verzekeringsmaatschappijen e.d. ?

De dank die Nootboom al bij voorbaat oogst, is groot. En niet in de laatste plaats afkomstig van veel overheidsdiensten zelf, die zich daarmee verlost zien van heel wat rompslomp

I N H O U D

Deze maand kort	2	
F. Egter van Wissekerke: Er valt van de PvdA nog wel iets goeds te vertellen		4
E. Bruins: Aan de bron der progressiviteit	5	
H. Geelen: De verkiezingsstrijd is al begonnen	7	
J. Terlouw: Werkgelegenheid	9	
H. van Mierlo: Kanalen graven	16	
G. Nootboom: Moderne horigen	21	
E. Bruins: Democratie	23	
G. Nootboom: DAC-platform ter ziele	25	
G. Hootboom: Partij DAC-vrijzinnig democraten opgericht		26
G. Löbler: De postgiro: da's makkelijk	27	

D E N H A A G

STAFLIAMAAN 23

B DE BOER
KRULLIAMAAN 4
ZEIST

2740

Port betaald
Port Paye
's-Gravenhage

Peperbet

7-8
76

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

9e jaargang, nummer 7/8
(doorlopend nummer 98)
juli/augustus 1976

REDAKTIE :

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Ruud Löbler (RL)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nooteboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent :
E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het septembernummer uiterlijk 20 augustus bij RED-ADM.

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redaktionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

F.K.L. Rogier, Reeuwijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester);
drs. Ila Schoutsen, Amsterdam;
H. Jongedijk, Wassenaar;
R. van Kamp, Amstelveen;
N.F.I. Schwarz, Den Haag.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX

Carter in het Witte Huis ?

(EW) Als de voortekenen niet bedriegen zullen de presidentsverkiezingen in de U.S.A. uitlopen op een resultaat dat wonderlijk goed past bij het 200-jarig bestaan van dat land. De frontier-spirit geladeerd met wat godvruchtige franje, die zich met vermanend opgestoken vingertje afzet tegen het gepolitiseerde en verziekte Washington, doet het nog steeds goed. De successen van Jimmy Carter en in tweede lijn van George Brown jr. bewijzen het. Na de Johnson-Nixon era, waarin liegen en bedriegen als een centraal beleidsinstrument opgeld deed, is deze reactie ook wel logisch. Toch zit er iets griezeligs in het feit dat Carter en Brown nauwelijks moeite doen iets van een program naar voren te brengen. Het schijnt voldoende een eerlijk en vooral deugdzaam gezicht te trekken. Alsof daarmee de grote internationale en internationale problemen waarmee een land als Amerik anno 1976 wordt geconfronteerd kunnen worden opgelost.

Selectieve verontwaardiging (zoveelste aflevering)

(EW) Het voordeel van het weekend is dat je wat meer tijd hebt om de krant eens goed te lezen. En dan zie je dingen, waar je normaliter niet op let. Bv. het feit dat er op één en dezelfde pagina gesproken wordt over onderdrukking en dictatuur in twee verschillende landen, waarbij het niet gaat om een verschil in de feitelijke situatie - die is n.l. even afschuwelijk - maar om een totaal verschil in reactie in het vrije Westen. Tegen wantoestanden in Argentinië (gevangenhouding zonder proces, foltering, uitstellen van verkiezingen en verbieden van politieke partijen) wordt krachtig geprotesteerd door een achttal zgn. "vooraanstaande" Europese socialistten, w.o. PvdA-fractie-leider Van Thijn. Tegen vergelijkbare toestanden in Tsjecho-Slowakije, die alleen al heel wat langer bestaan, hoort men in "vooraanstaande en gezaghebbende" kringen beduidend minder fulmineren. Toch is daar evenveel aanleiding toe. Zo heeft onlangs de gevluchte Tsjech Jiri Starek in een uitgebreid rapport uit de doeken gedaan hoe in zijn land niet alleen tegenstanders van het regime-Husak (toch niet meer dan een soort Mussert anno 1976) maar ook hun kinderen en andere naaste familieleden elke kans op een menswaardig bestaan wordt ontnomen door hen werk, woning en onderwijs te ontzeggen. Kan Van Thijn nu niet een duplikaatje van zijn Argentijnse brief aan Husak sturen ?

Soweto

(EW) De lang verwachte reprise van Sharpeville heeft in Soweto plaatsgevonden. Deze miljoenen-suburb van Johannesburg, die een soort combinatie van werkkamp en bidonville voor gekleurde werknemers is, vormde het naargeestig decor voor grootscheepse brandstichtingen en politiegeweld. Tegen de achtergrond van de recente pogingen van premier Vorster om een betere verhouding met de omliggende zwarte regimes te verkrijgen, vormt Soweto een bewijs dat er intern in Zuid-Afrika nog niets wezenlijks is veranderd. Om maar niet te spreken van de juistheid van de "niet-beslissing" om dat land geen kernreactorvaten te leveren.

De Postgiro, da's makkelijk

Jan G. Huygens schrijft ons :

Wil de heer R. Löbler zijn uiterst onbelangrijk gezwam over zijn niet betaalde telefoonrekening voortaan rechtstreeks melden aan de heer Nooteboom ? Als deze tenminste de belangrijkheid van de vraagstelling inziet !

1. De heer Löbler is ambtenaar. 2. De heer Löbler krijgt iedere vier weken zijn salaris. 3. De heer Löbler is binnen een termijn van 4 à 5 weken enige malen gemaand zijn saldo aan te vullen. 4. De heer Löbler onderhoudt zich met een "mede-vazal" op ambtelijk gebied. 5. De heer Löbler heeft -- god lof -- weer telefoon. 6. de heer Löbler is leraar en heeft daarom 4 á 5 weken geen tijd ook maar één blik op zijn financiën te slaan. 7. De heer Löbler heeft -- hoe bestaat het -- leerlingen die hij naar de volwassenheid wordt geacht te voeren. 9. Peperbek publiceert artikelen die in het algemeen zijn geschreven vanuit de ideënwereeld van D'66. 10. Wil de heer Löbler zich met belangrijker dingen tot Peperbek wenden ?

R. Löbler reageert op Jan G. Huygens aldus :

Leesvaardigheid, zo men wil, 'de kunst van het lezen' houdt vooral in dat men het gehele complex van middelen dat de vervaardiger van geschreven teksten ten dienste staat, kan overzien en in verband brengen met de feitelijke inhoud.

De aimabele heer Huygens kan dat, zo blijkt uit zijn ontboezeming, duidelijk niet. Bovendien schiet hij tekort in de wijze waarop hij van zijn falen doet blijken. Zodat mij weinig anders rest dan de heer Huygens toe te kennen voor :

Schrijfvaardigheid een 5 en voor Leesvaardigheid een 3.

Overigens : niet bij de pakken neer zitten, meneer Huygens. Met ijverig leren komt men ook een heel eind, aanleg of niet. Misschien zien we nog wel eens een werkelijk belangrijke bijdrage van u in Peperbek.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX

In September zal het honderdste nummer van Peperbek verschijnen! De Redactie is koortsachtig bezig de voorbereidselen voor deze gedenkwaardige gebeurtenis te treffen.

Ook U kunt medewerken. Naast Uw spontane lofuitingen en kreten van afkeur in poëtische, prozaische of liquide vorm kunt U ook bijdragen aan ons thema. Aan vele oude vaste schrijvers vragen wij welke korte, kenmerkende programmapunten zij bij de a.s. verkiezingen willen lanceren. Met of zonder vermelding van de partij die dit moet brengen ! Wat zijn nu de punten waarmee wij onze kennissen en collega's kort en krachtig kunnen laten zien waar we staan, en waarin we verschillen van anderen ?

Voor een goed begrip, het is niet de bedoeling dat U een soort "totaal-programma" maakt. Het gaat ons om een aantal punten die op zich slechts een visie op een deelprobleem geven, maar die toch samen een beeld geven over wat ons bindt.

Uw inzending (van zeg hoogstens tien van deze stellingen, anders heeft U de bedoeling waarschijnlijk niet begrepen) gaarne vóór eind augustus aan de Redactie.

D I S S I D E N T ' 7 6

door
F. Egter van Wissekerke

Het kabinet zit er - ondanks Bloemenhove en reactorvaten - nog steeds. Maar zeker niet op rozen. De abortuskwestie is nog steeds niet uit de wereld en het heeft er alle schijn van dat elke oplossing, op korte termijn althans, tot een kabinetscrisis - of in elk geval tot een ministerscrisis - zal leiden. De uiterst onaangename confrontatie tussen bv. minister Lubbers en PvdA-leider Van Thijn tijdens het kamerdebat over de kredietgarantie mag dan sindsdien door wat vriendelijkheden over en weer tussen KVP en PvdA zijn weggepoetst, een opgewekt familieleven binnen de coalitie zit er toch niet meer in. Den Uyl had er vanuit zijn visie natuurlijk het volste

recht toe aan Andriessen's economische verlanglijstje wat "leuke dingen voor de socialistische mensen" toe te voegen, maar beiden wisten natuurlijk heel goed dat de marges voor welk verlanglijstje dan ook op dit moment uiterst smal zijn.

Maar ook intern binnen de partijen, die de huidige combinatie vormen, zijn de conflicten nog nauwelijks te verdoezelen. De PvdA-bestuurderen blijven hardnekkig hun eigen bewindslieden voor de voeten lopen. De anti-AMRO oproep en het comité van "waakzaamheid" tegen het West-Duitse berufsverbod schoten Duisenberg resp. Den Uyl in het verkeerde keelgat, om maar niet te spreken van de problemen die minister Vredeling vrijwel dagelijks van zijn eigen politieke vrienden opgespeeld krijgt.

Het CDA blijft nog steeds een noodlijdende firma, die eigenlijk al failliet lijkt voordat de eerste aandelen op de markt moeten komen, als dat tenminste ooit gebeurt. Maar dat verhaal is genoegzaam bekend. Steenkamp doet steeds meer denken aan een toneelregisseur, die wanhopig probeert van een stuk dat als treurspel is geschreven, een blijspeluitvoering te geven.

En ja, het kon niet uitblijven, ook D'66 heeft haar dissident. Na het beschamende optreden van de heer Huyssen - ik weet niet of het goed gespeeld is, maar eerlijk gezegd ergert de man me zo, dat ik met dit warme weer geen zin heb dat uit te zoeken - maar goed, na diens entree in de Tweede Kamer, waar zelfs een koekoek (geen hoofdletters!) zich voor zou hebben geschaamd, heeft nu ook Govert Nooteboom een eenmansfractie gevormd. Ik kan wel bevroeden dat een oprecht gekoesterd principe van het dualistisch stelsel (tussen regering en parlement) bij hem tot deze stap heeft geleid. Maar principes dienen ook praktisch vertaald te worden. En ons land heeft nu eenmaal geen strikt dualistisch stelsel. En een regeringsfractie, die een motie van wantrouwen steunt, kan hoog en laag springen, maar of ze wil of niet : ze dwingt daarmee een kabinetscrisis af. En ondanks alle negatieve opmerkingen in het bovenstaande ben ik van mening, dat niemand daar iets wijzer van wordt op dit moment. Zeker D'66 niet. Ik ontzeg Nooteboom niet zijn dissidentschap, maar daar moet hij zich dan maar buiten de Tweede Kamer in uitleven. Op dit moment is het voor D'66 van beslissend belang, dat de kleine schare in het parlement een geloofwaardige optie openhoudt voor continuïteit na mei '77, in afwachting van wat het partijcongres daarover in het komende najaar beslist. De goedgeslaagde pogingen van met name fractieleider Terlouw om die geloofwaardigheid handen en voeten te geven, worden met dit conflict zeker niet ondersteund. Dat is niet alleen jammer voor Terlouw, het is in de huidige macropolitieke situatie naar mijn bescheiden mening niet minder dan waanzin. Want nog steeds blijf ik hardnekkig van mening dat D'66 gewoon en onversneden aan de eerstvolgende verkiezingen moet deelnemen.---

door
H. Jongedijk.

Je mag van de confessionele partijen beweren wat je wilt en ik heb daarover al veel ongunstigs beweerd : Ze hebben een feilloos politiek instinct.

Als het echt moeilijk is met de maatschappij dan weten ze hun partners te kiezen, ook als het redelijk voor de wind gaat.

Ons land had natuurlijk een moeilijke periode na 1945. Alles was er aan gelegen de brede massa mee te krijgen in een politiek van soberheid voor de werkers en van kapitaalvorming voor de hebbers. Dus brede basis met de PvdA; jarenlang. Miljarden en nog eens miljarden werden op de lonen gekort en op het kapitaal bijgezet. Geen vermogensaanwasdeling, geen pensioenopbouw voor de arbeiders, niets daarvan.

Toen ons productievermogen was hersteld en geheel in veilige en vertrouwde handen was terechtgekomen kon dat volop gaan draaien voor de welvaartsmaatschappij. De lonen gingen omhoog en konden omhoog. Een nieuw era was aangebroken : het liberale feest van ongebreidelde expansie. De natuurlijke partner van de confessionelen werd de VVD. De PvdA begon in 1963 al te schrijven over de kwaliteit van het bestaan, de echte kwaliteit. Zo'n partij van weldenkenden moest je zeker niet als coalitiegenoot hebben.

In 72/73 werd het weer moeilijk in het land en verkiezings uitslagen hoe ook, de confessionelen wisten hun partner in de nood weer te vinden. De VAD kon nu wel worden weggegeven aan die socialistische sukkels (zij het met moeite) want er zou niet veel meer te vertellen zijn. Een goedkope zoethouder dus. Bovendien kon je je rendement altijd nog in het buitenland halen, wat nu dan ook op grote schaal gebeurt, zie de geweldige kapitaalexport. De vakbonden werden dan dubbel gepakt, want werkloosheid hier door investeringen buitenslands, maakt ze wel koest, vooral in de looneisen.

Het financiële christendom van de confessionelen is altijd een steun voor de VVD en haar aanhangers, ook al wordt er nog zo druk gecoaleerd met progressieven. De werkelijke aandriften van KVP e.a. bleken ook zonneklaar bij de misselijke zaak van de kernvaten. Unaniem waren ze vóór levering. Enig humanitair ideaal principe komt in de kraam niet te pas. Al beginnen de eigenlijke voedsters van deze objecte partijen, nl. de kerken nu andere geluiden te laten horen, de oude confessionele stijl zal nog jaren doorwerken. Deze stijl is die van volkomen aanpassing aan "hoe het in de wereld toegaat". Geen spoor van werkelijke kritiek, geen enkel vooruitzien. Meehuilen met de wolven in het bos. Wanneer zouden we ooit van dat zoodje afkomen ? Het CDA schijnt niet slecht in de markt te liggen.

Eugène : Verschrikkelijk, dat milieubeleid van het kabinet.
Nu heb ik om de belastingaftrek een tweede auto
moeten kopen die net zo groot is als de eerste.

De overeenkomst tussen Wiegel en Van Thijn is dat beiden
alleen jong in jaren zijn.

Buspassagiers zullen binnenkort i.v.m. hun veiligheid
een bordje met DOV (deelnemer openbaar vervoer) moeten
dragen.

De enige belofte van de VVD die nog ontbreekt is het
N.A.P. te verlagen zodat de dijken minder hoog kunnen.

Is Uw psychiater ook lid van de VVD ?

Zelfs de komkommers zijn in deze tijd onbetaalbaar.

In mijn Bibliotheek staat de "Goelag Archipel" bij
toeristische reisverhalen.

Ideaal zou natuurlijk zijn als we ook de inflatie meer
persoonlijk konden vaststellen.

Als goed staatsburger moet je eisen dat de bus pas
vertrekt als er tien passagiers zijn.

De afstanden worden steeds korter :
in juni is de Sahel ook dichterbij gekomen.

Japie : Ik was doodsbenauwd dat Ford toen hij de bel
moest luiden voor elke van slavernij bevrijde
Staat, niet tot 13 kon tellen.

DE OMVANG VAN DE COLLECTIEVE VOORZIENINGEN

Bijdrage E. NYPELS
aan het debat in de 2e Kamer over
de "Regerings nota over het te
voeren beleid ter zake van de
collectieve voorzieningen en de
werkgelegenheid."

Samengesteld na overleg met de
Sociaal Economische Werkgroep
van de Stichting Wetenschappelijk
Bureau D'66.

F 2

juli 1976

1. Het dilemma.	3
2. Hoe houden wij de collectieve sector in de hand ?	5
3. Is 1 % niet te veel ?	6
4. Zonder "sociaal contract" gaat het niet.	9
5. Bezuinigen in het wilde weg ?	14
6. Wat nu ?	15
7. Het miskende verband tussen VAD en pensioenen.	18
8. Conclusie.	20

Wat betekent de „1%-norm” van het kabinet?

„Het kabinet wil de komende jaren de nationale welvaart jaarlijks laten toenemen met 3,75 procent.

Zouden we het belasting- en premiestelsel van nu ongewijzigd laten, dan krijgt de overheid van deze groei vanzelf al meer dan de helft, namelijk 55 procent. Voor de particulier blijft dan over, in de vorm van loon en winst, 45 procent, waarvan het overgrote deel loon is.

Van deze welvaarts groei van de burger wil het kabinet nog een stukje afhalen. Om daarmee de voorzieningen te betalen die de overheid in stand houdt ten bate van de hele gemeenschap . . .

Dat extra stukje belasting dat wij vragen van de burger bedraagt 1 procent van het nationaal inkomen . . .

Stel we verdienen dit jaar f 100, waarvan bestemd voor de gemeenschap f 55, en voor particulieren (lonen en winst) f 45.

Volgend jaar verdienen we wel wat meer, namelijk f 103,75; voor de gemeenschap de oude 55 procent plus 1% = f 58,10, voor de particulieren de oude 45 procent min 1 procent = f 45,65.

Ofwel van de 3,75 extra is 3,10 voor de gemeenschap, dat is ruim 80 procent en uit de rest (nog geen 20 procent) moeten alle verbeteringen van lonen en winsten komen.

In de praktijk betekent dit kabinetsbeleid dat van elke gulden welvaarts groei 82 cent voor de gemeenschap is en 18 voor de burger”

Uitleg van minister Duisenberg van Financiën in „Roos in de vuist”, het blad van de Partij van de Arbeid:

H E T D I L E M M A

Onze samenleving staat voor een dilemma ! En welke oplossing we ook kiezen, de kans op chaotische ontwikkelingen blijft groot, omdat vele bevolkingsgroepen zich te kort gedaan zullen voelen. De grootste sociaal-economische crisis sinds de Tweede Wereldoorlog dreigt !

Sinds de Tweede Wereldoorlog is in ons land een indrukwekkend stelsel van collectieve voorzieningen opgebouwd bij voorbeeld op het gebied van het onderwijs en van de sociale zekerheid. Deze voorzieningen zullen, zelfs zonder dat zij overal voor de verschillende bevolkingsgroepen voldoende zijn uitgebouwd, in de komende jaren zulke hoge financiële lasten op de samenleving leggen, dat dit onoverkomenlijke bezwaren oproept : het gedeelte van het nationale inkomen benodigd voor de collectieve sector, wordt namelijk te groot. De koopkracht van de vrij beschikbare arbeidsinkomens van de meeste burgers zal teruglopen, evenals de koopkracht van de bedrijfsinkomens, de winsten. Dit zal tegelijkertijd op onaanvaardbaar grote schaal leiden tot werkloosheid, inflatie, ontduiking en afwenteling van belastingen en van sociale premies, zwart geld, zwart werken, misbruik van sociale voorzieningen en daarmee tot aantasting van de arbeidsmoraal. Een groeiend gedeelte van de werkende bevolking zal niet langer bereid zijn mee te betalen aan de stijgende collectieve uitgaven voor niet-werkenden, zoals gehandicapten, gepensioneerden, werklozen en bijstandtrekkers, ook al profiteert de werkende bevolking zelf natuurlijk net zo goed van een deel van deze voorzieningen; onderwijs voor hun kinderen, verkeersvoorzieningen, gezondheidszorg, toneelsubsidies. Er is dan een onredelijk groot beroep vereist op de solidariteit van degenen die uiteindelijk de financiële lasten voor de collectieve sector dragen. Ook politieke partijen, zoals D'66, die met volle overtuiging het overgrote deel van de bestaande collectieve sector als gerechtvaardigd en noodzakelijk beschouwen, kunnen hieraan natuurlijk niet voorbij gaan !

Het dilemma is verschrikkelijk ! Bij ongewijzigd beleid zal een groeiend gedeelte van de bevolking zich tegen de toenemende lasten van de collectieve sector verzetten, omdat dit de koopkracht van hun persoonlijk vrij besteedbaar inkomen te sterk aantast en de werkloosheid doet toenemen. De voortzetting van vele essentiële collectieve voorzieningen en de realisering van verschillende rechten daarop komen dan in de toekomst ernstig in gevaar. Maar bij de noodzakelijke

drastische ombuiging van het beleid door beperking, van de groeiende uitgaven in de collectieve sector zullen weer andere bevolkingsgroepen zich te kort gedaan voelen, omdat deze beperking voor hen in de toekomst minder hoge rechten, dat wil zeggen minder hoge inkomens of uitkeringen betekent.

Uit de gegevens van de Regering en het Centraal Planbureau blijkt dat de lasten van de collectieve sector, dat wil zeggen van de belastingdruk, sociale premiedruk en druk niet-belastingmiddelen, groeiden van 37,6% van het nationale inkomen in 1960 via 47,4 % in 1970 tot 55,7 % in 1975, en dat deze bij ongewijzigd beleid in 1980 ongeveer 65,4 à 65,9 % zullen bedragen. Het reëel vrij beschikbaar inkomen steeg gedurende de periode 1960/1965 gemiddeld met 4,1 % per jaar en in de periode 1965/1970 nog met gemiddeld 3,5 % per jaar, maar tijdens de periode 1970/1975 trad reeds een daling van gemiddeld 1,5 % per jaar op, terwijl bij ongewijzigd beleid een verdere gemiddelde daling van 2,0 % per jaar in de periode 1975/1980 wordt verwacht. De stijgingen van het reëel vrije beschikbare inkomen gedurende de periode 1960/1970 waren nog mogelijk door de toename van het aandeel van de arbeidsinkomens binnen het nationaal inkomen, het zgn. arbeidsinkomensquote, en door de ongekende economische groei. De toename van het arbeidsinkomensquote tot 96,5 % in 1975 ging ten koste van het zgn. "overig inkomen", waaronder de bedrijfsinkomens, de winsten. Dit leidde tot omvangrijke bedrijfsverliezen en werkloosheid. Het beeld van ongewijzigd beleid in 1980 is, zoals de Regering terecht vaststelt, zeer somber. Een werkloosheidsaantal van naar verwachting 260.000 geeft dit reeds aan!

Bij ongewijzigd beleid zal volgens de gegevens de ontwikkeling van de collectieve uitgaven leiden tot een gemiddelde stijging van de premie- en belastingdruk voor de komende jaren van $\pm 1,75$ % van het nationaal inkomen per jaar. De Regering heeft nu besloten te trachten de geschetste fatale ontwikkeling om te buigen door voorshands een beperking van de structurele groei van de belasting- en premiedruk tot jaarlijks 1 % van het nationaal inkomen als richtsnoer te nemen, de zng. "1%-norm voor de collectieve sector", oftewel de Duisenberg-norm. In de periode 1977/1980 betekent dit dat structureel totaal viermaal 0,75 % minder aanslag mag worden gedaan op het nationaal inkomen. Dit nationaal inkomen is in 1980 meer dan f 300 miljard; $4 \times 3/4 = 3$ % daarvan benadert f 10 miljard. Hierbij gaat de Regering uit van een gemiddelde jaarlijkse groei van het nationale inkomen van 3,75 %. Uitgaande van de 1%-norm en rekening houdend met enkele - o.a. conjuncturele - correctiefactoren, komt de Regering dan tot de conclusie dat de collectieve uitgaven in 1980 f 8,8 miljard lager moeten zijn dan oorspronkelijk werd geraamd.

Hierbij teken ik aan dat de aanduiding 1%-norm eigenlijk zeer misleidend is. Bij de veronderstellingen van de Regering zal de collectieve sector reëel toch nog met meer dan het gemiddelde van 3,75 %, namelijk met ongeveer 5,5 % per jaar mogen groeien en de particuliere sector reëel met minder dan het gemiddelde, namelijk met 1,5 % per jaar. Alleen dan zal het aandeel van de collectieve sector in het nationale inkomen jaarlijks met 1 % stijgen. De Duisenberg-norm is dus eigenlijk een 5,5 %-norm.

HOE HOUDEN WIJ DE COLLECTIEVE
SECTOR IN DE HAND ?

De eerste motie die D'66 in 1967 bij haar entree in de Tweede Kamer indiende was er een gericht op de totstandkoming van een meerjarenplanning voor de overheidsuitgaven. De motie had als eerste ondertekenaar mijn toenmalige fractiegenoot De Goede. Sindsdien zijn de ideeën hierover vrijwel gemeengoed geworden.

Door middel van de Comptabiliteitswet wordt voorgeschreven dat wetsontwerpen voorzien moeten zijn van overzichten van meerjarige financiële consequenties, terwijl bij de jaarlijkse aanbieding van de Rijksbegroting een meerjarenraming van de rijksuitgaven aan het parlement wordt gepresenteerd. De Goede heeft hieraan als staatssecretaris zijn bijdrage geleverd. Hoe wankel deze ramingen ook zijn, hoe pijnlijk en vervelend voor het kabinet de uitkomsten soms ook mogen wezen, ze zijn nodig om het ontstaan van financiële problemen in de toekomst tijdig te signaleren; ze zijn nodig om een bewuste keuze te maken uit verschillende beleidsalternatieven op lange termijn.

Sinds 1976 heeft de ontwikkeling echter niet stilgestaan. Van onze kant werd er al in het verleden voor gepleit om de lastendruk van de belastingen en de sociale premies als één geheel te beschouwen, ja zelfs om de sociale premies in de belastingen op te nemen. Het is zeer verheugend dat het kabinet zijn Minister van Financiën Duisenberg heeft gevolgd en de overheidsuitgaven en de uitgaven voor de sociale verzekeringen, krtom de collectieve sector, als één samenhangend geheel is gaan bezien en voor de ontwikkeling daarvan een norm tracht aan te geven. Hadden de verschillende varianten van de Zijlstranorm uitsluitend betrekking op de beheersing van de overheidsuitgaven, de Duisenberg-norm geldt voor de gehele collectieve sector. Verheugend is eveneens dat dit kabinet met een aantal socialistische ministers, waaronder de Minister van Financiën, de moed heeft opgebracht om een beperking van de groei van de collectieve sector voor te stellen. Want moed is voor zo'n pijnlijke operatie wel nodig !

Hierbij moet er voor de goede orde nog eens op gewezen worden dat de verantwoordelijkheid voor de groei van de collectieve sector niet speciaal bij dit kabinet ligt, maar in feite bij alle voorgaande kabinetten tezamen. De stijging van de belastingdruk is tijdens de regeerperiode van dit kabinet lager dan bij voorgaande kabinetten met VVD-deelname.

Willen we niet periodiek met tussenpozen van een paar jaar soortgelijke nieuwe bezuinigingsoperaties voor de collectieve sector moeten uitvoeren, dan behoort de groei en omvang van de sociale verzekeringssector evenals die van de rijksuitgaven beheerst te worden. Dit blijkt duidelijk uit het feit dat de huidige problemen juist speciaal zijn veroorzaakt door de uitzonderlijk snelle stijging van de uitgaven van de sociale fondsen. Hiervoor is een beheersinstrumentarium nodig. Het lijkt minimaal noodzakelijk daartoe jaarlijks bij de presentatie van de Rijksbegroting tevens een Miljoenennota voor de sociale verzekeringen te presenteren, waarbij tevens een meerjarenraming wordt gevoegd. Deze zouden dan bij de Algemene en financiële beschouwingen en de verdere afhandeling van de rijksbegroting en het dekkingsplan volwaardig door de beide Kamers behandeld dienen te worden. Dit zou er verder bij voorbeeld ook toe kunnen leiden dat - in aansluiting tot de motie Van Amelsvoort, ingediend bij de behandeling van de Comptabiliteitswet - de Algemene Rekenkamer ingeschakeld wordt bij de controle op de ontvangsten en uitgaven van de sociale fondsen.

Is de Regering bereid haar visie over een beheersinstrumentarium met betrekking tot de sociale verzekeringen aan te geven en is zij met name bereid jaarlijks een Miljoenennota voor de sociale verzekeringen tezamen met de Rijksbegroting aan de Kamer aan te bieden ?

3.

I S 1 % N I E T T E V E E L ?

De 1%-norm heeft, zoals gezegd, als grote voordeel en verdienste dat nu de overheidsuitgaven en sociale verzekeringen als één geheel worden beschouwd. De 1%-norm kan echter niet op langere termijn toegepast worden, hetgeen ook niet de bedoeling is. Immers : momenteel vormt de collectieve sector ruim 55 % van het nationale inkomen; bij toepassing van de 1%-norm op de langere termijn wordt dat in 1980 ruim 60 %, in 1990 ruim 70 % en omstreeks het jaar 2000 ruim 80 % van het nationale inkomen, waardoor de particuliere sector van 45 % thans tot 20 % van het nationale inkomen in 2000 wordt teruggedrongen. Hierdoor zullen, zij het op een wat later tijdstip dan bij ongewijzigd beleid, toch nog dezelfde nadelige gevolgen optreden : extra grote werkloosheid, afwentelingen, ontduikingen, enz.

Bijstelling van de 1%-norm naar beneden in de richting van 0%-groei van de collectieve sector per jaar of zelfs een afname van deze sector blijkt hierdoor binnen niet al te lange tijd onafwendbaar !

Hier komt nog bij dat : na 1980 in ons land waarschijnlijk veel vervangingsinvesteringen nodig zijn, waardoor er minder ruimte is voor arbeidsplaatsen scheppende uitbreidingsinvesteringen; na 1980 verder de opbrengsten uit het aardgas sterk zullen terug lopen en in 1980 het nadelig saldo op de energiebalans f 2 miljard en in 1985 zelfs f 9 à 10 miljard zal bedragen; en na 1980 tenslotte volgens verwachtingen - ook van de Regering - de economische groei per jaar zal afnemen. Kortom, na 1980 houdt de wereld niet op te draaien, maar de perspectieven zijn wel somberder !

Het is echter de vraag of de 1%-norm zelfs op de korte termijn, tot 1980, in het licht van de geschetste problemen wel aanvaardbaar is. De Minister van Financiën heeft bij verschillende gelegenheden aangegeven, dat wanneer volgend jaar het nationaal inkomen met 3,75 % stijgt, toepassing van deze norm uiteindelijk inhoudt, dat van elke gulden welvaartsgroei 82 cent voor de gemeenschap is en 18 cent voor de burgers. De ruimte die de groei verschaft moet evenwel zodanig verdeeld worden in collectieve lasten, vrij beschikbaar inkomen van werknemers en overig vrij beschikbaar inkomen, waaronder de bedrijven, dat die verdeling door de ontvangers van de laatste twee groepen wordt aanvaard. Dit is onzeker !

Ernstiger wordt de situatie nog als we het regeringsuitgangspunt beschouwen ten aanzien van de jaarlijkse groei van het nationaal inkomen in de komende periode, namelijk 3,75 %. De regeringsplannen wekken de indruk op ouderwetse wijze allereerst gericht te zijn op het herstel van een sterke economische groei. Onvoldoende aandacht wordt gegeven aan vragen zoals : Waarom willen we economische groei ? Welke economische groei, wat betreft omvang en aard, is wenselijk of aanvaardbaar in verband met de Club van Rome-problematiek en een betere arbeids- en welvaartsverdeling tussen de rijke en arme landen ? Een internationale gerichtheid, een internationale dimensie ontbreekt in de regeringsstukken. Daarnaast vinden we dat bij de bestrijding van de structurele werkloosheid een veel zwaarder accent gelegd moet worden op een betere verdeling van de beschikbare hoeveelheid werk over de bevolking, door één of andere vorm van arbeidstijdverkortung: kortere werkweek, wederkerend onderwijs of vervroegde pensionering. Hiervoor zou men jaarlijks een bepaald extra percentage, bij voorbeeld $\frac{1}{2}$ à 1 % van het nationale inkomen uit de potentiële economische groei ter beschikking moeten stellen.

(zie motie bladzijde 19)

De benodigde eisen voor milieubehoud en behoud van grondstoffen en energiebronnen; een betere arbeids- en welvaartsverdeling tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden; en de absoluut noodzakelijke arbeidstijdsverkortungen om de groeiende werkloosheid structureel te bestrijden, hebben een matigende invloed op de economische groei.

Een lagere gemiddelde groei dan 3,75 % van het nationaal inkomen per jaar is daarom zeer aannemelijk, bij voorbeeld 3 %. Wanneer we uitgaan van een groei van 3 % bij handhaving van de 1%-norm leidt dit tot het volgende resultaat : volgens de huidige verdeling gaat 55 % naar de collectieve sector, dat is 1,65 %. Toegestane extra groei met 1 % van het nationale inkomen, dat wil zeggen $1,65 + 1,00 = 2,65$ % naar de collectieve sector; 0,35 % blijft dan over voor de particuliere sector. Dit is minder dan benodigd voor de zgn. incidentele loonstijgingen, zoals promoties en periodieke loonsverhogingen. Een daling van de contractlonen wordt dan zelfs nodig, en er ontstaat geen extra ruimte voor enig rendementsherstel ten behoeve van werkloosheidsbestrijding of voor compensatie van de dalende aardgasprijzen.

Tegen deze achtergrond is de 1%-norm voor de collectieve sector alleen aanvaardbaar als een zeer tijdelijke, uiterste bovengrens bij een jaarlijkse groei van het nationale inkomen van tenminste 3,75 à 4 %; een bovengrens die in de komende jaren zo snel mogelijk verder zal moeten dalen. Een veel geringere structurele stijging van de collectieve uitgaven dan met 1 % van het nationaal inkomen of zelfs een uitblijven van de groei van het aandeel van deze sector, zou in 1977 al economisch wenselijk zijn ! Maar dit zou waarschijnlijk tot zulk grote knelpunten en onrechtvaardigheden leiden door plotselinge ingrijpende maatregelen, dat dit op sociaal-politieke gronden moet worden afgewezen. Wel lijkt het vereist de maximum groeिनorm voor de collectieve sector in de periode tot en met 1980 te koppelen aan de omvang van de jaarlijkse economische groei, bij voorbeeld door een structurele groei per jaar. Bij een economische groei van 3 % in een jaar zou dan een structurele stijging van de collectieve sector binnen het nationale inkomen passen van 0,75 %. Bij het uitgangspunt van de regering - 3,75 % groei van het nationale inkomen in een jaar - past dan een kleine 1% druk stijging voor de collectieve lasten.

Wij verzoeken de Regering in de komende maanden zorgvuldig te laten nagaan :

- welke economische groei wenselijk is uit het oogpunt van internationale gerichtheid, milieubeleid, en de voor werkloosheidsbestrijding vereiste arbeidstijdverkorting; en
- of het niet vereist is de groeिनorm voor de collectieve sector te koppelen aan de groei van het nationale inkomen in de vorm van een bepaald percentage.

Uitgaande van deze benaderingswijze en van een nationaal inkomen van ongeveer f 300 miljard in 1980, zal in dat jaar een structurele beperking, "bezuiniging", van de groei van de collectieve sector moeten plaatsvinden van ongeveer f 12 miljard bij een economische groei van 3 % per jaar en van ongeveer f 9 miljard bij een groei van 4 % per jaar.

Z O N D E R " S O C I A A L C O N T R A C T " G A A T
H E T N I E T

Afgezien van de vraag welke norm men aanlegt voor de groei van de collectieve sector, bestaat de vraag welke bevolkingsgroepen, en in welke mate, de toch nog noodzakelijke lastenstijgingen per jaar zullen moeten dragen. Daarover reppen de Regeringsstukken met geen woord. Heeft de Regering al ideeën hoe de benodigde extra baten zijn te verkrijgen zonder het zwartgeldcircuit en het afwentelingsproces te vergroten? Opmerkelijk is bij voorbeeld dat er geen nadere mededelingen worden gedaan over de invoering van een vermogenswinstbelasting of de invoering van een derde progressie bij de successierechten, waardoor rekening wordt gehouden met de vermogenspositie van de verkrijger. De regeringsvoorstellen voor de collectieve voorzieningen zullen zelfs wanneer zij worden aangepast aan diverse voorstellen vanuit de Kamer vóór 1980 slechts een deel van de uit economisch oogpunt benodigde lastenverlichting kunnen opleveren. Het blijkt n.l. niet mogelijk te zijn de benodigde miljarden plotseling te bezuinigen zonder verschillende bevolkingsgroepen onrecht aan te doen. Wanneer we bedenken dat na 1980 de problemen nog sterk zullen toenemen, dan dringt zich de conclusie op dat er op de lange termijn gezien misschien ook geen rechtvaardige en aanvaardbare oplossing bestaat, dat met of zonder beperking in de collectieve sector steeds verschillende bevolkingsgroepen op onaanvaardbare wijze het kind van de rekening worden.

Het valt te verwachten dat het daarom ook bij acceptatie van de huidige regeringsvoorstellen vrijwel onmogelijk zal zijn om een volgend kabinet te vormen. De onderhandelingen over het sociaal-economisch beleid dreigen dan bij de kabinetsformatie voortdurend te mislukken.

De oplossing van deze grote sociaal-economische crisis stelt hoge eisen aan de spankracht van onze samenleving. Een oplossing kan waarschijnlijk slechts ontstaan als vrijwel alle maatschappelijke groepen bereid zijn in het kader van een rechtvaardig inkomensbeleid te aanvaarden dat zij in heden en toekomst minder hoge inkomensrechten krijgen. Essentieel is hierbij verder dat de burgers bij hun 'inkomensbeleven' de verkregen vrije tijd door arbeidstijdverkortings en de verkregen collectieve voorzieningen als onderdeel van het inkomen gaan beschouwen, waarvoor zij bereid zijn een stuk van hun geld-inkomen op te offeren. Voorts zal bij de keuze uit meerdere beloningsvormen de nadruk gelegd moeten worden op een persoonsgerichte uitwerking, bij voorbeeld door vermogensaanwasdeling toe te kennen in de vorm van individueel spaarvermogen voor de opbouw van oudedagvoorzieningen.

Om verzet en chaos te voorkomen zal de bevolking het grote dilemma duidelijk gemaakt moeten worden en zullen bij het zoeken van oplossingen de verschillende bevolkingsgroepen betrokken moeten worden. Maatschappelijke polarisatie is hiervoor uit den boze ! De benodigde drastische ombuiging van het beleid zal alleen uitvoerbaar zijn als deze door een zeer groot gedeelte van de samenleving met overtuiging wordt gedragen. Het vraagt een goede overlegstructuur tussen Regering en parlement en tussen Regering en maatschappelijke organisaties om een zo groot mogelijke inbreng van een zo groot mogelijk deel van de bevolking bij de ontwikkeling van het sociaal-economisch beleid te garanderen; anders gezegd : om een 'over u en zonder u' te voorkomen.

Voor het vinden van een oplossing is een sterke samenwerking vereist tussen alle of vrijwel alle maatschappelijke groepen, een samenwerking die moet leiden, na een confrontatie van de verschillende opvattingen, tot een verregaande overeenstemming over het te voeren beleid als noodzakelijk compromis !

In het verleden hebben wij voorgesteld hiertoe op nationaal niveau centrale akkoorden nieuwe stijl in de vorm van meerjarige 'Sociale contracten' af te sluiten tussen de overheid en de sociale partners. Daarbij is het de bedoeling na onderhandelingen gemeenschappelijke sociaal-economische doelstellingen te accepteren, met name ten aanzien van de aangegeven vraagstukken met betrekking tot het inkomensbeleid, de omvang van de collectieve sector, de werkgelegenheid en de inflatie. Het door de Regering aangekondigde 'meerjarenplan voor de maatschappelijke ontwikkeling' zou daartoe kunnen uitgroeien.

Het door ons bepleite sociale contract zal zoals gezegd richtlijnen moeten bevatten over de verdeling van het nationaal inkomen over de collectieve en de particuliere sector, over de verdeling van de lasten en over de aard en omvang van beperkende maatregelen op sociaal-economisch gebied, bij voorbeeld bij de sociale voorzieningen. Vanzelfsprekend moet bij het overleg over sociale contracten discriminatie van vakverenigingen; zowel aan werknemers- als aan werkgeverszijde, uitgebannen worden. Alle voor dit overleg van belang zijnde vakorganisaties dienen hierbij volwaardig toegelaten te worden. De voorlopige toelating van de Raad van Overleg voor Middelbaar en Hoger Personeel moet daarom onmiddellijk omgezet worden in een definitieve toelating.

De kring van deelnemers aan het sociaal contract behoort overigens niet beperkt te blijven tot de overheid en de werkgevers- en werknemersorganisaties. Allereerst dienen aan de tot stand koming daarvan ook de organisaties van de vrije beroepsbeoefenaren deel te nemen door inschakeling van het Contractencentrum Vrije Beroepen.

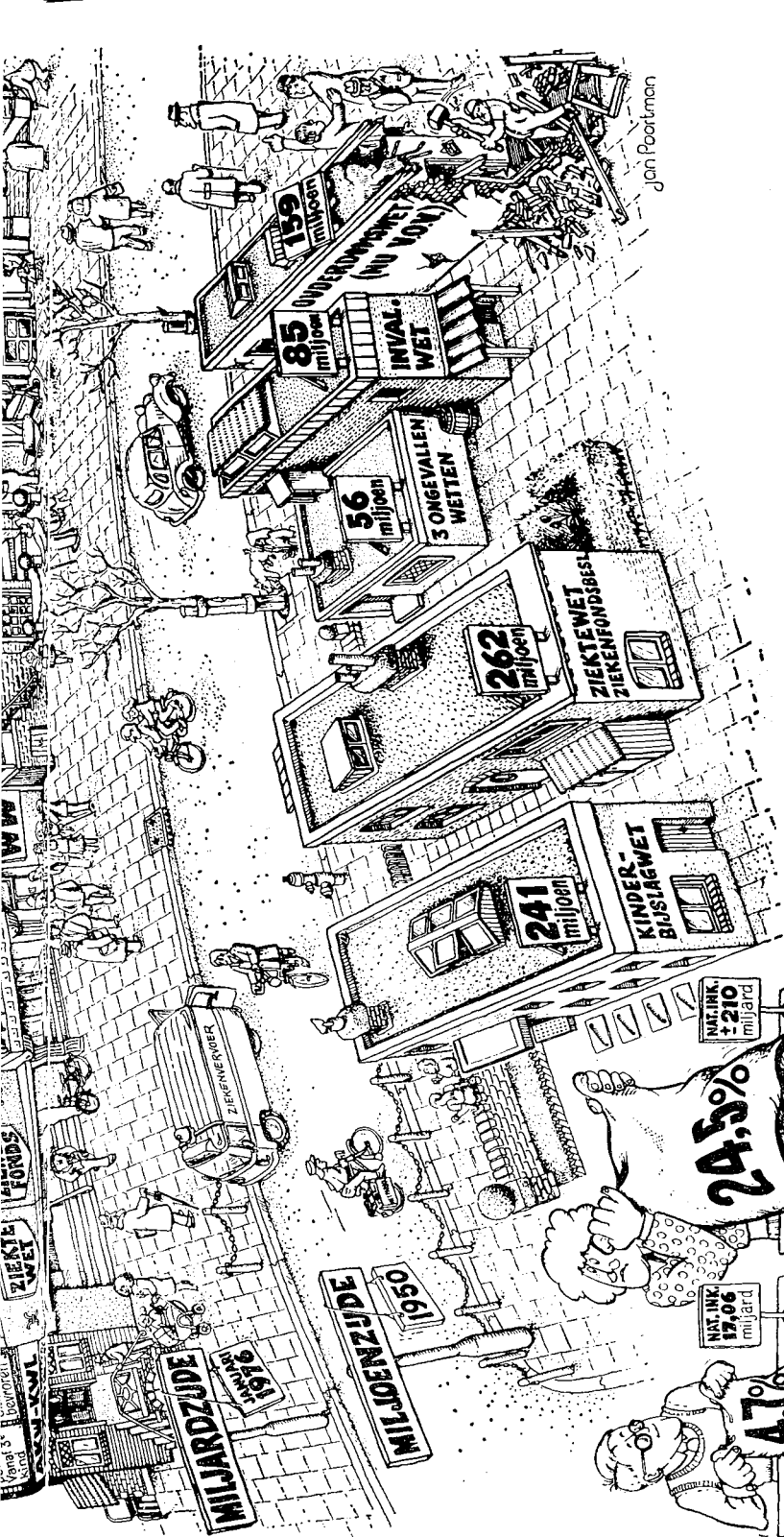
De organisaties van werkgevers, werknemers en vrije beroepen vertegenwoordigen evenwel in de eerste plaats producenten. Het is vereist dat terwille van een billijke inkomensverdeling tussen de actieve beroepsbevolking en de niet-actieven, eveneens de organisaties van gehandicapten en gepensioneerden bij een sociaal contract zullen worden betrokken. Dit houdt in de deelname van de Nationale Federatie van Organisaties van Gehandicapten met circa

50.000 leden, het Centraal Orgaan van Samenwerkende Bejaarden organisaties met een kleine 400.000 leden en de Samenwerkende Pensioenorganisaties van gepensioneerde (semi)-ambtenaren met een 120.000 leden. Tevens dient een deelname overwogen te worden van de consumentenorganisaties zoals de Nederlandse Consumentenbond, het Nederlands Verbond van Huurdersverenigingen en de Vereniging Eigen Huis.

Men kan zich natuurlijk afvragen of de voorgestelde uitbreiding van de kring van deelnemers in vergelijking met die voor centrale akkoorden thans, geen spraakverwarring zal opleveren. Zeer waarschijnlijk zal dat inderdaad het overleg bemoeilijken ! Maar toch is dat min of meer onvermijdelijk ! De verschillende genoemde organisaties vertegenwoordigen deelbelangen die in het uiteindelijke beleid en dus in het sociaal contract tot hun recht moeten komen. Zo is het natuurlijk vanzelfsprekend dat niet over wijzigingen van uitkeringsrechten bij de sociale verzekeringen gesproken kan worden buiten de organisaties van gehandicapten en gepensioneerden om. Verder zullen bij voorbeeld de consumentenorganisaties ervoor moeten waken dat de overheid en de producentengroepen al te gemakkelijk inflatie oproepende afspraken maken ! Nader zal moeten worden bekeken hoe de voorbereiding van zo'n sociaal contract het beste kan plaatsvinden en met name in hoeverre dit kan geschieden via de Stichting van de Arbeid. Het hier omschreven sociaal contract vormt een vrijwillig aangegaan compromis tussen de centrale overheid en de sociale partners in de ruime betekenis van het woord , dat aan het parlement ter bekrachtiging wordt voorgelegd. Het is bindend voor de overheidssector; voor de sociale partners geldt dit alleen voor zover zij dit zijn overeengekomen. De centrale overheid geeft vanuit haar eigen verantwoordelijkheid bij de totstandkoming de uiterste grenzen aan waarbinnen naar haar oordeel het akkoord moet ontstaan en vervult daarbij tevens de rol van bemiddelaar tussen de verschillende maatschappelijke groepen. Alleen in het uiterste geval, wanneer de onderhandelingen geen resultaat hebben, legt de overheid met zijn bevoegdheden een bepaald eigen beleid aan de samenleving op.

De straat van de sociale zekerheid

Jan Poortman

Hoe het groeide

De gebruikte afkortingen betekenen:
 AKW: Algemene Kinderbijslagwet (Uitk. vanaf het derde kind).
 KWL: Kinderbijslagwet Loontrekkenden (Uitk. 1ste en 2de kind, alleen voor werknemers).
 AWBZ: Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten.
 VW: Verloosbesluitwet (duur max. 6 mnd.).
 Wv: Verloosbesluitwet (duur max. 2 jaar).
 WAO: Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (t.b.v. langdurig arbeidsongeschikte werknemers).
 AAW: Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (verzekering voor niet-werknemers, die als gevolg van arbeidsongeschiktheid het vermogen verliezen om inkomen te kunnen verdienen).
 AWW: Algemene Weduwen- en Wezenwet.
 AOW: Algemene Ouderdomswet.
 OLV: Obligatoire Ouderdomsverzekering (aanvullende voorziening; wordt opgeheven).
 INV. WET: Invaliditeitswetten (opgeheven, nu ondergebracht in Ziektewet en WAO).

„De straat van de sociale zekerheid” — een pagina die de bedoeling heeft de lezer nu eens in beeld duidelijk te maken van wat er allemaal in de afgelopen jaren is gebeurd. De straat is ruim 25 jaar geleden ontgroeid. De dorstige weining woorden: de tekening van illustrator JAN POORTMAN moet voor zichzelf spreken. Alleen dit: bij het beoordeelen van de bedragen die toen en nu voor onze sociale zekerheid worden uitgegaven, moet wel worden bedacht dat Nederland heeft doorgemaakt, met andere woorden: de guldens was in 1950 drie keer zo veel waard als nu.

KOSTEN SOC. ZEKERHEID IN % NETTO NATIONAAL INKOMEN

1950 1976

BEZUINIGEN IN HET WILDE WEG ?

Voor het verkrijgen van een algemene consensus is meer nodig dan de wil tot overleg en het sluiten van compromissen, namelijk : onderzoek, als basis voor het overleg. Oud-minister van sociale zaken, dr. Veldkamp, schreef onlangs in een artikel : 'Geen enkel particulier bedrijf dat slechts een fractie van de uitgaven voor sociale zekerheid tot zijn omzet mag rekenen, kan zich veroorloven zonder doeltreffende research - met andere woorden in het wilde weg - de toekomst tegemoet te gaan. Maar in deze grootste collectieve sector van de volkshuishouding schijnt dat - tot dusverre ongestraft - wel te mogen'. Veldkamp constateert dat het ons voor het ontwikkelen van een visie op de sociale politiek tot het jaar 2000 aan doeltreffende research ontbreekt. Naast een grondige analyse van alle voor de ontwikkeling van de sociale politiek van belang zijnde factoren moet volgens hem met de meest moderne methoden een behoefteninventarisatie plaatshebben met betrekking tot de sociale behoeften. Bij voorbeeld door middel van steekproeven in aansluiting op de onlangs gehouden summiere NIPO-enquête behoort men o.i. te onderzoeken wat de consumenten van de sociale voorzieningen het meest urgent vinden. Deze behoefteninventarisatie maakt dan een herwaardering van de bestaande stelsels en een korte- en lange termijnprogrammering mogelijk.

De programma's van de politieke partijen en de Regering dienen daarom een voorlopig karakter te hebben zodat ze op grond van een dergelijke behoefteninventarisatie nader aangevuld en aangepast kunnen worden. Verder zullen ook de effecten van gelijktijdige toepassing van verschillende voorstellen tezamen op de economie als geheel en op de verschillende afzonderlijke bevolkingsgroepen nader getoetst moeten worden. Dat geldt met name ten aanzien van de jongste regeringsvoorstellen. De overgelegde Nota's geven daarover onvoldoende inzicht.

W A T N U ?

Ik kom nu tot het plaatsen van enkele kanttekeningen bij de concrete voorstellen van de Regering met betrekking tot de beperking van de groei van de collectieve sector uit de desbetreffende Nota.

Wat de omvang van de beleidsombuigingen betreft is reeds gebleken in dit betoog dat we die hoogstens aan de beperkte kant vinden. Nadere bestudering zal wat ons betreft pas een definitief oordeel kunnen opleveren ten aanzien van de aard van de aangegeven onderdelen van de voorgestelde beleidsombuigingen. Dat neemt niet weg dat bij enkele punten reeds een voorlopig oordeel gegeven kan worden.

Onderwijs : het lijkt ons juist dat het accent van de investeringsbeperkingen wordt gelegd bij het wetenschappelijk onderwijs. De academische ziekenhuizen Leiden en Utrecht gaan f 750 miljoen per stuk kosten. Renovatie komt in de grootte-orde van enkele tientallen miljoenen. Ik hoop dat de Regering in die richting een beslissing neemt.

Welzijnssector : wij zien niet in hoe een bezuiniging te bereiken valt bij de monumentenzorg. Extra uitbreiding van deze post lijkt meer voor de hand te liggen.

Volkshuisvesting : mocht de vraag naar vrije sector woningen het mogelijk maken het aandeel van de ongesubsidieerde bouw in het bouwprogramma met 1.500 woningen te laten toenemen, dan zullen we ons daartegen niet verzetten. Dit lijkt ons echter erg speculatief. Besparingen op stadsvernieuwingssubsidies passen ons inziens moeilijk in een goed beleid gericht op herstel en versterking van de woonfunctie in de binnensteden. Op het lagemene huur- en subsidiebeleid kom ik straks nog terug.

Personeelsuitgaven van de overheid : voorop gesteld moet worden dat wij het onjuist vinden om speciaal of extra op de arbeidsbeloning van ambtenaren te gaan bezuinigen als de overheid in geldnood zit. Er moet in alle gevallen een evenwicht in arbeidsbeloning gegarandeerd worden tussen de beloning van ambtenaren en min of meer vergelijkbare functionarissen bij het particuliere bedrijfsleven. Een poging om dit evenwicht te bereiken vindt plaats door middel van het huidige trendbeleid. Deze methode achten we in principe juist ! De uitwerking is ons inziens op dit moment echter verkeerd. De trendberekening moet niet zoals thans plaatsvinden voor de primaire arbeidsinkomens :

de salarissen, maar voor de totale arbeidsbeloning : de som van primaire en secundaire arbeidsbeloning samen d.w.z. voor de salarissen, de pensioenkosten en andere voorzieningen zoals voor ziektekostenvergoedingen. Hiervoor is een goede vergelijkingsbasis nodig om de totale arbeidsinkomens van ambtenaren en vergelijkbare functieniveaus van werknemers te kunnen vergelijken. Momenteel wordt dit o.a. door verschillen in werkgeversbijdragen en overheidsbijdragen in de secundaire arbeidsvoorwaarden aanzienlijk bemoeilijkt. Berekeningen van de Haagse Post (10-4-1976 en 24-4-1976) toonden mijns inziens aan dat een verbeterde trendberekening met betrekking tot de ambtenarensalarissen waarin o.a. enkele ten onrechte opgenomen overcompensaties voor sociale voorzieningen zijn geschrapt en het rijk net als bij de gewone werknemers geen belastingcompensatie meer geeft over de ziektekostenvergoeding tezamen met een vergroting van het aandeel van de ambtenaren in de pensioenkosten, bij geleidelijke invoering in 1980 een besparing van bijna f 6 miljard zou kunnen opleveren. De beperkingen in uitgaven volgens een dergelijke operatie, die waarschijnlijk geheel of grotendeels binnen onze opvattingen over een nieuwe "totaaltrendbeleid" vallen, zijn aanmerkelijk hoger dan de beperking van f 630 miljoen die de Regering in 1980 denkt te bereiken.

Ook bij toepassing van een billijk trendbeleid ten opzichte van de ambtenaren liggen hier o.i. zeker op de langere termijn veel meer mogelijkheden voor uitgavenbeperkingen. Dit neemt echter niet weg dat wij een verdergaande inbouw van het restant van de AOW voor de lagere salarisgroepen niet gemotiveerd vinden. Verder willen we de welvaarts vastheid van de ambtelijke pensioenen alleen wijzigen als de ambtenaren niet bereid blijken te zijn een eventuele, in het kader van een totaal-trendbeleid vereiste, verhoging van de eigen bijdragen te accepteren. Wel achten we een begrenzing van de pensioengrondslag aanvaardbaar, waardoor voor hogere ambtenaren de pensioenaanspraken niet automatisch aan het salaris gekoppeld blijven. Zij kunnen dan zelf beslissen over de aard van de verdere pensioenaanspraken boven deze grondslag, maar moeten dan zelf daarvoor de volledige premie betalen.

Het streven van de Regering om ook door verminderde groei van het aantal ambtenaren tot uitgavenbeperking te komen heeft onze instemming. Het zou geïntensiveerd kunnen worden.

Gezondheidszorg : de voorstellen zijn evenwichtig maar voorzichtig. Waarom wordt niet sneller gestreefd naar het bereiken van de 4°/00 norm voor de ziekenhuizen ? Het terugbrengen van 5,6 naar 5°/00 geeft volgens de Nota al een besparing van 2.220.000 ligdagen. Dit getal kan ons inziens zonder dat iemand schade lijdt, aanzienlijk verhoogd worden.

Kinderbijslag : De hoofdpzet van de aangekondigde samenvoeging van de huidige kinderbijslag en de fiscale kinderaftrek in één nieuwe kinderbijslagregeling is in overeenstemming met het D'66-Beleidsplan en heeft daarom onze instemming. Wel staan we op het standpunt dat de nieuwe regeling onverkort gelijke rechten aan de zelfstandigen behoort te geven. Daarentegen zou wat ons betreft de regeling zo gemaakt mogen worden dat na een geleidelijke invoering uiteindelijk een grotere besparing dan f 1 miljard zal ontstaan.

Welvaartsvastheid : De VVD stelt voor om de welvaartsvastheid van de sociale uitkeringen, overigens met uitzondering van de AOW en AWW, te vervangen door waardevastheid. Wij wijzen iedere verandering van welvaartsvastheid in waardevastheid af, en wel op twee argumenten :

Solidariteit tussen actieve en niet-actieve bevolkingsgroepen maakt het ons inziens gerechtvaardigd de welvaartsontwikkeling in goede en slechte tijden aan elkaar te verbinden. Daarnaast is een dergelijke verandering economisch niet effectief ! Want de grootste besparingen zullen bij verandering van welvaartsvastheid in waardevastheid ontstaan bij een sterke welvaartsstijging, en dan is juist een dergelijke besparing het minst nodig; juist bij een sterke welvaartsstijging kunnen de collectieve lasten het gemakkelijkst opgebracht worden ! Maar bij een stagnerende economische groei, of bij een daling van de welvaart levert omzetting van welvaartsvastheid in waardevastheid geen besparingen, maar juist extra collectieve lasten op; een risico dat we de samenleving niet mogen laten lopen !

Wèl kunnen we ons vinden in de Regeringsvoorstellen om systeemfouten uit de indexeringsmechanismen te halen, het z.g. 'opschonen' van de indexering.

De AAW : De Regering heeft besloten de invoeringsdatum van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet niet te veranderen. Gezien de grote betekenis van deze verzekering voor zelfstandigen, juichen we dit toe !

De volksverzekering tegen ziektekosten : Wij spreken de verwachting uit dat de Regering de suggestie van de VVD, om van de invoering van deze volksverzekering af te zien, niet zal volgen. Voor een rechtvaardige drukverdeling van de lasten van gezondheidsvoorzieningen over de verschillende bevolkingsgroepen, achten we de invoering van deze verzekering nog steeds zeer urgent ! Bij een verantwoorde invoering hoeft dit overigens geen extra lasten voor de bevolking als geheel op te leveren, terwijl juist de mogelijkheden tot kostenbeheersing zullen toenemen !

Volume beperking sociale voorzieningen : Minder beroep op de sociale voorzieningen kan ons inziens worden verkregen door : een verbeterd onderzoek naar en controle op misbruik sociale voorzieningen; uitbreiding begrip "passende arbeid"; invoering van een andere beloningsstructuur, waardoor landgenoten weer het werk van buitenlandse werknemers gaan overnemen; en betere spreiding van werk door arbeidstijdverkorting.

Huur en subsidiebeleid woningbouw : We betreuren nog steeds dat dit kabinet niet bereid is onze voorstellen voor woningfinanciering met waardevast-geïndexeerde leningen over te nemen. Dit zou kunnen leiden tot een betere huurontwikkeling en aanzienlijk lagere subsidies. In het kader van de benodigde bezuinigingsoperaties is dit natuurlijk niet onbelangrijk. Hopelijk zal een volgend kabinet deze suggesties opnieuw willen overwegen ! Hetzelfde geldt voor onze voorstellen om de b.t.w. op woningen, als eerste levensbehoefte,

praktisch terug te brengen van het 18 naar het 4 %-tarief, onder gelijktijdige verlaging van de algemene objectsubsidies. Hierdoor zal ook de omvang van de collectieve sector afnemen met zo'n f 2 miljard in 1980.

7.

H E T M I S K E N D E V E R B A N D T U S S E N
V A D E N P E N S I O E N E N

De Regering beschouwt de voorgestelde beleidsherzieningen en de totstandkoming van een aantal aangegeven hervormende maatregelen als één samenhangend geheel. Met een dergelijke koppeling moet men echter voorzichtig zijn ! Weliswaar is het begrijpelijk dat, om de medewerking van verschillende partijen en groepen met verschillende interesses en voorkeuren te verkrijgen, over en weer afspraken gemaakt kunnen worden over de invoering van een pakket maatregelen. Maar men mag dit niet te ver doorvoeren ! De sanering van onze economie is in alle gevallen nodig, ook los van verschillende door de Regering genoemde maatregelen. Er moet dan ook wel enig verband tussen de onderdelen van zo'n pakket bestaan.

Het verband tussen de beleidsombuigingen in de collectieve sector en de twee wetsontwerpen over de grondpolitiek is slechts zeer gering, dat wil zeggen, er is alleen een partijpolitiek verband. Al vele malen tijdens deze kabinetsperiode hebben de PvdA en de KVP zich in deze Kamer tijdens debatten beziggehouden met het opbouwen en afbreken van luchtkastelen. Dat ligt D'66 niet zo, al willen we niet ontkennen dat psychologisch/politieke factoren een rol kunnen spelen in de beleidsvorming die tot concrete resultaten, hetzij positief, hetzij negatief, kunnen leiden. Overigens, de Regering zal van ons bij de behandeling van die beide wetten over de grondpolitiek geen grote problemen krijgen; wij aanvaarden ze in principe !

De Regeringsvoorstellen met betrekking tot de ondernemingsraden hebben een indirect verband met de beleidsombuigingen van de 1 %-nota. Wij hebben over bedrijfsdemocratie veel verdergaande opvattingen dan in dit wetsontwerp worden aangegeven, zoals onder andere in 1970 is gebleken bij de behandeling van de thans geldende Wet op de ondernemingsraden. Amendering van het regeringsvoorstel willen we niet bij voorbaat uitsluiten.

Een direct verband bestaat ons inziens wel tussen de saneringsvoorstellen uit de 1 %-nota aan de ene kant en de structuurnota over de sturing van de investeringen en de vermogensaanwasdeling aan de andere kant. De voorstellen uit de structuurnota hebben in grote lijnen onze instemming, ook al verwachten we geen wonderen van toepassing ervan. Het overal aanzwengelen van investeringen kan natuurlijk niet zo maar. We verwachten - zoals eerder betoogd - een groter effect voor bestrijding van de structurele werkloosheid, van de reservering van een gedeelte der potentiële economische groei voor arbeidstijdverkortingen.

De regeringsvoorstellen met betrekking tot de VAD roepen bij ons zeer grote bezwaren op. Wij behoren tot de principiële vóórstanders van een vermogensaanwasdeling, maar de uitwerking hiervan is ons niet onverschillig ! Uitvoering door een centraal fonds achten we strijdig met de kabinetsdoelstelling van spreiding van macht. Onze medewerking aan een VAD-regeling zoals thans voorgesteld, is dan ook niet zeker !

De ingrijpende saneringsmaatregelen voor de collectieve sector zijn voor de bevolking alleen aanvaardbaar in het kader van een rechtvaardig inkomensbeleid, dat in principe alle inkomens van alle bevolkingsgroepen omvat. Tot de inkomens behoren de pensioeninkomens. Ons inziens krijgt de totstandkoming van een verantwoord stelsel van aanvullende pensioenvoorzieningen naast de AOW in het regeringsbeleid een onvoldoende zwaar accent. Het is ergelijk dat de problematiek van de aanvullende pensioenen al vele jaren ligt te sudderen bij de SER en de Stichting van de Arbeid. Het is nodig om de komende VAD-regeling in te bouwen in het benodigde nieuwe pensioenstelsel ! Wij bepleiten hiervoor een systeem waarin de burgers door middel van een persoonlijk spaarsysteem, waarin zij hun besparingen tenminste waardevast kunnen beleggen, individuele pensioenaanspraken opbouwen. Iedereen heeft daarbij de vrije keuze van spaar- of verzekeringsinstelling, de spaarmethode en de uitkeringsmethode. Hierbij wordt ogenblikkelijk een verbod uitgevaardigd voor een verplichte koppeling van een werkkring met een bepaald pensioenfonds. Hierdoor zal overgang naar een andere werkkring geen nadelen voor de uiteindelijke pensioenaanspraken meer opleveren, ook zónder dat één, of een beperkt aantal, centrale pensioenfondsen met grote machtsconcentraties nodig zijn. Dit is uiteraard van grote betekenis, omdat er vrijwel geen mens is die niet éénmaal in zijn leven van werk verandert ! De komende VAD-regeling zal ons inziens in een dergelijk stelsel moeten passen ! Wij zien op deze wijze dan ook een rechtstreeks verband tussen de saneringsmaatregelen voor de collectieve sector, het inkomensbeleid en de VAD.

Wanneer zijn nu precies voorstellen van de Regering te verwachten over de verbetering van het aanvullende pensioenstelsel voor de gehele bevolking ?

C O N C L U S I E

We mogen de kop niet in het zand steken ! Wij zijn overtuigd van de noodzaak van de door de Regering aangekondigde beleidsombuigingen in de collectieve sector. De omvang hiervan zal ons inziens waarschijnlijk zelfs nog groter moeten zijn dan de Regering aangeeft. We gaan ervan uit dat onze aanvullende voorstellen zorgvuldig zullen worden overwogen.

Essentieel is echter dat een gigantische operatie waarbij zo vele miljarden gemoeid zijn, en waarbij alle bevolkingsgroepen rechtstreeks betrokken zijn, alleen uitgevoerd mag worden als vertegenwoordigers van de verschillende bevolkingsgroepen betrokken zijn bij de uitstippeling van het sociaal-economisch beleid. De invloed van de niet-actieve bevolking en de consumenten in de huidige maatschappij is echter betrekkelijk gering. Om te voorkomen dat zij extra het kind van de rekening worden, is het daarom nodig te zorgen dat ook organisaties van gehandicapten, gepensioneerden en consumenten aan de onderhandelingstafel plaatsnemen. Wij zullen daar speciaal op letten !

En daarom, Mijnheer de Voorzitter, blijf ik van mening dat D'66 moet blijven !

Zitting 1975-1976

13 951

Nota over het te voeren beleid ter zake van de collectieve voorzieningen en de werkgelegenheid

Nr. 23

MOTIE VAN HET LID NYPELS C.S.

Voorgesteld 24 juni 1976

De Kamer,

gehoord de discussie over de Nota over het te voeren beleid ter zake van de collectieve voorzieningen en de werkgelegenheid;

van oordeel, dat een effectieve bestrijding van de werkloosheid op de lange termijn het noodzakelijk maakt de bestaande hoeveelheid werk beter over de bevolking te verdelen door enige vorm van arbeidstijdverkorting – zoals een kortere werkweek, wederkerend onderwijs of vervroegde pensionering – en hiervoor jaarlijks een bepaald percentage, bij voorbeeld $\frac{1}{2}\%$, uit de potentiële groei van het nationaal inkomen ter beschikking te stellen;

van oordeel, dat de groeimogelijkheden van het nationale inkomen kunnen worden beperkt door een verantwoord beleid, gericht op een betere arbeids- en welvaartsverdeling tussen de ontwikkelde en de ontwikkelingslanden, en door het vereiste milieu-, grondstoffen- en energiebeleid;

voorts van oordeel, dat het hierdoor onzeker is, dat de doelstelling van de Regering, namelijk een trendmatige groei van het nationale inkomen van $3\frac{3}{4}\%$ per jaar, in de komende periode zal kunnen worden verwezenlijkt;

nodigt de Regering uit:

- a. de mogelijkheid van verwezenlijking van haar doelstelling met betrekking tot de trendmatige groei in de periode tot 1980 nader te onderzoeken, en
- b. de norm voor de toelaatbare drukstijging van de collectieve lasten per jaar als een bepaald percentage aan deze trendmatige groei te koppelen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Nypels
Beekmans
Imkamp
Van Mierlo
Terlouw

Motie uitsluitend gesteund door Tweede Kamerleden D'66.

KERNGEGEVENS UIT RAMING CENTRAAL PLANBUREAU 1973 - 1980

	gemiddeld 1960/65	gemiddeld 1965/70
Percentuele mutaties van jaar op jaar		
Reëel nat. inkomen	5,4	5,6
Reëel vrij beschikbaar inkomen	4,1	3,5
Reëel vrij beschikbaar inkomen modale werknemer	4,9	4,6
Stijging collectieve lastendruk	0,8	1,1
Volume part.cons.	6,4	6,1
Prijspeil part.cons.	3,9	4,4
Volume bruto invest.	6,2	8,2
Loonsom per werknemer	9,6	11,1
Niveaus		
	1960	1970
Werkloosheid x 1000	50	56
Arbeidsinkomensquote	71,5	83,2
Belastingdruk	25,2	28,5
Soc.-premiedruk	9,0	15,9
Druk niet-belastingmidd.	3,4	3,0
Totale lastendruk	37,6	47,4

Groei bij on- gewijzigde aandelen (uitgedrukt in het in- komen van de eigen sector)	Invloed van een drukstij- ging van 1% van het na- tionaal in- komen (uit- gedrukt in het inkomen van de eigen sector)	Groei na toe- passing van de 1%-norm (uitgedrukt in het inko- men van de eigen sector)	Aandelen van de beide sec- toren in het nationale in- komen op dit moment	Groei na de toepassing van de norm (uitgedrukt in het natio- naal inkomen)	
(1)	(2)	(3)=(1)+(2)	(4)	(5)=(3)x(4)	
Coll. sector	3,75	+1,82	5,57	0,55	3,06
Part. sector	3,75	-2,22	1,53	0,45	0,69

gemiddeld 1970/75	geëxtra- poleerd beleid 1975/80	beleid gebaseerd op 1-pct- norm gem. 1975/80
----------------------	--	--

1,8	3,3	4
-1,5	-2,0	1,6
2,5	-0,5	1
1,7	2,0	0,95
3,2	3,5	3,5
9,2	8,5	7
0,2	1,5	3
14,1	11,5	9 à 9,5

1975	1980	1980
------	------	------

206	260	210
96,5	92,5	88,5
30,3	34 à 34,5	31,5 à 32
20,8	25,8	23
4,6	5,6	5,7
55,7	65,4 à 65,9	60,2 à 60,7

Statenlaan 23
's-Gravenhage

port betaald
port payé
's-Gravenhage

door
HPM Strijers.

Argumenten ad hominem plegen weinig waardering te vinden in een zakelijk gesprek. Want niet hoe een man iets zegt bepaalt zijn gelijk of ongelijk, maar wat hij daarover zegt. We zouden ook het politieke toneel eens in die geest moeten bezien. Het is immers eigenlijk maar van incidenteel belang, of den Uyl bekwaam dan wel handig is, Wiegel een jongeman dan wel een koopman, van Thijn een geborneerde politicoloog lijkt en Terlouw scherp denkt of kinderboeken schrijft. In feite gaat het om "partijen" - die de kiezers aanbieden hun aller bestaan te bestieren.

Een democratie behoeft die partijen - als medium om aller opties te convergeren tot een politieke koers. Maar het lijkt me gevaarlijk te blijven steken in het besef dat een democratie van moderne snit geen leidersfiguur verdraagt met de wijsheid in pacht voor de "anderen". Van wezenlijk belang is óók dat onze democratie nauwelijks baat kan hebben bij robotachtige partijen die als een soort buitenmenselijk bestel gaan uitmaken wat de deelnemers denken en doen.

Wat leerde - zo gezien - het recente parlementair schouwspel ?

1)

Voor menig bewust-levend burger was er eigenlijk geen keus meer sinds de doorbraak de arbeiderspartij - met begaafde lieden van elders, die zich inzetten om uit crisis en oorlog een goed-geregelde samenleving tot stand te brengen - salonfähig maakte. Tegen die kracht waarmee die partij de methode van planning te berde bracht in een wereld van overvloed stond de versleten notie van individueel zelfdoen meer en meer machteloos. Dat potentiële alternatief verstarde mede dáárdoor allengs tot een steriel type conservatisme van lieden die het - individueel - goed hadden. Eensklaps echter blijkt die krachtige partij evenzeer verstarde, en onmachtig om de problemen van een kerend getij aan te pakken. Zonder het grootse elan resteert een groep gelijkhebbers, rondtollend in gedachten die greep missen op de werkelijkheid.

VRAAG : als de VVD niet in aanmerking komt, waarom dan wel de PvdA?

2)

De woelige 60er jaren, die ons land opschrikten met een koortsdroom in de hoofdstad, brachten ook de Democraten-1966. Ze werden begrepen als afkeer van het Establishment, en even later als afkeer van ideologie. In wezen zag men echter de brillante maskerade van een

vlucht - na de machteloze poging om de VVD te bewegen tot zijn partij-functie van medium tussen burger en bestuur. Zo reageerde een groep individualisten de deprimerende ervaring af uit een vicieuze cirkel van geslotenheid naar buiten en geslotenheid naar binnen. Sindsdien neemt de VVD in omvang toe, en dat proces zal de geslotenheid ten leste verbreken. Dezelfde effecten als in het proces van familiebedrijf naar naamloze vennootschap zullen voeren naar openheid en inspraak.

VRAAG : waarom zou de ene partij recht hebben op hulp tegen dichtklappen en de andere niet op hulp voor opengaan ?

3)

Terecht waarderen we in de PvdA dat die heeft gepoogd zijn leden te laten meepraten over wat er zoal moet worden rechtgezet in onze onvolmaakte wereld. Vandaar dat die partij in de nesten raakt met een kloof tussen "welzijnswerkers op geitenharen sokken" (zie vorige Peperbek) en een minister van financiën die weet dat je een dubbeltje en zelfs een miljoen maar een keer kunt uitgeven. Maar vooralsnog meen ik niet dat dáárdóór de klap zal vallen. Want de PvdA is een partij van formaat, die discussie kan verdragen zonder direct dissidenten uit te stoten.

Fantastisch is het daarom dat D'66, paladijn van de rationele en pragmatische discussie, een fractielid zou willen wippen omdat die zijn eigen opvattingen trouw blijft. Een andere zaak is of de dissident met de fractie ook het parlement zou moeten verlaten. De wet legt zeker zodanige plicht niet op, en bij mijn weten evenmin de D'66-usance. De voorzitter van partij en fractie die (blijkens de NRC) tegen het laatste maar niet tegen het eerste fulmineren varen een koers die mij niet erg duidelijk is.

VRAAG : "maar Terlouw, deze exacteling, kan toch wel rechtstreeks zeggen waar het om gaat ?" (zie weer vorige Peperbek).

door
E. Bruins.

Wie ontevreden is met de huidige politieke verhoudingen zou -eerst aan zichzelf, maar daarna ook aan anderen - eens de vraag moeten stellen : Ik weet wel, dat je op van alles en nog wat tegen bent, maar waar ben je nu eigenlijk vóór ? En als je ergens vóór bent, hoe denk je dan zelf datgene wat je wilt naderbij te kunnen brengen ? Het zou nuttig zijn deze vraag eens te stellen aan degenen die wat meer staan aan de buitenkant van PvdA en VVD, enerzijds degenen die - vaak werkzaam op het gebied van onderwijs en cultuur - zonder veel benul van de zakelijke kant van het leven de kant van de onderliggende partij hebben gekozen, anderzijds degenen die - vaak werkzaam in het bedrijfsleven - prijs stellen op individualiteit en een eigen levensstijl en terecht wantrouwen hebben tegen overheidsapparaten als die door hun omvang van binnenuit noch van buitenaf voldoende meer te beïnvloeden zijn.

Het stellen van deze eenvoudige vraag aan D'66-ers blijkt ook bij hen moeilijkheden op te leveren. Geen wonder, want D'66 was oorspronkelijk een partij van gerenomeerde tegenweertjes, van ontploffertjes van het bestel, maar anders dan de collega's van de PvdA voor eisen en dreigen te fatsoenlijk. (Ten onrechte veronderstelt vdBurg, dat ik de eerste D'66-jaren heb meegemaakt. Staatkundige hervormingen en een gekozen ministerpresident waren voor mij wat al te eenvoudige middelen om alle leed de wereld uit te helpen. Na eerder lid van de JOVD te zijn geweest was ik toen met mijn laatste PvdA-jaren bezig).

Het antwoord van vdBurg op deze vraag luidt : Ik heb geen antwoord, maar ik stel mij open voor mogelijke oplossingen. Dat lijkt mij erg weinig, zowel om daarmee politiek te bedrijven als - veel belangrijker nog - om van daaruit te leven. Het verklaart misschien ook zijn ik-heb-gelijk toon, want naarmate er minder vóór te zijn is wordt de emotionele behoefte om tegen te wezen naar verhouding groter, alle mooie verhalen over verdraagzaamheid ten spijt. Uit de wijze waarop hij mijn stukje heeft terugvertaald blijkt duidelijk, dat hij het niet begrepen heeft. Onder die omstandigheden valt het nauwelijks te verwonderen, dat ook zijn naspeuringen nog enig verschil te ontdekken tussen de maatschappelijke opvattingen van de EO en de RKPN en die van mij zonder succes zijn gebleven. Ik vraag mij af, waarom hij er aan begonnen is. Hij doet nu denken aan een natuurkundige, die ongevoelig voor muziek uitsluitend moet afgaan op zijn geluidstrillingen registrerende apparatuur, van Mozart en popmuziek niet kan genieten

en ze evenmin uit elkaar kan houden. Naar mijn niet bescheiden mening zou het zeker voor iemand die zijn wilde haren kwijt is van meer wijsheid getuigd hebben, indien hij in plaats van zich op deze wijze af te reageren in stilte op zoek zou zijn gegaan naar waar hij met zijn (niet al te geringe) mogelijkheden dan wel vóór kan zijn.

De vraag of je het milieu goed moet houden of de boel maar moet laten rotten is niet van technische (pragmatische) aard. Daarvoor is antwoord nodig op de vraag wie wij als mens zijn, 'rentmeesters' (beheerders) of vernielers en opmakers. Eerst nadat een antwoord op die vraag gegeven is komt alleen indien wij overtuigd geraakt zijn van ons beheerder-zijn de technische vraag van een zo doelmatig mogelijke uitvoering aan de orde. Bij linkse studenten is het gebruikelijk elkaar de sigaretten uit de jassen te stelen. De vraag hoe je dat doet komt eerst ter sprake, wanneer is komen vast te staan, dat jatten een onderdeel vormt van een progressieve levensstijl. Voor 'kanalen graven' mag dan een stuk techniek vereist zijn, de wil om kanalen te graven is ethisch bepaald. Abortus is een zaak van techniek, de vraag of men zich van groeiend nieuw leven laat ontdoen niet. En voorafgaande aan de techniek der ontwikkelingshulp komt eerst het antwoord op de oeroude vraag : Ben ik mijn broeders hoeder ?

Zo kan men doorgaan. In D'66-kringen is het gebruikelijk deze primaire vragen 'over te slaan' en hetzij net te doen of ze niet bestaan hetzij de antwoorden als vanzelfsprekend te beschouwen. Onmiddellijk kan dan overgegaan worden tot de techniek waarin men zich graag intellectueel uitleeft. Het ontkennen of onder de tafel houden van vragen van ethische en zedelijke aard zou men de dogmatiek van D'66 kunnen noemen. Het is de oorzaak van de vrijage met de PvdA (men zag de verschillen niet) en van het niet kunnen opbouwen van een constante aanhang en een ledenbestand van anderen dan geïnteresseerde technici. Wist men onder normale omstandigheden de onvolwassenheid, die van het gebrek aan menselijke vorming het gevolg is, nog keuring onder een laagje intelligentie te verbergen, wanneer het spannend begon te worden kon men van de ware aard van het beestje nauwkeurig kennis nemen. (Ook hier weer een verschil met de PvdA, daar is het onder normale omstandigheden al mis). Bindend vermogen door de achtergrond te laten zien van waaruit je leeft en werkt is er van D'66 nooit uitgegaan. Daarmee heeft men zichzelf in een isolement geplaatst, omdat voor de 'gewone' kiezer al die techniek veel te moeilijk is en hij alleen in staat is er iets van te begrijpen, als hem ook iets van de motivering, van de 'primaire vragen' verteld wordt. Dan alleen kan het beeld van een maatschappelijke conceptie ontstaan, waarbinnen de techniek een nuttige functie vervult. Men heeft gemeend het anders te moeten doen. Een zeepbeleffect was het resultaat.

Waar ben ik nu zelf vóór ? Natuurlijk. De materiële kant van het leven is belangrijk. Ziek zijn, honger lijden, geen onderdak hebben, nat en verkleumd zijn, het zijn allemaal belemmeringen voor je mens zijn. En bij het boodschappen doen en tal van andere gelegenheden is een beetje geld erg gemakkelijk. Zowel het sociale als het economische aspect verdienen zeer goed en zeer zorgvuldig behandeld te worden. (Hoe vdBurg aan deze aspecten en aan de weging ervan wil ontkomen is mij een raadsel). Maar de wezenlijke dingen van het mens zijn liggen voor mij niet op het materiële vlak. Zij zijn ons in Christus gegeven. Dat

geloof ik, dwz. dat erbaar ik met mijn ziel als waar, zoals ik met mijn verstand als waar erbaar, dat 2 x 2 vier is. En dat niet omdat het moet, maar omdat het gelukkig mag. Met veel waardering voor degenen, die in hun leven andere dingen gevonden hebben om vóór te zijn. Wij moeten elkaar de ruimte gunnen om onszelf te zijn.

De praktijk van de huidige PvdA en VVD toont een grote overeenkomst. Beide geven zich over aan goedkoop materialisme, maar gezien ieders capaciteiten doen zij dat op verschillende wijze. De één (de 'echte kapitalisten') middels een goede verzorging van het productie-apparaat, waarbij aan de knappe deskundigen, die zo goed weten, hoe het allemaal moet, een paar cent extra toekomt. De ander (de 'mislukte kapitalisten') probeert via polarisatie en brulapisme aan zijn trekken te komen.

De opstelling van de VVD is logischer. Productie gaat aan consumptie vooraf, je moet eerst iets verdienen voordat je iets uitgeven kunt. De opstelling van de PvdA is handiger. De groep die niet weet hoe het moet heeft het recht eisen te stellen aan de groep die het wel weet. De welwetters hebben de plicht aan de eisen van de nietwetters te voldoen (op het ogenblik is dat technisch onmogelijk), Als de welwetters niet aan de eisen van de nietwetters voldoen, zijn het smeerpapieren.

Met mijn rare, alternatieve opstelling ontmoet ik vooral rechts van de officiële VVD een meewarige glimlach. 'Geld is toch veel belangrijker, en dat hebben wij'. Het verschil tussen ons is, dat bij mij geld een belangrijk middel tot mens zijn is, en bij hen het doel alleen. Bij de PvdA ontmoet ik een flink stuk agressie. Hun vermogen tot tegenzijn is zo groot, dat zij maar al te graag bereid zijn ook mij in hun activiteiten te betrekken. Ik zal de laatste zijn om te ontkennen, dat geredeneerd vanuit de negatieve kanten van de menselijke natuur hun houding niet zeer begrijpelijk is. Maar dat je met eisen, dreigen en tegenzijn een leefbare samenleving kunt opbouwen - met het beeld van Christus voor ogen geloof ik er geen spat van.

VVD en PvdA bevinden zich beiden op een doodlopende weg. Want nog helemaal afgezien van morele factoren, er zijn grenzen aan de groei. Dat vereist een geheel andere mentaliteit en opstelling dan zij in staat zijn op te brengen. Voorzover thans te overzien ben ik voor die komende tijd supermodern uitgerust, omdat ik de betrekkelijkheid van materiële welvaart kan inzien. Het zal ook op andere wijze kunnen, maar zeker niet met tegen zijn. En vandaar opnieuw mijn vraag : Ik weet wel dat U tegen bent. Het is een bewijs van Uw gerijpt maatschappelijk inzicht en het tekent U als een zeer eigentijdse persoonlijkheid. Maar bent U ook ergens vóór ? Als ik zo brutaal mag zijn te vragen, waar bent U eigenlijk vóór ?

Hulp bij zinvolle discussie

Kretologiemikser

kolom 1	kolom 2	kolom 3
1. geïntegreerde	1. organisatoriese	1. modelontwikkeling
2. systematiese	2. ontwikkeling van	2. gedragalternatieven
3. funktionele	3. benadering van	3. managementtechnieken
4. multi-disciplinaire	4. technologiese	4. organisatievorm
5. normatieve	5. relationele	5. spanningsvelden
6. sociaal-psychologiese	6. koördinatie van	6. machtsaspekten
7. dynamiese	7. burokratiese	7. informatiesistemen
8. geobjektiveerde	8. prognose van	8. kommunikatiemethoden
9. strukturele	9. konservatiewe	9. strategiebepaling
	0. begeleiding van	0. veranderingsprosesses

Overgenomen uit de
PPR aktiekrant
van 18 juni 1976.

Dat is nou
Maatschappijleer !

Het gebruik is heel eenvoudig:

- Kies een willekeurig getal van drie cijfers. Ieder van deze cijfers korrespondeert met een kolom.
- Kies als voorbeeld het getal 430.
- neem woord 4 uit kolom 1
- neem woord 3 uit kolom 2
- neem woord 0 uit kolom 3

Het resultaat is „multi-disciplinaire benadering van veranderingsprosesses”. Een uitdrukking die iedereen zal bevredigen. Het doet er niet toe, dat u niet weet wat het betekent, dat weet uw gesprekspartner ook niet en hij zal er wel voor waken er naar te vragen.

Misschien geeft u de voorkeur aan „normatieve begeleiding van management-technieken” (nr. 503) of „geïntegreerde technologiese machtsaspekten” (nr. 146).

Zeer duidelik is ook geobjektiveerde relationele gedragalternatieven (nr. 852).

Op deze manier ontstaan waardevolle bijdragen voor een zinvolle discussie. De „kretologiemikser” verschaft de gebruiker duizend verschillende termen, die aan uw konwersatie juist die klank weet te geven van autoriteit, die uitsluitend wordt voortgebracht door kennis en diep inzicht.

Welzijnsroomklopper

Voor lieden die mee moeten in welzijnskringen en vinden dat de kretologiemikser hen onvoldoende gespreksinbreng verschaft is daar de Welzijnsroomklopper. Die funksioneer op dezelfde wijze:

1. kreatief	1. omvattend	1. aanreiken
2. een stukje	2. vervullend	2. duiden
3. syntheties	3. sociaal	3. omvatten
4. eksistentieel	4. vermenselijkend	4. invoelen
5. lichamelijk	5. wezenlijk	5. verwerken
6. geestelijk	6. groepsmatig	6. anders-zijn
7. spiritueel	7. natuurlijk	7. jeezelf zijn
8. religieus	8. binnenwerelds	8. naar-de-ander-gaan
9. dynamies	9. innerlijk	9. verwerkelyken
	0. krities	0. vermaatschappelyken

Prettige vakantie (567).

I N H O U D

Deze maand kort	p 1
Honderd maal Peperbek	p 3
F. Egter van Wissekerke: Dissident '76	p 3
H. Jongedijk : Het confessionele instinct	p 5
Pepsels	p 6
H.P.M. Strijers : Consequenties van een crisis	p 7
E. Bruins : Onze instelling als mens	p 9
Kretologie mix	p 12
MIDDENKATERN : De omvang van de collectieve voorzieningen. rapport F 2 , verzorgd door Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66.	

Stationen 23
's-Gravenhage

2740

STATIONEN
's-Gravenhage
2740

Port betaald
Port Pays
's-Gravenhage

Peperbet

9
76

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

9e jaargang, nummer 9
(doorlopend nummer 99)
september 1976

REDAKTIE :

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Ruud Löbler (RL)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nooteboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent :

E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het oktobernummer uiterlijk 20 september bij RED-ADM.

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

F.K.L. Rogier, Reeuwijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester);
drs. Ila Schoutsen, Amsterdam;
H. Jongedijk, Wassenaar;
R. van Kamp, Amstelveen;
N.F.I. Schwarz, Den Haag.

Geopend: Verhuurbedrijf van auto onderdelen ten behoeve van periodieke keuring.

Heeft U ook laatst de vlag uitgehangen om Uw trouw aan de Telegraaf te betuigen?

Beroepsverbod ook voor leden van het Koninklijk Huis?

Wie krijgt nu het commissieloon als de MLD toch Lockheed Orions koopt?

Mijn dienen is verdienen.

Waarom wilde van Agt nu niet paleis Soestdijk sluiten?

Mijn kandidaat voor man van 't jaar: de tandarts van Jimmy Carter

De kleurenmengtabel in Zuid Afrika: zwart met wit geeft bloedrood.

U I T N O D I G I N G

Het bestuur van de Stichting PEPPERBEK nodigt mede namens de redactie de lezers en schrijvers uit bij de

VERSCHIJNING van de 100e PEPPERBEK
op 8 oktober 's avonds te 8.00 uur

Dank zij de medewerking van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 kan deze feestelijke gebeurtenis plaatsvinden in het Secretariaatskantoor

Waldeck Pyrmontkade 886, Den Haag

Aan het graf van D'66

(HG) Deze zomermaanden zijn in diverse bladen artikelen over D'66 verschenen onder ongeveer bovenstaande titel. Kennelijk hebben de politiek-beschrijvende journalisten, alvorens zich op vakantie te begeven, enige artikeltjes vóóruit geschreven om de wekelijkse rubriek te blijven vullen. D'66 is dan een prachtig onderwerp, daar kan je je geen buil aan vallen.

Hoewel, als je dan zo de grafredes van D'66 leest, dan denk ik toch wel aan een schijndode. Vooral als er dan staat dat met D'66 ook een eind is gekomen aan de politieke vernieuwing. Dat is, misschien door de komende vakantie, wel wat ondoordacht en vlug neergeschreven. Want zo'n opmerking transformeert het hele verhaal natuurlijk zonder meer tot het tegengestelde. Misschien dat de vernieuwing even tot rust is gekomen, door de inderdaad verkeerd uitgekakte samenwerking van D'66 met de PvdA, maar het is natuurlijk onzin te denken dat partijvernieuwing het graf in gaat.

Ook de komende verkiezingen zullen weer enorme verrassingen voor het oude bestel opleveren. De gehele oude hap is weer heerlijk in slaap gesukkeld en denkt dat ze het met enige doorzichtige manoeuvres wel zullen klaren.

Daarom, D'66 is nog helemaal niet klaar voor dit soort grafredenaars en er is nog alle kans er weer bovenop te komen. Er is een verschil tussen gelijk hebben en gelijk krijgen, en misschien moet er wat meer nadruk op het "krijgen" dan op het "hebben" gelegd worden.

De functie van de PvdA

(EB) De PvdA (gezien de belangstelling voor deze partij bij de lezerskring besteed ik er nogal wat aandacht aan) heeft in de komende periode een dubbele taak. Allereerst die van bewaker van de sociale verzorgingsstaat en in die functie zou men hen de nieuw-conservatieven kunnen noemen. Gezien Wiegel een nuttige en nodige functie, ook al willen ze dan de onbetaalbaar geworden uitwassen van de sociale verzekeringsstaat eveneens handhaven. Verder vertegenwoordigt de PvdA het gebrek aan kwaliteit in onze samenleving. Gebrek aan economisch inzicht, gebrek aan normen en ethiek, eisen stellen aan anderen maar niet aan jezelf (dat is veel te moeilijk) - er is een grote groep mensen, die dit ook politiek tot uitdrukking wenst te zien gebracht, en in een democratisch land is dat hun goed recht. Niemand zal kunnen ontkennen, dat de PvdA deze groepen voortreffelijk weet te vertegenwoordigen, en zolang ze dat weet te doen (waaraan voorlopig niet getwijfeld behoeft te worden) is er voor deze partij een goede toekomst weggelegd.

Nooteboom

(HG) Liever had ik met een reactie op Govert Nooteboom's afsplitsing in de Tweede Kamer gewacht op zijn toelichting, waarop wij als Peperbek lezers toch enig recht hebben, dacht ik. Nu zijn stukje niet komt toch maar mijn commentaar, maar dan met als waarschijnlijke reactie dat ik het allemaal verkeerd begrepen heb.

Als ik het goed begrijp is N's reden dat hij bij stemmingen in de Tweede Kamer door de andere D'66 fractieleden gedwongen werd ten gunste van de regering te stemmen ook als hij eigenlijk tegenstander van het betreffende voorstel was, of tenminste zich aan de stemming te onttrekken. Omdat hij dit niet langer met zijn democratisch geweten kon verenigen, verliet hij de D'66 fractie.

De discussie is nu, of N. als eenling lid van de kamer kan blijven of dat hij zich behoort terug te trekken.

Ik dacht toch wel het laatste. N. verlaat het ene D'66 principe, n.l. dat van de gedifferentieerde meningsuiting, maar klemt zich vervolgens met alle macht vast aan een ander D'66 idee, n.l. dat hij door de kiezer gekozen is en niet als D'66 vertegenwoordiger. Het eerste idee is een realiteit en in de praktijk uitvoerbaar, het laatste natuurlijk een farce. Dat is iets wat D'66 wel wil, maar in de huidige Nederlandse verhoudingen nu eenmaal niet gerealiseerd is. We doen nu eenmaal mee met het partij/lijsttrekker systeem. Het idee dat N. schijnt te hebben is dat hij soeverein volksvertegenwoordiger is, die aan niemand verantwoording schuldig is dan aan de kiezers die hem (!?) gekozen hebben.

N. had òf vast moeten houden aan zijn recht op onafhankelijke opstelling binnen de fractie, òf zich moeten terugtrekken uit de Tweede Kamer. Zijn tussenweg is onlogisch en daarom oneerlijk.

Als hij zich nu in vredesnaam maar niet de "enige echte" D'66 gaat noemen.

P.S. De redactie (veronderstelt wordt: minus Nooteboom) stelt zich achter deze bijdrage van Geelen.

Ethiek en economisch inzicht

(EB) Wie prijsstelt op een veelvormige samenleving en ondogmatisch (zonder reeds tevoren het antwoord te kennen) wil vaststellen, wat voor een modern beleid in de eerste plaats nodig is, zal moeten nagaan, waaraan relatief (in verhouding tot wat reeds voorhanden is) op het ogenblik de meeste behoefte bestaat.

Mijn antwoord is: ethiek en economisch inzicht, in samenhang met elkaar. Dat houdt o.a. in verbetering van de menselijke verhoudingen, vermenschelijking van het arbeidsproces in het bijzonder, de ontwikkeling van eigentijdse normen als een houvast daarbij, het weer op poten zetten van de productie, rekening houdend met de derde wereld en het milieu, en het afstemmen van de consumptie op wat economisch mogelijk is.

Prins Bernhard

(HG) Toch klopt het niet helemaal, die uiteenzettingen van de commissie van drie. De veronderstelling dat Meuser de ontvanger van 100.000 dollar zou zijn wordt als onaanvaardbaar buiten beschouwing gelaten, dat is maar een klein mannetje. Maar even onaannemelijk is het dan dat Prins Bernhard onder valkse naam (Victor Baarn) 10.000 dollar geïnd zou hebben, of laten innen. Ik heb er zelfs moeite mee dat hij zich op de beschreven manier gedraagt voor een luttele miljoen dollar. Want uit onderzoeken van zo'n 10 jaar geleden is bekend dat hij enorme kapitalen in de Verenigde Staten heeft, bijvoorbeeld 12 miljoen dollar aandelen Exxon. Het gehele vermogen van de Oranjes is niet bekend, maar uit de schattingen blijkt wel dat hij zich niet in vreemde bochten hoeft te wringen om een welverzorgde oude dag veilig te stellen. Tenzij we slechts het topje van de ijsberg hebben gezien en alleen maar een onderdeelje van een heel systeem is blootgelegd. En dat is het onbevredigende en zwakke punt leidend tot de vraag: "is er nog meer, en zo ja, wat?"

Een verdere vraag, die angstvallig door de commissie, de regering en de kamer vermeden is, is natuurlijk in hoeverre de koningin op de hoogte was van de handelwijze van haar echtgenoot.

Löbler - Huygens

Is dat niet grappig?

De heer Löbler meldt in Peperbek (6./76) dat hij - leraar bij de gratie Gods - opeens zonder telefoon zat, omdat-ie vijf weken lang geen tijd had om maar één blik te slaan op de stand van zijn (ambtelijke) girorekening. Als goed democraat vond hij dat de heer Nooteboom - jazekeur dié - daar maar eens vinnige vragen moest stellen aan de regering. Ondergetekende vond in het daaropvolgende nummer (7.8/76) dat een onafhankelijk politiek maandblad als Peperbek belangrijker onderwerpen aan de orde dient te stellen dan het geneuzel van de heer Löbler.

Hoe reageert de heer Löbler - redactielid van Peperbek en leraar - bij de gratie Gods - ?

Ondergetekende kan niet lezen en kan niet schrijven. Ondergetekende krijgt dan ook respectievelijk een 3 en een 5. Enige argumentatie ontbreekt weliswaar, maar dat kan ik mij van de heer Löbler- leraar bij de gratie Gods anno 1976 - levendig voorstellen.

Is dat niet grappig?

Jan G. Huygens

PS

Gaarne bereid tot voortzetting van deze schriftelijke discussie.

JGH

XXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX

SYMPTOMATISCH VOOR DE POSITIE VAN DE
CONSUMENT

door
H.J. Jongedijk

ANWB en Consumentenbond hebben een onderzoek ingesteld naar de kwaliteit van de onderhoudsbeurten van auto's in particuliere garages en naar de kwaliteit van de garage-rekeningen. Op beide gebieden maakten de garages een zeer slechte beurt. Ik had niet anders verwacht. Erg vervelend dat ik dat zeggen moet.

Het is al jarenlang mijn stelling dat de consument in het economisch leven maar een marginale plaats heeft. Hij is geen doel, maar hij is middel; n.l. om een inkomen aan te onttrekken. Die stelling is voor mij al voor 95% bewezen. Adam Smith zeide reeds: Als wij wat van hen (producenten) gedaan willen krijgen kunnen wij beter een beroep doen op hun voordeel dan op onze behoeften (\pm 1776).

Nogal logisch zult U zeggen. Dat zeg ik ook. Maar ik hoop dat U er nog wat bij zegt, nl. dat moet nu toch maar eens uit zijn. Ik ben er nl. voorstander van dat de consument via wet en recht, via scherpe strijd van de Consumentenbond en via nog het een en ander aan zijn trekken komt. Hij wordt natuurlijk wel volgestampt met allerlei rotzooi en met goeie dingen soms, hij is natuurlijk "koning klant", maar in wezen is hij niets. Dus: de producent moet krachtig in de tang ondanks al zijn geklaag dat hij het toch al zo moeilijk heeft. Warenwet, indringende steekproefjes, forse aan de kaakstellingen etc. Vooral op producenten die bijna niet controleerbaar zijn door de klant. Weet ik b.v. veel na een onderhoudsbeurt aan mijn wagen? Nou, dan gane de jonges hun gang hoor: de garagehouder is koning!

De producent is koning, inderdaad. De productiekant in de samenleving is zwaar opgetuigd met belangenorganisaties: Werkgeversverenigingen, christelijk en niet-christelijk, kartels, vakbonden, christelijk en niet (werknemers zijn ook producenten), groene front. Allemaal macht.

De consumentenorganisaties zijn hier tegenover nog pas kleuters. Denk er wel om: er zijn en blijven altijd bonafide producenten. Zij zijn het dan ook die de minste moeite zullen hebben met "de tang". Hopelijk komen zij dan ook als bonafide aan het licht en zullen zij daar wel bij varen. "Eerlijk duurt het langst" wordt dan weer eens waar.

E E N C O N S T I T U T I O N E L E C R I S I S
E N W A T D A N N O G ?

door

A.R. van der Burg

De PSP bij monde van Van der Sp/Lek was de enige partij die de moed en het inzicht kon opbrengen om de hoofdargumentatie van de commissie-Donner en de regering door te prikken, als zou een strafvervolgning tegen vLB geen constitutionele crisis waard zijn. In feite werd er door de regering dit bedoeld: "We hebben al genoeg aan onze kop. Als we ook nog een heleboel tijd moeten besteden aan kwesties als troonopvolging etc., dan komen we er helemaal niet meer uit. Bovendien voelen we er niets voor om in het vooruitzicht van verkiezingen onze nek uit te steken in zo'n delicate zaak. Ook wij moeten onze stemmen krijgen van de Trossisten."

Maar zeker Den Uyl wist wel beter. Hij wist al beter toen verder iedereen nog slechter wist, n.l. op de dag dat hij in het openbaar de instelling van het driemanschap aankondigde. Ongetwijfeld beschikte hij toen al over sterke aanwijzingen tegen vLB. Hij zou immers nooit het risico hebben genomen eerst een lid van het koninklijk huis onder verdenking te stellen, om vervolgens met de boodschap te moeten komen dat alles op een vergissing berustte. Maar anderzijds stond één ding onomstotelijk voor hem vast: Als er al iemand het Schuldig moest uitspreken, dan zou dat nooit meneer Den Uyl zijn. Wat dat betreft was hij de confessionelen net even iets te slim af. Die hebben de gewoonte om tegen de tijd dat er een economische of monarchale crisis dreigt de VVD in te ruilen tegen de PvdA. Op die manier houd je het volk klein. Zo eenvoudig is dat.

We dwalen af. Den Uyl wist beter. Hij heeft vijf maanden de tijd gehad om daar over na te denken. Al in 1937 was het aan de Nederlandse pers bekend dat het milieu waarin vLB verkeerde op zijn zachtst gezegd nogal merkwaardig was. De Standaard, het AR-partijblad van die dagen, wijdde - uiteraard in zeer bedekte termen - een hoofdartikel aan de levenswandel van de betrokkene. Latere gebeurtenissen en nieuwe vrienden konden die indruk alleen maar versterken. Zeker Den Uyl zal er niet aan getwijfeld hebben in een louché zaak verwickeld te zijn geraakt, die bij uitzoeken tot op de bodem vele hoofden in binnen- en buitenland zou doen rollen. Het zou de glans van het koningschap niet ten goede zijn gekomen als de regerende vorstin blozend zou moeten bekennen dat haar man in de nor zat, subs. uit het gezicht verdwenen was in de binnenlanden van Australië.

De koningin verkeert natuurlijk in een bijzonder moeilijke situatie. Het is niet aannemelijk dat haar echtgenoot aan de ontbijttafel in details uit de doeken deed welke Schnabbels hij had weten te pikken en hoe hij dit belastingvrije geld had besteed. Anderzijds zou het niet aan de aandacht van een vrouw met een meer aards

bestaan ontsnappen dat haar man op een voet leefde die hij onmogelijk kon bekostigen van die paar armzalige tonnen die hij als salaris kreeg, zeker niet na aftrek van loonbelasting. De hamvraag is natuurlijk: Wist de koningin van een aantal duistere zaken af, of had ze een aantal vage vermoedens, of was alles sinds 1937 haar ontgaan? Ik neig tot het laatste, maar we zullen het waarschijnlijk nooit weten. Is dat zo, dan getuigt het natuurlijk wel van een ongelooflijke naiveteit. Is de eerste veronderstelling juist, dan zijn er in dit bijzondere geval ook nog drie mogelijkheden: Ze was mee in het complot, ze wist het maar keurde het af, of ze wist het, maar had nooit geleerd dat een fatsoenlijk mens zoiets niet kan doen. Ook dit laatste is denkbaar bij iemand die zo weltevred is opgevoed.

Hoe dan ook, toen zij met de feiten geconfronteerd werd, zat ze wel in een uiterst netelige positie. Als echtgenote kon zij niet veel anders doen dan naar buiten toe haar man verdedigen. Ook al gaat een huwelijk niet over rozen, dan brengt men dit toch wel voor elkaar op, al was het maar omdat die ander toch een stukje van jezelf is geworden. Deze verdedigersrol kwam evident in conflict met haar koningschap. Ook kiezen voor het koningschap en je man het cachot insturen was ondenkbaar; de dagen van Hendrik de achtste zijn voorbij. In geval van een strafvervolging stond en staat haar dus geen andere weg open dan aftreden, hoe onlogisch dat objectief ook mag zijn. Dit zou niet wereldschokkend zijn. Tot in het recente verleden zijn koningen moeten aftreden, juist om de troon te redden. In haar geval zou het zelfs een voordehand liggende zaak zijn, omdat het allang bekend is dat ze er genoeg van begint te krijgen, maar het aftreden alleen nog uitstelt uit een voor ons gewone stervelingen niet helemaal begrijpelijk gevoel van plichtsbetrachting. Het is tenslotte vrijwel zeker dat ze het volgend jaar, als de rust wat is teruggekeerd, toch zal aftreden.

De mogelijke constitutionele crisis ligt dan ook niet bij Koningin Juliana, maar bij Prinses Beatrix. Het lijkt aannemelijk dat op Drakensteyn wel eens in de kristallen bol wordt gekeken om te zien wat de komende decennia het koningshuis te bieden hebben. Wat voor moeilijkheden en conflicten zullen haar als koningin te wachten staan? Zal haar zoon ooit nog eens koning worden? Uit die vragen en de daarop gegeven antwoorden zal wel één ding duidelijk worden: Wil de monarchie het nog een tijdje kunnen uitzingen, dan zal de troonsbestijging van Beatrix zodanig gepland moeten worden dat het soort incidenten van 1966 bij voorbaat wordt vermeden. Wat dat betreft heeft haar vader haar een mooie poets gebakken. Weliswaar vindt de meerderheid van het Nederlandse volk het volgens gehouden enquêtes prachtig wat vLB gedaan heeft ("Ik zou ook de kans gegrepen hebben"), maar de moeilijkheden worden nu juist veroorzaakt in kringen waar steekpenningen, louche bankiers, grootwildjagers en bankrekeningen onder nummer niet tot de goede toon behoren. Onder die omstandigheden zegt het kristal: Begin er op dit moment in geen geval aan en wacht een rustiger moment af. Bij aftreden van Koningin Juliana wordt zij echter gedwongen onmiddellijk te kiezen. Is het antwoord: Neen, nu niet, dan krijgen we Willem IV en een regent. Het lijkt me uiterst onwaarschijnlijk dat Beatrix het zo ver zal laten komen, al zal ze op dit moment daarmee wel moeten dreigen.

Het is zeer de vraag of de landsbelangen parallel lopen met die van de monarchie. Meestal wordt die stelling verdedigd met verwijzing naar de grote mate van koningsgezindheid die blijkens enquêtes bij ons volk aanwezig is. Ik geef niet veel voor deze cijfers, omdat het maar al te bekend is dat juist de mensen met een grote emotionele gebondenheid aan de machthebber dezelfde zijn als degenen die boe roepen tegen die machthebber als hij op weg is naar het schavot. Het zou integendeel heel goed zijn als het deel van ons volk dat soms tot enige nuchterheid in staat is, eens geconfronteerd werd met zakelijke problemen van de monarchie, in plaats van met de slijmlaag ervan, zoals weergegeven in onze geïllustreerde pers. Het zou beseffen dat er zulke problemen zijn en in de toekomst zullen zijn. Het zou zich realiseren dat die problemen niet kunnen worden opgelost met een vlaggetje, een hoedje en een toeter. Het zou met andere woorden een reële keus moeten maken tussen de verschillende vormen van "bestuursornament", ieder met zijn eigen voor- en nadelen. Op deze wijze zou een constitutionele crisis kunnen bijdragen tot een politiek volwassen worden van het Nederlandse volk. Is dat geen crisis waard?

Rest ons nog de vraag te beantwoorden of een strafvervolging op zichzelf al of niet juist is, los van constitutionele overwegingen. De tegenargumenten van een zwakke bewijslast en van een zich moeizaam voortslepend proces klinken weinig overtuigend na de conclusies die de commissie-Donner zelf heeft getrokken. Het is inderdaad mogelijk dat de zaak jaren duurt, niet om het geval-vLB, maar omdat verwacht moet worden dat in de loop van het verdere onderzoek vele verdachten zullen opduiken, die nu nog wel eens ongestoord tot de 200 van Mertens zouden kunnen behoren. De angst hiervoor heeft zeker een woordje meegesproken, zowel bij regering als bij parlement. Die zogenaamde openheid is dan ook flauwekul. Er wordt alleen opening van zaken gegeven over zaken en personen die al in het zoeklicht stonden. Iedereen is doodsbang dat er sneeuwbal-effecten zullen ontstaan.

Voor mij is dat nu juist het hoofdargument pro strafvervolging. Als de bal eenmaal aan het rollen is, zal er een enorme sanerende werking van uitgaan. De schuldigen zullen dan inderdaad aan de kaak worden gesteld. Resultaat: in de komende jaren een toch wel wat voorzichtiger en fatsoenlijker manier van zaken doen, enerzijds omdat velen zullen beseffen dat in de top ook normen dienen te gelden die diezelfde top aan de onderlaag oplegt, anderzijds omdat daardoor vele goedwillenden gesterkt zullen worden in hun levenswandel, door het besef dat ze deze weg niet in eenzaamheid gaan. Daarover zou nu waarachtig wel eens twijfel kunnen bestaan.

● Van Elsen: "Ik kreeg alleen maar wat drukwerk".

● Japie: Bankbiljetten zijn toch ook drukwerk.

● Peperbek, vereerd met de intekening van Victor Baarn.

Secretariaat: Waldeck Pyrmontkade 886, Den Haag
tel. 070-453271

AAN DE LEZER

U hebt in het eerste halfjaar een aantal rapporten ontvangen van de S.W.B. D'66.

In het rapport A 20 werd U gevraagd f 14,-- over te maken op gironummer 3322213 t.n.v. de penningmeester S.W.B. D'66, Kennedy-singel 11, Reeuwijk.

De tien procent van de lezers die hieraan gehoor heeft gegeven zijn wij zeer erkentelijk. Aan de overige 90% zouden wij een dringende oproep willen richten het goede voorbeeld te volgen.

Het is nu eenmaal noodzakelijk dat de S.W.B. D'66 over voldoende eigen middelen beschikt om haar werk naar behoren uit te kunnen voeren.

AANVULLING BESTUUR
STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU D'66

Tijdens de algemene ledenvergadering van 6 november 1976 zal het bestuur van de S.W.B. D'66 aangevuld dienen te worden.

Van de zittende gekozen bestuursleden stellen zich herkiesbaar:

J.C.P. Best
E. Denig
K.H. Klaver
H.C.M. Oosterbeek
M. Verwey

Tijdens de 35e bestuursvergadering (12 augustus 1976) is besloten dat het bestuur na de algemene ledenvergadering uit 11 personen zal bestaan, waarvan 4 door het hoofdbestuur en de kamerfractie aangewezen worden.

Kandidaten voor een bestuursfunctie kunnen gebruik maken van het formulier op blz.15.

OVERZICHT VAN RAPPORTEN VAN DE LANDELIJKE WERKGROEPEN

Algemene studies als basis voor politiek programma van D'66

	Prijs
A 11 Maatschappij Analyse	1976 f 2,--
A 12 Ondernemingsdemocratie	1976 f 2,--
A 13 Veiligheid als Maatschappelijke Waarde	1976 f 2,--
A 14 Industriebeleid	1976 f 2,--
A 15 De toekomst van de grote stad	1976 f 2,--
A 16 Ondernemingsgewijze productie en sociaal ondernemerschap	1976 f 2,--
A 17/18/19 Ter discussie: Inkomenspolitiek, wederkerend onderwijs, milieubeheer (samenvatting van hoofdlijnen)	1976 f 2,--
A 20 Discussiedag 22 mei 1976	1976 f 2,--

Buitenland

B 1 Discussienota: Op weg naar het tweede ontwikkelingsdecennium	1969 archief
B 2 Nota Midden-Oosten D'66	1970 archief
B 3 Verbetering van de Verenigde Naties	1970 archief
B 4 Voorstel tot vernieuwing van het partijprogramma met betrekking tot de Europese Integratie	1972 archief
B 5 Samenhang en Samenspel	1976 f 3,--

Binnenlands Bestuur

BB 1 Kanttekeningen bij het PvdA-rapport "Een stem die telt"	1968 archief
BB 2 Rapport over herziening van het kiesstelsel voor de Staten-Generaal	1968 archief
BB 3 Rapport betreffende staatsrechtelijke vernieuwing	1968 archief
BB 4 Antwoord op de bedenkingen tegen de voorgestelde staatsrechtelijke hervormingen	1968 archief

Bevolkingspolitiek

BP 1 Democratische Bevolkingspolitiek	1970 archief
---------------------------------------	--------------

Cultuur, Recreatie, Maatschappelijk Werk

CRM 1	Het toneelbestel 1967	1967	archief
CRM 2	Plan voor plaatselijke radio in Nederland	1968	archief
CRM 3	Gewenste tekst van een nieuwe wet op de Raad voor de Kunst	1969	archief
CRM 4	"Veronica"	1971	archief
CRM 5	Basisnota Sociaal en Cultureel Welzijnsbeleid	1974	f 3,--

Defensie

D 1	Nota betreffende de rechtspositie van de militair	1968	archief
D 2	Nederland in de NATO? Ja, maar ...	1968	archief
D 3	Het democratiseringsproces in de krijgsmacht	1969	archief
D 4	Nota betreffende de Niet-militaire verdediging (N.M.V.)	1971	archief
D 5	Defensie: Uitgangspunten van D'66	1971	archief
D 6	Europese Veiligheid	1973	f 6,--

Economische Zaken

E 1	Van oliecrisis op weg naar een optimaal energie- beleid	1973	f 3,--
E 2	Plan voor een warmte-isolatie project in Nederland	1973	f 3,--
E 3	Economische groei in het licht van de milieupro- blematiek	1973	f 3,--
E 4	Energie op een laag pitje	1974	f 2,--

Financiën

F 1	Nota betreffende successierechten, schenkingsrech- ten, vermogensbelasting, vermogenswinstbelasting	1969	archief
F 2	De omvang van de collectieve voorzieningen	1976	f 3,--

Justitie

J 1	Nota Kinderbeschermingstehuizen	1969	archief
J 2	Discussienota de vrijheidsrechten en "het apparaat"	69	archief
J 3	Pre-advies inzake het wetsontwerp van 12 juli 1969 tot herziening van het echtscheidingsrecht	1969	archief
J 4	Rapport over abortus-provocatus	1970	archief
J 5	"Drug" nota	1971	archief

Landbouw

L 1	Uitgangspunten voor het landbouwbeleid	1969	archief
-----	--	------	---------

Milieu en Gezondheidsbescherming

M 1	Discussienota toekomstbeleid inzake gezondheids- bescherming	1969	archief
M 2	Discussienota Luchtverontreiniging	1969	archief
M 3	Discussienota Watervervuiling in Nederland	1970	archief
M 4	Algemeen Milieubeheer en Industrieplanning	1970	archief
MV5	Naar een effectief milieubeleid	1974	archief
MV 6	Interim Nota Globale Structuurschets Gezondheids- zorg	1974	archief

Onderwijs, Wetenschap en Technologie

- OWT 1 Discussienota onderwijsbeleid: eerste deel: "Het niet wetenschappelijk onderwijs" 1968 archief
- OWT 2 Mogelijkheden en moeilijkheden voor open deelneming in onze technologische maatschappij 1969 archief
- OWT 3 Discussienota technologische ontwikkeling en de Nederlandse samenleving (Tweede, slechts redactioneel herziene uitgave) 1969 archief
- OWT 4 Nota over de oprichting van een centrum voor toekomst-onderzoek 1969 archief
- OWT 5 De drie fasen van een effectief wetenschapsbeleid 1971 archief

Sociale Zaken

- S 1 Pre-advies Jeugdwerkloosheid 1967 archief
- S 2 Pre-advies inzake de herziening van het ondernemingsrecht: Deel 1- Jaarverslaggeving en Enquête-recht 1968 archief
- S 3 Pre-advies inzake de herziening van het ondernemingsrecht: Deel 2- Ondernemingsraad of Personeelsraad 1968 f 2,--
- S 4 Discussienota "Democratisering van de arbeidsverhoudingen op lange termijn" 1969 archief
- S 5 Over de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie 1969 archief
- S 6 Rapport Ziektekostenverzekering 1970 archief
- S 7 Pensioenvoorziening in Nederland 1970 f 2,--

Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

- VRO 1 Verdient de monumentenzorg meer aandacht? 1969 archief
- VRO 2 Rapport inrichting van landelijke gebieden 1969 archief
- VRO 3 Memorandum betreffende de voorstellen tot verbetering van de inspraakprocedures bij de Ruimtelijke Ordening 1969 archief
- VRO 4 Rapport over de toestand van de woningen aan de Molenstraat e.o. te Soest 1972 archief
- VRO 5 D'66 en de Woningbouw 1973 f 2,--
- VRO 6 Vervolg-Memorandum betreffende de voorstellen tot verbetering van de inspraakprocedures bij de Ruimtelijke Ordening 1974 f 1,--
- VRO 7 Nota structuuronderzoek Bouwnijverheid 1974 f 2,--
- VRO 8 Op weg naar bewonerszelfbestuur 1975 f 4,--
- VRO 9 Europees Zeehavenbeleid en het beleid van Zeehavens 1975 f 4,--
- VRO 10 De haven van Amsterdam 1974 f 4,--

Diversen

- DV 1 Studiecongres Planning en de Nota's: Naar een integrale ontwikkelingsplanning; Meerjarenplanning als taakstellend en coördinerend element 1968 archief

- DV 2 Basisprogramma van D'66 voor de verkiezing van
 Provinciale Staten in 1970 1970 archief
- DV 3a Concept Basisprogramma van de politieke partij
 Democraten '66 voor de gemeentepolitiek 1969 archief
- DV 3b Vernieuwd concept Basisprogramma etc. 1974 archief
- DV 4 Samenvatting Informatiedag 12 mei 1973 (staat-
 kundige democratie; onderwijsdemocratie, bedrijfs-
 democratie, ziektekostenverzekeringsplan van D'66;
 spaarloon-pensioenplan van D'66; D'66 plan voor
 een nieuwe methode van woningfinanciering en
 huurberekening) 1973 archief

Kandidaatstellingsformulier voor bestuurslid Stichting
Wetenschappelijk Bureau D'66

Personalialia:

1. a. naam:
voornamen:
geboortedatum:
adres:
woonplaats:
telefoon:
b. opleiding:
beroep (huidige functie):
c. vervulde en huidige functie binnen D'66:
.

2. Lid van D'66 sinds :

3. Stelt zich kandidaat (of wordt kandidaat gesteld door):
.
voor de functie van:
in het bestuur van SWB D'66.

datum: plaats:

Handtekening:

Dit formulier of een gelijkkluidend inzenden naar:
Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66
Waldeck Pymontkade 886, Den Haag

Sluiting inleveringstermijn is op zaterdag 23 oktober.

door

F. Egter van Wissekerke

Nederlands meest spraakmakende partijvoorzitter, Mevrouw Ien van den Heuvel, heeft ons weer kond gedaan van een van haar originele, zij het niet altijd even weloverwogen ideeën. Samen met de eveneens door een vrouw geleide PPR moet volgens haar een "keihard progressief minimumprogramma" op tafel worden gelegd bij ieder die na de eerstvolgende verkiezingen de lust zou gevoelen met PvdA en PPR in een kabinet te gaan zitten. Over dit dictaat zou dan verder niet kunnen worden onderhandeld. Met andere woorden: slikken of stikken.

Een kennis van mij, kennelijk wat sexistisch denkend (ja, zo heet dat in modern jargon!) suggereerde dat het hier om een duidelijk feministisch complot ging. En misschien verklaart dat waarom Mevr. van den Heuvel met geen woord repte over de derde progressieve regeringspartner, D'66. Deze partij immers is na het vertrek van de dames Van der Scheer en Goudsmit geheel in handen van mannen. Hetgeen overigens zowel electoraal als praktisch-politiek naar mijn persoonlijke mening uiterst ongelukkig is; maar ik denk dan ook niet sexistisch. Daarom geloof ik ook niet aan een feministisch complot. Ien heeft gewoon weer eens niet erg goed nagedacht voor ze haar mond open deed. En dus zit Joop met de brokken. Want premier Den Uyl weet zo langzamerhand uit ervaring dat "minimumprogrammas" of "progressieve dictaten" alleen maar als een boomerang werken: je frustreert er je eigen achterban mee. De treurige afgang van "Keerpunt" bewijst het.

Natuurlijk is het niet leuk als er een CDA dreigt te komen, waar een progressief-confessioneel als Aantjes niet meer aan mee wil doen. Ook niet-socialisten achten de onfrisse geuren, die met de tangverlossing van het CDA gepaard gaan, een ernstig beletsel om met die club in zee te gaan. Ondergetekende in elk geval houdt zijn neus dicht.

Maar er is ook nog zoiets als politiek neuzentellen. Een progressieve meerderheid zit er in '77 niet in. Een socialistische samenleving blijft ons voorlopig bespaard ofwel we lopen haar zegeningen nog een tijdje mis. Het gaat er maar om uit welke optiek je het bekijkt. Hoe dan ook, in de tussentijd moet er wèl geregeerd worden! En Den Uyl wil graag verder regeren, en daar heeft hij groot gelijk in.

Derhalve heeft Den Uyl het CDA straks nodig. En daar een relatieve stemmenverschuiving van de progressieve partijen naar het gezamenlijk opererende CDA niet ondenkbaar is, moet hij ook niet al te hoog van de toren blazen. Tenslotte kan het CDA, zich baserend op de bekende "lood om oud ijzer"-theorie, altijd nog met de VVD in zee. En dan verdwijnt de zozeer gewenste respectievelijk gevreesde socialistische maatschappij voorlopig geheel en al achter de horizon. Dat wil de VVD graag, en velen binnen het CDA ook, maar Den Uyl wil het niet. En daarom had Ien van den Heuvel - niet voor het eerst overigens - beter haar mond kunnen houden.

Wat betekent dit alles nu voor een partij als D'66? Met name voor de besluiten die dit najaar terzake van het voortbestaan van de partij moeten worden genomen? Een voortzetting van de coalitie tussen progressieven en confessionelen zal naar verwachting niet plaatsvinden door afspraken vooraf. De uitslag van de verkiezingen zal bepalend zijn. Het voortbestaan van een niet-doctrinaire, gematigd progressieve partij als D'66 kan dan een essentieel element vormen in de kabinetsformatie, al was het alleen maar omdat deze partij, ondanks haar geringe getal, zowel in parlement als in regering kwaliteitswerk weet te leveren. En daarom blijf ik nog steeds van mening dat D'66 gewoon en onversneden aan de verkiezingen moet deelnemen.

D E O F F E R A A R S

door E. Bruins

Wie wel eens naar een CPN-spreker heeft geluisterd, zal waarschijnlijk net als ik diep getroffen zijn door de ellendige crisistoestand waarin ons land sinds jaar en dag verkeert en waarvan 'het werkende deel van de bevolking, de arbeiders' voortdurend het slachtoffer is. Op dezelfde wijze krijg je tranen in je ogen, wanneer je luistert naar FNV-vakbondsleiders, die aan hun mensen uiteenzetten, hoe slecht ze het wel hebben, hoe boosaardig 'de kapitalisten' zijn, en hoe van de vakbondsleden voortdurend 'offers' gevraagd worden, die zij met de van hen bekende edelmoedigheid en in het belang van de goede zaak zo af en toe nog bereid zijn te brengen ook. Een beetje CPN-spreker of FNV vakbondsleider is in staat over 'de crisis' en 'de offers' uren door te emmeren.

Ondertussen blijft het verwonderlijk, dat wij in de 20 naoorlogse jaren van een berooid een welvarend land zijn geworden. De crisis kan dan toch nooit 100% zijn geweest, terwijl er tegenover ieder 'geofferd' dubbeltje dan toch minstens een kwartje ingebeurd moet zijn. Bij alle ongeremde kwebbelzucht over crises en offers moet het een knappe prestatie worden genoemd, dat men daarover als het graf weet te zwijgen. Ook zal men nooit vernemen, dat er overal aan de top zeer hard wordt gewerkt (een 2 x 40-urige werkweek is geen uitzondering), en dat kleine zelfstandigen over het algemeen meer uren maken maar desondanks minder inkomen hebben.

De reden van dit stilzwijgen? Het past niet in de cultus van zelfbeklag en zelfmedelijden, zoals die in deze kringen zorgvuldig wordt opgebouwd en in stand gehouden. In hun verwrongen mentaliteit is er geen fijnere streling voor hun gemoed, dan wanneer zij het slachtoffer kunnen zijn van de boze 'kapitalistische maatschappij'. Hun God dat zijn zijzelf, en huilend en klagend lopen ze in hun eredienst om die God heen. Omdat Hij het zo slecht en zo moeilijk heeft. (En vandaar ook de agressiviteit tegenover hen, die hieraan niet mee wensen te doen en in hun leven andere dingen wezenlijk gevonden hebben).

d_e **ou****d**_e **d**_{oos} **d**_e **ou****d**_e **d**_{oos}

uit de notulen der raadsvergadering van Maartensdijk dd 17 juni 1971

R A A D S G E B E D

De heer van Rooij (CHU) wil een vraag stellen, die naar hij meent, een pijnlijke situatie in zich kan bergen. Bij voorbaat zegt Spr., dat dit niet de bedoeling is. Het gaat n.l. over het openen en sluiten van onze raadsvergaderingen. Destijds is bij de afschaffing van het ambtsgebed het reglement van orde zodanig gewijzigd dat de openbare vergaderingen worden geopend en gesloten met stil gebed. Men pleegt daarbij van zijn zitplaats op te staan. Spr. zou de voorzitter willen vragen of deze de fractie van D'66 wil verzoeken aan deze opening- en sluiting deel te nemen.

De heer Weetink (D'66) zegt dat het reglement van orde bepaalt dat bij opening en sluiting der vergaderingen stilte in acht moet worden genomen. Dit doet Spr.'s fractie dan ook. Zij staat echter op het standpunt dat godsdienst en politiek gescheiden moeten worden. Wij zijn volkomen vrij en laten ook anderen vrij op eigen manier de opening en sluiting der vergaderingen te beleven, aldus Spr. Als wij ons stil houden en anderen de gelegenheid tot stil gebed geven, waaraan wij niet meedoen, kan men ons dit dan kwalijk nemen, vraagt Spr.

De Voorzitter zegt dat als hij de bedoeling van de heer van Rooij goed begrijpt, deze graag zou zien dat ook D'66 opstaat tijdens het stil gebed en daardoor in het algemeen mee zou doen op de gebruikelijke wijze. Misschien is het mogelijk dat D'66 hieraan kan voldoen voor een prettiger geheel of voor de uniformiteit. Spr. vraagt of D'66 hier nog eens over denken wil.

De heer Dragt (PvdA) zegt dat een andere vraag nog is of de vergaderingen wel met (stil) gebed moeten worden geopend. In de hedendaagse tijd is dit misschien ook een punt van overweging.

De heer van Rooij (CHU) merkt op dat bij de discussies destijds over de vervanging van het ambtsgebed door een stil gebed, hetgeen de heer Dragt nu betoogt ook aan de orde is geweest. Als de heer Dragt meent dat ook het stil gebed moet vervallen, zou zijn fractie met een voorstel daartoe moeten komen, meent Spr. Afgezien of men het noodzakelijk vindt de vergaderingen met stil gebed te openen en te sluiten, is het ook een stijl ons van onze zetels te verheffen, ook al neemt men zelf aan het stil gebed niet deel, aldus Spr.

De heer Weeting (D'66) is het hiermede niet eens. Men kan toch niet

iemand een bepaalde godsdienstige mening opdringen. Spr. illustreert dit met een voorbeeld. Spr. laat ieder vrij in eigen overtuiging maar mag dit toch ook voor zichzelf verlangen?

De heer van Rooij (CHU) meent daarentegen dat D'66 zich als goed democraat bij het besluit van de meerderheid zou moeten neerleggen. Spr. heeft het gevoel dat men nu de zaak provoceert.

De Voorzitter zegt het debat hierover te sluiten en vraagt aan D'66 nog eens te willen overwegen wat hierover is gezegd. Spr. meent dat het prettig zou zijn indien men ook naar de uiterlijke vorm zou willen medewerken.

En op 22 juli 1971 verklaart Weetink:

Mijnheer de voorzitter,

Overeenkomstig Uw verzoek in de vorige vergadering gedaan aan D'66 naar aanleiding van opmerkingen van college-raadslid de heer van Rooij over onze houding bij het openen en sluiten van de openbare vergaderingen, hebben wij ons nogmaals over deze aangelegenheid beraden. Als eerste punt constateren wij de merkwaardigheid dat alleen de openbare bestuursvergaderingen van de organisatie die "gemeente" heet, met gebed worden geopend en gesloten, let wel, alleen de openbare vergaderingen. Noch de besloten vergaderingen, noch de vergaderingen van de commissies en naar ik aanneem ook niet de vergaderingen van B en W worden zo geopend en gesloten.

Bij de twee volgende punten zal ik mij houden aan de aantekeningen in de notulen.

Dat tweede punt betreft het verzoek mee te doen voor de uniformiteit (blz. 3 - 5e alinea) en naar de uiterlijke vorm (blz. 3 - laatste regel). Dit betekent voor ons een houding aannemen die voor ons persoonlijk slechts uiterlijke schijn zonder inhoud is, dus onwaarachtig. Als wij hieraan zouden voldoen hoe zou men dan weten of onze houding in andere zaken voortkomt uit overtuiging of ook slechts uiterlijk vertoon is? Maar het zwaartepunt van ons betoog is toch punt drie. Dat betreft de opmerking van de heer van Rooij, dat men zich als goed democraat bij de meerderheid dient neer te leggen. Maar mijnheer de voorzitter, mejuffrouw, mijne heren van de Raad: denkt U zo over democratie? Is democratie dan synoniem met conformisme?

Wij willen U dringend verzoeken er goede nota van te nemen dat onze opvatting van democratie toch heel anders is.

In een ware democratie dient de meerderheid te accepteren en te respecteren dat er minderheden zijn met afwijkende meningen en afwijkend gedragspatroon en deze minderheden niet te dwingen zich in uiterlijk vertoon naar de meerderheid te richten.

Deze opvatting kunt U beschouwen als een der basiselementen van onze partij.

Wanneer men nu in onze houding een provocatie of een demonstratie wil zien, dan stellen wij vast dat dit geen demonstratie van a- of anti-religiositeit is, maar een demonstratie van onze opvattingen over democratie.

En nu, 1976, staan de drie raadsleden van de VVD, drie raadsleden van de PvdA, twee raadsleden van de SGP, twee raadsleden van de CHU, twee raadsleden van de AR voor en na elke raadsvergadering even op voor een stil gebed, gelukkig weer allemaal!

E E N P A R T I J V O O R M O D E R N E V O L W A S S E N E N

door
E. Bruins

'Doorgaan'. 'De motoren moeten gestart worden'. 'Verzamelen geblazen'. Dat zijn de meningen geweest, die de afgelopen tijd in Peperbek over D'66 te lezen waren. Redacteur EW heeft zich zelfs als rat vermomd om maar een boord van het zinkende schip te kunnen komen. Het kan geen toeval zijn, dat alle schrijvers verzuimd hebben te vermelden waarmee doorgegaan, welke koers er gezet en voor welk doel er verzameld moet worden. Zou EW tot zijn vermomming gekomen zijn, omdat hij de janboel zelf niet heeft meegemaakt?

D'66 staat met lege handen. De gedachte, dat alles vanzelf goed komt, als je het maar democratisch doet, is in de praktijk van D'66 zelf onjuist gebleken. Ook de pijler, dat de financieel-economische problemen geen echte problemen meer zouden zijn, maar zich 'vanzelf' zouden oplossen, is met een daverende klap ineengestort. Voor een superlinkse (= een superaëconomische) partij, niet eerder tevreden voordat de eigen partijfinanciën in puin lagen, met een ondeugdelijke partijstructuur, waardoor als het begon te spannen geëmotioneerde herriemakers de overhand konden krijgen, is in de komende economisch moeilijke periode geen plaats meer. Er is geen groep kiezers van enige omvang te vinden, die zijn politieke belangen aan zulk een partij zal willen toevertrouwen.

Met het bovenstaande wil op geen enkele wijze tekort gedaan zijn aan de grote betekenis, die D'66 voor de politieke vernieuwing gehad heeft, en evenmin gezegd zijn, dat ik het niet erg leuk gevonden zou hebben het allemaal mee te maken. Maar ik ben er nooit in geslaagd het helemaal serieus te nemen en heb D'66 in de bestaande vorm niet als een blijvertje beschouwd. Helaas ontbraken de krachten om toen het nog kon tot verandering te komen.

Dat het onmogelijk was tijdig de bakens te verzetten was dacht ik naast de panische angst van vele leden, dat de wereld tenonder zou gaan, wanneer zij niet zouden kunnen meepraten, vooral het gevolg van het feit, dat de samenstelling van het ledenbestand niet toeliet een duidelijke keus te maken tussen zeg nu maar de Den Uyl groep in de PvdA en het laten horen van een eigen links liberaal geluid, het stellen van 'de mensen, de mensen, de mensen' tegenover het 'de staat de staat, de staat' van de PvdA.

Beide redenen bestaan nog steeds. Het is onzin uit het niet aan de oppervlakte komen ervan op het laatste congres (zie echter ook het commentaar van Jansen in het januarinumnummer) te concluderen, 'dat het met D'66 beter gaat'. Daar komt dan nog bij, dat de partij voor het telijfgaan van de moeilijke financieel-economische problematiek nooit toegerust is geweest. In de luxe-periode, die we achter de rug hebben, was dat waarschijnlijk een voordeel. Prettige progressieve gedachten konden zo alle aandacht krijgen en wat deed het er ook verder toe. Het lijkt erg onaannemelijk, dat een typisch mooi weer verschijnsel als D'66 ook bij lelijk weer - hetgeen ons te wachten staat - stand zal kunnen houden.

DS'70 is van een geheel andere signatuur. Kan men D'66 een partij van moderne onvolwassenen noemen, DS'70 is er één van ouderwetse volwassenen. Van oorsprong een afsplitsing van de PvdA (en dat doet een goede sociale instelling vermoeden), van mensen die de vernieuwing van de PvdA niet konden volgen en bezwaar maakten tegen het ontbreken van het financieel-economisch aspect daarin (wie zou hen vandaag de dag daarin nog ongelijk durven te geven), heeft het zich ontwikkeld tot een partij met een althans voor mij nogal onduidelijk profiel, soms met moderne ideeën, soms de indruk wekkend (vooral ook in de manier van optreden) rechts van de VVD te staan. Verbazingwekkend is het vermogen om op een verkeerd moment in een verkeerde toonzetting dingen naar voren te brengen, die op zichzelf bezien helemaal niet zo gek zijn. De Proloog-affaire heeft de goodwill, waarop ze nog steeds aanspraak konden maken, doen verdwijnen. Al heeft Proloog met vorming noch toneel iets te maken, dat kan geen reden zijn met kanonnen op verdwaasde mussen te schieten.

Wie mijn maandelijkse feuilleton in Peperbek heeft gevolgd, zal daaruit misschien mijn voorkeur hebben kunnen distilleren: Een partij voor moderne volwassenen. Het is vervelend genoeg zowat de enige partij, die nog niet bestaat, van al het overige worden we reeds rijkelijk voorzien. Een partij, die de moderne mentaliteit en instelling aan D'66 heeft ontleend, maar voor financieel-economische deskundigheid bij DS'70 te raad is gegaan. Waar zou ieder van beide anders vandaan moeten komen? Van een dergelijke partij zou een grote aantrekkingskracht kunnen uitgaan, mits ze bereid is, uitgaande van haar eigen standpunt, gelijkelijk afstand te nemen van zowel de negativismen van de PvdA als van die van de VVD. In de praktijk zal een dergelijke opstelling wel dicht in de buurt komen van die van Aantjes nu, met dien verstande, dat mij nog steeds niet duidelijk is, dat je voor een dergelijke politiek perse Christen moet zijn.

Het gevolg van mijn keuze is, dat er zowel in D'66 als in DS'70 een

scheuring zal moeten komen, waarbij enerzijds D'66-ers, DS'70ers en DAC-ers zich verenigen tot een nieuwe politieke formatie (DVP is nog steeds de naam, die mij de beste lijkt), anderzijds de D'66-ers, die menen, dat solidariteit met 'de gewone man' betekent heulen met de brulapisten, zich aansluiten bij de PvdA, en de DS'70-ers, die te kampen hebben met rancune tegen de PvdA, lid worden van de VVD. Er resteert dan nog de groep, die niet weet wat ze wil en dus D'66 resp. DS'70 ongewijzigd wil laten voortbestaan. Tot aan de volgende verkiezingen zal dat zonder moeite kunnen, daarna zal het nadenken over wat men wil zonder een bepaald politiek verband moeten plaatsvinden. De kiezers zullen hoe dan ook D'66 en DS'70 beide van de kaart vegen.

Blijft over de vraag, hoeveel mensen uit D'66 en DS'70 - bij voorkeur in en na discussie met hun medeleden - de weg naar de nieuwe formatie zullen weten te vinden, en of ook anderen, die zich tot dusverre afzijdig hielden, dat zullen weten te doen. Om het nobele streven nog eens in een leuze samen te vatten:

Vóór een modern constructief beleid
Tégen brulapisme en verstarring.

Het zou nuttig zijn, wanneer iedere lezer, die zich op enigerlei wijze bij het bovenstaande betrokken voelt, voor zichzelf tot een standpuntbepaling zou kunnen komen.

Naschrift. De samenwerking tussen D'66 en Resoluut bevestigt het vermoeden, dat Resoluut zich in dezelfde onrealistische koers zou laten dringen als D'66. Het brengt in het bovenstaande geen verandering. Bij de komende verkiezingen zal het niet gaan om de partij, die in staat is de meest sympathieke signalen te geven, maar wie in een vooral psychologisch heel moeilijke situatie (na alle spannende progressieve verhalen) kans ziet iets klaar te maken. D'66 en Resoluut lopen beide een fase achter.

'Maatschappij-analyse' is - met alle waardering voor de goede bedoelingen - opnieuw een bevestiging daarvan. De uitdrukking, 'dat de samenleving door de bocht moet', wekt de indruk, dat er maar één bocht te nemen valt. Was het maar zo. De leefbaarheid van een samenleving vergroten betekent voortdurend bochtjes rijden, nauwelijks is de ene bocht genomen, of de volgende doemt al weer op. En wat het ergste is, wij moeten ook zelf, als deel van die samenleving, door de bocht, en nog wel zonder er duizelig van te worden. Het hopeloos onvolwassene van D'66 is nu, dat men daar met een grote bocht omheen loopt. 'Mensen in moeilijkheden' moeten hun creativiteit en initiatief ontwikkelen, dat zien de opstellers wel in. Zijn D'66-ers geen 'mensen in moeilijkheden'? Als ik naar hun partij kijk, dacht ik: in hevige mate. Wat geeft hen het recht van anderen te verlangen wat ook niet voor henzelf geldt? 'Mensen komen in het gedrang' staat er, in plaats van 'mensen brengen zichzelf in het gedrang', want het is zo gemakkelijk 'niet in de eerste plaats je persoonlijkheid te ontwikkelen', aan 'persoonlijke integriteit' hoef je dan ook niet meer zo zwaar te tillen.

De brochure onthult, dat D'66-ers, als puntje bij paaltje komt, niet zo heel ver van de brulapisten afstaan, ze zijn er als het ware een wat meer aangename uitvoering van. En omdat ze er niet voldoende afstand van kunnen nemen, kunnen ze in de politiek ook geen zelfstandige rol spelen. Hooguit in de bijwagen van de PvdA. Maar dat lusten de kiezers niet.

Van Agt: onze nationale gewetensnotebalk.

Het arseenbaasje van Tiel.

Waarom krijg je eigenlijk geen belasting terug als je de waarde van iets verlaagt?

Japie: Uit de slechte resultaten bij de Olympische Spelen kan je zien dat wij geen dictatoriale regering hebben.

Kapertjes halen bij meneer Amin. Niet duur, wel gekker.

Als lid van de Raad van State kan je geen kwaad doen. Den Uyl zegt het zelf!

Zwart geld, witte drank, rosse vrouwen, oranje bitter.

I N H O U D

Deze maand kort	1.	
H.J. Jongedijk: Symptomatisch voor de positie van de consument		5.
A.R. van der Burg: Een constitutionele crisis, en wat dan nog ?		6.
Oproep	9.	
Aanvulling bestuur S.W.B.	10.	
Overzicht van rapporten van de landelijke werkgroepen		11.
Kandidaatstellingsformulier S.W.B. D'66		15.
F. Egter van Wissekerke: Een feministisch complot ?		17.
E. Bruins: De offeraars	18.	
De oude doos: Raadsgebed	19.	
E. Bruins: Een partij voor moderne volwassenen		21.

Statenlaan 23
's-Gravenhage

B. De Baten,
Kunstedlaan 11
Nieuw
2740

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

10
76

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

9e jaargang, nummer 10
(doorlopend nummer 100)
oktober 1976

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nooteboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent :
E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het novembernummer uiterlijk 22 oktober bij RED-ADM.

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

F.K.L. Rogier, Reeuwijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester);
drs. Ila Schoutsen, Amsterdam;
H. Jongedijk, Wassenaar;
R. van Kamp, Amstelveen;
N.F.I. Schwarz, Den Haag.

● Eugène: Eigenlijk zou je de sociale tegenstellingen buiten de politiek moeten houden.

● Waar kan ik me melden als lid van de NOS?

● Als ik met pensioen ga ben ik miljonair, maar wel op een andere manier dan ik dacht (n.l. inflatie).

● Het opnieuw lid worden van Prof. Heertje is natuurlijk wel een reuze zwaai naar rechts voor de P.v.d.A.

● Wat is eigenlijk het verschil tussen links liberaal en rechts socialist?

● Eugène: Ik ben vóór inspraak maar het mag het tempo van onze beslissingen niet vertragen.

● Zeg dat je de opperste objectiviteit nastreeft en je kan doen waar je zin in hebt.

● Japie: Is "pas"sende arbeid hetzelfde als werkweigering?

Dit is de 100e Peperbek.

Op de vraag: "Wat vindt U van Peperbek?" wordt nogal verschillend gereageerd:

- 'Ik zet er altijd de kalender op gelijk!'-

De redactie beschouwt deze opmerking gemakshalve als een compliment.

- 'Vroeger waren de bijdragen veel kritischer dan ze de laatste tijd zijn!'-

De redactie wil dat wel erkennen, maar wil ter verdediging aanvoeren dat er vroeger ook meer was om je tegen af te zetten.

- 'Ik lees de Peperkorrels en de korte stukken altijd direct maar kom aan de lange stukken niet toe!'-

De redactie zal proberen deze opmerking ter harte te nemen; wat dit nummer betreft zijn twee bijdragen van (oud) redacteurs bekort en twee zijn geweigerd.

Voor het overige: De redactie begint welgemoed aan de volgende 100!

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX

VDB contra VLB

(EW) Niemand kan ontkennen dat ex-redacteur A.R. van der Burg de kunst verstaat leuke stukjes te schrijven. Toch heeft zijn artikel in het vorige nummer voor mij teveel het karakter van doelpuntjagerij bij afwezigheid van de keeper. Ik weet wel dat er voor Peperbek traditioneel niets of niemand sacrosanct is. Maar er zijn grenzen en die werden hier niet zozeer door de inhoud als wel door de stijl overschreden. Op het gevaar af in Peperbek een zinloze discussie te ontketenen over wat nu wel of niet kan in dit blad, zou ik erop willen wijzen dat VDB niet alleen het reeds gevelde slachtoffer enige trappen na geeft, maar ook diens echtgenote op zijn badinerende gramschap onthaalt. En hoewel niemand precies weet wat zich de afgelopen maanden in de contacten tussen Koningin en de rest van de regering heeft afgespeeld, lijkt het duidelijk dat het staatshoofd in een uitzonderlijk moeilijk persoonlijk dilemma haar plicht voorop heeft gesteld. En het is zeker niet juist zoals VDB aan het eind van zijn artikel stelt, dat de constitutionele monarchie ons staatsbestel meer problemen zou opleveren dan enige andere oplossing. Ik moet er bovendien niet aan denken welk een onfrisse rel er op dit moment in ons gepolariseerde politieke wereldje zou zijn ontstaan door een abdicatie van de Koningin. Vandaar mijn conclusie dat Van der Burg uitgedleden is in een zucht leuk te willen zijn waar enig verder nadenken hem ertoe had kunnen brengen zijn bijdrage aan de prullemand toe te vertrouwen.

Vondeling, de kandidatenlijsten en Resoluut

(HG) Vondeling heeft opgemerkt dat het wenselijk zou zijn als de kandidaatstelling in de politieke partijen aan bepaalde minimumregels zou voldoen. Een typisch socialistisch trekje, het is pas echte democratie als het voldoet aan van hogerhand vastgestelde regels. In gewoon Nederlands zou je zeggen, waar bemoeit de man zich mee, laat hij naar zichzelf kijken. Een goed advies, want de PvdA regels lijken niet al te doorzichtig; Wie niet tégen de voorstellen van de top is, is vóór. Anderzijds ben ik wel benieuwd wat er bij D'66 gaat gebeuren. Het officiële systeem met regionale voorverkiezingen, gevolgd door een landelijke stemming lijkt wel wat gecompliceerd voor een klein partijtje. Bovendien kan je met een tiental stemmen in een regio heel wat regelen. Een tweede complicatie is de samenwerking met Resoluut. Ik denk dat het verstandig is pas serieus over samenwerking te praten als er een voorstel op tafel ligt hoe men denkt de gecombineerde kandidatenlijst vast te stellen.

De democratie in West Duitsland

(H.J.) In de Bondsrepubliek is de democratie geen goede dienst bewezen met de verkiezingsstrijd van de laatste maanden. De manier waarop vooral de SPD en de CDU elkaar te lijf zijn gegaan was ver benedenmaats en zal de gemiddelde duitser, toch al een enorme democraat, niet gesterkt hebben in zijn bewondering voor deze bestuursmethode. Neen, van der Lek en Wiegel zijn geen politieke vrienden maar zo zouden ze niet te keer durven gaan tegen elkaar. Vooral de SPD is mij tegengevallen. De FDP stelde zich nog het beste op.

Nooteboom

Mede naar aanleiding van het artikel van H.G. over Nooteboom's uittreden uit de 2e Kamerfractie van D'66 maak ik een aantal opmerkingen:

Hoewel ik grote sympathie heb voor de persoon van Nooteboom en voor zijn politieke opvattingen, toch moet ik vaststellen dat hij nu in de fout is gegaan. Ik voel met hem mee in zijn afwijzing van de fractiediscipline, die sommigen schijnbaar voorstaan, maar ik vind de consequentie die hij daaraan verbindt onjuist en verwerp die volledig.

Waarom legt Nooteboom zijn zaak niet voor aan het congres van D'66 (Immers het orgaan dat ondanks alles toch het laatste woord heeft)? Waarom heeft hij zijn "verantwoording" afgelegd voor een vergadering van het DAC?

Waarom heeft Nooteboom zijn stap niet toegelicht via de Peperbek, want niet iedereen luistert naar de AVRO?

Tenslotte: Vindt hij niet dat hij zijn "zaak" en de partij die de zijne was, ernstig heeft geschaad en meent hij nu werkelijk dat de niet ingewijde buitenstaanders (NB de kiezers?) het nog kunnen volgen?

J. Traag

Redakteur Nooteboom heeft een bijdrage van 2 $\frac{1}{2}$ pagina ingeleverd als reactie op het artikeltje van Geelen in Peperbek 9/76. De redactie heeft gemeend deze bijdrage te moeten weigeren; aan Nooteboom is verzocht zijn weerwoord aan Geelen en nu ook aan Traag te beperken tot $\frac{1}{2}$ pagina.
(vB)

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX

PROGRAM IN 10 PUNTEN VOOR 1977
EN VERDEROP

door

H. Jongedijk

1. Het eenvoudigste middel om tot 0 of - groei te komen is de invoering van een soort socialistische maatschappij. Gewaakt moet dan wel worden tegen een al te grote verspilling van productiefactoren, anders zou de groei toch weer de kop opsteken.
2. Doordat van een inkomensnivellering op zich weer groei-impulsen uitgaan (meer consumptie, minder sparen), moet de gewenste nivellering gepaard gaan met een inkomensverlaging over de gehele linie.
- 3 Van het teruglopende nationale inkomen zullen sterk stijgende bedragen moeten worden overgeheveld naar de derde wereld en wel naar de sectoren geboorteregeling, onderwijs en landbouw. De gelden dienen te vloeien:
 - in socialistische derde wereldlanden via de officiële kanalen.
 - in niet-socialistische derde wereldlanden om de topgangsters heen naar de basis via speciaal opgeleide paters ^x), nonnen ^x), diaconessen en dominees.
4. Om de productie in ons land nog verder te drukken zal er nog veel meer aan onderwijs gedaan moeten worden (leerplicht tot het 30e jaar).
5. De consumentenorganisaties zullen zulke scherpe eisen moeten stellen aan de producten dat iedere nog resterende lust tot productie wordt weggenomen.
6. De democratisering moet overal zo ver worden doorgevoerd - met name volgens het één man één stem systeem - dat er nergens meer een bal van terecht komt. Ook op het voetbalveld en op het biljart. M.a.w. de basis dient zichzelf uit te moorden.
7. Ook de stimulering van het druggebruik zal de productie-vermindering ten goede komen. Van het droge weer wordt eveneens een goede bijdrage verwacht.
8. Er zal een totale verkiezingsstrijd moeten worden gevoerd tegen de VVD, de CPN en de vakbonden als grootste hinderpalen voor dit program (zoals prof. H. d. Doel onthulde in de H.P. dd.11-9-76).
9. Bij hervatting van de droogte zullen ook onze polders moeten worden ingezaaid met steppegras.
10. Minister Gruyters moet 4 jaar nablijven op zijn departement in de rang van schrijver B wegens politiek wangedrag en onzorgvuldig bestuur in de afgelopen regeringsperiode.

x) behoudens voor geboorteregeling.

door
H. Geelen

De afgelopen maand zijn zowel de concept programma's van D'66 en Resoluut verschenen. Ik begrijp dat het de bedoeling is op basis van deze programma's gezamenlijk de verkiezingen in te gaan en daarna toch weer afzonderlijk te opereren. Wel, daar is reden genoeg voor.

Het programma van Resoluut is kort, weinig gedetailleerd en vol goede bedoelingen als streven naar, meer en beter, zal moeten leiden tot. Bij het doorlezen, met D'66 bril op, vielen mij een zevental punten op, die het vergelijken met D'66 punten waard zijn (dus zeer subjectief en onvolledig gekozen!):

Resoluut

1. Maatschappij visie. Nadruk op persoonlijke verantwoordelijkheid, vrijheid én solidariteit. Signalen verstaan van groepen met onvoldoende kansen.
2. Internationale solidariteit. Nieuwe wereld economische orde, o.a. regeling schulden van de ontwikkelingslanden, wereldgrondstoffen-fonds.
3. Investeringsbeleid ondernemingen/sociale verzekeringen.
 - a) Premies van sociale verzekeringen niet alleen over lonen, maar ook op basis geïnvesteerd vermogen.
 - b) Werknemers mede invloed op investeringen (geen details).
4. Arbeidsverdeling. Overheidsfinanciering non-profitsector (zeg welvaartsvoorzieningen) mede uit leningen van pensioenfondsen ("maatschappelijk rendement").
5. Arbeid gehuwde vrouw. Kinderbijslag en kinderaftrek belasting omzetten in "verzorgingsloon" (m.i. bedoeld is een vast bedrag).
6. Arbeidsrelatie. Werknemer blijft in dienstverband van onderneming als arbeidsplaats vervalt ("dienstverband in brede zin").
7. Gezondheidszorg.
 - a) Volksverzekering tegen ziektekosten (gelijkberechtiging en sturen van gezondheidszorg);
 - b) Te beginnen bij specialisten loondienstverhouding in de gezondheidszorg een algemeen karakter.

Vergelijken wij deze punten met het concept D'66 programma dan valt inderdaad de betere uitwerking van de punten op. Des te opvallender dus als punten niet genoemd worden. Volgen wij de bovenstaande nummering van de 7 punten dan levert vergelijking op:

1. Democratische Maatschappij. Vergroting van persoonlijke ontplooiing. Verbetering positie van hen die weinig machtsfactoren zijn toebedeeld.
2. Internationale kader. Ontwikkeling in Nederland van wetenschapsintensieve productieprocessen. Nederland zal zich moeten inzetten voor het bereiken van nieuwe internationale economische orde. Stabilisering grondstofprijzen (UNCTAD -plan).
3. a) Premies sociale verzekeringen opnemen in loon/inkomstenbelasting en bedrijfsbelasting (niets over relatie met investeringen);
b) Investerings van ondernemingen ter beoordeling van Raad van Ondernemingen (personeels- en aandeelhoudersvertegenwoordigingen)
4. Vergelijk met pensioen/woningplan D'66, d.w.z. besparingen voor oude dag worden gebruikt voor geïndexeerde leningen t.b.v. de woningbouw.
5. Vervangen kinderbijslag en kinderaftrek belastingen door gezins-subsidie (aangepast aan behoeften). Bij werkgelegenheidsproblemen behoefte van vrouwen aan zinvol werk ten volle in aanmerking nemen.
6. Verliezen arbeidsplaats behoort niet automatisch verbreking dienstverband te betekenen (D'66 minder vergaand als Resoluut).
7. a) Ziektekostenverzekeringsplan D'66 (beheersing kostenontwikkeling en billijke lastenverdeling);
b) Niets over loondienstverhouding artsen, maar wèl: het inkomen van apothekers moet worden ontkoppeld van de omzet van de apotheek.

Het is natuurlijk jammer dat het "Resoluut" programma zo beknopt is, bij voorbeeld ontbreken punten over: Pensioenregelingen ambtenaren, groei collectieve sector, fiscaal beleid (vermogensbelasting, successierecht, aftrekposten), loon- en prijsbeleid, ruimtelijke ordening, openbaar vervoer. Hieraan geeft het D'66 ontwerp wel aandacht en m.i. op een wijze die onderscheidend is van andere partijen.

Helaas zijn lange programma's nu eenmaal noodzakelijk om een integraal beeld van de politiek te geven op een wijze die een partij herkenbaar maakt. Mijn conclusie is dat het Resoluut programma te kort en vaag-goedwillend is. Wat wèl vrij duidelijk naar voren komt geeft mij toch wel te denken over de stelling dat de D'66 en Resoluut programma's zo dicht bij elkaar liggen dat samenwerking zonder verdere discussie mogelijk is. Resoluut lijkt mij toch meer centralistisch, sturend en minder democratiserend ingesteld dan D'66.

door

F. Egter van Wissekerke

Het ontwerp-beleidsprogramma van D'66, dat op 24 september werd gepresenteerd doet in zijn algemene opzet en achterliggende ideeën-wereld sterk denken aan het in 1971 verschenen rapport "De omgekeerde Marx". Hierin hebben de latere oprichters van de Liberaal-Democraten, w.o. Wessel en Schuijjer hun maatschappijvisie annex critiek op het toenmalige D'66 neergelegd. Nu wil daarmee zeker niet gezegd zijn dat het ontwerp-programma niet meer actueel zou zijn, integendeel, de geschetste scheefgroei tussen de productiesector en de sociaal-culturele sector is in de tussenliggende vijf jaren alleen maar ernstiger vormen gaan aannemen. En het is wel zeker dat het hier om het kernprobleem van onze hedendaagse samenleving gaat.

Positief moet ook worden ervaren het feit dat D'66 er (eindelijk) in lijkt geslaagd een geloofwaardige economische filosofie te formuleren. Toch kan men er niet onderuit een dergelijke filosofie nader "handen en voeten" te geven. Daarbij is men er nog niet helemaal in geslaagd duidelijk te maken hoe het voorwaardelijk karakter van de economische groei - juist als deze slechts beperkt blijft tot drie à vier procent per jaar - voor de mogelijkheden in de sociaal-culturele sector tot gelding moet worden gebracht zonder tegelijkertijd de laatste aan de eerste uit te leveren.

Het is ook niet voldoende om te zoeken naar productiesectoren, die een beroep doen op een hoge toegevoegde arbeidswaarde, omdat deze veelal hoge investeringen koppelen aan een gering aantal arbeidsplaatsen. Het staat dan ook als een paal boven water dat een andere benadering van het begrip arbeid nodig is, economisch maar vooral sociaal. Dat betekent niet minder dan een radicale omschakeling in gevestigde denkbeelden. En heus niet alleen binnen Telegraaflezende VVD-kringen.

Fundamenteel is mijn critiek ten aanzien van de leesbaarheid van het programma. Het is zonder woordenboek niet te volgen, het ritselt van de vaktermen en de stijl is ondoorzichtig en wollig. Misschien is dat op het eerste gezicht voor een lange termijnvisie niet zo erg, als men ervan uitgaat dat alleen insiders dergelijke stukken lezen, maar dat lijkt voor een partij als D'66 ongewenst. De schare is toch al klein en bovendien wil men immers de betrokkenheid van de burgers verbeteren door "meer openbaarheid en betere informatie". Welnu, laten we dan met ons zelf beginnen.

Onzalig vind ik dat bij het presenteren van het programma nog steeds gesuggereerd wordt dat er nog een naam voor de partij moet worden gezocht, die deze ideeën aan de man brengt. Wat moet de geïnteresseerde lezer daar nu mee aan? Ik meen dat het een vernieuwd D'66 is dat hier spreekt. Laat dat dan ook duidelijk zijn. Even duidelijk als b.v. het feit dat je geen kiezers trekt met programmas zonder naamkaartje. Dit programma verdient een partij. En daarom blijf ik overigens van mening dat D'66 gewoon en onversneden aan de eerstvolgende verkiezingen moet meedoen.

door
K. Bloema

Wat is er eigenlijk veranderd tussen Peperbek nr. 1 en nr. 100 en wat staat ons nu te doen?

Wat is er terecht gekomen van al die ideeën uit de begintijd van Peperbek? Pessimisten zullen zeggen: niets. Geen gekozen minister-president, geen districtenstelsel, geen hervorming van het partijensysteem. Optimisten zullen er daarentegen op wijzen dat er toch een grote verandering in mentaliteit en in de politieke verhoudingen is op gang gebracht. Mijn eigen gedachte is, dat het aanvankelijk élan wel degelijk tot resultaten heeft geleid, maar dat we onze beperkingen hebben leren kennen, niet alleen in het binnenland, maar ook t.a.v. het buitenland dat ons in grote mate beïnvloedt en dat onze armslag beperkt. Terecht is onze belangstelling veel meer gericht op het externe beleid, dat vroeger slechts het domein was van een kleine élite. Veiligheid, energie, inflatie, werkloosheid, enz. hangen zeer nauw samen met de internationale toestand.

De grote belangstelling op het gebied van de internationale politiek heeft echter ook de "wereldvreemdheid" van het grote publiek op dit gebied blootgelegd: als klein landje in een wereld met ca. 4000 miljoen mensen menen wij vaak precies te weten hoe deze wereld het beste kan worden bestuurd zonder dat wij veel rekening houden met realiteiten als macht en eigenbelang-van-iedereen. We zijn moralistisch en hechten vaak meer waarde aan onze eigen ethische opvattingen dan aan politiek realisme. Daardoor stoten we nogal eens ons hoofd en we zijn teleurgesteld over het uitblijven van "goede" ontwikkelingen. Bijvoorbeeld ten aanzien van de ontwikkelingssamenwerking of de ontwapening, of ten aanzien van de besprekingen over kernwapens (SALT) of over troepenreducties (MBFR).

Thans dreigt er - naast een onverdroten doorgaan met fraaie en onhaalbare ideeën - een reactie te ontstaan. Misschien zelfs een soort berusting of onverschilligheid. Toch is ook dat niet juist. We moeten doorgaan en volhouden om stap-voor-stap en met een lange adem verder te gaan op de weg naar hervorming van onze maatschappij. Dat is een langzaam en moeilijk proces. Maar de moeite waard.

Een van de belangrijke gebeurtenissen op internationaal gebied welke voor ons liggen is de follow-up van de Europese veiligheidsconferentie in Belgrado het volgend jaar. We moeten daar niet weer opnieuw de (veiligheids-) hemel op aarde verwachten. We mogen niet àl te optimistisch zijn over de resultaten. De teleurstellingen zullen dan ook minder groot zijn en we houden dan misschien meer moed over om verder te gaan op een weg naar een betere wereld. Een weg die nog jaren zal duren.

EEN MARKT VOOR

J. de Lange
R. van Leeuwen

DV 5

oktober 1976

STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU

VERANTWOORDING

Zoals uit de inleiding van dit rapport blijkt is het materiaal van dit rapport aan de SWB D'66 aangeboden zonder dat de SWB invloed heeft kunnen uitoefenen op de vraagstelling in de enquête.

Het rapport komt voor uitsluitende verantwoording van de opstellers. De SWB meent dat het aangedragen materiaal en de analyses van zodanig niveau zijn, dat zij waard zijn in een rapport-vorm te verschijnen.

De SWB D'66 meent voorts dat andere organen in de partij dit rapport van commentaar zouden moeten voorzien en eventueel daaraan richtlijnen ontlenen.

Namens het Bestuur van de
Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66
P.W. van Baarsel
(directeur)

EEN MARKT VOOR D'66

Een onderzoek bij (hoofd-) kostwinners en huisvrouwen naar de typering van de eigen politiek maatschappelijke instelling, uitgedrukt in het kiezen van een politieke partij en het kiezen uit een aantal termen die in het algemeen gebruikt worden om de politiek maatschappelijke instelling aan te duiden.

Inleiding

De vragenlijstconstructie en het veldwerk werden -op eigen initiatief- door het ISEO, Instituut voor Sociaal-wetenschappelijk en Economisch Onderzoek verricht. De verwerking geschiedde in opdracht van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 op basis van een in overleg met deze Stichting opgestelde analyseschema. De analyses komen voor rekening van Jan de Lange, D'66 statenlid en politicoloog en Rob van Leeuwen, D'66 gemeenteraadslid en marktonderzoeker.

De opzet en methode van onderzoek was als volgt:
In het kader van het ISEO omnibus onderzoek in mei 1976 werden aan 2.000 (hoofd-)kostwinners en huisvrouwen in een persoonlijk gesprek een aantal vragen gesteld. Deze vragen hadden achtereenvolgens betrekking op het verondersteld stemgedrag op de dag van het gesprek, de score op een links-rechts schaal, de keuze uit een aantal termen ter typering van de eigen politiek-maatschappelijke instelling en de keuze van de meest aansprekende van de negen kleinere partijen.

Op basis van dit onderzoek zijn een aantal analyses te maken die van belang geacht kunnen worden voor het voortbestaan, respectievelijk de ontwikkeling van D'66. Men bedenke echter dat de naar voren gebrachte resultaten en conclusies in feite zijn gebaseerd op een onderzoek dat naar steekproefgrootte tamelijk harde cijfers verstrekt maar naar vraaggerekte lengte en -diepgang zijn onmiskenbare beperkingen heeft.

De resultaten en conclusies dienen dan ook naar onze mening meer gezien te worden als een mogelijke basis voor een noodzakelijkerwijs meer-omvattend onderzoek.

De Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 beschikt over de letterlijke tekst van de vraagstellingen, een volledige steekproefverantwoording en een uitgebreid tabellenrapport.

De resultaten zijn representatief voor de Nederlandse bevolking voorzover die bestaat uit (hoofd-)kostwinners en huisvrouwen.

Het rapport bestaat uit twee delen:
Het eerste deel bevat een onderzoek-gerichte samenvatting van de resultaten.
Het tweede deel bevat een meer politiek-gerichte samenvatting van de resultaten.

DEEL 1

DE ONDERZOEKRESULTATEN

1. De veronderstelde stemmingsuitslag mei 1976

De volledige uitslag laten wij hier onvermeld. Deze alsmede de volgende conclusies werden door Hier en Nu T.V. medio juni uitgezonden:

	t.o.v. verkiezingsuitslag mei 1973	t.o.v. ISEO onderzoek oktober 1975
Pv/dA	winst	verlies
VVD	winst	gelijk
CDA (+KVP+ARP+CHU)	winst	winst
PPR	stabiel	stabiel
D'66	verlies	stabiel
DS'70	verlies	stabiel

Analyse winst CDA (als optelsom van CDA, KVP, ARP, CHU)

CDA	-	winst
KVP	-	winst
ARP	-	stabiel
CHU	-	verlies

Geïndetailleerde analyse van de veronderstelde stemmingsuitslag mei 1976.

Daarbij stuiten wij op het probleem, dat ondanks de vrij grote steekproef toch de aantallen uitgebrachte stemmen op de kleinere partijen dermate gering zijn dat uitsplitsingen niet of nauwelijks kunnen leiden tot verschillen waaraan waarde gehecht kan worden. De uitspraken betreffende de kleinere partijen hebben dan ook slechts een indicatieve waarde.

Analyse naar leeftijd.

PPR, PSP, maar ook RKPN en BP en in een wat mindere mate D'66 en DS'70 beschikken over meer jonge kiezers dan de grote(re) partijen.

Dit zou erop kunnen wijzen dat door jongeren alle kleinere partijen, óók de reeds langer bestaande zoals PSP en BP gezien worden als anti-systeem in de zin van afzetten tegen de grote gevestigde partijen. Wij komen daarop terug in deel II van het rapport.

Analyse naar opleiding.

De D'66 en VVD kiezers komen voor het grootste deel uit de midden opleidingen. De Pv/dA en Confessionele kiezers voornamelijk uit de lagere opleidingen (de CDA kiezers hebben daarentegen een wat hogere opleiding). De PPR en PSP (maar ook DS'70) kiezers hebben de hoogste opleiding: de nieuwvrijgestelden.

Analyse naar geslacht.

D'66 en PSP zijn de partijen die duidelijk meer vrouwen dan mannen als kiezers hebben.

Naar regio.

Is D'66 al sterk in het Westen vertegenwoordigd, nog sterker geldt dat voor de PSP, terwijl de PPR en DS'70 meer het landelijke beeld volgen.

2. De sympathie voor D'66

De vraag naar de meest aansprekende kleinere partij geeft enig inzicht in de mate van sympathie voor ieder van de kleinere partijen bij de kiezers. Aan alle respondenten werd een kaart gegeven waarop de negen kleinere partijen stonden afgedrukt met de initialen en volledig gespeld. Allereerst zien wij dat D'66 zowel de Pv/dA kiezers als de VVD kiezers het meest aanspreekt, terwijl D'66 ook bij het CDA (als optelsom van CDA, KVP, ARP en CHU) de favoriete niet-confessionele kleinere partij is.

Enige cijfers:

Sympathie voor:	Pv/dA kiezers N = 442 %	VVD kiezers N = 282 %	CDA kiezers N = 482 %	Alle respondenten die een partij kiezen N = 1428 %
D'66	27	26	12	21
PPR	20	5	8	14
PSP	13	1	1	7
DS'70	12	23	10	14
BP	10	17	11	13
RKPN	6	7	26	13

Draaien wij nu de tabel een kwartslag en kunnen wij zien hoe de sympathie per klein(re) partij is opgebouwd uit kiezers van grote(re) partijen.

	PSP N = 101 %	PPPR N = 205 %	D'66 N = 300 %	BP N = 193 %	DS'70 N = 195 %
Pv/dA kiezers	44	44	40	23	25
CDA kiezers	20	20	19	29	23
VVD kiezers	8	8	25	14	32
	28	28	44	43	55

De D'66 sympathisanten blijken voor 40% uit Pv/dA kiezers te bestaan, voor 25% uit VVD kiezers en voor 19% uit CDA kiezers.

De PSP en de PPR lijken zeer op elkaar in sympathie opbouw.

DS'70 en BP hebben een evengrote sympathie van Pv/dA kiezers maar verschillen in de mate van sympathie van de CDA respectievelijk de VVD kiezers.

Indien wij de communisten en de confessionele kleinere partijen buiten beschouwing laten blijkt D'66 een midden-positie in te nemen tussen de kleinere partijen wat betreft de opbouw van sympathie: ongeveer evenveel sympathisanten komen van de Pv/dA als van de VVD+CDA.

3. De links-rechts schaal

De score op een links-rechts schaal als aanduiding van de maatschappelijke instelling, geeft een inzicht in welke mate de kiezer zich identificeert met begrippen als zeer links, links, 'n beetje links, midden, 'n beetje rechts, rechts en zeer rechts. Daarbij wordt aan hemzelf overgelaten deze

begrippen in te vullen, met andere woorden, links is datgene wat de respondent onder links verstaat. Door deze opzet wordt o.i. een actueel beeld verkregen van de typering per kiezersgroep in misschien wel de meest gebruikte aanduiding van politieke richting.

Opvallend is dat de CDA kiezer zichzelf wat rechtser, althans wat minder links ziet dan de VVD kiezer.

Wij moeten daarbij opmerken dat "rechts" bij confessionelen mogelijk een andere lading dan uitsluitend een politieke kan hebben.

	Pv/dA kiezer N = 443 %	VVD kiezer N = 283 %	CDA kiezer N = 478 %
links	58	13	8
midden	32	33	37
rechts	7	50	51
g.a.	3	4	4
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

Beperken wij ons bij de verdere analyse tot drie kleinere partijen, D'66, DS'70 en de PPR dan doen wij dit uit politiek-praktische overwegingen: het ligt voor de hand te veronderstellen dat deze drie kleinere partijen electoraal gezien het dichtst bij elkaar liggen.

In de vorige paragraaf spraken wij over de opbouw van de sympathie. Daarbij waren de cijfers gebaseerd op dat gedeelte van de steekproef dat op een partij stemde of pertinent aangaf niet te zullen gaan stemmen. De twijfelaars ("weet nog niet") waren niet in de daar vermelde resultaten opgenomen.

Bij de volgende tabellen in deze en de volgende paragrafen zijn deze wel opgenomen. Wij praten dan ook in het vervolg over de doelgroep van D'66 of DS'70 of PPR. Dat zijn dan alle respondenten die op D'66 (of DS'70 of PPR) stemmen en/of deze het meest vinden aanspreken van de kleinere partijen.

Bekijken wij de links-rechts score bij deze doelgroepen dan zien wij het volgende beeld:

- doelgroep van de PPR noemt zich iets minder links dan de Pv/dA kiezers.
- de doelgroep van D'66 beschouwt zichzelf als veel minder links dan de Pv/dA kiezers,
- de doelgroep van DS 70 stelt zich rechts van D'66 op maar links van de

	PPR N = 257 %	D'66 N = 370 %	DS'70 N = 260 %
links	55	33	24
midden	32	40	40
rechts	11	26	33
g.a.	2	1	3
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

4. De maatschappelijke instelling

Een tiental alledaagse termen als mogelijke aanduidingen van maatschappelijke instelling werden voorgelegd aan de respondent.

Van belang lijkt het ons op te merken dat gevraagd is naar welke typering (van de 10 voorgelegde) men het meest op zichzelf van toepassing acht.

Deze typeringen zijn: realistisch, socialistisch, redelijk, confessioneel, liberaal, progressief/vooruitstrevend, zakelijk, conservatief/behoudend, eerlijk, reactionair. Wij zien dan dat "eerlijk" hoog scoort door alle partijen heen, "socialistisch" vooral door Pv/dA'ers wordt genoemd en "liberaal" vooral maar in mindere mate door VVD'ers en "confessioneel" door CDA'ers.

	Pv/dA kiezers N = 443 %	VVD kiezers N = 283 %	CDA kiezers N = 478 %
redelijk	15	13	14
realistisch	9	14	9
progressief	10	8	8
zakelijk	4	13	7
socialistisch	31	1	3
liberaal	1	20	2
confessioneel	1	1	13

Gezien de grote mate van identificatie van de Pv/dA kiezers met de term socialistisch, de VVD kiezers met de term liberaal en de CDA kiezers met de term confessioneel, beschouwen wij deze in het vervolg als niet meer interessant van de D'66 doelgroep.

Geconcludeerd kan worden dat "progressief" meer gaat in de Pv/dA richting en "realistisch" en "zakelijk" meer in de VVD richting, terwijl "redelijk" iets meer naar links dan naar rechts neigt.

Verhelijken wij nu de D'66, DS'70 en PPR doelgroep, dan zien wij het volgende beeld:

	D'66 doelgroep N = 370 %	DS'70 doelgroep N = 260 %	PPR doelgroep N = 257 %
<u>noemt zichzelf:</u>			
redelijk	18	14	12
realistisch	11	18	12
progressief	9	7	15
zakelijk	8	6	5

"Redelijk" en "zakelijk" blijkt het meest van toepassing op D'66.

"Realistisch" op DS'70 en "progressief" op de PPR.

DS'70'ers noemen zichzelf duidelijk minder zakelijk dan VVD'ers.

5. De D'66 doelgroep

Bij diepergaande analyse van de D'66 doelgroep (wij vergelijken de zich links rechts en midden noemenden) komt opnieuw de beschreven tendens terug: "redelijk" is de minst controversiële typering, "realistisch" en "zakelijk" zijn termen die naar rechts neigen en "progressief" neigt naar links.

D'66 doelgroep	Totaal N = 370 %	noemt zich links N = 123 %	midden N = 147 %	rechts N = 95 %
----------------	------------------------	----------------------------------	------------------------	-----------------------

noemt zichzelf:

redelijk	18	15	21	16
realistisch	11	8	11	17
progressief	9	11	10	5
zakelijk	8	4	9	12

Interessant lijkt het ons om nu te kijken op welke partij de redelijke, realistische, progressieve, zakelijke respondenten stemmen.

Hierop komt een volgend beeld naar voren:

- Het percentage respondenten dat het (nog) niet weet, is hoger dan het algemeen gemiddelde (van hoofdkostwinners + huisvrouwen)
- Belijdende partijen als Pv/dA, CPN, PPR, PSP en alle confessionele partijen behalve de KVP verliezen iets
- VVD, D'66 en DS'70 winnen iets.

De meest favoriete kleine partij is bij deze groep - uiteraard zouden wij zeggen - D'66, opnieuw (zoals ook bij de totale steekproef) gevolgd door DS'70, maar nu beide met meer afstand van de PPR.

Tenslotte hebben wij ons de vraag gesteld: Waar vinden wij deze redelijke, realistische, progressieve, zakelijke kiezers. Ter vergelijking vermelden wij dezelfde indeling voor de D'66 doelgroep.

	Bevolking CBS %	D'66 doelgroep %	Redelijke, realistische, progressieve en zakelijke respondenten %
Urbanisatiegraad:			
A gemeente	23	14	22
B	27	25	22
C	50	61	55
Regio:			
West	48	47	40
N.O.	30	31	37
Zuid	22	21	22
Leeftijd:			
- 29	31	19	19
30 - 39	19	25	23
40 - 54	24	30	29
55 +	26	23	27
Opleiding:			
laag	-	48	47
laag + uitgebreid	-	24	23
middel	-	10	8
hoog	-	12	11
g.a.	-	8	11

DEEL 2

In dit deel willen we een korte commentariërende beschouwing wijden aan een paar aspecten van de onderzoeksresultaten, nl. aan het begrip 'sympathisant', aan een mogelijk verband tussen 'nieuwheid' van een politieke partij en de aantrekkingskracht ervan voor jongere kiezers met als interveniërende variabele een 'anti-systeem-opstelling en tenslotte iets over doelgroep en politieke markt.

Sympathie

Gevraagd is aan de respondenten welke van de opgesomde kleinere partijen hen het meest aanspreekt. Een positieve uitspraak ten opzichte van een bepaalde partij kan dan sympathie voor die partij worden genoemd. Dat iemand sympathie uitspreekt betekent echter allerminst dat hij of zij op die partij zou stemmen. Wel lijkt het gerechtvaardigd te concluderen dat die partij geen volstrekt uitgesloten keuze is. Maar waar hangt dan van af of sympathie ooit in het uitbrengen van een stem wordt omgezet? Misschien is het wel zo dat sommige kiezers - in overeenstemming met de filosofie van de evenredige vertegenwoordiging - positief waarden dat het geluid van bepaalde minderheden ook op het Binnenhof gehoord kan worden. In dat kader kan iemands eerste sympathie uitgaan naar een bepaalde minderheid zonder dat hij zichzelf daartoe ooit zou willen rekenen. Dit is in dubbele betekenis een sympathiek trekje, maar het zet politiek-electoraal voor de betrokken groeperingen geen zoden aan de dijk.

Er is echter ook nog aan iets anders te denken. In de Nederlandse electorale verhoudingen is verandering van partijkeuze tegenwoordig een tamelijk omvangrijk verschijnsel. Dergelijke wisselingen hebben soms het karakter van nogal grote sprongen: van het ene politieke uiterste naar het andere.

Toch is ook wel aanwijsbaar - en dat ligt ook voor de hand - dat wisselingen zich gemakkelijker voordoen van een partij naar de meest belovende partij. In die gevallen zou de uitspraak omtrent sympathie een indicatie van naburigheid en dus toch van een potentiële alternatieve keuze kunnen zijn. Intussen staat hier weer tegenover, dat toch wel bij de kiezer een zekere huiver kan bestaan zijn stem uit te brengen op een (zeer) kleine groep die 'toch niets voorstelt', zodat de wisseling eerder gericht zal zijn op de meest naburige grote partij, waarbij de -tussengelegen- kleinere groep nog even sympathiek blijft, zij het dan, na de wisseling, van de andere kant af gezien! Een electorale optie is die kleinere groep dan dus niet. Om in deze problematiek enige opheldering te verkrijgen, zal het nodig zijn nader onderzoek te verrichten naar de vraag welke betekenis de kiezers toekennen aan kleinere partijen. Deze overwegingen moeten wel in rekening worden gebracht, waar in de weergave van de onderzoeksresultaten is gesproken over 'doelgroep'. Als zodanig is beschouwd de optelling van D'66-kiezers en D'66 -sympathisanten (en overeenkomstig voor PPR, PSP en DS'70. Een doelgroep is bepaald niet gemakkelijk als groep van potentiële kiezers te interpreteren.

Leeftijd en opleiding

Er is in de eerste tijd van het bestaan van D'66 wel eens beweerd dat D'66-ers jonge academici, managers en journalisten waren die zich gemakkelijk politieke activiteiten, gelardeerd met vrijblijvende nieuwlichterij konden permitteren. Die karakteristiek (of karikatuur) heeft iets van wat nu de 'nieuwe vrijgestelden' heet, zij het dat deze laatste groep meer wordt geassocieerd met de zogenaamde zachte sector. Uit ons onderzoek blijken de huidige D'66 kiezers niet aan die vroegere omschrijving te voldoen. D'66 scoort het hoogst van alle partijen in de categorie met een middelbaar opleidingsniveau (47%), op de voet gevolgd door de VVD (46%). De Pv/dA -kiezers behoren voor 21% tot deze groep. Van alle respondenten heeft 29% een middelbaar opleidingsniveau.

Wel sterk zijn kiezers met een hogere scholing te vinden in de aanhang van DS'70 (38%), PSP (35%) en PPR (31%), terwijl maar 12% van de D'66-kiezers uit de groep der hoger geschoolden stamt, bij een populatiepercentage van 11%. Indien als kenmerk van de 'nieuwe vrijgestelden' wordt genomen dat zij mensen zijn met een hogere opleiding, dan is er een grotere kans hen aan te treffen in PSP en PPR, alsmede in DS'70, dan in D'66.

De factor leeftijd geeft aanleiding tot enige bijzondere beschouwingen. Terwijl van de grote, traditionele partijen de leeftijdsopbouw van hun kiezers tamelijk nauwkeurig overeenstemt met die van de bevolking als geheel, is dat voor de kleinere partijen niet het geval. Alle kleinere partijen (PPR, PSP, D'66, BP en RKPN) hebben een percentage jonge kiezers (jonger dan 29 jaar) dat aanmerkelijk hoger ligt dan het bevolkingsaandeel in die groep. In de oudste leeftijdscategorie is, omgekeerd, de aanhang kleiner dan evenredig, behalve voor DS'70, dat in die groep bijna de helft van zijn kiezers trekt, ondanks toch ook een meer dan evenredig aantal jonge kiezers.

Welke verklaring kan worden gegeven voor die attractie van juist de kleinere partijen op jonge kiezers? Het meest voor de hand ligt te verwijzen naar de gebruikelijke stelling dat jonge kiezers nog geen blijvende keuze hebben gedaan, nog geen gewenningsproces hebben ondergaan (zie Gruijters, Schermers en Slootman, Experimenten in democratie, 1967, p.127). Deze hypothese bleek echter niet volledig. De verklarende waarde ervan is afhankelijk van het aanbod van nieuwe partijen op de electorale markt.

Indien daarmee rekening wordt gehouden, dan kan worden gesteld, dat als er een aanbod is van een nieuwe groepering op de politieke markt, jonge kiezers zich daardoor ook sterk zullen laten aantrekken (Daudt en De Lange, Selectiviteit in de massacommunicatie, 1971, p. 203). Dit bleek bij de gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam in 1970 bepaald duidelijk het geval ten gunste van de Kabouters. Dat was toen heel duidelijk de nieuwste, meest afwijkende electorale optie. Als we nu echter constateren dat alle kleinere partijen blijkbaar attractief zijn voor jeugdige kiezers, dan lijkt het erop dat toch wel een iets andere nuance moet worden aangebracht. Immers, niet alleen partijen die als 'anti-systeem' kunnen worden aangemerkt in die zin dat zij een ingrijpende verandering in het politieke en sociale systeem nastreven, zoals van de PSP en wellicht van de PPR kan worden beweerd, maar ook partijen die dit niet doen, zoals DS'70, BP en toch ook wel D'66 (de RKPN is in dit opzicht wat moeilijker te plaatsen), trekken jongere kiezers aan. Het begrip 'anti-systeem' vereist dus een wat ruimere interpretatie. Het gaat blijkbaar niet alleen om het uiten van een politiek 'protest', maar meer om een opstelling buiten het traditionele patroon van gevestigde partijen. De factor 'nieuwheid' is blijkbaar evenmin doorslaggevend, want partijen als BP en PSP, hoe verschillend van aard ook, kan men bezwaarlijk nieuwe verschijnselen op het politieke toneel noemen. Dit geldt ook voor D'66. Een heel voorzichtige conclusie zou dan kunnen zijn dat een presentatie als 'nieuw' of 'vernieuwd' niet nodig is om nieuwe, dwz. jongere kiezers aan te trekken. Een nog veel voorzichtiger conclusie zou kunnen zijn dat een 'anti-systeem'-opstelling in de hier bedoelde zin, dwz. een politieke opstelling anders dan die welke in de Nederlandse politiek traditioneel is, dan wel een positie los van het gevestigde partijstelsel, aantrekkingskracht zou kunnen hebben. Overigens dient hier wel aan toegevoegd te worden, dat het hierbij gaat om een karaktertrek die alle kleinere partijen gemeen schijnen te hebben, maar dat dit in het geheel niets zegt over onderlinge verschillen of overeenkomsten van andere aard.

Maatschappelijke houding

In het eerste deel van dit verslag zijn degenen die zichzelf als realistisch redelijk, progressief/vooruitstrevend of zakelijk noemden aangeduid als de groep die min of meer de markt voor D'66 zou kunnen zijn. Nu moet hierbij allereerst worden opgemerkt dat deze groep nu niet bepaald uit politiek zeer actieve burgers bestaat. Van het totaal dat zichzelf zo noemt en die wel van plan zijn te gaan stemmen heeft maar liefst 23% nog geen keuze gemaakt. Gaat het dan vervolgens om hun sympathie voor de kleinere partijen, dan blijkt dat in het algemeen D'66 hoog scoort, nl. 15,5% (DS'70: 11,3%; PPR: 8,9%; PSP: 2,7%). Voegt men nu aan die indicatie 'realistisch, redelijk, etc.' nog de eigen klassering 'links', 'midden' of 'rechts' toe, dan maakt dat voor een sympathieke houding ten opzichte van D'66 niet veel verschil: het blijft dicht bij de 15%. M.a.w. respondenten die zichzelf als 'realistisch, redelijk, etc.' beschouwen, staan even sympathiek ten opzichte van D'66 of zij zich nu overigens links, rechts of in het midden van het politieke spectrum plaatsen. Dat is ook zo voor DS'70, maar niet voor PSP en PPR, die duidelijk meer sympathie verwerven bij linkse 'realisten, etc.' dan bij rechtse en in het midden verkerende 'realisten, etc.' Het enige opmerkelijke cijfer in dit verband is het hoge sympathiepercentage dat D'66 oproept bij zich rechts noemende 'realisten, etc.' die van plan zijn op de Pv/dA te stemmen, nl. 40%. Dit vindt dan weer zijn spiegelbeeld in de sympathie van zich links noemende 'realisten, etc.' die van plan zijn op de VVD te gaan stemmen (33%).

Eindoverweging

Het is niet mogelijk een algemeen beeld te schetsen van wat we als D'66-doelgroep hebben aangeduid: tenminste als terdege rekening wordt gehouden met de vele nuanceringsen die nodig lijken te zijn. Weliswaar schijnt ons een politieke middenpositie wel aanwijsbaar, maar dat is dan toch een betrekkelijk statistisch, men zou haast zeggen mechanisch, bepaald midden. De middenpositie is immers afgeleid uit een min of meer evenredige verdeling van sympathie uit Pv/dA- en uit VVD-kring. Of het hierbij echter gaat om een middenpositie, c.q. gematigde opstelling, met betrekking tot sociaal-economisch problemen (bijvoorbeeld inkomensverdeling), dan wel over een middenpositie of gematigde opstelling met betrekking tot wat men sociaal-culturele problemen zou kunnen noemen (bijvoorbeeld abortus, burgerlijke vrijheidsrechten, etc.) is niet te zeggen. In het onderzoek zijn nu eenmaal geen issue-vragen opgenomen geweest; nog afgezien van de moeilijkheid antwoorden op vragen van die aard in de hierbedoelde zin te interpreteren. De enige opmerking die hieraan vastgeknoot kan worden is deze, dat het ons inziens heel wel mogelijk is dat iemand over sociaal-economische problemen 'links' denkt, daarom op de Pv/dA stemt, maar toch voor burgerlijke of individuele vrijheden meer aandacht zou wensen dan die partij gewoon is te geven (zie Van der Louw en Peper in S en D, 1975) en daarom sympathie uitspreekt voor D'66, waar aandacht voor die aspecten van het maatschappelijke leven juist wel bestaat. Het spiegelbeeld voor een VVD-kiezer is op overeenkomstige wijze te construeren.

Een tweede algemene opmerking is, dat respondenten die zichzelf duidelijk als socialistisch, liberaal of confessioneel kenmerken ook ongetwijfeld op de daarbij behorende gevestigde partijen zullen stemmen. Van enige nuancing, die tot 'doorbraak' zou kunnen leiden, blijkt zeer weinig. Wat resteert is de niet geringe groep die zichzelf als realistisch, redelijk, vooruitstrevend/progressief of zakelijk aanmerkt; (en het grote aantal dat eerlijkheid vooropstelt, maar dat is een zo algemeen geprefereerde houding dat het een weinig onderscheidende variabele is). In die realistische, redelijke, etc. groep heeft D'66 een flinke sympathie. Nochtans leidt dit er niet toe dat de opstelling als 'verstandig links' - zoals wel eens geopperd wordt - het best bij deze houding zou passen; althans: de cijfers rechtvaardigen deze conclusie niet. Immers, ook zij die zich als 'midden' of 'rechts' beschouwen, hebben in nagenoeg dezelfde mate sympathie voor D'66. (Let echter op de opmerking over de meerdere dimensies van 'links' en 'rechts'.)

De derde opmerking betreft het complexe verschijnsel van nieuwigheid en anti-systeem-positie. Wij concludeerden dat blijkbaar niet (alleen) nieuwigheid op de politieke markt attractief is voor jongere kiezers, maar (ook) een anti-systeem-positie, waarbij dit laatste uitdrukkelijk niet moet worden gezien of niet hoeft te worden gezien als het streven naar een ingrijpende verandering van het politieke en sociale systeem, maar als een positiebepaling anders dan of buiten het stelsel van de gevestigde politieke partijen of stromingen.

D'66 beschikt over een groot reservoir aan sympathie. Dat is een prettige gedachte.

Jan de Lange
Rob van Leeuwen

W A A R O M M I J N P A R T I J G E E N P R O G R A M M A
H E E F T

door
A.R. van der Burg

Je kan met een clubje mensen een politieke partij oprichten of in leven houden. Je kan met een clubje mensen een politiek programma schrijven. Maar allebei doen is dwaasheid. Mensen die de behoefte gevoelen iets te veranderen in de samenleving of juist om die veranderingen tegen te houden, moeten in een democratie proberen een meerderheid achter zich te krijgen. De meerderheid is trossist en wenst niet gestoord te worden. Deze mensen win je niet met partijprogramma's, maar met zwaar verzilverde lepeltjes en de slaapkamergeheimen van Prinses Paola. Er zijn ook mensen die aandrang voelen tot getuigen. Ze gaan langs de deuren met tractaatjes, of ze richten een Vara of Evangelische Omroep op, of ze schrijven lange politieke programma's. Ieder nieuw punt dat ze aan hun programma toevoegen stoot weer nieuwe mensen af. Kansrekening leert dat je maar tot zo'n 15 programmapunten behoeft te gaan om er vrijwel zeker van te zijn dat nog maar hoogstens één persoon achter dat programma staat.

Het parlementaire stelsel is gebaseerd op vertegenwoordiging en delegatie. Dit betekent dat je als kiezer niet beslist over allerlei staatszaken, maar dat je volstaat met te kennen geven aan wie je de behartiging van die staatszaken met het nodige vertrouwen zou willen overlaten. Dat vertrouwen heeft betrekking op beslissing over onderwerpen die nog aan de orde moeten komen en die voor een groot deel nog in de nevelen der toekomst gehuld zijn. Die afgevaardigden van de kiezers kunnen dus alleen werken met een blanco volmacht, omdat het nu eenmaal onmogelijk is te voorspellen waarover ze moeten beslissen. Kiezen is dus het schenken van vertrouwen. Niets meer en niets minder. Het gaat dus voor de kiezer om een totaalbeoordeling van de kandidaten of (bij het lijstenstelsel) van groepen van kandidaten. Hoe daarbij de punten 1 tot en met 276 bis van het politieke program luiden interesseert natuurlijk geen hond. De politieke partijen weten dit alles natuurlijk ook, maar hetzij uit traditionele overwegingen, hetzij uit getuigenisbehoefte, hetzij als statussymbool, maken ze toch maar een of ander programma, wetende dat het in de praktijk zo snel mogelijk moet worden vergeten, omdat uitvoering ervan je volstrekt onmogelijk zou maken. Aan wie wil een kiezer vertrouwen schenken? Daarvoor gelden van kiezer tot kiezer zeer uiteenlopende normen. De een gaat op iemands gezicht af, de ander op zijn geloof. Weer een ander refereert Nixon, omdat hij in deze de schurk herkent die hijzelf altijd graag had willen zijn als hij wat slimmer was geweest. Ikzelf zou in de eerste plaats kijken of iemand fatsoenlijk was, maar dat zegt ook al niet

zo erg veel, omdat ook de Hallemannetjes fatsoenlijk waren (zie Woutertje Pieterse). Niettemin is fatsoen voor mij een betrekkelijk eenvoudig begrip, waar ik zelden moeite mee heb om het van onfatsoen te onderscheiden. Zo is fatsoen voor mij bijvoorbeeld dat je bereid bent een parlementair onderzoek in te stellen naar het besluitvormingsproces bij grote aankopen, als een Lockheed-affaire enige aanleiding tot wantrouwen geeft. Fatsoen is dat je je tegenstanders niet martelt of dat je geen systeem toejuicht waarbij dat martelen een onderdeel is. Fatsoen is dat je niet een ander doet wat je niet wilt dat jou geschiedt. Fatsoen is dat je je bij je politieke oordeel niet laat leiden door persoonlijke of groepsvoordelen. Fatsoen is afwezigheid van hypocrisie en bereidheid tot erkenning van fouten en wijziging van standpunt.

Een partij die alleen maar fatsoenlijk zou willen zijn, kan wat mij betreft volstaan met een typering van dit fatsoen. Ze zullen dan ook wel zo fatsoenlijk zijn om geen politiek programma te hebben, waarvan ze toch op voorhand weten dat het niet waar te maken is.

U I T H E T P R O G R A M M A V A N M I J N P A R T I J

door

A.R. van der Burg

1. Dit is geen programma, maar een getuigenis.
2. Zaken als werkloosheid en inflatie kunnen daadwerkelijk bestreden worden. Het zou ook op korte termijn moeten gebeuren. Voorspellingen over werkloosheid in 1980 door het Centraal Planbureau dienen aan de kaak te worden gesteld. Dat die bestrijding niet plaats vindt is niet omdat het niet kan, maar omdat de overgrote meerderheid van het Nederlandse volk niet bereid is het pakket maatregelen te aanvaarden, ook al zou iedereen er beter van worden.
3. Elk wetsvoorstel dient vergezeld te gaan van een exploitatieplan en van een exploitatierekening, mede omvattend alle kosten van controle en een schatting van het effect daarvan.
4. Bij het stellen van regels en het treffen van maatregelen t.a.v. de bescherming van personen en goederen dient een zeker evenwicht te worden betracht, zodat niet b.v. op emotionele gronden een miljoen gulden wordt besteed om één verkeersslachtoffer te voorkomen, terwijl diezelfde gemeenschap nog geen duizend gulden over heeft voor het voorkomen van een slachtoffer van een huisongeluk.

5. Het lijstenstelsel bij verkiezingen dient vervangen te worden door een personenstelsel. De kiezer wordt zodoende gedwongen zich te verdiepen in het vlees dat hij in de kuip heeft.
6. De vraag: "Wat kost het en wat brengt het op?" zou ook voor meer idealistisch ingestelde politici een gezonde vraagstelling zijn.
7. Nederland zou geen enkele mogendheid moeten erkennen, maar met alle machthebbers over enig gebied op aarde waar dit zinvol en mogelijk is diplomatieke betrekkingen moeten onderhouden. Erkenning is onzin, omdat geen enkele regering of landsgrens ontleend is aan een universele rechtsnorm. Van de circa 170 landen op de wereld wordt het overgrote deel door schurken geregeerd. Wij moeten met deze boeven leren leven.
8. Menselijk geluk is een subtiele factor. Overheden zijn te grof besnaard om dit geluk na te streven. Dit betekent niet dat een fijnbesnaarde overheid die dit wel deed een verwerpelijke zaak zou zijn.

W A A R O M D'66 M A A R B E T E R K A N V E R D W I J N E N

door
D. Bark

Het politiek proces laat zich beschrijven in een schema van doeleinden en middelen. "Zakelijke benadering van politieke problemen" kan in dit schema nooit een doel zijn; of hooguit tijdelijk als een tussendoel fungeren. In wezen is het een middel, dat slechts zolang het niet voorhanden is als doel functioneert. Ik ben steeds meer tot de overtuiging gekomen dat die zakelijke benadering voor D'66 wèl als einddoel van haar politiek handelen heeft gefunctioneerd. Een werkelijk hoofd of einddoel in politicologische zin heeft steeds ontbroken, althans is nooit duidelijk geformuleerd. En daarmee kom ik op een oud stokpaard van me: elke partij en juist een centropartij in de ware zin des woords behoeft een visie op de maatschappij. Is die in wezen redelijk georganiseerd en moeten alleen de nare bijverschijnselen gecorrigeerd of is die in wezen onjuist en moet zij, met behoud van het goede, grondig worden gereorganiseerd?

De constatering dat er iets grondig fout zit in ons politiek bestel is op zich onvoldoende rechtvaardigingsgrond voor het oprichten van een politieke partij en is zeker onvoldoende rechtvaardigingsgrond voor het instandhouden daarvan als uit de feiten duidelijk blijkt dat het middel "zelfstandig politiek optreden" gefaald heeft om het gestelde doel (volgens mij dus een tussendoel) te bereiken. Het geloof in eigen gelijk is niet voldoende om door te gaan als niemand je dat gelijk wil geven. Politiek bedrijven vervalt in die situatie tot navelstaren en Don Quichotterie.

Tactische terugtocht

Als wij gelijk hebben (en hier zet ik bewust "wij"), dat er in Nederland behoefte bestaat aan een op verandering gerichte centrumpartij, die de politieke oplossingen van andere, op behartiging van groepsbelangen gerichte partijen toetst aan het algemeen belang en aan het einddoel van maatschappijverandering, dan zullen we het feit onder ogen moeten zien dat er op dit moment in Nederland nog geen aanhang is te krijgen (van voldoende omvang) voor een dergelijke manier van politiek bedrijven.

Met een CDA, ten onrechte, in het centrum en zelf het stempel van "verliezers" dragend kan en mag D'66 niet rekenen op een miraculeuze wederopstanding. 1200 leden en een voortdurend schommelen rond de 1% in de NIPO-onderzoeken zijn daarvoor onvoldoende basis. Een tactische terugtocht is te verkiezen boven strijdend ten onder gaan. Waarheen je je dan terugtrekt zal voor iedereen anders liggen. Terugtrekken uit het maatschappelijk gebeuren zullen we niet kunnen. De een zal zich waarschijnlijk richten op andere maatschappelijke groepen - de politieke partijen zijn gelukkig niet de enigen die zich met de maatschappij bezig houden - de ander zal onderdak zoeken in een politieke partij waarin hij nog de meeste doelstellingen die hij voor zichzelf heeft geformuleerd terug vindt. Misschien is het wel waar, dat historische processen nu eenmaal verlopen zoals ze verlopen en dat achteraf zelfs revoluties daarin hun logische en voorspelbare plaats blijken te hebben. Welaan dan is het beter je voor te bereiden op een nieuwe kans en niet door te gaan op een doodlopende weg.

Nostalgie is een slechte raadgever. Misschien zou D'66 zich bij haar overwegingen "doorgaan of niet" moeten laten raden door die leden (en die zijn er) die na de echeq van 72 zijn toegetreden. Zij immers hebben affiniteit met de doelstellingen van D'66 en missen de herinnering aan "betere tijden".

. - .

Naschrift

Over Don Quichotterie gesproken. Ik heb geen hoop, dat ik met dit schrijfsel de loop der dingen zal kunnen beïnvloeden. Zelfs als, wat ik verwacht, kopstukken uit D'66 zouden adviseren tot niet doorgaan, zullen er (zie de laatste Peperbek) altijd wel lieden te vinden zijn die ("we hebben toch zoveel programmatische arbeid verricht"; "we kunnen nu nog zonder de waarborgsom te moeten storten meedoen") een D'66-lijst bij de komende verkiezingen willen indienen en bemannen. Het zij zo; soms kan het zó plezierig zijn je hart eens te luchten, dat dat voldoende reden is om het verwijt van Don Quichotterie op de koop toe te nemen.

door H.P.M. Strijers

De redactie van Peperbek verdient een bizar compliment. De leden ervan zijn vóór D'66, wat dat - anders dan een formaliteit - ook nog zijn moge. Ze zijn althans niet tegen een voortgezet optreden van D'66 in de politieke praktijk - aangezien ze nog niet hebben geprotesteerd tegen het vervelende cliché waarmee een hunner de faam van een oud Romein op mierenpeil brengt. Ook stellen ze zich achter een bijdrage die - wellicht -niets kan dragen, door een gat in het betoog: "als ik goed begrijp (waarom Nooteboom de D'66-fractie niet meer kon harden)". Ze stellen zich vóór de gewone burger die zich moet behelpen met kennis van de wet, want ze hebben - blijkbaar - ook kennis van de natuur: "Natuurlijk een farce (dat iemand door de kiezers gekozen wordt)". Op grond van het voorgaande kan de redactie een getrouwe weergave worden genoemd van D'66 zoals die zich allengs in de herinnering gevestigd heeft: wazig, zweverig, bazig. Een bizar compliment voorwaar.

Welk belang denken heldere en welwillende mensen met zulk een houding te dienen? Die vraag valt slechts te beantwoorden met de tegenwerping dat het probleem niet aldus gesteld mag worden. Er is, lijkt me, veeleer gemakzucht in het spel, waardoor die mensen juist niet denken aan een belang dat ze willen dienen. Die gemakzucht uit zich soms in een kleinigheid. Zoals het verwaarlozen van de telefoon, om Nooteboom, na zijn persconferentie, te vragen wat hem beweegt; waardoor althans de schijn van communicatie - mooi toch voor een redactie - kan worden opgehouden. De gemakzucht uit zich voortdurend in verwaarlozing van het verband - dat verondersteld mag worden aanwezig te zijn - tussen een foute werkelijkheid en een behoorlijke toekomst. In elk geval ontbreekt een merkbaar besef dat die fout niet zonder oorzaak bestaat, en dat de toekomst dáár beginnen moet.

Toch is het verband in logisch opzicht simpel. Immers: wanneer vernemen we een analyse van de merkwaardige situatie dat onze medeburgers onder auspiciën van én VVD én CDA én PvdA de wereld verknoeien; en vervolgens een strategie van D'66 die de oude hap uit de slaap haalt en zijn kans grijpt om er bovenop te komen.

Met deze zin valt nog iets van de gemakzucht aan te tonen. Het eerste deel van de zin heb ik zelf verzonnen, het andere deel is ontleend aan HG in de vorige Peperbek. Het eerste deel geeft weer hoe iedereen er steeds van langs krijgt, het andere duidt op een simplistische benadering van het in logische zin simpele verband tussen analyse en strategie. Mogen we ter correctie van HG vernemen hoé de nadruk meer op gelijk krijgen dan op gelijk hebben zal worden gelegd?

Wat betreft gelijk-krijgen in de vorm van zetels-krijgen geloof ik intussen niet dat D'66 een schijn van kans heeft, als die partij zich als weerstrever van álle overige partijen aan het publiek presenteert. De ontploffing kennen we. Evenmin zie ik een echte kans als D'66 zich nogmaals als progressieve variant zou aanbieden.

De bijwagen kennen we inmiddels ook. Slechts optreden in de kwaliteit 'liberaal' biedt enige kans op zetels. De nadruk moet daartoe liggen op de verwoording van wat die term anno heden betekent. Brengt dat de partij te dicht in de buurt van de (zeker niet geheel ten onrechte) gesmade VVD? Welnu, laat dan D'66 eens pogen duidelijk te maken wat 'conservatief' inhoudt - na het falen om duidelijk te maken waar 'progressief' voor staat. Laat D'66 bovendien het hoofd uit de wolken halen en de voeten op aarde zetten. De tijden veranderen, en daarmee zowel idealen als tegenstanders. Leest U eens wat de goede Hofland over een vakbondsvoorzitter meldt (in NRC 760917): als ik morgen met Wiegel op straat loop en het onweert, moet ik dan zeggen, omdat Wiegel al gezegd heeft dat het onweert, het onweert niet? Het kan verkeren, zei al Vader Cats. Tien jaren na 1966 zeggen we met de huidige bewoner van diens huis: zoals het was zal het nooit meer worden. (Zoals wel vaker vindt die bewoner in platitudes zijn gelijk). En D'66 moet dus niet gewoon en onversneden, maar met werkelijkheidszin aan de verkiezingen deelnemen.

OM Z I E N Z O N D E R W R O K

door
W.C. Olyslagers

1. D'66: Beweging of Partij

Geen politieke partij kan effectief werken zonder een reële maatschappelijke basis, wier vertrouwen zij wint en wier belangen zij mede behartigt. Het is bij D'66 vanaf de start nooit geheel duidelijk geweest, welke doelgroep men op het oog had. Dit staat min of meer los van die delen van het program, die een meer ideële strekking hebben en waarvoor men bijval kan oogsten van burgers van diverse pluimage. Een verwant probleem vormt de keuze van de structuur waarin het politiek streven tot uitdrukking wordt gebracht. De keuze tussen "beweging of/en partij" is te snel onder tafel gewerkt. Eenmaal gekozen hebbend voor een (bewegingsarme) partij had het besef levendig moeten blijven, dat het parlementaire werk geruggesteund dient te worden door kernen van leden en sympatisanten, - die aan de basis - in de werk/woonsituatie - de politieke eisen van openheid en fundamentele democratisering naar voren brengen.

2. De interne partijdemocratie

De komeetachtige start en de voorspoedige groei van D'66, met daarbij de te snel gekomen eerste verkiezingen, hebben een beletsel gevormd voor het uitwerken en beproeven van geavanceerde, op informatie en besluitvorming gerichte technieken en procedures. De keuze voor een programpartij in de meest traditionele zin leidde snel tot de vorming van een groot aantal coterieën van deskundigen, die de deelneming van vele anderen reduceerden tot het gewillig luisteren naar voorgekookte conclusies. Om redenen van partijbelang is bovendien in eigen kring de openheid meermalen geweld aangedaan. De rationaliteit in de politiek, waarmee D'66 zich zo nadrukkelijk wilde onderscheiden, ontbrak in steeds sterkere mate binnen de eigen gelederen, waar in de persoonlijke ontmoetingen de algemeen menselijke neigingen en zwakheden aan het licht traden.

3. De maatschappij-analyse van D'66

Voor mij geldt nog steeds, dat D'66 zich van meet af aan onvoldoende heeft afgevraagd, in welke mate haar primaire punten zoals open (-baar)heid en democratisering verenigbaar waren met de particuliere productiewijze. We zien nu hoe het kabinet Den Uijl met een uiterste fysieke en psychische inspanning toch verzandt in een koers, die beoogt zowel de (rode) kool als de geit (de vrije ondernemer) te sparen. Nog daargelaten, dat onvoldoende besef bestond van de immanente wisselvalligheden van de markteconomie en derzelfver invloed op de algemeen maatschappelijke en politieke verhoudingen. Dat wordt heden ten dage o.m. duidelijk bij sollicitaties, die met nieuwe criteria worden "verrijkt". Eveneens ontbrak een hechte internationale basis, die in een open systeem als het westerse onontbeerlijk is. Zo blijken b.v. nu de mogelijkheden tot politieke verandering in West-Europa afhankelijk van de BRD. (Ik denk nog met grote teleurstelling terug aan de ook in D'66 gepropageerde opvatting, dat Frankrijk toch maar steeds een gevaar was voor de andere lidstaten, terwijl de BRD intussen een machtspositie zonder weerga opbouwde).

4. De parlementaire opstelling

D'66 heeft gekozen voor deelneming aan de regering Den Uijl. De grote vraag is, of dat een verstandige keuze is geweest. In aansluiting op het voorgaande punt merk ik op, dat progressieven in ons land en elders op nogal naïeve wijze hervormingen menen door te kunnen voeren binnen een stelsel van vrije productie. Wie zijn oor op passende plaatsen te luisteren legt hoort te vaak, dat elke gulden voor "die rooie Den Uijl" te veel is. Het is dan ook een gewoonte geworden de afdracht aan belastinggelden te minimaliseren, o.m. door opgevoerde investeringen, opgeschroefde kostenposten en kapitaalvlucht. Deze boycot wordt nu voelbaar in vele sectoren van overheidsactiviteit. Zo leidt de beperking van onderwijsuitgaven en dus van studieplaatsen tot politieke repressie en manipulatie binnen de school en de universiteit. Een dergelijke boycot kan trouwens heel goed samengaan met miljardensteun aan ondernemingen, zonder voldoende oog voor de bijbehorende controlemogelijkheden, inherente herverdeling van vermogen en de effecten op lange termijn. De uitholling van de

VAD door vondsten van de bedrijfsjuristen is nu al voorzienbaar. Kortom, een dergelijke regering zal slechts afbreuk doen aan het vertrouwen van de progressieven in hun eigen partijen en ondergraaft zeker ook de positie van de ambtelijke gesalarieerden, die noch in de positie verkeren te kunnen afwentelen, noch behoren tot die groepen aan wie dit kabinet haar bijzondere steun verleent. Zelfs op dit punten waar de financiën geen of een geringe rol spelen is de marge voor dit kabinet uitermate smal. Conclusie: De beste plaats voor deze progressieve partij in ons land is en blijft de oppositie, waardoor een het bedrijfsleven welgevallig kabinet het vuur na aan de schenen gelegd kan worden. In zo'n situatie is de kans op een economisch herstel vanuit een welwillender bedrijfsleven zeker groter.

Ik bewonder de volharding van redactie en lezers van Peperbek, die in deze periode van grote onmogelijkheden het vuur brandende proberen te houden. Geen betere wens, dan dat spoedig het getij mag keren, opdat opnieuw een poging kan worden gewaagd tot maatschappelijke verbetering vanuit de grondbeginselen van de totale democratie.
Tenslotte:

"Democraten in dit landje
maakten ijlings een piekfijn krantje.
Met een gepeperde bek
beten ze een groenige vlek
in Den Uijl's al zo lichtrode handje."

PROGRAMMAPUNTEN BIJ DE VERKIEZINGEN

van H.P.M. Strijers

Aan het 100ste nummer van Peperbek wil ik gaarne een bijdrage leveren, en aldus mijn hulde betuigen aan de leden van de redactie en hun voorgangers.

Gemakkelijk is dat niet in de vorm die U voorschrijft. Want na de uiteenzetting door Bruins over "onze instelling als mens" durf ik niet meer vermelden wat mij in anderen hindert c.q. volstaan met de vermelding dat volgens een door mij te waarderen programma het roer om moet en alles anders dient te gaan. Bovendien meen ik slechts voor mezelf te kunnen spreken resp. schrijven. Want wie zijn "we" die aan kennissen en collega's laten zien waar "we" staan? Toch niet D'66 - want wat is dat nog?

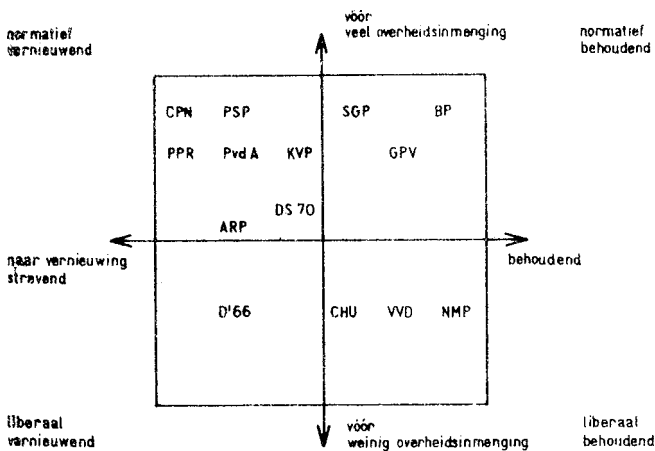
Daarom fingeer ik een oproep aan mijn medeburgers. Die zou de volgende headlines kunnen bevatten:

-- neem de overheid letterlijk;
als scheidsrechter bóven de maatschappij

- maak ernst met de democratie:
wéét de weerstanden van emotionele en
financiële aard ertegen
- structureer het parlement:
een kamer voor dagelijkse zaken, en
een kamer voor de dag van morgen
- formuleert nauwkeurig:
hoe - welke landen - waarheen - ontwikkelen
- verlang bij elk verlangen de kostprijs
- draag de ondernemers op zich te bemoeien
met alles waarmee de vakbonden zich bemoeien
- bedenk dat de mens niet leeft van brood alleen
- bepaal - precies - waaraan welzijnswerkers werken.

DE INGENIEUR / JRG 88 / NR 8 / 19 FEBR 1976

100 x P E P E R B E K

(HG) Mijn bijdrage bij dit jubileum: bijgaand diagram van W.J. Beek ontleend aan De Ingenieur 88 10 febr. 1976, p. 161. Het is niet duidelijk of Beek veel van Bert Schwarz gelezen heeft, of dat beiden natuurkundig ingenieur van professie zijnde, gewoon dezelfde aanpak hebben. Maar U kunt er duidelijk uit zien waarom D'66 mijn favoriet is. Of de partij nu veel of weinig stemmen behaalt doet mijn mening niet veranderen!

Fig 3: matrix-verdeling van de politieke partijen

Statenlaan 23
's-Gravenhage

1915

1915

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

11
76

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

9e jaargang, nr 11
november 1976

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nooteboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent :
E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het decembern timer uiterlijk 27 november bij RED-ADM.

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

F.K.L. Rogier, Reeuwijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester);
drs. Ila Schoutsen, Amsterdam;
H. Jongedijk, Wassenaar;
R. van Kamp, Amstelveen;
N.F.I. Schwarz, Den Haag.

Het CDA, het Agtste wereldwonder

Als de kerstbomen staan vallen de kabinetten (zegswijze van Wim Kan).

Door de inflatie is het pond een ons geworden.

Nieuwe partij. P.v.d.M: Partij van de Macht,
. er is te weinig arbeid.

Dries is brabantse voor moeras

Gaat Aantjes nou naar de nagtmis?

Veel CDA'ers krijgen een nagtmerrrie.

Wie legt mij het verschil uit tussen Salami taktiek en de Domino theorie?

Hoe kan nou een bas de eerste viool in de PvdA spelen?

Vannagt mag het vast niet.

Van Amsterdamse klik naar Haagse Clique?

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXX

De resolutie

(HJ) De toon ervan staat me niet aan. Ik hoor 't stuk al voorgelezen door Ien of Ria en ik ben tegen. Maar is het niet helemaal volgens de beste D'66 principes dat partijen zeggen waar het op staat? De kiezer, toch al een onnozele hals, krijgt zo een steuntje in de rug. Hij wordt tot niets gedwongen en tot alles uitgenodigd. Daarom begreep ik Terlouw niet en van Thijn wèl in hun debat hierover. Stel nou dat PvdA/PPR verliezen, moet dan toch met alle geweld een roze-witte coalitie op de propfen komen?

Van Agt zei het voor het TV-journaal dat de VVD als fatsoenlijke democratische partij niet uit te sluiten was. Zijn optreden was onzeker, maar die uitspraak maakte ons weer duidelijk dat de periode 1945 - heden nog niet afgesloten is; dat D'66 niets heeft uitgehaald op dit punt met z'n gebazel over staatkundige hervormingen. M.a.w. dat betekent voor mij niet dat ook de PvdA en de PPR de strijd om duidelijkheid moeten stoppen.

Het neen van Terlouw

(HJ) Ik heb dat erg jammer gevonden, maar het moet toch maar zo blijven al krijgt hij 1 miljoen brieven. We hebben al genoeg geklungeld. De uitdaging is des te groter voor D'66. We staan inderdaad op een 0-punt. De amok van Brinkhorst in de Europese politiek is misschien een opstapje naar het + 1 of 2 punt. D'66 moet hoe dan ook de politieke duidelijkheid niet verwaarlozen.

Rechts is links en links is rechts ?

"I am a right-wing socialist" vertelde ik onlangs aan Engelse vrienden. Het antwoord was, dat dit practisch hetzelfde was als een "left wing liberal". In de vorige Peperbek kwam bij de Pepsels de vraag voor: "Wat is eigenlijk het verschil tussen links liberaal en rechts socialist?"

Misschien is dit verschil wel niet zo groot. Je zou kunnen zeggen dat het in Duitsland heeft geleid tot een langdurige samenwerking tussen de SDU en de FDP. Maar in ons land ligt het nu eenmaal anders. Hoewel de marges in de politiek smal zijn, betekent in ons land de keuze tussen rechts-socialist en links-liberaal in feite een keuze tussen PvdA en VVD. En dan wordt het verschil plotseling weer een tikkeltje groter, dacht ik.

(K. Bloema)

Gelijk Hebben of Krijgen

(HG) Strijders vraagt een correctie (toelichting?) op mijn stelling dat D'66 zich meer moet toeleggen op gelijk krijgen dan hebben. Als goede inleiding hiertoe kan ik zijn opmerking over de simpliciteit van mijn bijdragen gebruiken. Inderdaad geloof ik dat een simplistische benadering, gebaseerd op een logische analyse van de beschikbare informatie de beste methode is om een eigen mening duidelijk te maken. Eenvoud is kenmerk van het ware. Het meest geniet ik als een idee voor een Peperbek artikel tot een Pepsel kan worden teruggebracht. Ook Strijders laat, wellicht opzettelijk, zien dat met weloverwogen gebruik van clichés (iets anders dan gemeenplaatsen!) effectvol een mening geponeerd kan worden.

Wat het gelijk krijgen van D'66 betreft bedoel ik natuurlijk dat het ontbreekt aan de eenvoudige overtuigende wijze om de ideeën uit te dragen. Niemand mag verwachten een verkiezingsoverwinning te behalen met het doorwrochte program dat D'66 nu weer presenteert. Hoe gelijk men ook met de maatschappij analyse heeft. Gelijk krijgen, d.w.z. aanhang verwerven is een volgende, zorgvuldig te plannen stap. Hiervoor is bijvoorbeeld nodig een glimlach en een prettig stemgeluid op de TV. Het eigen, o zo leuke petje hoort er ook bij, helaas is dat werkelijkheidszin. Een beetje humor, weet je wel.

De vriendelijke Hond

(HJ) Maurice de Hond is zo vriendelijk geweest om niet te laat met z'n onthullende enquêtecijfers te komen. Doorgestoken vriendelijkheid, goed, maar de progressieven kunnen er nu in ieder geval nog het nodige aan doen. Twee dagen voor de verkizeingsdatum lukt dat niet meer.

Een vraag blijft wat dergelijke enquêtecijfers waard zijn. M.i. gaat het alleen om de reactie op deze cijfers: m.a.w. sleep je er nog wat uit of niet.

Ook dat zal niet zoveel uitmaken. De PvdA kan en wil het beleid niet wezenlijk veranderen, dankzij de vakbonden. De PPR is te onhandig om zoiets klaar te krijgen. We zullen het dus moeten hebben van een goed CDA-program, à la Aantjes en Goudwaard. Dat is goud waard. Maar vergeet nooit dat deze jongens het niet van zichzelf hebben. Tot een goed program komen ze niet uit eigen kracht. Daarvoor moeten ze in de boekjes van PvdA en PPR (en D'66?) kijken. Boekjes die de linksen zelf niet waar maken, het CDA wel. Of de Hond nou vriendelijk is of honds, de basis zal conservatiever stemmen en de regering zal progressiever regeren. Zelfs met VVD-ministers.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

H E T I S B E T E R A A N S T O O T T E G E V E N
D A N T E N E M E N

door
A.R. van der Burg

Sommigen - waaronder ikzelf - houden er wel eens van een ander op stang te jagen. Dat is lang niet zo eenvoudig als het lijkt. Zo had ik enige tijd geleden een stukje voor Peperbek geschreven waarin ik nogal scherp te keer ging tegen een groep personen, waartoe een redacteur van Peperbek zich in het bijzonder kon rekenen. Hij reageerde in het geheel niet en toen ik hem onlangs ontmoette, bleek hij het hele stuk niet gelezen te hebben, laat staan dat hij beledigd was. Een kennelijke misser van mijn kant dus.

Ook het omgekeerde kan blijkbaar gebeuren. Zo had ik n.a.v. het rapport van de commissie-Donner een gedeeltelijk opiniërend, maar grotendeels analyserend artikel geschreven (Peperbek 9/76), waarin ik een kennelijk minderheidsstandpunt verdedigde, n.l. dat mensen die misdaden begaan, in principe vervolgd moeten worden, ook al zijn ze toevallig de echtgenoot van de koningin. Juist omdat deze opvatting zo weinig aanhang vindt en in de Tweede Kamer alleen steun kreeg bij een partij die uitgesproken anti-monarchistisch is (wat het standpunt tegenover de buitenwereld onzuiver maakt), heb ik zeer veel ruimte besteed aan de motivering van mijn opvatting. Ik heb daarbij zeer bewust elke overweging pro of contra monarchie vermeden, omdat ik vind dat deze vraag er niets, maar dan ook totaal niets mee te maken heeft. Ook mevrouw Giscard kan op het hellend vlak komen. Aan de andere kant is het bij een dergelijke analyse onvermijdelijk oog te hebben voor een aantal psychische en morele ziekteverschijnselen onder een deel van het Nederlandse volk, die in bladen als Story, in opiniepeilingen en in ingezonden-stukken-ru-brieken op onwelriekende wijze aan het licht treden.

Maar zie nu wat er gebeurt. Een redacteur van Peperbek, in dit geval Freek Egter van Wissekerke, wordt woedend over dit artikel, zo woedend dat hij ieder contact met de werkelijkheid en met de door mij geschreven tekst verliest. (Peperbek 10/76). Omdat hij blijkbaar geen argumenten tegen de inhoud heeft kunnen vinden, gooit hij het op de stijl. Uiteraard een nogal glibberige basis, die slechts vage uitspraken toelaat als "doelpuntjagerij bij afwezigheid van de keeper", "grenzen overschreden", "het reeds gevelde slachtoffer enige trappen na geven". Vooral die laatste opmerking is curieus. Iemand die zich met aanzienlijke sommen verrijkt heeft op voor de Nederlandse wet strafbare wijze, n.l. door omkoping en door aanvaarding van geld voor wat de geldgever beschouwt als belangrijke informatiebron over de plannen van het Nederlandse leger, iemand die dit ongestraft kan doen, iemand die al het onrechtmatige

geld mag behouden, iemand die ondanks dit alles lid van de Raad van State mag blijven, zo iemand noemt EW een geveld slachtoffer. Je moet het lef maar hebben. En ook om het volgende te schrijven: "En het is zeker niet juist zoals VDB aan het eind van zijn artikel stelt, dat de constitutionele monarchie ons staatsbestel meer problemen zou opleveren aan enige andere oplossing". Ik loof een goede fles wijn uit aan ieder die deze of een dergelijke uitspraak in mijn artikel kan aanwijzen. Maar bespaar U de moeite; ik heb het zelf uitgevlooid en niets gevonden. Het is een zuivere afscheiding van de fantasie van EW. Of heeft hij dit geschreven "in een zucht leuk te willen zijn waar enig verder nadenken hem ertoe had kunnen brengen zijn bijdrage aan de prullemand toe te vertrouwen"?

O N T W A P E N I N G ? A C H W A T !

door
K. Bloema

In deze wereld boordevol wapentuig klampen we ons maar al te gemakkelijk vast aan alles wat kan leiden tot een vermindering van dat tuig. Maar de resultaten zijn erg bedroevend. Weliswaar hebben Amerikanen en Russen een SALT-I akkoord gesloten over het beperken van het aantal kernraketten, maar wat is dat waard als er nu in elke nog toegestane raket een stuk of tien atoomkoppen kunnen worden geplaatst? Verder zijn er technische ontwikkelingen geweest die buiten elke afspraak vallende wapens betroffen, zoals de Russische SS-20 raketten en de Amerikaanse cruise missiles.

De SS-20 dient ter vervanging van de 600 à 700 raketten van middelbare afstand die zijn gericht op West Europa. Alleen worden er nu tweemaal zoveel van aangemaakt, elke raket met drie atoomkoppen en tienmaal zo nauwkeurig als de huidige raketten. Bovendien kan de SS-20 vrij gemakkelijk worden omgebouwd tot een intercontinentale raket waarmee de Verenigde Staten kan worden bestookt.

De Amerikanen hebben verschillende soorten "cruise missiles" ontworpen, vliegende atoombommen. Deze zijn zeer nauwkeurig, relatief goedkoop, gemakkelijk te vervoeren en te verbergen, en moeilijk te onderscheppen.

Intussen wordt het produceren van atoomwapens steeds goedkoper, en er zijn steeds meer landen in staat deze wapens aan te maken. Het ellendige is dat het niet mogelijk lijkt om deze fabricage te stoppen of te beperken door dwingende afspraken en internationale verdragen met controle mogelijkheden. Het SIPRI-vredesinstituut in Stockholm voorspelde al een atoomoorlog binnen 9 jaren. Misschien te pessimistisch, maar toch zouden de problemen van de werkloosheid, de inflatie, of het al-dan-niet deelnemen van D'66 aan de verkiezingen wel eens kunnen verbleken in de schaduw van de nog grotere problemen betreffende de veiligheid in deze wereld.

door
E. Bruins

Behalve vanuit de vraag "wie er gelijk heeft" kan men de afsplitsing van Nooteboom ook bezien vanuit de politieke doelmatigheid. D'66 is een partij in verval. Volgens D'66-opvattingen ligt dat aan de rest van de samenleving, die "door de bocht moet". Ik ben het daar geheel mee eens, stel echter vast, dat aangezien mijn eigen gedrag wel door mij beïnvloed kan worden en dat van "de anderen" veel moeilijker of niet, het desondanks aanbeveling verdient na te gaan, of aan dat gedrag - hoe imponerend ook - nog iets te verbeteren valt. Volgens die strenge maatstaf kan ik er niet onderuit, dat het knettergek is om in een situatie als waarin D'66 zich bevindt ruzie met elkaar te gaan maken.

Dat Nooteboom niet deugt, neem ik zonder meer aan. Het is vijf tegen één, dus hoe zou het anders kunnen. In zijn contacten met mij heeft Nooteboom echter altijd voortreffelijk weten te verbergen, dat hij niet deugt. Onder normale omstandigheden weet hij zijn niet-deugen dus goed camoufleren. Mijn bezwaar is nu, dat hij dat ook rond de afscheiding niet heeft gedaan, en dat de andere vijf door hun kracht-dadige hulp hem daartoe niet in staat hebben gesteld. Het blijkt, dat niet alleen D'66 gelijk heeft t.o.v. alle anderen, maar dat binnen D'66 iedereen nog weer gelijk heeft t.o.v. zijn mede-D'66ers. Principieel is dat waarschijnlijk heel indrukwekkend, maar praktisch is het een lachertje. Wat denkt men eigenlijk, dat men in veel grotere fracties wel niet moet. D'66 beschikt niet over de politici, die het samen met elkaar en samen met "de anderen! weten te spelen en is in het ravijn gestort, omdat men als politieke partij zijn draai niet heeft kunnen vinden. Voor een herstel zijn 1200 leden onvoldoende, zegt Bartk. M.i. zouden 120 leden voor een herstel voldoende zijn, als daaronder maar 12 politici zouden zitten (mensen die weten hoe ze het doen moeten), en de overige 108 voldoende democraat zouden zijn om hun mond dicht te houden, wanneer het over zaken gaat waar ze geen verstand van hebben. Aan beide voorwaarden wordt niet voldaan en daarom is de situatie zo hopeloos. Ondanks het onweerlegbare feit, dat iedereen op alle punten volkomen gelijk heeft.

● Nivellering: Katmandu en Zandvoort hebben eindelijk hun eigen casino.

● Tivoli - Utrecht is dat ook een pretpark?

secretariaat: Waldeck Pyrmontkade 886,
Den Haag.
tel.: 070 - 453271

G E D E E L T E U I T I N L E I D I N G

door Laurens Jan Brinkhorst voor D'66, Amsterdam, 30 september 1976
in Krasnapolsky

Net als 10 jaar geleden - op twee weken na - staan we met D'66 voor een belangrijke beslissing. Toen: moeten we een partij oprichten. Nu: moeten we met de partij doorgaan en aan de verkiezingen van 1977 meedoen. Een aantal vragen moet daarom worden beantwoord.

H e e f t D ' 6 6 n o g e i g e n i d e e ñ t e b i e d e n
d i e m a a t s c h a p p e l i j k e n p o l i t i e k
r e l e v a n t z i j n ?

Mijn antwoord daarop is ja. In 1966 legden we vooral de nadruk op de formele democratie: wie neemt welke beslissingen en voor wie? We wilden de stem van de volwassen burger laten doorklinken en de politieke processen laten beïnvloeden. Ons oogmerk was door betere procedures de democratie gezonder, eerlijker en doelmatiger te maken.

Er is op dat punt veel gebeurd: in 10 jaar is er een enorme bewustzijnsverandering opgetreden. Op dat terrein blijft overigens nog veel te doen en dat zegt iemand die in de huidige regering zit.

Maar daarnaast gaat het ook om de materiële democratie, om de kwaliteit van de samenleving en de inzichten en de wensen in de inrichting van hun eigen leven. Het ontwerp-programma geeft blijk van gegroeide inzichten, voor begrip van de samenhang van de dingen, kijkt vooruit naar de toekomst, toont bereidheid af te rekenen met traditionele visies in socialistische of conservatieve hoek, bekent kleur, kortom het is politiek volwassen. Van de gedachtenwereld die er uit spreekt, moet een appèl uitgaan op vele Nederlanders die de wereld niet alleen zien opgesloten binnen hun eigen belangenkring of de wereld vol zien met maatschappelijke boosdoeners . . . dat zijn natuurlijk altijd anderen: werkgevers, vakbonden, multinationales, communisten. Het is geen gefixeerd toetsbeeld. Het bevat bruikbare handvaten om vele maatschappelijke problemen te lijf te gaan. Het gaat daarbij uit van realiteiten en niet van kritologie. Ik noem een paar concrete punten:

- de erkenning dat ons nationale inkomen - en dus onze welvaart voor meer dan 50% afhangt van export; dat onze industrie, landbouw en handel door vernieuwing concurrerend moet blijven op de wereldmarkt en dat daarom arbeidsbesparende diepte-investeringen nodig zullen zijn;
- wij geven duidelijk aan op welke gebieden we ons moeten toelagen om concurrerend te blijven in het kader van een betere en rechtvaardiger internationale arbeidsverdeling;
- wij stellen duidelijk dat de werkloosheid niet een tijdelijke zaak is, maar dat er een blijvend tekort zal zijn aan werkgelegenheid in de traditionele zin;
- stijging sociale lasten niet doordat deze regering (of een andere!) teveel uitgeeft, maar doordat de schadelijke gevolgen van een teveel en te eenzijdig op meer gerichte productie worden afgewenteld op de maatschappij en op het natuurlijk milieu;
- de erkenning dat de welvaart steeds meer afhangt van een goed functionerend stelsel van sociale en culturele voorzieningen. We geven ook aan hoe ze moeten worden georganiseerd en hoe de kosten beter kunnen worden beheerst.

Kortom, aan het programma ligt het niet. Het gaat om vrijheid en gebondenheid. Het gaat om ontplooiing van het individu, maar met een behoorlijke dosis maatschappijkritiek.

Het zou naïef zijn te veronderstellen dat programma's en ideeën voldoende zijn om de vraag van het doorgaan met ja te beantwoorden. Daar is meer voor nodig.

I s e r (n o g s t e e d s) b e h o e f t e a a n e e n p a r t i j d i e d e z e v i s i e s u i t d r a a g t ?

Dat is niet dezelfde vraag als het stilstaan bij de huidige verkiezingskansen of het studeren op opinionpolls. Het is een vraag die niet van incidentele groeperingen afhangt maar van inzicht op ontwikkelingen op langere termijn.

De partijpolitieke ontwikkeling bevindt zich nu - evenals in 1966 - in een patsituatie. Als D'66 niet zou meedoen, blijven er alleen twee alternatieven: PvdA - CDA of CDA - VVD, dus we laten het politieke krachtenveld over aan een vormloos middenblok, gevormd uit onmacht, niet als product van vernieuwing met zicht op de toekomst, maar als reactie op verlies van het verleden. Het wordt aangevoerd door mensen als Aantjes, die zeggen er niet in te geloven (maar waarom doet hij dan mee?), door Kruisinga, die 3 jaar oppositie heeft gevoerd tegen een kabinet dat een andere leider, Andriessen, diezelfde tijd overeind heeft gehouden. We zien dan ook tendenzen dat het CDA - net als zijn samenstellende delen in 1966 de lood om oud ijzer-theorie zal toepassen. Een CDA als arbiter van de Nederlandse politiek wijs ik af, niet omdat het het CDA is, maar omdat het volstrekt onduidelijk is wat het wil . . . behalve het uitoefenen van macht. Het is alleen een tussenstation maar andere ontwikkelingen. Na de verkiezingen zal wel duidelijk zijn dat het CDA iedere interne samenwerking mist. Een verkiezingsvlag alleen is geen substituut voor gemeenschappelijk politiek handelen. Maar andere partijverhoudingen komen er alleen als er alternatieven zijn om dat mogelijk te maken.

De PvdA is een vernieuwingsgezinde partij. Zij sporen vaak terecht mankementen in de samenleving op, maar bieden vaak ook de verkeerde oplossingen. Er is een sterke tendens om op oude ideeën terug te vallen: zie het ontwerp-beginsel programma. Helaas is het uitzicht op een vooruitstrevende volkspartij, niet dogmatisch steunend op brede lagen in de bevolking, verloren gegaan toen de PvdA en daarna de PPR de PVP verwierpen. Dat was een koers waar ik me had kunnen vinden, maar gedane zaken nemen geen keer. Sindsdien heeft zich in de PvdA een proces van dogmatisering, van de wens te komen tot collectivisering en centralisering van beslissingsmacht veelal ook van gebrek aan verdraagzaamheid voorgedaan. Ik zie ook tendenzen van nationalisme, gepaard gaande met wereldvreemd mondialisme. Daarom kan aan de PvdA alleen niet de vernieuwing van de samenleving worden overgelaten.

Maar dat is geen reden de PvdA te verketteren of de mensen angst aan te jagen voor het socialisme. Het begrip solidariteit dat essentieel is voor iedere samenleving, wordt beter in de PvdA-posities woord, dan in welke andere partij ook. Na 3 $\frac{1}{2}$ jaar in de regering zeg ik: met socialisten valt heel goed te werken . . . maar je moet ze soms wel corrigeren als de vernieuwingsdrift de redelijkheid dreigt in de weg te staan. Daarom vind ik dat de PvdA weer aan een volgende regering moet meedoen.

De fout, die D'66 heeft begaan, is dat wij, minder gewend om met macht om te gaan, minder gedisciplineerd, om niet te zeggen ongedisciplineerd, ons door de PvdA hebben laten wegzetten. Aan onze oppositie (niet de PvdA) de kans hebben gegeven ons te identificeren met de PvdA. Wij hebben ons dat etiket laten opplakken en hebben daardoor het kenmerk gekregen van het schichtige konijn dat met verglaasde ogen in de hoek zit. Wij zijn gehypnotiseerd en dat heeft bij velen afweerreacties opgewekt. Daar is geen enkele reden voor als wij ons eenmaal van onze eigen identiteit bewust zouden zijn.

Liberalen kunnen best met socialisten regeren . . . echte liberalen wel te verstaan.

Over de VVD wil ik straks nog wat zeggen. In het proces van machtsvorming rond Keerpunt '72 - en dat was een goed programma - hebben wij volkomen onvoldoende duidelijk gemaakt dat het ons programma was, door onze mensen sterk beïnvloed. Zonder D'66 was Den Uyl nooit aan de macht gekomen. En dat mag best eens worden gezegd.

Als wij daarom zouden doorgaan, kan dat alleen als wij ons onze radicaal-liberale afkomst bewust zijn. We moeten dan onafhankelijk de verkiezingen ingaan, mogen best voorkeur uitspreken voor regeren

met de PvdA, maar stellen wel duidelijk onze voorwaarden die onze bijdrage herkenbaar doen zijn. Of anders gezegd: het wordt dan tijd dat D'66 het befaamde pistool op de borst van Hans van Mierlo omkeert en aan de PvdA zegt: Wij kiezen voor U, maar kiest U ook voor de samenleving die wij voor ogen hebben?

Dat brengt me op de VVD. Het wordt ook tijd dat wij de ballon doorprikken waarop de VVD het woord liberaal heeft geschreven. De VVD heeft die kans ooit gehad.

De VVD heeft echter bewust gekozen voor de strategie van Volkspartij, Conservatieve Volkspartij wel te verstaan en de afgelopen jaren systematisch ge-appelleerd aan goedkope rechtse sentimenten. Om Aantjes te citeren: Hebben, Halen, Houden! Daarmee win je wel kiezers, want wie van ons durft te beweren dat hij geen egoïst is, daarmee doe je wel een beroep op het eigen belang maar daarmee verloochen je je liberale afkomst. Voor een vernieuwing van het liberalisme is maatschappijkritiek nodig. In naam van de individuele vrijheid alleen kun je ook vertrapt en doodgedrukt worden. Als er geen groepering in Nederland meer zou zijn die in zijn handelen de begrippen vrijheid en solidariteit handhaaft, dan is het met het politiek liberalisme gedaan. Dat zou ons ook vervreemden van ontwikkelingen in het buitenland, waar socialisten en liberalen heel goed en constructief samen kunnen regeren. In West-Duitsland heeft de FDP de keuze voor de SPD bewust gedaan om ruimte te scheppen voor vernieuwing van het liberale denken. In het VK kan Labour alleen regeren met de steun van de Liberals. Om met Thorbecke te spreken: het zou een "groot vals woord" zijn wanneer echte liberalen in Nederland een dergelijke ontwikkeling in Nederland niet op gang zouden kunnen brengen.

Het zou de Nederlandse partijpolitiek bevrijden van een steeds drukkender hypothek en daarmee een bijdrage zijn tot een werkelijke vernieuwing in de politieke verhoudingen.

E E N L A A T S T E (?) V E R K E N N I N G V A N
V I E R S T R O M E N L A N D

door
F. Egter van Wissekerke

INTRODUCTIE

Men zou het bijna symbolisch kunnen noemen dat het 100ste nummer van Peperbek onmiddellijk werd gevolgd door een aantal hoogst opvallende gebeurtenissen in het toch al niet rustige politieke wereldje in ons land. Oorzakelijk verband zal er wel niet zijn, maar het bewijst wèl dat het nog steeds goed is dat er een Peperbek bestaat, want waar zouden die "wazige, zweverige en bazige" redacteuren van dat blad, zoals onze steeds weer gedreven huisagoog, de heer H.P.M. Strijers, ons betitelt, ander hun "gemaksuchtig" spel kunnen spelen? Daarom is het goed dat er een Peperbek is. En Strijers is zijn profeet. Immers het is toch ongemeen knap, zoals deze man ons allen beter kent, dan wij "op ons mierenpeil" zelf vermogen. Geniaal is echter de wijze waarop hij in zijn beide bijdragen in het 100ste nummer vanuit een vaderlijk bestraffend "hoe komen jullie erbij nog iets van D'66 te verwachten?" via een liberaal etiket voor een herrijzend D'66 uitkomt op een programma van acht punten, dat enerzijds bedoeld is als blijk van hulde voor die bliksemse jongens van de redactie en anderzijds de wereld in zou moeten als persoonlijke oproep alle medeburgers van de heer H.P.M. Strijers. Maar laat er geen misverstand gaan ontstaan, toen ik in de aanhef sprak over opvallende gebeurtenissen, had ik niet het oog op de laatste "ex cathedra" van de heer H.P.M. Strijers. Neen, ik dacht daarbij aan het nakende lijsttrekkerschap van de heer A. van Agt, het niet-regeeraccoord van de dames I. van den Heuvel en R. Beckers, de voortijdige bruiloftsmars van de heer H. Wiegel en tenslotte het langgevreesde en toch niet uitgebleven vertrek van onze eigen Jan Terlouw. Over deze vier dijkdoorbraakjes in het politiek vierstromenland van vandaag gaan achtereenvolgende vier vanuit een "heldere en welwillende" attitude (Zie wederom: Strijers, Peperbek nr. 100, blz. 13, alinea 2, regel 1) geschreven commentaren.

EERSTE VERKENNING:

H E T W A T E R D A T A L L E K A N T E N U I T K A N

Triomfantelijk verklaarde ex-rooie Piet (Steenkamp) dat het CDA een waardige verkiezingscampagne wilde en niet de bedoeling had van de abortus een "leading issue" te maken. En wie werd dus lijsttrekker van datzelfde CDA? Justitie-minister Van Agt, de man die meer dan wie dan ook binnen het confessionele kamp te vereenzelvigen valt met die abortus-kwestie. Bovendien kun je toch van deze wat tobberige, besluiteloze "broederhoeder" nauwelijks verwachten dat hij eenheid

brengt in het rijkgeschakeerde monsterverbond van deze drie partijen, dieslechts één ding gemeen hebben: de wens terug te keren op de machtspositie uit de dagen van Romme en Beel, toen elk kabinet afhing van de gunst van de kolos in het midden, die uit gebrek aan politieke beginselen terugviel op het waanidee dat een partijprogramma eigenlijk net zoiets is als de bijbel: er staat niet wat er staat, het hangt er maar van af in welke situatie je een bepaalde uitspraak concreet nodig hebt. En wat te denken van een man als Aantjes, die tot het laatst toe het tot stand komen van het CDA heeft tegengewerkt en nu wonderlijk genoeg wel bereid is op de gezamenlijke lijst te gaan candideren. Maar dit alles neemt niet weg dat er toch maar een CDA is gekomen en blijkens de eerste prognoses precies daar waar men wilde: op de lang leegstaande stoeltjes van Romme en Beel. Die ontwikkeling is tragisch genoeg niet eens te danken aan het politiek vernuft van Steenkamp c.s. doch aan het gezamenlijk politiek onbenul binnen de andere drie stromen: PvdA, VVD en D'66. Ja, die laatste niet te vergeten. Zie daarvoor de volgende verkenningen.

TWEEDE VERKENNING:

H E T W A T E R , B L O E D R O O D V A N D E Z E L F M O O R D

Naar de eigen woorden van Ien van den Heuvel, hebben de besturen van PvdA en PPR maandenlang gediscussieerd alvorens ze de geruchtmakende ontwerp resolutie aan hun achterban voorlegden. Ik heb al eens eerder de vrees uitgesproken dat mevr. Van den Heuvel niet nadacht voor ze haar mond opendeed. Maar nu weet ik het zeker: Ze hebben maandenlang steeds allemaal tegelijkertijd hun mond open gehad - want zo gaat dat toch bij eigentijdse discussies - en dus heeft er nooit iemand even kunnen nadenken. Vandaar dit niet alleen onverstandige, maar ook ondemocratische dictaat aan de kiezer: zorg dat wij de sterkste blijven, want dan alleen zijn we bereid in een regering te gaan zitten, we zijn niet in staat tot het toch principiëel-democratische samenwerken met anderen, m.a.w. als men ons niet in staat stelt tot een door en door links beleid, dan leveren we - progressive kiezer - maar liever uit aan een rechts beleid. Den Uyl heeft zich inmiddels bezig gehouden met een voor zijn confessionele partners geruststellend bedoelde exegese van de resolutie. Boersma schijnt erin getrapt, maar mensen als Duisenberg, van der Stoel en van Dam, die Den Uyl beter kennen, stribbelen tegen.

En die weerstand is niet onbegrijpelijk. De ontwerp-resolutie immers stelt een aantal eisen, die waarschijnlijk niet worden vervuld, zonder dat dat betekent dat de meerderheid van de kiezers dan opeens een kabinet van CDA en VVD wil. En helemaal vermakelijk wordt het als men de consequenties van de 12-7 verhouding PvdA-PPR beschouwt, basis van de invloedsverdeling, hoe ook de verkiezingen uitvallen. Er gemakshalve even van uitgaande dat beide partijen de huidige relatieve krachtsverhouding van 6 : 1 handhaven, betekent dat PPR-stemmers elk individueel 3 maal meer in de melk te brokkelen krijgen dan één dito PvdA-kiezer. Wiegel had inderdaad groot gelijk toen hij in dit verband sprak van een reus op moeie voeten, die door een vrolijk babbelende kabouter droomland wordt binnengevoerd. Hoe staat het overigens verder met dat gelijk van Wiegel, heeft hij 't of krijgt hij 't? Zie daarvoor de volgende verkenning.

DERDE VERKENNING:

H E T T R O E B E L E W A T E R , W A A R I N H E T T O C H N I E T G O E D V I S S E N I S

Allereerst dient nog even ingegaan te worden op het verband tussen het optreden van VVD en PvdA en de verbazingwekkende geboorte van het CDA. Van Agt heeft bij zijn optreden als lijsttrekker beweerd dat er helemaal geen sprake is van een keuzemogelijkheid tussen PvdA en VVD en verwees daarbij naar de gezamenlijke plannetjes bij deze partijen m.b.t. vrijgeven van pornografie, abortus, alternatieve gezinsvormen en dito kinderbescherming. En hoewel het hierbij om niet onbelangrijke maatschappij-hervormende zaken gaat, onmogelijk kan toch worden beweerd dat dit de actuele kernproblemen zijn. Het is juist op het gebied van belastingen, overheidsuitgaven (o.a. defensie), werkloosheidsbestrijding, steun aan het bedrijfsleven, sociale voorzieningen, kortom het hele scala van de sociaal-economische politiek, dat de liberalen en socialisten elkaar te vuur en te zwaard bestrijden. Niet alleen vanwege het feit dat de een vanuit de oppositie het regeren van de ander moet volgen, maar er is meer aan de hand. Beide partijen hebben - al was het afgesproken - door radicaliseren van hun conservatief respectievelijk orthodox-socialistisch karakter zich omwille van de zo hooggeprezen duidelijkheid de laatste jaren zover van elkaar verwijderd, dat als het ware vanzelf het gat in het midden ontstond, waar het CDA zich in kon laten zakken. En het is vooral de VVD, die daar nu de wrange vruchten van plukt. Want al zijn veelvuldige huwelijksaanzoeken aan het CDA kunnen niet het gegeven wegpoetsen dat de toch al wankele geloofwaardigheid van de confessionelen zeker niet gediend zou zijn met partnerwisseling na mei 1977. Het blijft daarom uiterst tragisch dat de mensen in de VVD, die een echt liberale koers voorstonden (Korthals, Geertsema, Toxopeus, Vonhoff) weggepromoveerd werden. Wiegel's VVD gaat dan ook aan zijn succes kapot. Temeer tragisch is dit omdat er voor niet-confessionele gematigd-progressieve kiezers geen echt politiek tehuis meer is. En daarmee komen we dan aan de laatste verkenning, de vierde stroom, die er wel zou moeten zijn, maar die met het dreigende einde van D'66, meer en meer het karakter krijgt van een in de Sahara uitmondend beekje.

VIERDE VERKENNING:

H E T W A T E R D A T R O E M L O O S E N S T I L L E T J E S I N D E G R O N D W E G Z A K T

De commentaren in de pers op het vertrek van Terlouw maken vrijwel zonder uitzondering gewag van diens intelligente, genuanceerde, realistische en vooral hoogwaardige bijdragen aan de parlementaire discussies, maar tonen anderzijds begrip voor zijn besluit, omdat alle verkiezingsprognoses steeds weer het definitieve einde van D'66 verkondigen.

Het is toch goed bij die enquêtes enige kanttekeningen te plaatsen. Allereerst valt niet aan te nemen dat een partij, die zich vanuit een juist op onafhankelijkheid van de gevestigde politieke machten ingestelde positie, al snel verkoopt aan één van die machten, aan geloofwaardigheid wint. Ik denk dat Geertsema met zijn pistool op

de borst van Van Mierlo en de laatste met zijn antwoord daarop gezamenlijk D'66 om zeep hebben gebracht. Misschien hebben ze er nu stiller ook samen spijt van. Alleen helpt dat niet veel meer. In de tweede plaats kan een partij, die daarna continu over opheffing zevent en er gedurende drie en een half jaar tenminste drie congressen voor nodig heeft om tot een besluit daarover te komen, toch nauwelijks aanspraak maken op kiezersgunst. Als men dan ook nog tussendoor een vrijage op touw zet met een groep progressieve confessionelen, die het binnen hun eigen club niet meer zagen zitten en bovendien enkele promomenten uit eigen gelederen intussen een vaag soort poging doen via een Democratisch Actie Centrum tot nog meer een gematigd progressieve partij te komen, moet toch niemand het meer kunnen volgen.

Als men daarna een goed en visionair programma uitbrengt, maar dat niet koppelt aan de oude vertrouwde naam D'66, omdat men immers nog steeds niet weet wat men wil, ja, wie kan er dan nog een touw aan vastknopen?

Maar hoe je ook mag denken over de hiervoor genoemde redenen voor de toekomstige kiezer om niet op D'66 te gaan stemmen, dat alles was nog niets vergeleken bij het feit dat nu - enige dagen voor het uiterst belangrijke congres in Utrecht - de man, die gehandicapt door al deze wonderlijke gebeurtenissen, er toch maar in slaagde de winkel draaiende te houden, er definitief de brui aan geeft.

Vandaar dat die slechte enquêteresultaten- en die zullen ook voorlopig wel weinig verbeteren - eigenlijk helemaal niemand behoeven te verbazen. En één ding hebben ze niet aangetoond: dat er geen dringende behoefte zou bestaan aan een gematigd progressieve, intelligente, genuanceerde en anticiperende middenpartij, zoals D'66 had kunnen worden. Als die partij verdwijnt betekent dat niet alleen een groot verlies voor de toch al kwaliteitsarme vaderlandse politiek maar ook zullen grote groepen Nederlanders in mei 1977 niet weten waar ze dan wel op moeten stemmen. En dat zou toch idioot zijn. Vandaar dat ik - met de moed der wanhoop - toch maar blijf zeggen dat we het op 6 november nog niet voor gezien mogen beschouwen. Er is een goed lange-termijn-programma, een man als Glastra van Loon - de enige waar ik in de huidige situatie iets van meen te kunnen verwachten - zou als lijsttrekker in elk geval nog voor vuurwerk kunnen zorgen met Van Agt b.v. en de vaste overtuiging dat niet een hele groep kiezers tot in lengte van jaren politiek dakloos mag blijven, maakt dat ik toch van mening blijf dat D'66 door moet gaan en als zodanig aan de kamerverkiezingen moet meedoen.

Door
G. Nooteboom

Over de redenen van mijn openbaarmaking van een breuk in de D'66 Tweede Kamerfractie circuleren vele misverstanden. Enkele daarvan kunnen wellicht worden beperkt door onderstaande aantekeningen.

- Er is geen sprake van dat het mogelijk is een Kamerlid te dwingen anders te stemmen dan hij juist acht. De grondwet heeft zeer weloverwogen de volstrekte onafhankelijkheid van iedere volksvertegenwoordiger vastgelegd. Grondwettelijk is ieder parlamentslid een "éénling" en "souverein volksvertegenwoordiger", om Geelens termen te gebruiken.
- Het is niet "een D'66 idee" dat een parlamentslid geen zetbaasvertegenwoordiger is van een partij. Tot voor kort was zelfs niet toegestaan om partij namen te vermelden boven de lijsten op de stembiljetten!
- Het is volstrekt legitiem en normaal wanneer invloed wordt uitgeoefend op het stemgedrag van een parlamentslid, door (groepen) personen buiten en binnen de Kamer. De mate waarin je je daar wat van aantrekt wordt bepaald door de kwaliteit van de argumentatie en door minder zakelijke gevoelens; van verwantschap, solidariteit en zo.
- De splitsing in de D'66 fractie werd niet veroorzaakt doordat pressie werd uitgeoefend in de richting van een bepaald stemgedrag, maar was aanwezig op het moment dat een deel van die fractie de uitstoting eiste van een door de gewone leden van D'66 aangewezen mede-fractielid.
- Er is mijnerzijds geen neiging om te pretenderen de enige echte ware onvervalste D'66-er te zijn. Er is wel het feit dat in D'66 vanaf de aanvang verschillende stromingen (mentaliteiten) aanwezig waren en ik van één dier stromingen een vrij duidelijke representant was en blijf. Ten tijde van de voorverkiezing waarin de volgorde op de Kamerkandidatenlijst door de gewone leden werd vastgesteld was dat in vrij brede kring bekend, onder andere door publicaties in Peperbek, waarin telkens weer doorklonk een strijd voor het recht van de gewone leden om zelf te beslissen en dus een strijd voor het recht-op-informatie om het hun mogelijk te maken zelf te beslissen in plaats van de door partij-bovenbazen binnenskamers genomen besluiten goed te keuren. Wat over die voortdurende interne strijd op vele fronten naar buiten waarneembaar werd (mede veelal door mijn toedoen) is slechts het topje van de ijsberg. Het was echter mijns inziens voldoende om aan te nemen dat velen van de leden die in 1972 de lijst samenstelden door het uitbrengen van hun stem bij de voorverkiezingen, wisten wat voor vlees ze in de kuip hadden met ene Nooteboom: een zich tamelijk onafhankelijk, ook tegenover de elite van de eigen partij,

opstellend persoon. De stroming onder de leden die dat op prijs stelde was - enigszins tot mijn verbazing! - in 1972 nog zo sterk dat ze mij op een plaats bij de bovenste 10 op de kandidatenlijst zetten, met als gevolg op een gegeven moment een herbenoeming tot Kamerlid. De anderen op die lijst hebben dat mijns inziens zonder enig voorbehoud te accepteren als de wil van de toenmalige leden en dat sluit ten principale de mogelijkheid uit om alsnog in 1976 de voorverkiezing van 1972 te "corrigeren" door de verwijdering van de vertegenwoordiger van een bij de partij-elite niet populaire stroming te eisen. Wie door dat toch te doen het "vertrouwen" (in politieke zin) opzegt, forceert daarmee een breuk. Dat de partij-elite het forceren van die breuk niet afkeurt, maar het aanblijven als Kamerlid van degene die de breuk zichtbaar maakt, wel afkeurt ligt voor de hand, aangezien niets erop wijst dat vooral de partij-elite erg gelukkig was met mijn tamelijk hoge plaats op de kandidatenlijst. Het ledenbestand van D'66 nu is allerminst identiek aan dat van 1971 of 1972. De samenstelling van de Kamervertegenwoordiging echter is gebaseerd op de opvattingen in het ledenbestand van 1972 en op de kiezersaanhang in dat jaar. Wie dat niet wil erkennen moet ervoor pleiten dat alle benoembaren van de D'66 lijst van 1972 bedanken opdat de omvang van de D'66 fractie kan worden teruggebracht tot 0 à 2 leden, in overeenstemming met de huidige kiezersaanhang. Dat is dan "logisch" en "eerlijk", maar niet erg werkbaar en onuitvoerbaar. De toenmalige "lijst", waarin verschillende D'66 stromingen en mentaliteiten waren vertegenwoordigd, leverde een kiezersaanhang van 6 zetels op. Dat is het enige dat objectief vaststelbaar is. Alles wat daarbuiten gaat is speculatie, inclusief de veronderstelling dat D'66 wellicht 5 of 7 zetels zou hebben gekregen als één van die stromingen toen afwezig was geweest. Kiezers hebben - jammer enerzijds - geen zeggenschap over de kandidatenlijst. De partij elite bij D'66 eveneens niet; de toenmalige leden wel en daar heeft met name ook ene Nooteboom hard voor gevochten. Het zou juist van hem erg onlogisch en oneerlijk zijn om achteraf hun medebeslissingsrecht te ontkrachten door zijn plaats in de Kamer af te staan aan iemand aan wie in die voorverkiezingen (en trouwens ook qua voorkeursstemmen bij de verkiezingen, ook al zijn dat kleine aantallen) in veel mindere mate voorkeur werd gegeven door die gewone D'66 leden. Ook al zijn die grotendeels inmiddels geen D'66 lid meer.

door
E. Bruins

De benoeming van minister van Agt tot lijsttrekker van het CDA stelt nog eens in het licht, dat het in de politiek niet gaat om wie het volgens dezelfde norm het beste doet, maar dat anderen andere normen aanleggen. Voor de VVD gaat het om onze economie, voor de PvdA om sociale gelijkheid, en voor het CDA om geestelijke en zedelijke waarden. Onze economie wordt door de VVD het beste behartigd, en den Uyl is als nivelleerder moeilijk te overtreffen. De benoeming van van Agt is voor mij verheugend, omdat ethische waarden in de afgelopen periode wel wat erg weinig op de voorgrond hebben gestaan. De VVD roept om meer politiek om de gevolgen van het gebrek aan ethiek te bestrijden, de PvdA vindt, dat deze gevolgen in verdraagzaamheid geaccepteerd moeten worden. (Waarom degenen die geen ethiek hebben niet verdraagzaam behoeven te zijn jegens degenen, die dat wel hebben, heb ik nooit begrepen).

Met het Bloemenhovebeleid heb ik wat moeite gehad. In het per definitie emotionele seksuele vlak, waarin ook de kerken een goede aanpak en begeleiding bepaald nog niet hebben gevonden, kunnen nu eenmaal gemakkelijk ontsporingen ontstaan, en dan is het niet aan mij om als iemand zonder zonde stenen te gaan werpen. Abortus kan in bepaalde omstandigheden helaas wel eens het minste kwaad zijn. Wat niet wegneemt, dat de normloze zichzelf progressief achtende groep, die onder het motto "konijnen aller landen, verenigt U" actie voert, voor mij een ergernis is. Wanneer, ieder ten koste van zijn vrijheid, aan asociale werkgevers een minimum aan sociaal gedrag, en aan a-economische werknemers een minimum aan economisch gedrag wordt voorgeschreven, is het dan onlogisch aan normlozen in hun verkeer met anderen een minimum aan ethisch gedrag voor te schrijven? Wanneer het CDA in het daglicht zou willen stellen, dat economie en sociale gelijkheid erg belangrijk zijn, maar dat de waarde van een mens uiteindelijk bepaald wordt door zijn mentaliteit en instelling, heeft het daarin mijn sympathie.

Als voor de drie hoofdstromingen in de nederlandse politiek geldt: god naast god,
portemonnaie naast portemonnaie,
schouder aan schouder,
geldt dan voor D'66: mens naast mens ?

Statelaan 23
's-Gravenhage

B. DE BOER
Kruilleaan 4
ZHISI 2740

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

12
76

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

9e jaargang, nummer 12
december 1976

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Govert Nooteboom (GN)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent :
E. Bruins, Groningen

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

STATENLAAN 23
D E N H A A G
070 - 559017

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 20.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het januari nummer uiterlijk 28 december bij RED-ADM.

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

F.K.L. Rogier, Reeuwijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester);
drs. Ila Schoutsen, Amsterdam;
H. Jongedijk, Wassenaar;
R. van Kamp, Amstelveen;
N.F.I. Schwarz, Den Haag.

De zaak M. slaat dat op secretaris-generaal Mulder?

Drees Jr. is net zo'n superdetective die de meest moeilijke oplossingen voor simpele problemen weet te bedenken.

Typisch Den Uyl: Vraagt in de herfst of je wilt ophouden met sneeuwballen te gooien.

Prof. P. Steenkamp is met ingang van het CDA bevorderd tot kletskolonel.

"Wij beloven plechtig dat we alleen met het CDA willen samenwerken als het CDA met ons wil samenwerken".

Strauss: Kohl is het sop niet waard.

Het zat zo. Ik had wat flinke deuken in mijn auto. Toen ben ik in de buurt van het Binnenhof wat gaan rondpezen en dan plotseling keihard remmen, net zo lang tot er een paar tegen me opgereden waren. Ze waren vreselijk kwaad op me, maar toen de politie kwam, zei ik fijntjes: "Beschadiging auto lijsttrekker CDA, hoofdstuk 1." Kijk, dat is nou wat ik bedoel met ethisch appèl.

De Engelsen hebben eigenlijk een Colijn nodig om uit te leggen hoe goed het is dat het hun slecht gaat.

Castro klaagde over de hoge olieprijsen, waar vooral de ontwikkelingslanden onder leden. Maar in zijn eigen land is zo'n gebrek aan arbeidskrachten dat één man drie baantjes tegelijk moet doen: partijsecretaris, president en minister-president.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Van Mierlo

(HG) Op het D'66 congres begin november wist hij nog niet wat hij zou gaan doen, maar nu heeft hij dan besloten om zich uit de actieve politiek terug te trekken. Als onbetwist leider tegen wil en dank sleepte hij D'66 mee in een avontuurlijke reis door de Nederlandse politiek, grote opschudding veroorzakend bij de gevestigde machthebbers. Op de lange duur liep het echter vast en de klap van de verkiezingen 1972 is Hans eigenlijk niet meer te boven gekomen. Daarom gaat hij nu als omstreden figuur. De samenwerking met de P.v.d.A., waarvan hij de grote voorstander was, is door de onbenullige starheid van de socialisten misgelopen. Maar Hans blijft er toch in geloven en blijft eerlijk voor die mening uitkomen.

Op het laatste congres twee belangrijke uitspraken van hem, die toch als een soort politieke afscheidsboodschap gezien kunnen worden:

- Nederland moet geregeerd worden door gematigd links wèldenkende lieden, althans die horen in de regering mee te beslissen;
- D'66 moet oppassen zich niet te isoleren en daardoor plotseling in de oppositie rechts van het midden uit te komen.

Inderdaad, het is niet denkbeeldig dat er een PvdA/PPR/CDA regering komt zonder D'66.

Hoe moeten we ons dan als D'66 opstellen? Of men het met hem eens is of niet, de inbreng van Hans van Mierlo zal dan toch gemist worden.

Ontkoppeling

(ARvdB) Het is nog maar een paar jaar geleden dat mevrouw van Someren-Downer, toen de grote voorvechtster van een herziening van het omroepbestel, wees op de belachelijkheid van de koppeling tussen aantal abonnementen op een omroepblad en de hoeveelheid zendtijd. Nu komt er een minister die dat inderdaad wil veranderen, en zie: de VVD stemt ertegen. Blijkbaar zijn intussen de belangen - en dus de principes - van de VVD anders komen te liggen.

Resoluut

(HG) De beweging Resoluut heeft zijn naam alle eer aangedaan. Alle beslissingen werden zonder veel gezeur en nogal onverwacht genomen. Eerst was daar het besluit om samen te gaan werken met D'66, enige tijd later plotseling de beslissing om de samenwerking maar af te breken. Even resoluut werd toen ook de beweging opgedoekt, om redenen die men ook van te voren had kunnen bedenken. Hopelijk zullen deze besluitvaardige lieden nu besluiten toch gebruik te maken van de mogelijkheid met D'66 verder te gaan. Ze zijn van harte welkom.

Alle politici zijn leugenaars

(HG) Het congres van reclamemensen in Utrecht heeft ons verwend met een forum over "Waarheid en Politiek". Een van de heren vertelde dat wanneer 's avonds bij hem thuis de telefoon gaat zijn dochter die aanneemt. En dan zegt dat Pa een rondje aan het lopen is en dus niet aan de telefoon kan komen. Pa loopt dan om de tafel heen. Een duidelijk voorbeeld hoe waardige politici alles doen om de waarheid te dienen.

Wiegel was er ook. Zijn voorbeeld was dat, aangezien het aantal nieuwe huizen als doel gesteld door "Keerpunt" niet gehaald werd, het duidelijk is dat de progressieve politici de waarheid niet spreken, dus leugenaars zijn. Zo kan je zelfs de Bijbel een leugen noemen.

De heren wisten wel het essentiële punt, namelijk dat het niet zo zeer om de waarheid gaat maar om de eerlijkheid van de bedoelingen. De rondetafelloper dient wel de waarheid, maar is niet erg eerlijk. Van "Keerpunt" hoort zelfs Wiegel aan te nemen dat het met eerlijke bedoelingen werd opgesteld. Dat het doel niet gerealiseerd wordt maakt de opstellers nog niet tot leugenaars!

Merkwaardig dat het forum niet het verschil onderkende tussen "waarheid" en "eerlijkheid", maar toch zulke uitstekende voorbeelden wist te geven. Zou er toch een relatie met reclame zijn geweest?!

Krypto-conservatisme

(ARvB) Er zijn twee manieren om je conservatisme te verhullen:

- 1) Het gezonde verstand. Je zou alles wel veel mooier en anders willen hebben, maar je gezonde verstand zegt je dat dit eigenlijk niet mogelijk is, zodat er niets anders opzit dan je te schikken in de huidige situatie. Zie de verklaring van het hoofdbestuur van D'66 op de voorpagina van Democraat, jaargang 9, no. 3.
- 2) Het fatalisme. Je bent natuurlijk tegen werkloosheid, maar helaas, het Centraal Planbureau voorspelt voor 1980 een werkloosheid van minstens 200.000 mensen. Het is ontzettend vervelend, maar er werken nu eenmaal krachten die we niet in de hand hebben. Zie het kabinet-Den Uijl (en natuurlijk ieder ander kabinet).

Misbruik van de sociale wetten

(ARvdB) Typisch, die drukte over misbruik van de sociale wetten. Het meest typische vind ik wel dat er over gesproken wordt door mensen die je omstandig en met een zekere trots in hun stem hebben verteld hoe ze zelf de belasting bezwendelen. Kennelijk rekenen ze erop zelf nooit in de omstandigheden te komen verkeren misbruik van de sociale wetten te moeten maken. Als je maar zorgt veel onkosten en buitengewone lasten te hebben, kan je het ook lang volhouden.

Ingekomen post: "Mijnheren,
Zolang Uw partij bestaat heb ik D'66 gestemd.
Ik zal dit blijven doen tot één van ons
tweeën er niet meer is!"

"M.H. Shaloom!

Radio: 24-11-'76 om 18.20, Harriët Freezer
gehoord. U had geen betere kunnen vinden!!
Zeer veel hoogachting voor Jan Terlouw!!
Van oudsher AR gestemd, maar het wordt voor
mij volgend jaar geen C.D.A. (Dat lijkt de
Zeeuw ook al te begrijpen). Kerkelijk pro-
gressief (links van het midden?). Graag Den
Uyl weer als premier! Wil D'66 dat ook? Zo
niet, dan wordt het hokje P.v.d.A. rood in
mei '77. Maar ik ben zeer zeker van mening
dat D'66 mee moet doen aan de volgende ver-
kiezingen.

P.S. 'k Heb nog veel meer op "m'n lever", maar zal
Uw tijd daarvoor niet in beslag nemen. Ik
ben maar een ambteloos burger - een naamloze-
een vrouw (moeder van 7 kinderen tussen de
36 en 21 jaar: 1. VVD, 2 PvdA, 1 D'66, 2 PPR,
(over polarisatie gesproken!), NCRV lid +
f 10.- VARA-lid en protest aangetekend,
interview "Haagse kringen" - Jacobs-Terlouw."

Voor of tegen kernenergie?

(HG) Overdreven acties laten een belachelijke indruk achter en
doen daarom meer kwaad dan goed. Kernenergie is een zaak die zeer
kritisch gevolgd moet worden omdat een aantal technische problemen
nog niet geheel opgelost zijn en de gevaren nog niet goed onder con-
trole. Maar dat is nog geen reden om het helemaal af te wijzen, wèl
om het voorzichtig aan te doen. Ook andere alternatieve energiebron-
nen moeten serieus bekeken. Voor de naaste toekomst blijft olie de
voornaamste energiebron, en steenkool is de meest voor de hand lig-
gende aanvulling. Op de lange duur kunnen ook bijvoorbeeld zonne-
energie en geothermische energie een rol gaan spelen. Kernenergie is
niet het enige alternatief.

De uitbreiding van de uraniumverrijkingsfabriek in Almelo moet daarom
niet fundamenteel afgewezen worden, zoals de PPR wil. Wel moeten de
nodige garanties voor goed gebruik afgedwongen.

Het verzet van de PPR doet sterk denken aan het verzet omstreeks
1900 tegen het toepassen van kunstmest, in welke vorm dan ook.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

ETHISCH REVEIL EN ANDERE
ONSMAKELIJKHEDEN

door
A.R. van der Burg

Een reveil is een herleving. Een ethisch reveil is dus een poing om de ethiek van enige periode uit het verleden te laten herleven. Maar welke periode? Dat is de hamvraag. Laten we gemakshalve aannemen dat mensen als Van Agt niet verder teruggaan dan het jaar nul. Blijkbaar is er een of andere periode in de Christelijke Beschaving waarnaar hij terugverlangt. Ziet hij zichzelf als een nieuwe Borgia? Of gaan zijn gedachten uit naar de Inquisitie? Denkt hij met weemoed terug aan de heksenverbranding? Of aan de Kruistochten? Of aan de koloniale veroveringen, waardoor het mogelijk werd de zegeningen van onze westerse cultuur, zoals daar zijn de jenever, de Paus en de onderbroek, om maar een willekeurige greep te doen, te verbreiden over Azië, Afrika en Amerika? Of gaan zijn gedachten uit naar een meer recent verleden? B.v. de negentiende eeuw, toen de kat nog in het donker vertoefde en daar dan ook geknepen kon worden, toen de arbeiders nog ongegeneerd uitgebuit konden worden en er geen boze ingezonden stukken verschenen over kinderen die 16 uur per dag werkten? Of aan de tijd van het Rijke Roomse Leven in de eerste helft van deze eeuw, toen de Van Agts nog konden regeren over het zieleheil van hun burens en samen met hun protestantse broeders in het zwartjassendom de mensen die de samenleving humaner wilden maken konden terroriseren met hun 51% in het parlement, toen er nog een concordaat tussen Mussolini en de Paus bestond, toen Hitler nog de zegen kreeg, toen de pastoor nog bepaalde hoe je met je vrouw in bed moest liggen? Of aan de jaren na de Tweede Wereldoorlog, toen er nog een Mandement van de bisschoppen bestond dat b.v. lidmaatschap van de Vara verbood, toen de Mentens nog met steekpenningen, aflaten en bedreigingen buiten vervolging konden blijven en de humanitaire gevoelens zich in het algemeen schenen te beperken tot oorlogsmisdadigers? Waarop slaat nu eigenlijk dat ethisch reveil? Het zijn zo maar wat losse vragen. Toch wel nuttigom voor de verkiezingen het antwoord te weten.

● Het verschil tussen imperialisme en nationalisme:
Een witte dictator of een zwarte dictator.

● Hoe zit het nou toch met die Oost-Duitsers? Mogen ze het land niet uit, of mogen ze het land niet in?

door
K. Bloema

De resolutie van de partijbesturen van PvdA en PPR is al beroemd en berucht, lang voor hierover wordt beslist op - voornamelijk - het PvdA congres eind januari. Terecht, want hier gaat het om zulke belangrijke politieke aangelegenheden, dat daarbij zelfs "hobbels" zoals de VAD of abortus in het niet vallen.

De resolutie kan niet los worden gezien van een ontwikkeling die al lang geleden is begonnen en die is ingezet door D'66 na de nacht van Schmelzer: we dienden te streven naar nieuwe politieke verhoudingen, naar duidelijkheid, naar werkelijke democratie waarbij de kiezer echt invloed had. Geen regentenpolitiek, geen lood om oud ijzer.

Bij deze nieuwe politieke verhoudingen zou vooral het onduidelijke midden het loodje moeten leggen. De duidelijkheid vereiste een helder zichtbare keuze tussen conservatief en progressief, tussen VVD en een te vormen Progressieve Volkspartij (PVP). Alles leek een tijdlang erg goed te gaan. D66, PvdA en PPR vonden elkaar in een progressieve combinatie. Via het permanent overlegorgaan zou geleidelijk een PVP kunnen ontstaan. Een hoogtepunt was de kabinetsformatie in 1973: de christen democraten gesplitst, de CHU in de oppositie, de progressieven de eerste viool in een kabinet Den Uyl, zwaar kiezersverlies bij de christelijke partijen.

Toch moet men bewondering hebben voor het "kunstig" manoeuvreren van een aantal christelijke politici. Ondanks alles ontstond er toch een CDA. Zelfs een CDA dat zich volgens de enquêtes de laatste tijd mag verheugen op kiezerswinst (mede door de te grote invloed van radicalen in de PvdA). Het CDA is niet meer weg te vlakken als belangrijke politieke machtsfactor. Zelfs zodanig dat de progressieven moeten gaan oppassen: D'66 haakte af, de socialisten bedreigt het gevaar dat zij ingeval van een geïsoleerd optreden als bijwagen zullen gaan fungeren in een nieuw kabinet. Dat zou fataal zijn, zoals de langdurige samenwerking met de christen democraten fataal is geworden voor de Italiaanse socialisten en bijna voor de Franse socialisten. In geen geval mag de PvdA meeloper worden in een CDA-kabinet. Beter is het om met de PPR in een PvdA-achtige combinatie de kiezer voor de keuze te stellen: den Uyl of Wiegel, en daarbij de eis te stellen van kiezerswinst voor deelname aan een 2e kabinet den Uyl. Desnoods in een kabinet met een samenstelling van 8-8+ (de plus is den Uyl als minister president). Zo niet, dan maar in de oppositie en het CDA laten regeren met de VVD, dat misschien wel de nekslag kan betekenen voor dit nog niet zo hechte CDA. In dat geval: kiezers verlies voor de christen democraten.

Het is begrijpelijk dat de PvdA-PPR resolutie zo sterk in de belangstelling is gekomen te staan. Het CDA voelt het gevaar en reageert heftig. Met de VVD willen ze niet in een regering, en met de PvdA kunnen ze nu alleen als ze - zelfs bij eigen verkiezingswinst - de socialisten de leiding laten. Ze zijn in het defensief gedrongen en het tere CDA-plantje dreigt geen lucht meer te kunnen krijgen.

Voor D'66 zijn de ontwikkelingen nogal tragisch. Voor hun ogen speelt zich de door hen ingezette strijd af, door anderen overgenomen zonder er zelf aan te kunnen deelnemen. Het nu vasthouden aan een eigen identiteit komt te laat, dat had vijf jaar eerder moeten gebeuren. Nu komt het erop neer dat krampachtig aan eigen gezicht wordt getrokken, terwijl de enige natuurlijke plaats in de progressieve combinatie is gelegen.

Het heeft geen zin om te beweren dat met de PvdA-PPR resolutie de kiezers het pistool op de borst krijgt. Want wie heeft er op dit moment nu niet meer een pistool op de borst?

DE WONDERBAARLIJKE DUBBELE RECYCLING VAN HET GOUD

door

H. Jongedijk

Nog niet zo lang geleden beweerde een Zweedse hoogleraar dat atoomafval het veiligst kan worden bewaard in beton met een laag goud er omheen. Het hele zoodje moet dan toch nog naar de zeebodem worden afgevoerd. Zijn idee geeft intussen wel even te denken over de triomftocht van het mensdom door de geschiedenis.

We weten maar al te goed wat er door mensen allemaal is uitgevreten om in huis, kluis of aan het lijf zoveel mogelijk goud te krijgen. Duizenden haveloze schooiers hebben vroeger jarenlang staan zeven in woestijnkuilen en rivierbeddingen om fortuin te maken. In Z. Afrikaanse mijnschachten zwoegen vandaag de dag nog honderden of duizenden negers om de witmense aan hun hoogste waarden te helpen. Azteken en Inca's werden genadeloos uitgeroeid om hun goudland (dorado) in bezit te krijgen. Tallozen hebben zich te pletter gewerkt en doen dat nog om goud of goudgerande waarden te verwerven.

Maar kijk eens: op zekere dag volbracht het edele metaal - een groot deel ervan - zijn eerste cirkelgang en verdween weer onder de grond. Om daar te liggen als "dekking" van de hemel weet wat allemaal voor troep. Fort Knox.

Het woord "genoeg" werd intussen nog niet uitgevonden voor goud en welvaart. De giftigste industrieën en energiebronnen moeten onze overdreven rijkdom nog verder opstoten nu de natuurlijke hulpbronnen meer en meer laten afweten. En daar komt weergaloze afval van. Goede raad is duur en de oplossing nog duurder. Goud. Het edele metaal moet dekmantel worden voor het goorste afval. Goudgerande vuilnis zullen we krijgen. En daarmee de tweede wentelgang van ons hoogste goed. Want de mensen staan voor een hartverscheurende keus tussen het veilige, stralende metaal en nog meer welvaart en zullen dan het goud ten grave dragen als hoogste offer aan de vraatzucht. Mammon legt het af tegen Sint Consumptius. Politiek is dat van de grootste betekenis, maar daarover een volgende keer.

door
J. Traag

De opmerkelijke lezers van dit blad (allen dus!) zullen weten dat ik een aantal malen heb gepleit voor samengaan en/of samenwerking van D'66 en Resoluut. Daarom lijkt het me goed in te gaan op de omstandigheden die hebben geleid tot de opheffing van Resoluut in zijn huidige vorm.

Ik ga niet in op de programmatische kant omdat Harry Geelen dat in het oktober-nummer al uitstekend heeft gedaan.

Het was al enige tijd duidelijk dat er binnen Resoluut ernstige tegenstellingen bestonden. Deze traden pas goed aan het licht, toen er gesproken moest worden over de wijze van samenwerking met D'66. Nu werd er op het besloten Resoluut-Congres van half juni j.l. een motie aanvaard, waarin was verwoord, dat er gestreefd moest worden naar samengaan onder de voorwaarde dat D'66 en Resoluut bereid waren zich beide op te heffen en dan op te gaan in een nieuwe partij met een nieuwe naam. In deze motie stond geen tijdslimiet, een feit dat nogal wat mensen schijnt te zijn ontgaan.

Eind september werd vervolgens (na maanden treuzelen van Resoluut-zijde!) een "brandbrief" gezonden aan het H.B. van D'66 waarin wèl en in keiharde termen op korte termijn een beslissing t.a.v. dat punt werd geëist. In deze brief, die terecht werd opgevat als een ultimatum, werden ook een aantal bestuursfuncties en kamerzetels geëist. Nu kon iedereen weten dat Resoluut zelf (door getreuzel) de mogelijkheden die er wel waren heeft verdaan.

Een aantal mensen was het met de gevolgde handelwijze volstrekt oneens en heeft inderdaad geprobeerd de deur verder c.q. opnieuw open te zetten. Dat is niet gelukt!

Daarom kom ik tot de conclusie, dat de besprekingen zijn mislukt omdat in de "Bestuursraad" a) geen eensgezindheid was en b) een aantal lieden onwillig was of de handen wilde vrij houden. Daarbij kwamen ook een aanmerkelijk aantal persoonlijke irritatie-punten, die de zaak geen goed deden. Als illustratie noem ik dat een der leden van de Bestuursraad het bestond om nog eens het beruchte stuk over D'66 in "God, Nederland en de franje" van Faas te citeren. De logische gevolgtrekking was dus inderdaad dat Resoluut zich heeft opgeheven. Er was nog een handjevol lieden die een eigen partijtje wilde maar gelukkig wees het Resoluut congres van 13 november j.l. dat van de hand.

Ik betreur het dat het zover heeft moeten komen, hoewel er in Gelderland een erg goede, actieve kern bestond van Resoluut. Dat valt in de eerste plaats toe te schrijven aan de niet aflatende activiteiten van Peter Baltus. Reden temeer om niet om te zien in wrok: De Resoluut-fase was een interessante ervaring; het toonde weer eens aan-schouwelijk aan, dat "bundelen" en "samenvoegen" moeizame bezigheden zijn.

Secretariaat: Waldeck Pyrmontkade 886
Den Haag. 070-45.32.71.

O N T W E R P B E L E I D S P R O G R A M 1 9 7 7 - 1 9 8 1

Alweer enige maanden geleden werd het Ontwerp-beleidsprogram aan leden en anderen verzonden en in 2e en 3e druk later aan nieuwe leden. Op het congres van 6 november j.l. is in algemene zin over het program gesproken; details en trouwens ook vele hoofdpunten kwamen niet ter sprake; dat gebeurt op 5 februari 1977, in Tivoli te Utrecht.

Ter voorbereiding daarvan volgen hier enkele mededelingen:

1. In de 1e druk als onderdeel van de "Democraat" - en ook nog in de 2e druk is niet opgenomen Hoofdstuk 8 van Deel 3, betreffende Milieubeheer. Inlegvellen met de tekst van dit hoofdstuk zijn te verkrijgen bij het secretariaat van de S.W.B.
2. Er zijn een aantal hoofdpunten die, al of niet door moties ondersteund, in het program moeten worden gewijzigd of opgenomen:
 - a. Hoofdstuk 6: "Onderwijs" van Deel 3 dient herschreven.
 - b. Hoofdstuk 5: "Volksgezondheid" van Deel 3 dient bijgewerkt.
 - c. Een Staatsrechtparagraaf dient toegevoegd.
 - d. Een paragraaf Vrijheidsrechten dient toegevoegd.
3. Om zo snel mogelijk een overzicht te krijgen in de aanvullingen en wijzigingen die gewenst worden, lijkt het verstandig aan allen die over de onderscheidene punten hun mening willen geven en suggesties kunnen aandragen, te verzoeken hun werkstukken zo spoedig mogelijk in te zenden naar het secretariaat van de S.W.B. Deze bijdragen behoeven niet in de vorm van amendementen te worden gesteld; ze kunnen ook aanbevelingen bevatten.
Rekening houdend met de ongetwijfeld overvolle agenda van het congres op 5 februari is het noodzakelijk om op zijn minst een aantal programpunten globaal af te handelen.
Als er nu bijdragen zijn die een gewenste richting goed aangeven, beter dan het program nu doet, dan kunnen zulke bijdragen als een soort "memorie van toelichting" aan het program worden toegevoegd.

4. Tenslotte: het Ontwerp is een beleidsprogram voor de jaren '77-'81. Strikt genomen houdt dat in dat de inhoud van het program te verwezenlijken zou moeten zijn in 4 jaar. De samenstellers zijn zich bewust geweest dat veel niet binnen 4 jaar te bereiken is maar zij meenden dat ook zicht in een verdere toekomst moest worden geboden.

Van belang is nu echter wel dat op korte termijn die punten die wèl binnen 4 jaar te verwezenlijken zijn;

- a. worden geïnventariseerd en zo mogelijk
- b. worden uitgewerkt met aangeven van procedures en tijdschemas.

Voorbeelden van zulke onderwerpen zijn op juridisch gebied:
(opgegeven door J.F. Glastra van Loon)

1. rechtspositie minderjarigen;
2. alternatieve gevangenisstraf; denk aan gemeenschapswerk en in-trekken rijbewijs, anders dan voor verkeersdelicten;
3. personenadministratie; doublures met regionale automatisering van de bevolkingsregisters van de gemeenten;
4. gevangeniswezen: positie uitvoerend personeel;
5. jeugd welzijnsbeleid - zie komende nota Mik;
6. octrooiwetgeving: moet uitvinder in dienst van bedrijf van enkele jaren zelf revenuën kunnen trekken.?

P.W. van Baarsel
Directeur S.W.B.

door
J. Beekmans

Ingebracht bij de behandeling van de Rijksbegroting Landbouw en Visserij voor het dienstjaar 1977.

Mijnheer de Voorzitter, deze landbouwbegroting staat in het teken van de bezuiniging. De meeste verhogingen zijn nodig om het beleid op het huidige peil voort te kunnen zetten. De enige werkelijke uitbreiding van taken zie ik bij landbouwonderwijs en bosbouw. Ik ben blij met de aandacht die in deze begroting aan de bosbouw wordt geschonken.

Zoals ik tijdens de begrotingsbehandeling vorig jaar reeds zei dreigt een toenemend houttekort en dat besef is nu ook, blijkens de Memorie van Toelichting, tot de Minister doorgedrongen. De Minister zei verleden jaar dat hij verwachtte dat het rapport van de interdepartementale commissie belast met het ontwikkelen van een visie op de instandhouding en op de uitbreiding van het bos in Nederland medio 1976 gereed zou zijn. Nu kondigt de Minister aan dat dit rapport gelijktijdig zal worden uitgebracht met het derde deel van de derde Nota Ruimtelijke Ordening. Hoewel het verklaarbaar is dat men rapporten en nota's goed op elkaar af wil stemmen zijn hier toch ook bezwaren aan verbonden. De vertraging die hierdoor ontstaat kan aanzienlijk zijn en kan ertoe leiden dat een rapport of nota nimmer wordt uitgebracht, ik denk hierbij bij voorbeeld aan de Nota Pachtbeleid. De kans is bovendien groot dat in een nota of rapport geen zelfstandige, maar een aangepaste mening wordt gegeven.

De beschikking bosbijdrage lijkt een goede aanzet om tot goed bosbeheer te komen. Dat eventueel door combinaties, ook de kleine bosbezitters mee kunnen doen, is verheugend. Wel hoop ik dat in het begin niet al te hoge eisen aan de in te dienen beheersplannen zullen worden gesteld. Als de zaak eenmaal loopt kan men die eisen geleidelijk hoger stellen.

Mijnheer de Voorzitter, op een vraag mijnerzijds bij de begroting 1975 antwoordde de Minister dat meer aandacht geschonken zou worden aan de zogenaamde middengroep van landbouwbedrijven. De doelstelling van het beleid bleef evenwel onveranderd gericht op het actief bevorderen van het ontstaan en de ontwikkeling van rationele productie-eenheden. Ook dit jaar legt de Minister nadruk op de ontwikkeling van de middengroep van bedrijven. De door de Regering beoogde ontwikkeling is vrij simpel. Of komen tot rationele eenheden of verdwijnen, in het kort gezegd. Op verschillende plaatsen in de Memorie van Toelichting wordt dit credo beleden. Naar ik meen verstaat de Minister onder een rationele productie eenheid die, welke een boer, althans in theorie, een voldoende inkomen kan geven. Dat wil zeggen, bedrijven met tenminste 120 SBE die onder de huidige moderne omstandigheden door één man gerund kunnen worden. Illustratief is wat op

blz. 18 van de Memorie van Toelichting geschreven staat, ik citeer: "Afhankelijk van de individuele omstandigheden van de ondernemer zal de voorlichting gericht zijn op respectievelijk ontwikkeling en rationalisatie of geleidelijke afbouw van de bedrijven of directe bedrijfsbeëindiging." Einde citaat. Jongeren wordt afgeraden tot bedrijfsovername over te gaan indien de bedrijfsomvang onvoldoende is. Aan deze eenvoudige oplossing is blijkbaar de voortdurende inkrimping van de landbouwvoorlichters in het veld aangepast. Gelijk bij de vorige begroting stelt de Minister dat ondanks de taakverzwaring de landbouwvoorlichting voor z'n taak is berekend. Ik moet zeggen dat de bewoordingen waarin dit staat mij niet zo helder voorkomen.

In een bespreking die de Minister op 6 oktober met het landbouwschap had kwam hij met een ander betoog waarom volgens hem de inkrimping van die voorlichtingsdienst voor de bedrijfsontwikkeling niet strijdig zou zijn met de voorrang die hij aan het ontwikkelingsbeleid geeft. De gevolgtrekking van de Minister komt mij wel wat lichtvaardig voor indien men bedenkt welke structurele veranderingen in de landbouw plaatsvinden en de toename van de overheidsmaatregelen. De potentiële behoefte aan voorlichting neemt naar mijn gevoel steeds toe. Op 27 en 28 april werd in de Flevohof een manifestatie gehouden ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van onderwijs, onderzoek en voorlichting in de landbouw. Topmensen van het Ministerie en uit het bedrijfsleven die daar het woord voeren waren van mening dat mede gezien de inkrimping van het personeelsbestand de landbouwvoorlichting tekort schiet.

Zoals reeds eerder opgemerkt huldigt de Minister de opvatting dat slechts rationele productie eenheden mogen overblijven. Feitelijk zou dit bij de huidige stand van techniek betekenen dat met zo'n rond 4.000 akkerbouwbedrijven en 16.000 melkveebedrijven zou kunnen worden volstaan.

In tegenstelling met de landbouwpolitiek in West Duitsland worden de nevenberoepsbedrijven voor de Minister volledig genegeerd. Toch is dit een groep bedrijven die vermoedelijk in de toekomst in aantal zal toenemen en zeker een steeds groter percentage van het aantal bedrijven zal gaan uitmaken.

Onder nevenberoepsbedrijf zou eigenlijk dienen te worden verstaan een bedrijf waarbij de boer zijn hoofdberoep buiten de landbouw heeft en in dat beroep tenminste een halve normale arbeidstijd besteedt. Het aantal nevenbedrijven bedraagt in Nederland op het ogenblik ruim 28.000. Dit loopt naar de 20% van alle landbouwbedrijven (bedrijven met een ESB beneden de 10 worden niet geregistreerd). Hoewel de statistieken op dit gebied tekort schieten belooft het gezamenlijk areaal van deze bedrijven naar schatting 140.000 ha. Strikt genomen zullen onder deze 28.000 bedrijven een aantal zijn die niet als nevenbedrijf kunnen worden beschouwd. Men denke bij voorbeeld aan de categorie rustende boeren, hoewel daaronder ook velen zijn die bijverdiensten hebben of wier bedrijf door een jongere generatie wordt verzorgd. In aanhangsel van de Handelingen nr. 1597 stelt de Minister dat op ruim 40% van de bedrijven met minder dan 20 melkkoeien de ondernemer zijn hoofdberoep buiten de landbouw heeft. Dit betekent voor deze categorie reeds ruim 17.500 bedrijven.

Volgens de LEI publicatie "De landbouw als nevenberoep" waren in 1970 op de nevenbedrijven in Nederland circa $1/4$ rustend landbouwer.

De LEI publicatie "De exploitatie van land- of tuinbouwbedrijven als nevenberoep", een onderzoek ingesteld in enkele gemeentes, bleek in Nederweert op $1/3$ van de nevenbedrijven een rustend landbouwer te zitten, voor Wierden was dit $1/4$, voor Enter $1/7$.

Uit de LEI publicatie "De positie van de land- en tuinbouw in Twente nu en in de toekomst blijkt dat op de overige bedrijven de rustende landbouwers nog niet $1/3$ van de arbeidskrachten hiervan uitmaken, en dat met enige zekerheid kan worden gesteld dat het aantal rustende landbouwers onder de nevenbedrijven geleidelijk zal afnemen.

Al met al lijkt het mij, zolang nauwkeurige cijfers ontbreken, het eenvoudigst al de bovengenoemde 28.000 bedrijven maar als nevenbedrijf te betitelen, hierbij aansluitend bij de gangbare Nederlandse benaming.

Nu zijn die nevenbedrijven niet gelijkelijk over het hele land verspreid. Naar schatting bevindt zich ongeveer 40% in Overijssel en in Gelderland, terwijl er ook in Brabant en in Limburg een groot aantal voorkomen. Uit een aantal publicaties van het LEI komt naar voren dat in sommige streken het percentage nevenbedrijven bijna 50% is van het totale aantal landbouwbedrijven. De prognoses in deze publicaties wijzen alle, natuurlijk mede afhankelijk van de werkgelegenheid buiten de landbouw, op tenminste een gelijkblijvend aantal en een sterke toename van het percentage nevenbedrijven. Veel boeren op nevenbedrijven zijn niet-agrariërs, met dien verstande dat zij geen landbouwopleiding hebben genoten, hoewel de ouders gewoonlijk landbouwer waren. De meeste bedrijven worden verkregen door overname van ouders of schoonouders, verwerving door aankoop van niet-familie vindt weinig plaats. De gevallen waarin een vol-boer een baan buiten de landbouw aanvaardt en zijn bedrijf als nevenberoep gaat uitoefenen zijn minder talrijk. In verband met de hogere leeftijd van de landbouwers op de kleine bedrijven wordt een sterke afname van deze bedrijven verwacht. Het is echter zeer wel mogelijk dat door het vormen van nevenbedrijven door de jongere generatie dit niet in de verwachte omvang plaats zal vinden. Op het ogenblik heeft de helft van de landbouwbedrijven een omvang kleiner dan 120 SBE. Deze bedrijven, een aantal van ongeveer 68.000 met een geschat areaal van 750.000 ha. staan voor de keus of vergroten tot boven de 120 SBE, of op andere wijze aanpassen, of verdwijnen. Ik zou willen zeggen, ze zitten op de wip. Van deze wipbedrijven zijn rond 36.000, dus ruim de helft, melkveebedrijven. De wip-bedrijven brengen rond 30% van de totale landbouwproductie voort. Deze wip-bedrijven worden veel extensiever gebruikt dan de volle landbouwbedrijven. Wegens gebrek aan grond wordt door de vol-bedrijven een toename van het aantal SBE's gezocht in intensivering. De vergroting van de gemiddelde bedrijfsomvang in SBE over de jaren 1971 tot 1975 is slechts voor $1/5$ de toe te schrijven aan oppervlaktevergroting en voor $4/5$ aan intensivering. Zelfs indien het areaal van een aanzienlijk aantal wip-bedrijven ten goede van de vol-bedrijven zou komen, zou dit gemiddeld slechts weinig toe kunnen voegen aan de gemiddelde bedrijfsoppervlakte der vol-bedrijven. Het beeld dat men, om het hoofd boven water te kunnen houden, steeds door moet gaan met intensivering, blijft bestaan. Op de wip-melkvee bedrij-

ven wordt mogelijk ruim 1/3 van de totale melkproductie van Nederland voortgebracht. Zouden al deze bedrijven worden opgeheven en hun areaal zou gevoegd worden bij de volbedrijven, dan zou dit een productie-toename van de Nederlandse melkplas met ruim 15% kunnen betekenen, werden alle wip-bedrijven nevenbedrijven, dan zou dit neer kunnen komen op een verlaging van 15%. In de landbouw gaat het veelal om productie overschotten van enkele procenten, zodat uit het oogpunt van productiebeperking overgang van vol- naar nevenbedrijven een doeltreffende bijdrage aan de productiebeperking zou kunnen leveren. Er zijn vele motieven die ertoe kunnen leiden de landbouw als nevenbedrijf uit te oefenen. In Nederland is hier eigenlijk weinig onderzoek naar gedaan. In West-Duitsland heeft men van overheidswege reeds zeer lang en na de tweede wereldoorlog in versterkte mate, zijn aandacht gericht op het nevenbedrijf (Nebenerwerbstelle). Hetgeen voor West-Duitsland geldt zal, indien men zich richt op de Duitse gebieden langs onze oostgrens, ook een zekere geldigheid voor Nederland hebben. Uit de schaarse Nederlandse onderzoekingen komt naar voren dat het voornamelijk eigen bedrijven zijn waar men de landbouw als nevenberoep uitoefent. Kleine pachtbedrijven worden door de jongere generatie niet zo geambieerd.

De voortdurende geldontwaarding en de daarmee gepaard gaande prijsstijging van de grond spelen ongetwijfeld een rol bij het handhaven van het kleine bedrijf als nevenbedrijf. Daarnaast speelt vooral ook in de Saksische gebieden de traditie tot voortzetten van het voorvaderlijk bedrijf een rol. Belangrijk is echter dat de financiële uitkomsten bij een juiste opzet niet slecht zijn en een uurloon in eigen bedrijf gemaakt kan worden dat, de sociale lasten niet meegeerekend, op het loonpeil buiten de landbouw ligt. In Westfalen en Lippe ligt het jaarincome verkregen uit de nevenbedrijven, omgerekend op een volwaardige arbeidskracht, boven het gemiddelde jaarincome uit alle landbouw bedrijven verkregen.

Ook in het oosten en zuiden van ons land waar veel wip- en nevenbedrijven zijn is veel werkloosheid. Men denke bij voorbeeld aan het onlangs uitgebrachte rapport Berenschot over de werkgelegenheid in Twente, die naar verwachting in 1980 lager zal liggen dan in 1975, met een achteruitgang in de agrarische sector van 1700 arbeidsplaatsen. Juist in deze tijd, waar men denkt de werkloosheid te kunnen aanpakken door arbeidstijdverkortingen, halve banen enz. zou het nevenbedrijf mede tot het scheppen van werkgelegenheid kunnen bijdragen. Gedacht kan worden aan halve banen voor neven-boeren. Het besluit van de PTT om mensen met een gedeeltelijke dagtaak ook in vaste dienst te nemen is in dit verband zeer toe te juichen. De tendens op het ogenblik is dat een neven-boer naast zijn landbouwbedrijf een volledige taak vervult. Dit kan niet slechts voor hem, doch in het bijzonder voor zijn huisgenoten een zware belasting betekenen.

Nu is door extensivering, door doelmatige machanisering, het uitbesteden van werk, ook in kleinere bedrijven een grote arbeidsverlichting mogelijk. Onderzoek en vooral doelmatige voorlichting kunnen hier van pas komen. In het Duitse grensgebied richt de landbouwvoorlichting zich in het bijzonder tot de nevenbedrijven en de wip-bedrijven. Vooral de begeleiding van wipbedrijf naar nevenbedrijf krijgt daar zeer veel aandacht. De regelingen voor wat betreft subsidies

voor de nevenbedrijven zijn in Duitsland goeddeels dezelfde als die voor de vol-bedrijven. De subsidie om de overgang van vol-bedrijf naar nevenbedrijf te bevorderen zijn echter gericht op extensivering, bij voorbeeld subsidies in verband met de melkveeteelt of voor intensieve veehouderij worden niet aan nevenbedrijven gegeven. Zowel in Duitsland als in Nederland worden echter vaak nog de arbeidsintensieve melkkoeien gehouden. In Duitsland is dit ongeveer 75% van de nevenbedrijven. Dit ondanks bij voorbeeld de volledige overschakeling in Westfalen Lippe op het tankmelken. Hiervoor heeft men ook voor de bedrijven met slechts enkele koeien oplossingen gevonden. Mogelijk zullen de te verwachten Brusselse maatregelen in verband met de melkoverschotten ertoe leiden dat veel kleinere bedrijven zullen overschakelen van melkvee naar bij voorbeeld mestvee. Gezien de bedrijfsuitkomsten in Duitsland en wat we daarvan zien in Nederland, kunnen nevenbedrijven voor de boer zeer rationeel zijn. Ik kan niet inzien waarom de nationale economie schade zou kunnen leiden, indien het aantal nevenbedrijven toe zou nemen. De concurrentiepositie van onze landbouw wordt hierdoor niet aangetast. Ik heb de neiging om te zeggen integendeel. De extensieve nevenbedrijven zijn, zeker wat hun ruwvoervoorziening betreft, veel minder kwetsbaar.

De droogte van dit jaar heeft melkveebedrijven in moeilijkheden gebracht voor wat betreft hun ruwvoedervervoorziening. Gelukkig hadden dit jaar zowel het Noord-Amerikaanse continent als de Sovjet-Unie recordoogsten aan graan en soja. Hierdoor was er tenminste voldoende krachtvoer te krijgen. Maar dit camoufleerde wel de kwetsbaarheid van de positie van de intensief gedreven melkveebedrijven.

Mijnheer de Voorzitter, veel van de door mij besproken wip- en nevenbedrijven bevinden zich vooral in het oosten en in het zuiden van ons land. Vaak is daar een kleinschalig landschap. Juist de nevenbedrijven lenen zich naar mijn gevoel uitstekend voor een instandhouding van die kleinschaligheid.

De Minister stelde dat de beheersregelingen op een oor na gevild zouden zijn, terwijl het bedrijfsleven en Landbouwschap nog niet geraadpleegd zijn. Als deze beheersregelingen worden opgesteld, dienen deze gelijk te gelden voor vol- en nevenbedrijven. Hetzelfde geldt ook voor de zgn. bergboerenregeling, waar ook in Duitsland geen onderscheid tussen vol- en nevenbedrijven wordt gemaakt.

Mijnheer de Voorzitter, door het verdwijnen van veel kleine bedrijven verarmt het platteland. Enerzijds zien wij westerlingen in boerderijtjes trekken met als gevolg een ontwrichting van de plattelandssamenleving en een toenemende, wat ik zou willen noemen, milieupolarisatie.

Anderzijds verdwijnen scholen en middenstandszaken uit de kleine kernen. Veel van die verarming van landschap en plattelandssamenleving zou voorkomen kunnen worden indien veel kleine bedrijven als nevenbedrijf voortgezet zouden kunnen worden. Bij de voorlichting heeft men in Duitsland bewust geen onderscheid gemaakt tussen volboeren en nevenboeren. Het is gebleken dat dit psychologisch fout ligt. Ik hoop dat er in Nederland ook zo over gedacht wordt.

In ons land zijn veel nevenboeren, tenzij het een afbouwende volboer betreft, geen lid van een landbouwstandsorganisatie, of een zuivel-fabriek. Hierdoor klinkt de stem van de nevenboer of van de kleine

boer, zo hij al zijn stem verheft, niet door naar de top. Hier ligt een taak voor de standsorganisaties om ook deze mensen in hun werk en in hun beleid te betrekken.

In het kader van spreiding van bezit, kennis en macht is het ook goed dat onze groend niet in handen komt of in beheer van een kleine groep, doch dat dit bezit over velen gespreid blijft.

Mijnheer de Voorzitter, samenvattend. Daar de techniek voortschrijdt zal één man steeds meer SBE's alleen aankunnen. Van dit gezichtspunt uit zullen steeds meer bedrijven vallen onder de wipbedrijven. Het is een zaak ook van rechtvaardigheid aan de kleine boeren, de nevenbedrijven dezelfde aandacht te schenken als aan de rationele productie-eenheden. Dit betreft zowel voorlichting als onderzoek. Een landbouwpolitiek hierop gericht zal zegenrijk kunnen werken op het behoud van de plattelandssamenleving en voor de op veel plaatsen gewenste kleinschaligheid in landbouw en in landschap.

Mijnheer de Voorzitter, in de afgelopen vier jaar hebben zich een aantal rampen voltrokken. Ik denk aan de stormschade eind 1972 en voorjaar 1973, waarbij veel bossen, groente- en sierteeltkassen vernield zijn. In 1975 is een grote schade aan de landbouw aangericht door een overmaat aan regen en de droge hete zomer van 1976 staat ons allen nog vers voor de geest. Wat de schade dit jaar door de droogte betreft, waren er tot en met 15 oktober 6.000 aanvragen in het kader van de rijksgroepregeling zelfstandigen ingediend. De aangevraagde bedragen varieerden van f 2.000.- tot f 80.000.-. Er zullen ongetwijfeld nog meer aanvragen komen Al met al zal dat een aanzienlijk bedrag gaan vergen. In de Eerste Kamer kwam op 4 juni 1975 in verband met de geleden wateroverlast het idee van een rampenfonds naar voren, analoog zoals die in sommige andere landen bestaat. De heer Koopman sprak daarover. De Minister antwoordde dat hij met de gedachte daaraan speelde en een onderzoek had doen instellen. Aan de rijksgroepregeling zelfstandigen, hoe nuttig ook, kleven bezwaren. Ondanks de soepele toepassing bij de huidige droogteschade b.v. zijn de kapitaalkrachtige bedrijfsgenoten uitgesloten. De belastingprogressie maakt het de landbouwer zeer moeilijk zo niet onmogelijk, om voor calamiteiten te reserveren. De landbouworganisaties zijn voorstanders van een regeling om calamiteiten financieel op te vangen, mits de overheid hieraan deelneemt. Men hoeft hierbij niet slechts te denken aan een rampenfonds in een of andere vorm, maar bij voorbeeld ook aan een rampenreservering door de afzonderlijke bedrijfsgenoten, waarvoor dan specifieke fiscale regels zouden kunnen gelden. Mogelijk kunnen ook de verzekeringsmaatschappijen worden ingeschakeld. Op lange termijn gezien, zal de overheid bij deelname weinig financiële offers hoeven te brengen. Immers, bij een calamiteit zal de overheid, indien geen rampenfonds bestaat, veel geld bij moeten passen, nog afgezien van de verminderde fiscale inkomsten. Bovendien zal het door de bedrijfsgenoten als prettig worden ervaren in eigen kring hun schade te kunnen regelen.

Ik zou het zeer op prijs stellen als de Minister deze zaak nog eens ernstig zou willen bekijken.

27 oktober 1976 uitgesproken

door

A.R. van der Burg

Zo geruisloos als de mens volgens de spiritisten "over gaat" van het ene leven in het andere, zo ongemerkt is D'66 aan zijn derde leven begonnen. Blijkbaar is het in aantocht zijn van verkiezingen voldoende om een aantal lieden in en om D'66 mata galap te maken. Er vindt dan een of andere zielsverhuizing plaats, waardoor de nog steeds in dezelfde kleding gestoken persoon zich ineens niets meer van zijn vorig leven herinnert, zich volkomen anders gedraagt en een vijandige blik werp op ieder die hem aan zijn vorig bestaan doet herinneren.

De ziekteverschijnselen braken in 1971 vrij plotseling uit. Zonder enige overgang werd toen besloten de zaak waar tenslotte alles om begonnen was, n.l. de vernieuwing van de democratie, los te laten en in plaats daarvan een coalitie voor het leven aan te gaan met een van de "oude" partijen. Ja, men vond zelfs, in grote drang tot zelfvernietiging, dat eigenlijk D'66 zo gauw mogelijk moest worden opgeheven en moest opgaan in een soort politieke tros, Progressieve Volkspartij genaamd. De zaak werd afgerond met het systematisch negeren van het handjevol mensen dat trouw wilde blijven aan datgene waarvoor men 5 jaar geleden gekomen was, en met het hysterisch toejuichen van Den Uyl als de nieuwe messias. Een zegenrijke toekomst brak aan voor de 51% van de bevolking die in de toekomst aanhanger van deze PVP zou zijn. Een aantal leden liep weg en veel kiezers lieten het afweten, maar ja, dan moeten ze maar niet so stom of zo hardnekkig zijn om vast te willen houden aan ideeën van vier of zelfs één jaar geleden.

Nadat iedereen die niet zo direct met de PVP kon meekomen verdwenen was en vele voorstanders die het schip zagen zinken politieke dekking gingen zoeken, werd door de resterende voorstanders besloten de verdere voortgang van de PVP volstrekt geheim te verklaren. Vier jaar lang hebben we er niets meer over gehoord. De uitspraak "geen bericht: goed bericht" blijkt echter niet altijd op te gaan, want zie wat er gebeurt. In oktober 1976 blijkt ineens dat er nog steeds een zelfstandig D'66 bestaat, maar dat niet alleen: Het heeft zelfs nog een hoofdbestuur en dat hoofdbestuur deelt in bruine netters mee dat er sprake is van "de vreemde en vervreemdende opstelling van de PvdA en PPR aan de ene kant, de visieloze opstelling van de VVD aan de andere kant". Hoe nu? Zijn de vrienden tot in de dood van weleer ineens niet goed genoeg meer? Wordt D'66 wellicht door Gadaffi bestuurd?

Op het eerste gezicht zou men kunnen denken dat D'66 wellicht tot inkeer is gekomen en besloten heeft op het rechte pad terug te keren. Maar geen spoor daarvan. De partij blijkt zich een derde rol in het Nederlandse politieke leventje te hebben aangemeten: die van de goedwillende geen-vlees-en-geen-vis-vrijzinnig-democraat van voor de

oorlog. Een partij die blijkbaar niet meer tot taak heeft andere partijen, zoals de PvdA, op te juinen tot een grotere inzet voor een nieuwe samenleving, neen, de PvdA moet juist "afgeremd" worden, een term die ik steeds meer tegenkom in teksten van "moderne" D'66-ers.

Het hoofdbestuur van D'66 formuleert het zo aardig in zijn verklaring van 21 oktober 1976 (zie Democraat nummer 3): "..... een op vernieuwing, maar ook op werkelijkheidszin en redelijkheid gebaseerd beleid" De tegenstelling tussen beide zinsdelen, uitgedrukt door het woordje "maar" spreekt boekdelen. Ik heb in mijn onschuld altijd gedacht dat werkelijkheidszin en redelijkheid juist moesten leiden tot het inzicht dat er dringend radicale vernieuwing moest komen. Maar hat soort werkelijkheidszin en redelijkheid bedoelen ze daar kennelijk niet. Wat ze wèl bedoelen is letterlijk hetzelfde wat de Wiegels met deze woorden bedoelen: een prachtig en vooral redelijk klinkend argument om niet te vernieuwen. In deze vocabulaire betekent werkelijkheidszin: afstand nemen tot iedere vorm van idealisme. En redelijkheid betekent: de kassa moet blijven rinkelen.

Ik hoop dat er nog lezers van Peperbek zijn die zich nu langzamerhand gaan afvragen: Is hij nu niet een beetje aan het doorslaan? Ik hoop het, omdat het een teken zou zijn dat D'66 nog aanhangers heeft die zichzelf niet in dit portret herkennen. Helaas moet ik vrezen dat ze ongelijk hebben, zeker wat de leiding van de partij betreft. Als het anders geweest was, hadden er toch bepaalde symptomen moeten opklinken. In Peperbek b.v. heeft toch in de loop der jaren genoeg kritiek op D'66 gestaan die wees in de door mij gesignaleerde richting. Ik kan mij niet herinneren dat ooit een hoofdbestuur zich daartegen heeft verweerd. In het bewuste nummer van Democraat ontbreekt zelfs de flauwste aanduiding van een motivering van de laatste volteface. Evenmin wordt er een poging gedaan zich te verontschuldigen tegenover degenen die ooit zijn weggelopen omdat ze geen behoefte hadden aan de geestelijke mutaties van de leiding, terwijl het toch voor de hand had gelegen de eerste ledenwinst te zoeken in de kringen van degenen die zijn opgestapt vanwege een politiek die men zelf intussen verlaten heeft.

De huidige sfeer is wel het best te proeven uit de reeds geciteerde zin uit de verklaring van het hoofdbestuur. die aldus begint: "De vreemde en vervreemdende opstelling van de PvdA en PPR aan de ene kant, de visieloze opstelling van de VVD aan de andere kant,...." Romme had het niet beter kunnen zeggen, als hij zich weer eens opwierp als de Grote Behoeder van het Politieke Evenwicht tussen Geen- vlees en Geenvis.

Eugène : In dit land heeft 80% van de bevolking, die 95% van de belasting betalen, niets te vertellen.

Kunnen we de komende verkiezingen niet gelijk voor de omroepverenigigen laten gelden?

door
H. Geelen

Op dit moment wacht Europa af wat de nieuwe, verhoogde prijs voor olie gaat worden. Sinds de oliecrisis van drie jaar geleden hebben de olieproducerende landen de vaststelling van die prijs geheel in eigen hand genomen. Energie is een noodzakelijk goed voor de Westers economie, en voor de levering zijn we afhankelijk van de olieproducerende landen. Door kartelvorming hebben die landen een gezamenlijke opstelling bereikt, waardoor ze nu alle troeven bezitten. In razend tempo is daardoor de prijs van olie omhoog gevlogen. In enkele jaren steeg de prijs van 1 à 2 dollar per vat tot nu 12 dollar. Het einde is nog niet in zicht, want alternatieve energiebronnen vragen niet alleen tijd om ontwikkeld te worden, maar zijn ook nog minstens tweemaal zo duur.

De Verenigde Staten doen nog wel krampachtige pogingen om de prijs van olie mede te beïnvloeden en door regeringsmaatregelen de prijs laag te houden. Het ligt daar iets makkelijker dan in Europa omdat men maar voor 20% afhankelijk is van geïmporteerde olie en bovendien enorme oliehoeveelheden uit Alaska, via de nieuwe pijpleiding vanuit het hoge Noorden, kan verwachten. Europa is voor 50 - 60% afhankelijk van import en dan nog voornamelijk uit het Midden-Oosten.

Daarbij is nog gekomen, dat het door het oliekartel ook mogelijk is geworden olie als politiek machtsmiddel te hanteren, en weer zit Europa in de hoek waar de slagen kunnen vallen. Een eerste begin van samenwerking van de consumerende landen is er, namelijk het Internationale Energie Agentschap, waarin 19 landen (inclusief Nederland) zich verenigd hebben. Of bij een volgende boycot dit agentschap effectief kan optreden moet nog blijken.

De energievoorziening van Europa ziet er niet erg rooskleurig uit, en de regeringen zullen een actieve rol moeten gaan spelen nu het een politieke zaak is geworden. De rol van de grote multinationale ondernemingen wordt langzaam teruggedrongen, op de lange duur zullen zij slechts de rol van bemiddelaars kunnen hebben, die voor winning, transport en verwerking zorgen, maar geen eigen olie meer bezitten. De prijsregeling en distributie wordt dan een zaak tussen regeringen.

Maar hiermee zijn de politieke gevolgen nog niet alle beschreven. In de ontwikkelingsproblematiek van de achtergebleven, arme landen is het gebruikelijk over Noord-Zuid verhoudingen te spreken. De rijke Europese en Noord-Amerikaanse landen helpen mee aan ontwikkelingsprojecten in de zuidelijke landen. Maar nu is er een derde macht gekomen, die van de olieproducerende landen. Zij stellen dat het Noorden zo rijk geworden is door de véél te goedkope energie uit hun grond. De sterk gestegen prijzen treffen ook en vooral de ontwikkelingslanden, maar de olielanden menen dat het dan op hun weg ligt om

steun te verlenen. Dat is dus geen reden om de prijsverhogingen te matigen, integendeel. Ontwikkelingshulp geeft verder politieke macht en die willen de olielanden overnemen van de rijke, geïndustrialiseerde landen. We staan hier nog maar aan het begin van een ontwikkeling die het vertrouwde beeld van de Noord-Zuid dialoog geheel gaat verstoren. Dat de OPEC landen hun vergadering hebben uitgesteld tot na de Noord-Zuid dialoog in Parijs belooft weinig goeds voor het Noorden.

Het succes van het oliekartel heeft nog een politiek gevolg. Boumédienne van Algerije heeft het de ontwikkelingslanden duidelijk gemaakt dat zij het voorbeeld van de OPEC moeten volgen bij de exploitatie van hun natuurlijke hulpbronnen. Want de rijke landen exploiteren door middel van de multinationale ondernemingen hun rijkdommen en zij krijgen daar te weinig voor. De Nieuwe Economische Orde laat de prijs bepalen door de producerende landen, en niet door de consumerende.

Enkele voorbeelden zijn er al. Jamaica heeft de prijs van bauxiet (aluminium grondstof) sterk verhoogd en bereikte al het zevenvoudige van de prijs van zo'n vijf jaar geleden. Toch zijn dit nog riskante acties, want Jamaica kan zich zelf uit de markt werken als de andere bauxietlanden niet volgen (of kunnen volgen, zoals Suriname!) en productieprocessen worden aangepast.

De vorming van deze grondstoffen-kartels kan langs twee wegen verlopen. Ten eerste door samenwerking van de ontwikkelingslanden met de westerse (hier noordelijke?) ondernemingen die de grondstoffen exploiteren, onder leiding van internationale organisaties als UNCTAD. De tweede, voor Europa gevaarlijke weg is die van Boumédienne's Nieuwe Economische Orde, waarbij de ontwikkelingslanden het initiatief geheel in eigen hand nemen en door onderlinge samenwerking de consumenten een dictaat opleggen.

Ook de koffie wordt steeds duurder, zoals U gemerkt zult hebben en waarvan U nu de achtergronden begrepen hebt. Hoewel, het lijkt hier meer dat de grote ondernemingen alvast vooruitlopen op de kartelvorming en de gewinning van de (verslaafde) consument aan prijsstijgingen. Ook dit vraagt om een politieke aanpak.

Drie jaar geleden lag de economie in Nederland plat door de oliecrisis. Wat vinden we van deze problematiek terug in de programma's van de Nederlandse politieke partijen? Vrijwel niets, als een struisvogel steken de politici hun kop in het zand, waar ze echter helaas geen olie aanboren!

● Aan het eind van de voedselketen vernietigt de mens zichzelf.

● Sommige topsporters zijn meer snobsporters.

BESCHOUWING OVER DEMOCRATIE EN VERANDERINGSIDEOLOGIE

door
W.S.A.N. Gorter

1. Geschiedenis

Rechtstreekse democratie is slechts mogelijk in kleine leefgemeenschappen zoals de Stad-Staten in het oude Griekenland van 2.000 jaar geleden. Daar is de democratie dan ook ontstaan in een lange ontwikkeling en ondergegaan met het verliezen van de onafhankelijkheid. Men denkt daarbij in de eerste plaats aan de stad Athene, die men de geboortegrond van de politieke en wetenschappelijke westerse cultuur mag noemen. De aristocraat Kleistenes organiseerde aldaar als eindstadium van een ontwikkeling de democratie aldus, dat ieder jaar de "Grote Raad" werd vernieuwd, waarbij de leden door het lot werden aangewezen, zodat op den duur iedere burger in beginsel zijn beurt kreeg. Deze democratie ontaardde na de dood van de beroemde democratische leider, de aristocraat Perikles, in een "echlocratie", een regering door het laagste volk onder leiding van volksmenners (demagogen), die de Staat nog slechts zagen als geldgever, als verzorgingsinstelling. Het lokale nationalisme verhinderde de Griekse Stad-staten zich tijdig tegen de bedreiging van het militaire koninkrijk Macedonië, gelegen vlak ten noorden van Griekenland, te verenigen en werden door koning Philippus achtereenvolgens door bedreiging tot medegaandheid gebracht of verslagen en aldus van hun onafhankelijkheid beroofd. Kort daarna, ca. 300 jaar voor Christus, sleurde diens zoon Alexander de Grote (leerling van de Atheense wijsgeer Aristoteles) de Grieken mee in een geslaagde veroveringsoorlog tegen het reusachtige rijk Perzië (dat de Grieken ruim honderd jaar tevoren zich tweemaal op eigen kracht van het lijf hadden weten te houden) en tegen Egypte, welke rijken tengevolge daarvan voor honderden jaren een sterke Griekse invloed ondergingen.

2. Gevolgtrekkingen uit de les der Geschiedenis; beweging, idealisme en religiositeit.

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk de ongenoegzaamheid van een op de spits gedreven democratie. Zij bemoeilijkt het contact met andere staten en is weinig geneigd tot compromissen: meerderheid van stemmen beslist alles. Democratie functioneert slechts werkelijk goed wanneer daaraan een beperkt aantal topfiguren ongehinderd kan meedoen en voorts een zich verantwoordelijk voelende elite daarbij beschikbaar is. Het begrip elite is hier, letterlijk, bedoeld als: democratisch gekozenen en tevens begiftigd zijn met een uitverkoren hoedanigheid. Die hoedanigheid moet uiteraard blijken uit hun gedrag en daarbij zal een zekere eenzijdigheid van hun opvattingen en denken

niet slechts onvermijdelijk, maar, in een democratisch staatsbestel met verschillende richtingen, klassen en standen, ook wenselijk zijn. Die eenzijdigheid dient dan wel op zakelijke inzichten te rusten van welke beperkte ondergrond de leden dezer elite zich liefst zeer bewust moeten zijn.

Opzettelijk wordt hier niet als gewenste eigenschap van de politieke elite naar voren gebracht bewogenheid, idealisme en religiositeit. Bewogenheid komt aan schrijvers dezes voor geen goede politieke eigenschap te zijn: emotionaliteit verduistert onze zakelijke blik om mogelijke oplossingen in al hun op te sporen waarschijnlijke voor- en nadelige gevolgen te onderzoeken. In "bewogenheid" gaan bij voorbeeld gemakkelijk nivellerings-tendenzen naar beneden schuil, die schadelijk voor de samenleving als geheel zijn. Hetzelfde geldt voor godsdienstige en andere idealen in de politiek. Als politicus dient men in beginsel nooit uitsluitend naar geïsoleerde individuen of groepen te kijken, maar ook naar de plaats van die personen of groepen die zij in het geheel van de samenleving innemen. Bij plannen tot invoering van die personen (al dan niet als groep) ergens in de samenleving of tot verbetering van hun plaats daarin, dient men zich voor ogen te houden of daarmee feitelijk geen gegroeide waardevolle evenwichten worden verstoord. Een politiek van steeds naar mogelijke veranderingen te zoeken strekt eerder tot bevrediging van de politicus zelf dan tot wezenlijke verbetering van de samenleving. Daarentegen lijkt het zoeken naar additionele kaders waarin zoveel mogelijk alle groepen en individuen op hun beurt uitzicht krijgen op nieuwe, soms vervangende, mogelijkheden tot een zich beroepsmatig ontplooiën in de maatschappij, een zinvolle bezigheid waarin de politicus zich kan verliezen om aldus zichzelf te hervinden op een hoger plan. Lukt zulks, dan zullen bestaande verouderde kaders vanzelf leeglopen en behoeft de overheid geen dwangvoorschriften op te leggen ten behoeve van een gang van zaken waarvan zij de positieve verbetering van het geheel dikwijls noch kan noch wenst te garanderen.

Een veranderingsideologie is een dwangideologie voor die sectoren in de samenleving waarvoor de aan de regering zijnde politieke partijen weinig of geen (gevoels)belangstelling hebben, doch welke gecontroleerde instandhouding men kennelijk wel nodig acht om werkgelegenheid zeker te stellen of te bevorderen en om andere zaken door belastingheffing te kunnen financieren. Het is wel zaak zich eens goed te realiseren dat die sectoren ontsnappingsmogelijkheden zouden kunnen gebruiken, indien zij de hun overgelaten rol en ruimte niet meer interessant zouden vinden.

3.

Het gezin als natuurlijk model voor de Staat, de godsdienst en de bedrijfsonderneming

Indien men tenslotte toch een model voor de beginselen van een politieke partij met het soort leiding en aanhangers dat D'66 zich heeft verworven, nodig heeft, ziet schrijver dezes slechts één oplossing. Democratie zonder nadere aanduiding is het algemene beginsel waarop de politieke partijen die samen meer dan 90% van alle kiezers verenigen, zijn gegrond, zodat dit beginsel geen enkel onderscheidend vermogen meer heeft. In extreme vormen is democratie evenals alle extreme zaken, niet wenselijk en zelfs niet meer menselijk. Uitein-

delijk komt de Staat, biologisch-historisch gezien, voort uit het gezin, evenals de godsdienst (God de Vader) en de privaatrechtelijke ondernemingen. In het beroemde Romeinse Recht vindt men als een zeer belangrijke rechtsregel terug: de "handeling van een goed huisvader" (bonus pater familias). Niettemin heeft Kaïn zijn broeder Abel doodgeslagen en ook dat aspect van het menselijk gezin, ook in groter verband, moeten wij niet vergeten. Politie en Gerecht, alsmede internationaal gezien, militaire krachten, voorzien van goed materiaal, blijven noodzakelijk. Men ziet dat hier werkelijk geen idealisme wordt bedreven ...

De politieke partij D'66 is door de afspraak tussen de P.v.d.A. en de P.P.R. in een merkwaardige positie gebracht en kan moeilijk de hand ophouden om in een regering van de linker zijde weer mee te mogen doen. Als vrijzinnige partij met een modern "technisch program" in plaats van een z.g. progressief program, zou zij kunnen wachten, zonder zich aan te bieden, of een der beide politieke zijden haar aannemelijke voorstellen zou willen doen.

H O E R A , W E G A A N D O O R , M A A R D A N M O E T E R
W E L E E N H E L E B O E L G E B E U R E N

door
F. Egter van Wissekerke

Al is PEPERBEK dan nog zo snel, D'66 achterhaalt hem wel. Met die constatering kan ik mijn sombere prognose amenderen aangaande de toekomst van D'66 in het november-nummer. En dat doe ik met een zucht van opluchting. De heer Terlouw immers kwam op het congres in Utrecht enigermate terug op zijn besluit om rustig te gaan leven. Zijn voorwaarden vind ik een schot in de roos. 1666 nieuwe leden en 66.000 handtekeningen van mensen, die vinden dat D'66 het vierde kiezersalternatief moet blijven, het lijkt een hele klus, maar het is wel een realistische benadering van het kernprobleem: Is er in mei '77 inderdaad een markt voor de partij? Bovendien, als het lukt, wordt een duidelijk signaal gegeven aan allen, die op dit moment misschien wel welwillend de pogingen tot een relance volgen, maar terecht willen weten of hun eventuele stem op D'66 ook tot politieke invloed zal leiden.

Wat dat betreft had de voormalige fractieleider Van Mierlo gelijk met zijn stelling dat D'66 de PvdA/PPR-resolutie niet als fait-accompli mag blijven beschouwen. Probleem is alleen dat we pas in februari enigermate zullen weten, hoe hard de vuist is, die we kunnen maken. De scepsis, die in verschillende perscommentaren op dat punt doorklonk, is dan ook voorlopig zonder meer begrijpelijk. NRC-Handelsblad wees er terecht op dat D'66 bij haar nadruk op een vernieuwende functie steeds vergeten is zèlf een echte partij te worden. Dat is dan ook Terlouw's uitdaging aan allen, die nog steeds niet willen afhaken. Anders ligt het met het wat huilerige verhaal in het weekblad DE TIJD over de mislukte vrijage met Resoluut. Dit blad, dat zich geheel heeft uitgeleverd aan het CDA, meent vermoedelijk terecht dat een combinatie D'66-Resoluut het minst gevaarlijk zou zijn geweest voor Van Agt's pogingen om een dreigende duidelijkheid in de partijpolitieke landkaart weer snel om zeep te brengen. En daarom is het besluit van De Zeeuw c.s. geen lid van D'66 te worden een verheugend besluit. Hopelijk vergeet de kiezer datgene wat daaraan voorafging zo spoedig mogelijk. Intussen kan men de laatste weken geen krant, weekblad of TV-uitzending zien, zonder dat daarin Jan Terlouw optreedt. Dat is een goede zaak. Op deze manier wordt de weg bereid voor ledenwerving en handtekeningenactie. Het valt mij op dat allerlei nauwelijks in politiek geïnteresseerde kennissen de laatste weken bij mij informeren "of die Terlouw van gisteravond op de TV nu hoort bij dat al half opgedoekte partijtje van jou?" Ik merk dan dat Terlouw indruk gemaakt heeft en na een kleine toelichting op de situatie binnen D'66 mijnerzijds, koester ik de hoop dat er weer een potentiële D'66-kiezer is bijgekomen. Maar deze steekproef is nauwelijks representatief, dat weet ik best. Als U dit leest heeft DE ROOIE HAAN de resultaten over november bekendgemaakt. Is het te vroeg om al een opgaande lijn te mogen verwachten? Zo ja, we hebben nog tot mei volgend jaar de tijd. En D'66 doet mee! Hoera!

In de Rooie Haan

(HG) VARA's zaterdagmiddag radioprogramma "In de Rooie Haan" mag zich in een steeds stijgende belangstelling verheugen door de maandelijkse verkiezingsenquête tezamen met het NIPO. Hoewel dit soort peilingen niets zegt over de verkiezingsuitslag van mei a.s. zijn ze wel interessant wat betreft de mening van de Nederlanders vandaag de dag. En dat ziet er niet best uit voor de P.v.d.A. die heel wat zal moeten doen om de kiezersgunst terug te winnen. Naar men zegt zal Den Uyl Ford als adviseur gaan nemen, want die heeft laten zien hoe je een inhaalrace moet voeren.

Het CDA blijft aan de winnende hand, hoewel van Agt's zaak M. nog nauwelijks verwerkt is. Volgens de Hond in de Rooie Haan reageert de kiezer niet fel. Het gaat meer om een algemeen beeld dat men van een partij heeft en dat beeld verandert langzaam. Het CDA lijkt nog een instabiele toestand, als het goed verloopt kan men de "doorbraak" van P.v.d.A. en V.V.D. indammen, maar als het niet naar wens verloopt kunnen de vroegere trouwe clubvrienden van de christelijke partijen makkelijk verdwijnen. Een aanwijzing voor het laatste zou de winst van het GPV kunnen zijn, die van 1.5 naar 2% ging. De winst van de VVD lijkt ook iets terug te lopen. Dat doet denken aan de enorme percentages die D'66 in de goede oude tijd zo nu en dan bij dit soort onderzoeken scoorde. De grote kunst is toch om deze papieren winst te realiseren. Zo gewonnen zo geronnen.

Eigenlijk is het meest merkwaardige van de komende verkiezingen dat er weer geen kansvolle nieuwkomer deelneemt, die met een groot deel van de vlottende stemmen gaat strijken.

De laatste cijfers van de Rooie Haan:

	<u>Tweede Kamer zetels</u>			<u>Percentages</u>		
	1971	1972	1977	1972	okt.'76	nov.76
CDA	58	48	58	31.3	36.4	37.6
PvdA	39	43	38	27.4	26.2	24.9
VVD	16	22	34	14.4	22.6	22.1
PPR	2	7	3	4.8	2.6	2.2
D'66	11	6	2	4.2	1.1	1.5

D'66 scoorde vóór oktober zo'n 0.4 tot 0.7%. Het lijkt dus inderdaad dat de opgaande lijn er is.

Statenlaan 23
's-Gravenhage

B. DE BOER
Kunstenlaan 4
ZHESS
2740

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage